

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI
DOKTORA TEZİ

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE İLİŞKİLERİNDE DIŞ
GÖÇ VE GÜVENLİK YÖNETİMİNE ETKİLERİ: İZMİR
İLİ ÖRNEĞİ

Kıvanç DEMİRCİ

Danışman
Prof. Dr. Zerrin Toprak KARAMAN

İZMİR - 2022

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Doktora Tezi olarak sunduğum “Avrupa Birliği ve Türkiye İlişkilerinde Dış Göç ve Güvenlik Yönetimine Etkileri; İzmir İli Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../.....

Kıvanç DEMİRCİ

ÖZET

Doktora TEZİ

Avrupa Birliği Ve Türkiye İlişkilerinde Dış Göç Ve Güvenlik Yönetimine

Etkileri: İzmir İli Örneği

Kıvanç DEMİRCİ

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Kamu Yönetimi Programı

Bireylerin ekonomik, kültürel, siyasi, sosyal ve çevresel nedenlerle bir alandan diğerine göç etmesi insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. İnsanlığın doğal süreci olarak kabul edilen bu göç hareketleri, ülkelerin alabileceği sığınmacı sayısında doygunluğa ulaşması, soğuk savaş sonrası güvenlik anlayışının değişmesi ve düzensiz göç eylemlerinin artmasıyla güvenlik çalışmalarıyla bağlantılı olarak analiz edilmeye başlanmıştır. Bu bağlamda 2011 yılı Arap Baharı sonrası süreçte dış göç hareketlerinden en çok etkilenen ülke Türkiye’de göç ve güvenlik bağlantılı çalışmalar önem taşımaktadır.

2019-2023 On Birinci Kalkınma Planı İhtisas Komisyonu Raporu’nda düzensiz göçmenlerin en çok yakalandığı ve geçici koruma kapsamındaki sığınmacıların en yoğun bulunduğu illerden olan İzmir’de dış göç kaynaklı güvenlik düzeyinin tespit edilmesi çalışmanın temel amacıdır. Bu amaç doğrultusunda; çalışmanın ilk kısmında dış göç ile ilgili kavramlara ve 1951 Cenevre Sözleşmesi kazanımları ışığında Avrupa Birliği’ndeki güncel uluslararası gelişmelere yer verilmiştir. İzleyen kısımda, Türkiye’nin idari ve hukuki örgütlenmesine değinilerek İzmir ilinin dış göç kaynaklı güvenlik analizi yapılmıştır. Çalışmada nitel ve nicel yöntemin birlikte kullanıldığı karma araştırma yöntemi tercih edilmiştir.

Elde edilen verilerden hareketle; İzmir ilinin sosyoekonomik düzeyi düşük, yoğun göç alan bölgelerinde hırsızlık, yaralama, tehdit gibi kişi güvenliği sorunları ve dilsel nedenlerden kaynaklanan kültür güvenliği sorunlarının

yaşandığı tespit edilmiştir. Kayıt dışı ekonomik faaliyetler ve kiraların artması il genelinde en çok yaşanan ekonomik sorunların başında gelmektedir. Dış göç kaynaklı sağlık güvenliği konusunda olumlu parametrelere ulaşılan İzmir ilinde, ilçe belediyelerinin çalışma eksikliği nedeniyle çevresel güvenlikle ilgili somut bilgilere ulaşamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Göç, Güvenlik, 1951 Cenevre Sözleşmesi, İzmir.

ABSTRACT
Doctoral Thesis
Doctor of Philosophy(PhD)
Foreign Migration In The European Union And Turkey Relations And Its
Effects On Security Management: The Case Of Izmir
Kıvanç DEMİRCİ

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of Public Administration
Public Administration Program

Migration of individuals from one area to another for economic, cultural, political, social and environmental reasons is a phenomenon as old as human history. These migration movements, which are accepted as the natural process of humanity, have begun to be analyzed in connection with the saturation of the number of refugees that countries can take, and the change in the understanding of security after the cold war. It has also started to be analyzed in line with security studies with the increase in irregular migration acts. In this context, studies related to migration and security are of great importance in Turkey, the country most affected by external migration movements in the post-2011 Arab Spring period.

According to the 2019-2023 Eleventh Development Plan Specialization Commission Report, the province where irregular migrants are caught the most and asylum seekers under temporary protection are most concentrated is İzmir. The main aim of the study is to determine the security level due to immigration in İzmir. For this purpose, the concepts related to external migration and the current international developments in the European Union in the light of the 1951 Geneva Convention gains are included in the first part of the study. In the following part, Turkey's administrative and legal organization has been mentioned and the security analysis of İzmir province due to external migration

has been carried out. In the study, mixed research method, in which qualitative and quantitative methods are used together, was preferred.

Based on the data obtained, personal safety problems such as theft, injury and threat have been identified in the low socioeconomic level of the province of İzmir and in areas with high immigration. Informal economic activities and the increase in rents are among the most common economic problems in the province. Positive parameters have been reached in İzmir regarding health security stemming from external migration. Due to the lack of data collection by the district municipalities, concrete information on environmental safety could not be reached.

Keywords: European Union, Migration, Security, 1951 Geneva Convention, İzmir.

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE İLİŞKİLERİNDE DIŞ GÖÇ VE GÜVENLİK YÖNETİMİNE ETKİLERİ: İZMİR İLİ ÖRNEĞİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xiii
TABLolar LİSTESİ	xiv

GİRİŞ	1
-------	---

BİRİNCİ BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. DIŞ GÖÇ TERMİNOLOJİSİ	4
1.1.1. Göç ve Göçmen	4
1.1.2. Düzenli Göç	7
1.1.2.1. Mülteci ve Sığınmacı	8
1.1.2.2. Şartlı Mülteci ve İkinci Koruma	9
1.1.2.3. Geçici Koruma	10
1.1.3. Düzensiz (Yasadışı) Göç	11
1.1.3.1. İnsan Ticareti ve Göçmen Kaçakçılığı	13
1.1.3.2. Sınır Dışı Etme	16
1.1.4. Yabancı	19
1.1.5. Güvenlik Kavramı ve Kuramsal Yaklaşımlar	20
1.1.5.1. Realist Kuram	29
1.1.5.2. Liberal – İdealist Kuram	31
1.1.5.3 Marksist ve Neo-Marksist Kuram	33
1.1.5.4. Eleştirel Güvenlik Kuramı	35

1.2. DIŞ GÖÇ HAREKETLERİNE İLİŞKİN KLASİK KURAMLAR VE TÜRKİYE’DEKİ GÖÇ HAREKETLERİYLE İLİŞKİLENDİRİLMESİ	42
1.2.1. Ravenstein Göç Kuramı	42
1.2.2. İtme Çekme ve Kesişen Fırsatlar Kuramları	44
1.2.3. Göç Sistemleri Kuramı	46
1.2.4. Petersen Göç Kuramı	47
1.2.5. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı:	49
1.2.6. Diğer Kuramlar	51
1.3. SEÇİLMİŞ ULUSLARARASI TOPLANTILARDA GÜVENLİK ALGISI	51

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ’NDE GÖÇ YÖNETİMİ

2.1. AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK GÖÇ POLİTİKASININ HUKUKİ GELİŞİMİ	70
2.1.1. Amsterdam Antlaşması (01.05.1999)	72
2.1.2. Tampere Zirvesi (15.10.1999)	73
2.1.3. Laken Zirvesi (15.12.2001)	74
2.1.4. Sevilla Zirvesi (21.06.2002)	75
2.1.5. Nice Anlaşması (01.02.2003)	76
2.1.6. Dublin I (1997) – Dublin II (2003) Tüzükleri	77
2.1.7. Selanik Zirvesi (20.06.2003)	78
2.1.8. Lahey Zirvesi (03.03.2005)	78
2.1.9. Lizbon Anlaşması (01.10.2009)	79
2.1.10. Stockholm Programı (10.12.2009)	79
2.1.11. Dublin III Tüzüğü (26.06.2013)	80
2.1.12. Avrupa Parmak İzi Tanıma Sistemi (EURODAC)	81
2.1.13. Avrupa İltica Ajansı’nın Kurulması (09.12.2021)	82
2.2. AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK GÖÇ POLİTİKASININ DEĞERLENDİRMESİ	83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ GÖÇ POLİTİKALARININ TÜRKİYE'YE ETKİSİ

3.1. KURUMSAL ÖRGÜTLENME	85
3.1.1. Cumhurbaşkanlığı Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu	85
3.1.2. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı	86
3.1.3. Afet ve Acil Durum Kurulu – Göç Kurulu- İl ve İlçe Göç Koordinasyon Kurulları - İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Kurulu	87
3.1.4. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	89
3.1.5. Kızılay	90
3.1.6. Diğer Kurumsal Örgütlenme	92
3.2. GÖÇ VE GÜVENLİK YÖNETİMİ MEVZUATI	93
3.2.1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasaları	93
3.2.2. Kanunlar ve Diğer Hukuki Düzenlemeler	94
3.3. AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE İLİŞKİLERİNDE GÖÇ YÖNETİMİ	100
3.3.1. Geri Kabul Anlaşmaları	100
3.3.2. Vize Serbestisi Diyalogu	102
3.3.3. Diğer Uluslararası Görüşmeler	103
3.3.3.1. Adalet ve İçişleri Konseyi Toplantısı (04.06.2018)	103
3.3.3.2. AB Dışişleri Konsey Toplantısı (06.03.2020)	103
3.3.3.3. Avrupa Birliği ve Türkiye Liderler Toplantısı (09.03.2020)	104

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BÜYÜK KENTLERDE DIŞ GÖÇ OLGUSUNUN GÜVENLİK FAKTÖRLERİNE ETKİSİ: İZMİR İLİ ÖRNEĞİ

4.1. ANKET ÇALIŞMASI	106
4.1.1. Çalışmanın Modeli	106
4.1.2. Güvenirlilik Analizi	106
4.1.3. Geçerlik Analizi	107
4.1.4. Evren ve Örneklem Seçimi	108
4.1.5. Demografik Veriler	108

4.2 BULGULAR	112
4.2.1. Kişi Güvenliğine Yönelik Bulgular	119
4.2.2. Kişi Güvenliğine Yönelik Bulguların Demografik Verilerle Karşılaştırılmalı Analizi	126
4.2.2.1. Gelir Düzeyi ile Kişi Güvenliği Arasındaki Bağlantının Analizi	126
4.2.2.2. Yaşanılan İlçe ile Kişi Güvenliği Arasındaki Bağlantının Analizi	127
4.2.3. Sağlık Güvenliğine Yönelik Bulgular	128
4.2.4. Ekonomik Güvenliğe Yönelik Bulgular	132
4.2.5. Kültürel Güvenliğe Yönelik Bulgular	136
4.2.6. Çevresel Güvenliğe Yönelik Bulgular	142
4.3. MAHALLE MUHTARLARIYLA YAPILAN GÖRÜŞMENİN ÇIKTILARI	144
4.3.1. Torbalı İlçesi Mahalle Muhtarlarıyla Yapılan Görüşmelerin Çıktıları	144
4.3.2. Konak İlçesi Mahalle Muhtarlarıyla Yapılan Görüşmenin Çıktıları	147
4.3.3. Buca İlçesi Mahalle Muhtarlarıyla Yapılan Görüşmelerin Çıktıları	149
4.3.4. Bornova İlçesi Mahalle Muhtarlarıyla Yapılan Görüşmenin Çıktıları	152
4.3.5. Karabağlar İlçesi Mahalle Muhtarlarıyla Yapılan Görüşmenin Çıktıları	154
4.3.6. Karşıyaka İlçesi Mahalle Muhtarlarıyla Yapılan Görüşmenin Çıktıları	155
4.4. DIŞ GÖÇ OLGUSUNUN GÜVENLİK FAKTÖRLERİNE ETKİSİNİN SUÇ KURAMLARI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ	156
4.4.1. Acımasız Dünya Sendromu Kuramı	156
4.4.2. Damgalama Kuramı	157
4.4.3. Suçlu Alt Kültür Kuramı	158
SONUÇ VE ÖNERİLER	160
KAYNAKÇA	164

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletler
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı
BM	Birleşmiş Milletler
COE	Avrupa Konseyi
EURODAC	Avrupa Parmak İzi Tanıma Sistemi
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
RG	Resmi Gazete
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
WHO	Dünya Sağlık Örgütü

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: İnsan Güvenliğinde Muhtemel Tehditler	s. 25
Tablo 2: Kent Tanımında Kullanılan Kriter Sayıları	s. 56
Tablo 3: Avrupa Birliği ve OECD Kent Tanımları	s. 57
Tablo 4: Güvenirlilik Analizi	s. 107
Tablo 5: Geçerlik Analizi	s. 107
Tablo 6: Katılımcıların Cinsiyet Durumlarını Gösteren Tablo	s. 108
Tablo 7: Katılımcıların Yaş Durumlarını Gösteren Tablo	s. 109
Tablo 8: Katılımcıların Eğitim Durumlarını Gösteren Tablo	s. 109
Tablo 9: Katılımcıların Aylık Gelir Durumlarını Gösteren Tablo	s. 110
Tablo 10: Katılımcıların Yaşadıkları İlçeleri Gösteren Tablo	s. 110
Tablo 11: Katılımcıların İkamet Ettiği Mahalledeki Suriyeli ve Afgan Bireylerin Sayısını Gösteren Tablo	s. 111
Tablo 12: Katılımcıların Suriyeli ve Afgan Sığınmacılarla Karşılaştıkları Kamusal Alanları Gösteren Tablo	s. 112
Tablo 13: Suriyeli ve Afgan Sığınmacılardan Sözlü Şiddet Gören Katılımcı Sayısını Gösteren Tablo	s. 112
Tablo 14: Suriyeli ve Afgan Sığınmacılardan Fiziksel Şiddet Gören Katılımcı Sayısını Gösteren Tablo	s. 113
Tablo 15: Suriyeli ve Afgan Sığınmacılar Hakkında Bilgi Edinme Kaynaklarını Gösteren Tablo	s. 114
Tablo 16: Suriyeli ve Afgan Bireyler Hakkında Katılımcıların Sosyal Mekân Algısını Gösteren Tablo	s. 115
Tablo 17: Suriyeli ve Afgan Sığınmacılara Yönelik Öncelikli Görülen Kamu Politikalarını Gösteren Tablo	s. 116
Tablo 18: Suriyeli ve Afgan Sığınmacıların Kişi Güvenliğine Etkisi Konusunda Katılımcıların Algısını Gösteren Tablo	s. 119
Tablo 19: Ceza İnfaz Kurumuna Giren Yabancı Hükümlülerin Yıllara Göre Dağılımını Gösteren Tablo	s. 123
Tablo 20: Ceza İnfaz Kurumundan Çıkan Yabancı Hükümlülerin Yıllara Göre Dağılımını Gösteren Tablo	s. 124

Tablo 21: Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan Yabancı Hükümlü Sayısının Yıllara Göre Dağılımını Gösteren Tablo	s. 125
Tablo 22: Gelir Düzeyi ile Kişi Güvenliği Arasındaki Bağlantıyı Gösteren Tablo	s. 127
Tablo 23: Yaşanılan İlçe ile Kişi Güvenliği Arasındaki Bağlantıyı Gösteren Tablo	s. 127
Tablo 24: Suriyeli ve Afgan Sığınmacıların Sağlık Güvenliğine Etkisi Konusunda Katılımcıların Algısını Gösteren Tablo	s. 128
Tablo 25: İzmir İlinin Hastane ve Yatak Sayısının Yıllara Göre Değişimi	s. 130
Tablo 26: Bireylerin Genel Sağlık Durumunu Gösteren Tablo	s. 130
Tablo 27: Kişi Başına Düşen Sağlık Harcaması Miktarı (TL)	s. 131
Tablo 28: Sağlık Harcaması Miktarının GSYİH Oranı	s. 131
Tablo 29: Suriyeli ve Afgan Sığınmacıların Ekonomik Güvenliğe Etkisi Konusunda Katılımcıların Algısını Gösteren Tablo	s. 133
Tablo 30: İzmir İlinin Yıllara Göre İşsizlik Oranı	s. 134
Tablo 31: Suriyeli ve Afgan Sığınmacıların Kültürel Güvenliğe Etkisi Konusunda Katılımcıların Algısını Gösteren Tablo	s. 136
Tablo 32: Suriyeli ve Afgan Sığınmacıların Çevresel Güvenliğe Etkisi Konusunda Katılımcıların Algısını Gösteren Tablo	s. 142

GİRİŞ

Türkiye geçmişten günümüze kitlesel göç hareketlerine en fazla maruz kalan ülkelerden birisi olmuştur. Literatürde coğrafi güzergâh olarak Asya ve Avrupa kıtaları ile Ortadoğu ülkelerinin kesişimin de bulunması göç hareketlerine açık olmasının en önemli nedeni olarak gösterilmektedir. Bu nedenle, ülkenin farklı dönemlerde uluslararası göç ve sığınma hareketlerinden etkilendiği görülmektedir. 2011 yılında başlayan Arap Baharı öncesi dönemde ekonomik nedenli olan göçler yerini siyasi göçlere bırakmıştır. Ortadoğu ülkeleri içerisinde ortaya çıkan iç çatışmalar, savaşlar ve siyasi olaylar her sene binlerce insanın ülkelerinden zorunlu olarak göç etmelerine sebebiyet vermektedir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı verilerine göre, 2022 yılı Ocak ayı itibarıyla 3.736.325 geçici koruma kapsamında bireye ev sahipliği yapan Türkiye aynı zamanda 2021 yılında 158.289 adet düzensiz göçe maruz kalmıştır. Türkiye'nin yine aynı yılda sınır kapılarından yaklaşık 12 milyon giriş ve çıkış faaliyeti meydana gelmiştir. Uluslararası Göç Örgütü'nün verilerine göre ise, Türkiye son yıllarda göç faaliyetlerinden en çok etkilenen ilk 10 ülke içerisinde yer almaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu çalışmalarında, Türkiye sınırları içerisinde yaşayan yabancı bireylerin hırsızlık, gasp, cinayet, yaralama, kavgâ, dolandırıcılık, kaçakçılık, terör ve narkotik suçlar olmak üzere kentsel güvenliğe zarar veren çeşitli eylemler gerçekleştirdiği görülmektedir (TÜİK, 2021).

Yukarıdaki verilerden ve soğuk savaş sonrası güvenlik kavramının anlamsal genişlemesinden hareketle; Türkiye sınırları içerisinde gerçekleşen her türlü göç hareketi, hedef ve kaynak ülkelerin ulusal egemenlik ve ulusal güvenliğiyle doğrudan bağlantılı bir konu haline gelmiştir. Bu bağlamda, Arap Baharı sonrası süreçte Avrupa Birliği ile ikili diyaloglar çerçevesinde Türkiye'nin almış olduğu düzenli ve düzensiz dış göçlerin güvenlik sorunu yaratıp yaratmadığının tespiti amaçlanmaktadır. Düzenli göç hareketlerinin de düzensiz göçler kadar güvensizlik durumu yaratacağı hipotezi çerçevesinde, araştırma Türk soyundan ve kültürüne bağlı olmayan bireylerin Türkiye'ye yapmış olduğu dış göç hareketlerinin yarattığı güvenlik sorunlarına odaklanmaktadır.

Çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır:

- Kavramsal çerçeve başlıklı birinci bölümde, dış göç terminolojisi ve dış göç hareketlerine ilişkin klasik kuramlar üzerinde durulmuştur. Klasik kuramların

tarihsel geçmişi ve anlamları vurgulandıktan sonra Türkiye’deki g hareketleriyle olan bağlantısı değerlendirilmiştir. Bölümün son kısmında, kentsel güvenlik gelişmeleriyle doğrudan bağlantılı uluslararası gelişmeler üzerinde durulmuştur.

- Avrupa Birliği’nde g yönetimi başlıklı ikinci bölümde, Avrupa Birliği’nin g mevzuatı değerlendirilmiştir. Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki ikili diyaloglardan çıkan sonuçların ulusal g politikasına olan etkisi düşünüldüğünde Avrupa Birliği’nin güç stratejisinin anlaşılması çalışma kapsamında oldukça önemlidir.
- Avrupa Birliği g politikalarının Türkiye’ye Etkisi başlıklı üçüncü bölümde, Avrupa Birliği uyum süreci gelişmeleriyle bağlantılı olarak Türkiye’deki kurumsal örgütlenme ve g mevzuatının gelişimi üzerinde durulmuştur.
- Bykkentlerde dış g olgusunun güvenlik faktörlerine etkisi: İzmir ili rneği başlıklı son bölümde ise, İzmir ilinin dış g kaynaklı güvenlik analizine yer verilmiştir. Analiz, İzmir ili yerleşikleriyle yapılan anket görüşmesi, İzmir ilinde faaliyet gösteren sivil toplum temsilcileriyle ve sığınmacıların en çok olduğu mahallelerde görevli mahalle muhtarlarıyla gerçekleştirilen yapılandırılmamış mülakat görüşmesi, güvenlikle bağlantılı kamu kurum ve kuruluşlarından 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu kapsamında bilgi ve belge istenmesi ve medya araştırması olmak üzere 5 alt başlıkta yapılmıştır.

Çalışmada nitel ve nicel yöntemin birlikte kullanıldığı karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Karma yöntem nicel ve nitel verilerin birbiri ardına veya aynı anda toplanması, analiz edilmesi ve yorumlanmasını içermektedir. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ve yapılandırılmamış mülakat tekniği kullanılmıştır. Yapılandırılmamış mülakat önceden hazırlanmış sorular yerine görüşmenin serbest akış şeklinde gerçekleştiği görüşme şeklidir. Bu görüşme tekniğinde sorular açık uçlu şekilde hazırlandığından derinlemesine bilgi toplamak kolaylaşmaktadır. Nicel araştırma yöntemlerinden anket tekniği tercih edilmiştir. Anket, hipotezlerin test edilmesi amacıyla katılımcılardan bilgi almak için geliştirilen ve sosyal bilimlerde kullanılan bir yöntemdir. Geniş kitlelerden ve değişik bölgelerde yaşayan bireylerden karşılaştırılabilir veri toplamasına imkân veren bir yöntemdir. Bu yöntem sayesinde tutum ve davranışlara hakkında kısa sürede bilgi edinilmektedir.

Araştırmanın İzmir ilinde yapılması ve bu bölgede faaliyet gösteren kamu kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütleriyle görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre hareket edilmesi nedeniyle tüm ülkede genellenememesi çalışmanın temel sınırlılığını oluşturmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. DIŞ GÖÇ TERMINOLOJİSİ

Göç, 19. yüzyıldan bu yana çeşitli bilim dallarına konu olmuş bir olgudur. Her bilim dalının göç olgusunu ele alış ve işleyiş tarzındaki farklılıklarının yanında olgunun kapsamlı bir temayı işlemesi tanımların farklılaşmasına ve alt başlıklara ayrılmasına neden olmuştur. Bu başlık altında dış göç ile bağlantılı kavramların analizine yer verilecektir.

1.1.1. Göç ve Göçmen

Göç, insanlık tarihinin başlangıcından bu yana sosyal ve ekonomik hayatın en önemli konularından birisi haline gelmiştir. Fransız İhtilali öncesi sınırlardan giriş ve çıkış faaliyeti olarak dar anlamda düşünülen kavram, ihtilal sonrası süreçte ulus devletlerin uluslararası politik sistemde temel aktör olmasının ardından siyasal, ekonomik, kültürel ve dinsel anlamlar kazanmıştır (Gül, 2002: 80; Aydın, 2018: 235).

En genel tanımıyla göç:

“Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleri” olarak tanımlanmıştır (IOM, 2011: 35).

Türk Dil Kurumu (TDK) göçü, bireylerin veya toplulukların ekonomik, siyasal ve toplumsal nedenlerle ülke içerisinde veya bir ülkeden başka bir ülkeye yerleşme işi, hicret, taşınma olarak tanımlamıştır (TDK, 2019).

Bir diğer tanım da göç, toplumsal yapıyı ekonomik, siyasi veya kültürel boyutlarıyla değiştiren nüfus hareketi olarak tanımlanmıştır (Özer, 2004: 11). Diğer bir kavramlaştırma da ise, bireylerin gelecekteki yaşamlarının geri kalanını veya bir bölümünü geçirmek üzere şehir, köy gibi iskân alanları arasında coğrafi olarak yer değiştirme hareketleri göç olarak tanımlanmıştır (Akkayan, 1979: 21).

Yukarıda verilen tanımlardan görüldüğü üzere nüfus hareketi olarak kabul edilen göç, ekonomiden kültürel yaşama kadar insanların hayatlarına yön veren sosyal olguya dönüşmüştür.

Göç hareketleri iç göç ve dış göç olarak iki kısma ayrılarak incelenmektedir (Giddens ve Sutton, 2014: 109-110).

İç göç: Aynı ülkenin sınırları içerisinde bir alandan diğer bir alana yapılan nüfus hareketlerini ifade etmektedir. İç göçler sonucunda ülkenin toplam nüfusunda bir değişim olmamakta ülke içerisinde bulunan yerleşim alanları arasında nüfus değişimi gerçekleşmektedir (Erol ve Ersever, 2014: 50). Gelişmekte olan ülkelerde iç göçler, kırsal alandan kentsel alanlara olan nüfus hareketlerini ifade etmekten ziyade gelişmiş ülkelerde iç göçler temel olarak kent içerisinde veya kentler arasında gerçekleşmektedir. Bu göç tipi mevsimsel göçler, emek göçleri, zorunlu/ ihtiyari göçler, sürekli/sürekli göçler olarak 4 alt başlığa ayrılmaktadır (Koçak ve Terzi, 2012: 169).

Dış göçten farklı olarak iç göç hareketlerinde bulunan bireyler yasal engellerle karşılaşmazlar, kendi vatandaşlıklarını ve buna bağlı haklarını korurlar. Sosyo-ekonomik ve kültürel yönden daha az sorunla karşılaşır (Bartham, Marista ve Poros, 2017: 191-193).

İç göç hareketleri, Türkiye’de güncelliğini her zaman koruyan bir konu olmakla birlikte ulusal mevzuat hükümlerindeki tanım eksikliği göze çarpmaktadır. Literatürde yapılan tanımlar çoğunlukla sosyolojik bakış açısıyla yapılmaktadır. İç göç konusunda hukuki bakış açısıyla yapılan tanımlar eksik kalmış, mevzuat hükümleri büyük oranda dış göç kavramı üzerine odaklanmıştır. Kanun koyucuların ilgili mevzuat hükümlerinde uluslararası gelişmeleri gözetenek sistematik tanımlara yer vermesi gerekmektedir.

Dış Göç: Düzenli veya düzensiz bir şekilde ülke sınırlarından giriş, çıkış, kalış gibi nüfus hareketlerini ifade etmektedir (Toprak, 2016: 177). Bir ülkede yaşayan bireylerin tek başlarına veya toplu halde başka bir ülkeye göç etmesini ifade eder (Ozankaya, 1984: 38). Dış göç sürekli devinim halinde olan karışık bir olgudur. Farklı bağlamlarda ve farklı coğrafi koşullarda değişik şekiller alabilir. İçerisinde bulunduğu koşullardan etkilenebilir. Bu etkiler nedeniyle çeşitli değişim ve dönüşümler geçirebilir (Öner, 2012: 13). Dış göç, ülkeler arasındaki farklılıklardan kaynaklanan bir harekettir. Bireyler ihtiyaçlarını karşılamak üzere kendi ülkelerinde mevcut olmayan imkânlardan yararlanmak amacıyla dış göç hareketlerini gerçekleştirirler.

Kısacası dış göç, farklılık algısından kaynaklanmaktadır (Bartham, Poros ve Monforte, 2017: 14-15).

Göç hareketleri zorunlu veya gönüllü, dini, sosyal, ekonomik hangi nedenle olursa olsun hedef ve kaynak ülkede çeşitli değişiklikler ve dönüşümler yaratan faktörleri bünyesinde barındırmaktadır. Göç, sadece bir nüfus hareketi olarak değil göç veren ve göç alan ülkelerde yaratmış olduğu etkiler nedeniyle de incelenmesi gereken bir olgudur.

Göçmen kavramının uluslararası literatürde yapılmış olan evrensel bir tanımı bulunmamaktadır. Uluslararası sözleşme ve metinlerde net bir tanımı olmayan göçmen kavramı, kişi veya grupların genel olarak ülkeler arasında veya bir sınır içerisinde birtakım nedenlerden dolayı geçici veya kalıcı olarak yer değiştirme eylemini anlatmaktadır. Kavram, yasal bir şekilde göç eden bireylere ek olarak kaçak göçmenleri, göçmen işçileri ve uluslararası öğrencileri de kapsamaktadır (IOM, 2019: 130). Bir diğer tanımda göçmen, göç kararını dışardan hiçbir baskı ve zorlama olmadan kendi özgür iradesiyle veren kişiler olarak ifade edilmektedir (Perruchoud, 1992: 209).

Kavramın evrensel bir tanıma sahip olmaması uluslararası platformlarda çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sorunların ortadan kaldırılması amacıyla kapsayıcı ve artıkcı görüş olmak üzere 2 temel yaklaşım ortaya atılmıştır. Kapsayıcı görüş bireylerin yasal statülerini, göç etme nedenlerini dikkate almadan göç hareketini gerçekleştirmiş birey ve bireylerin tümünü göçmen olarak kabul eder. Artıkcı görüş, savaş veya zulümden kaçma dışındaki bir nedenden dolayı göç eden bireyleri göçmen olarak kabul etmektedir (Carling, 2017).

Yukarıda verilen tanımlardan hareketle göçmen tanımının en belirgin unsuru bireylerin kendi öz iradesiyle göç kararını vermesidir. Uluslararası mevzuat hükümlerinde de genel kabul görmüş bir göçmen tanımı bulunmamakta ulus devletler bu açığı kendi ulusal düzenlemelerine göre kapatmaktadır.

Türkiye’de kabul edilmiş göçmen tanımı, uluslararası mevzuat hükümlerinden farklılaşmaktadır. Nitekim 5543 Sayılı İskân Kanunu’nda göçmen:

“Türk soyundan gelen veya Türk kültürüne bağlı olup yerleşme amacıyla bireysel veya toplu olarak göç hareketini gerçekleştiren birey/bireyler” olarak tanımlanmıştır (5543 sk, md.3).

Kanunda ayrıca Türk kültürüne bağılı olan ve Türk soyundan gelen bireylerden;

- Sınır dışı edilenlerle
- Güvenlik bakımından Türkiye'ye girmesi uygun görülmeyen bireylerin, göçmen olarak kabul edilemeyeceğı hüküm altına alınmıştır. (5543 sk, md.4).

5543 sayılı kanunun güvenlikle bağlantılı maddeleri gerekli yasal düzenlemeler yapılarak geçici koruma kapsamındaki bireylere de uygulanmalıdır. Nitekim Türk soylu olarak göç eden bireyleri güvenlik açısından değerlendirirken ele alınan güvenlik kıstası Suriye'den kitlesel olarak göç eden bireylere uygulanmamaktadır. Bu durum ulusal güvenlik düzeyini düşürmekte ve yerel halk ile geçici koruma kapsamındaki bireyler arasında huzursuzluklara yol açmaktadır (CNN TÜRK, 2019).

Sonuç olarak uluslararası literatürdeki göçmen tanımında kendi öz iradesiyle göç etme, ulusal mevzuattaki göçmen tanımında ise, Türk soylu olup Türk kültürüne bağılı olma kavramları önemli kıstaslar olarak kabul edilmektedir.

Bu çalışma, Türk soylu veya Türk kültürüne bağılı olmayıp Türkiye'ye yönelik dış göç eylemini gerçekleştiren bireylerin kentsel alanlarda ortaya çıkarttığı güvenlik sorunlarının ve potansiyel risklerin tespitini amaçlamaktadır. Bu bağlamda çalışma içerisinde Türk soylu veya Türk kültürüne bağılı olan göçmen bireylerin güvenlik analizlerine doğrudan yer verilmeyecektir.

1.1.2. Düzenli Göç

Düzenli göç, bireylerin kaynak ülkeden hedef ülkeye doğru dış göç eylemlerini gerçekleştirenken yapmış olduğı eylemlerin yürürlükte olan mevzuat hükümlerine uygun olmasını ifade eder. Düzenli göç hedef, kaynak ve transit ülke için ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken bir olgudur. Kaynak ülke, birey/bireylerin ülkeden çıkış sürecinde mevzuat kurallarına uyulup uyulmadığını kontrol ederken hedef ülke; sınırlardan giriş anında uyulması gereken kurallara uyulup uyulmadığının tespitinden sorumludur. Uluslararası platformlarda göç eylemini gerçekleştiren bireylerin yürürlükte olan mevzuat hükümlerine uygun hareket etmesi iyi niyet göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu bireylerin göç nedeniyle maruz kalacağı riskler kabul edilerek hafifletilmeye çalışılmaktadır (IOM, 2019: 191).

Çalışmada, düzenli göç mülteci, sığınmacı, şartlı koruma ve ikincil koruma statüleri kapsamında ele alınacaktır.

1.1.2.1. Mülteci ve Sığınmacı

Mülteci, 1951 yılında kabul edilen Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi'nde ayrıntılı bir şekilde tanımlanmıştır. Mülteci;

İrki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti ve siyasi düşünceleri nedeniyle şiddete uğramaktan çekinen, bu şiddet eylemlerine maruz kalmamak için vatandaşı olduğu ülkenin sınırları dışarısında bulunan ve bu nedenden dolayı vatandaşı olduğu ülkenin korumasından faydalanamayan veya şiddet göreceği korkusuyla bu korunmadan yararlanma tercihinde bulunmayan veya vatandaşlığı olmasa dahi şiddet eylemleri nedeniyle ikametinin bulunduğu yere dönemeyen kişi veya kişileri ifade etmektedir (UNCHR, 1951).

Cenevre Sözleşmesi'nde yapılmış olan mülteci tanımı Afrika Birliği tarafından 1969 yılında kabul edilen *Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Yönetmeye Yönelik Anlaşma* ile genişletilmiştir. Bu anlaşmaya göre mülteci; ırkı, dini, milliyeti, belirli bir sosyal gruba aidiyeti nedeniyle şiddete uğrayacağı düşüncesiyle ülkesini terk eden herkesi ifade etmektedir (African Union, 1969). Tanım, Cenevre Sözleşmesi'nde yer alan kısıtlamaları kaldırıp mülteci kavramını geniş bir çerçeveye dayandırmıştır.

Mülteci tanımının yapıldığı bir diğer uluslararası metin, 1984 yılında kabul edilen Orta Amerika, Meksika ve Panama'daki Mültecilerin Uluslararası Korunması Konusunda Mültecilerin Durumuna İlişkin Cartagena Protokolü'dür. Bu protokole göre iç çatışmalar, ülke geneline yayılmış şiddet eylemleri, ağır insan hakları ihlalleri, dış kaynaklı çatışmalar nedeniyle yerleşim yerinden uzaklaşmış durumda kalan bireyler mülteci olarak kabul edilmektedir (OAS, 1984). Cartagena Protokolü, uluslararası alanda geçerliliği olan bir anlaşma olmasa da Orta Amerika coğrafyasında uygulanan bir protokol olması nedeniyle ayrıca önem taşımaktadır (RIE, 2017).

11.04.2013 tarihli 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 61. maddesinde yer alan mülteci tanımında Cenevre Sözleşmesi esas alınmıştır. Türkiye Cenevre Sözleşmesini 1951 yılında imzalamış, 1961 yılında iç hukukta onaylamıştır. Sözleşmenin çerçevesini genişleten hükümler içeren 1967 yılında kabul edilen ek protokolü ise 1968 yılında onaylamıştır. Türkiye, 1951 yılında sözleşmeyi

coğrafi çekince koyarak imzalamıştır. Bu coğrafi çekinceye göre Avrupa coğrafyası dışındaki bir ülkeden gelip iltica başvurusu yapan bireyler mülteci olarak kabul edilmemektedir. Türkiye sadece Avrupa'dan gelip mülteci başvurusunda bulunan bireylere mülteci statüsü vermektedir (Ermumcu, 2013: 66).

Mülteci ile sıkça karıştırılan sığınmacı kavramı ise, mülteci statüsüne geçmek için başvurusunu yapmış olan fakat başvurusu henüz sonuçlanmamış bireyleri ifade etmek için kullanılan bir kavramdır (Kara ve Korkut, 2010: 155).

Son yıllarda mülteci ve sığınmacı sayılarında büyük bir artış yaşanmaktadır. 2022 yılı Ocak ayı itibariyle yaklaşık 84 milyon kişi çeşitli nedenlerden dolayı yerleşim yerini terk etmek zorunda kalmıştır. Bu 84 milyon kişinin de yaklaşık 35 milyonu 18 yaşın altındadır. Buna ek olarak ortalama her iki saniye de bir kişi yaşam güvenliğinin tehlikeye düşmesi nedeniyle göçe zorlanmaktadır (UNHCR, 2022). Türkiye, bu göç hareketlerinden en çok etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. 2022 yılı Ocak ayı itibariyle Türkiye'de 3.736.925 adet kayıtlı geçici koruma kapsamında birey bulunmaktadır. Buna ek olarak 2021 yılında Türkiye sınırlarından 34.630.685 giriş 24.150.104 çıkış hareketi gerçekleşmiştir (GİB, 2019).

Bu bağlamda mülteci akışlarının kısa ve orta vadede kesilme ihtimalinin olmadığı net bir şekilde görülmektedir. Mülteciliğin genel olarak ulus devletler arasındaki çarpık ilişkilerden kaynaklandığı düşünüldüğünde bu tarz hareketlerin dünya ülkelerini ve Türkiye'yi ilerleyen süreçlerde daha fazla etkileyeceği açık bir şekilde ortadadır.

1.1.2.2. Şartlı Mülteci ve İkinci Koruma

Şartlı Mülteci, 6458 sayılı kanunun 62. maddesinde tanımlanmıştır. Avrupa coğrafyası dışında meydana gelen olaylar neticesinde mülteci tanımındaki kriterlere uyduğunu öne sürerek üçüncü ülkelere iltica etmek amacıyla Türkiye'den uluslararası koruma talep etmiş bireylere tanınan statü şartlı mülteci olarak ifade edilmektedir. Bu kişilerin üçüncü ülkeye yerleşene dek ülkede kalmasına izin verilir (6458 sk, md. 62).

İkinci koruma, mülteci veya şartlı mülteci kategorisinde olmayıp göç etmek zorunda kaldığı ülkeye geri gönderildiği takdirde ölüm cezasına, işkenceye, ciddi şiddet eylemlerine maruz kalma ihtimali olan ve ikamet ettiği ülkenin korumasından

yararlanamayan veya yararlanmak istemeyen bireylere statü belirleme işlemleri sonrası verilen statüdür (6458 sk, md. 62).

Şartlı mülteci ve ikincil koruma statüleri, Türkiye'nin dış göç almayı kolaylaştıran mevzuat hükümlerine sahip olduğunu göstermektedir. Nitekim Türkiye 1967 Cenevre Sözleşmesi ek protokolüne koymuş olduğu coğrafi sınırlama ilkesi iç hukukta şartlı mülteci kavramıyla işlevsizleştirilmiştir. Bu bağlamda uluslararası ve ulusal mevzuat hükümleri arasında uyumun sağlanması yönetimde etkinlik açısından özel bir önem taşımaktadır.

1.1.2.3. Geçici Koruma

Geçici Koruma Statüsü 6458 sayılı kanunun 91. maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre Geçici Koruma:

“Ülkesinde meydana gelen şiddet eylemlerinden dolayı yerinden edilmiş ve ülkesine geriye dönme imkânı olmayıp kitlesel bir şekilde T.C. sınırlarından giriş yapma isteği olan yabancılara verilen statüdür” (6458 sk, md.91).

13 Ekim 2014 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından onaylanıp 22 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği'nde kitlesel bir şekilde Türkiye'ye göç hareketini gerçekleştiren bireylerin kabul edilmesi, kalış esasları, elde edecekleri hak, ödev ve yükümlülükleri, hangi durumlarda sınır dışı edilecekleri, çıkış işlemleri ile birlikte göç yönetimiyle doğrudan ve dolaylı bağlantılı ulusal kurum ve kuruluşların görev ve yetkileri düzenlenmiştir.

Geçici koruma statüsünün tanımına ayrıca yönetmelikte de yer verildiği görülmüştür. Buna göre yönetmeliğin 3. maddesinde;

“Ülkesinde meydana gelen olaylardan dolayı yerleşim yerinden ayrılmak zorunda kalan, ayrıldığı yere dönmesi mümkün olmayıp uluslararası ve ulusal korumadan yararlanamayan, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel akın döneminde T.C. sınırlarından giriş yapmak isteyen uluslararası koruma isteği değerlendirmeye alınamayan yabancı bireylere” verilen statü, geçici koruma olarak tanımlanmıştır.

Geçici koruma statüsü ülke sınırlarına girişte hiçbir zorlayıcı tedbirle karşılaşmama anlamına gelen serbest olarak kabul, ülke sınırlarından giriş yaptıktan sonra mevzuatla belirtilen istisnalara aykırı davranılmadığı müddetçe sınır dışı

etmeme anlamına gelen geri gönderilmeme ve temel ihtiyaçların karşılanması ilkelerinden oluşmaktadır (Çiçekli, 2013: 313).

Dış göç hareketleri incelendiğinde mevzuat hükümlerine aykırılıklar tespit edilmiştir. Geçici Koruma Yönetmeliği'nde yapılmış olan tanımda geçici korumanın uluslararası koruma isteği değerlendirmeye alınamayan yabancı bireylere tanınan bir statü olduğu belirtilirken Suriye ülkesinden savaş nedeniyle göç etmek zorunda kalıp uluslararası koruma başvurusu yapmış olan bireylerde bu korumadan yararlanmıştır (Başbuğ, 2017: 139-140).

Mevzuatta yer alan geçici koruma tanımlamalarında uluslararası ve ulusal koruma statülerinden yararlanamama ilkesinin temel bir ilke olduğu görülmüştür. Fakat mevzuatta geçen temel ilkelere aykırı uygulamalar yapıldığı görülmektedir. Bu açıdan uygulamalar mevzuat hükümlerini ön plana alarak tekrar gözden geçirilmelidir.

1.1.3. Düzensiz (Yasadışı) Göç

Düzensiz göç, düzenli göç gibi sistematik tanıma sahip bir kavram değildir. Düzensiz göç, hedef ülkeler açısından bireylerin gerekli olan belge ve izinlere sahip olmadan ülke sınırlarından girişini veya ülkede bulunmasını ifade eden bir kavramdır. Kaynak ülke açısından, göç eyleminde bulunacak olan bireylerin uluslararası alanda geçerli kabul edilen bir seyahat belgesinin ve izninin olmadan ülke sınırından uzaklaşması düzensiz göç olarak ifade edilmektedir.

Hedef ülkenin yasalarına ve bağlı olduğu uluslararası anlaşmalara aykırı bir şekilde sınırdan giriş yapan veya ülke içerisinde yaşama eylemi düzensiz göç, bu eylemleri gerçekleştiren kişiler ise, düzensiz göçmen olarak tanımlanmıştır (IOM, 2019: 116). Göç eyleminde bulunan bireyler ülkeye izinsiz girme, vizelerinde belirtilen kalma sürelerini aşma, vizelerin yasal olarak izin vermediği iş veya eylemleri yapmaları nedeniyle düzensiz göçmen olarak kabul edilirler (Bartham, Poros, ve Monforte, 2017: 309).

Uluslararası literatürde yasadışı göç kavramı yerine düzensiz göç kavramının kullanılması gerekliliğini vurgulayan düşünürler bulunmaktadır. Hâlihazır da mevzuat hükümlerine uygun olmayan göç eylemleri için yasadışı ifadesini kullanan uluslararası kuruluşlar ve araştırmacılar olmasına karşın göç literatüründe “*yasadışı*” ifadesinin

kullanılması mevzuat bakımından bu kişilerin suçlu olarak görünmesine zemin hazırlamaktadır. Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan “*Vatandaş Olmayan Bireylerin Hakları*” adlı raporda, bu bireylerin hedef ülke sınırları içerisinde idarenin izni olmadan bile kalması durumunda suçlu görülmemesi gerekliliğini ifade eden tavsiye kararı bulunmaktadır. Yasadışı teriminin kullanılmasının ikinci sakıncası, insan hakları kavramının işlevselliğinin azalmasına neden olmasıdır. Göç eylemini gerçekleştirerek bir ülke sınırları içerisinde yer alan bireylerin yasadışı kabul edilmesiyle o ülke içerisinde hiçbir hakkının olmayacağı algısı yaratılmaktadır (Koser, 2005: 5). Irkçılık üzerine yapmış olduğu çalışmalarla 1986 yılında Nobel Barış Ödülünü almaya hak kazanan Elie Wiesel insanların zenginlik, fakirlik, uzun ve kısa boylu gibi özelliklere sahip olabileceği ancak yasadışı olamayacağına yönelik yapmış olduğu vurguyla tüm dünyada dikkatleri üzerine toplamıştır. Düşünüğe göre, kullanılan bu yasadışı kavramı bireyleri suçluluk kalıbına sokarak uluslararası ve ulusal alanda tepkilerin doğmasına sebebiyet vermektedir (IOM, 2005: 16).

Avrupa Konseyi, Birleşmiş Milletler, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı gibi örgütlerin yasadışı yerine düzensiz kavramını kullanmasına rağmen Avrupa Birliği halen yasadışı göç kavramını kullanmaya devam etmektedir. Türkiye’de ise, Göç İdaresi Başkanlığı başta olmak üzere idari çevreler düzensiz kavramını kullanmaktadır. Bu bağlamda çalışmada, Avrupa Birliği göç mevzuatı incelenirken yasadışı, Türkiye’nin göç yönetimi incelenirken düzensiz kavramları kullanılacaktır.

Göç hareketini düzensiz bir şekilde gerçekleştiren bireylerin büyük çoğunluğunu iş aramak isteyen bireyler oluşturmaktadır. Bu bireyler göçmen kaçakçıları sayesinde veya bireysel çabalarla yasal bir çalışma belgesi olmadan ülkelere giriş yapmaktadır. Ekonomik gelişme için ucuz iş gücüne ihtiyaç duyan 3. Dünya ülkeleri sosyal harcama yapmamak şartıyla bu kişilere izin vermektedir. Düzensiz bir şekilde hedef ülkeye giriş yapan sığınmacıların bir kısmı kayıt dışı sektörlerde çalışmakta bir kısmı ise, maddi ve fiziksel istismarlara uğramaktadır (Kupiszewski, 1997: 16).

1.1.3.1. İnsan Ticareti ve Göçmen Kaçakçılığı

21. yüzyılda kölelik İlk ve Orta Çağ dönemlerinden farklı şekilde tanımlanmaktadır. Bu yüzyılda modern kölelik insan ticareti olarak nitelendirilmektedir (Korkut, 2006: 28). Yazının bulunmasından önceki dönemle Orta Çağ arasında kölelik, cinsel istismar ve emek sömürüsüyle bağdaştırılmıştır. Fakat günümüzde ulaşım ağlarının gelişmesi, teknolojik imkânların ve tıp sektörünün ilerlemesiyle yasadışı organ ticareti, göçmen kaçakçılığı, çocuk ve kadın istismarı, doku ticareti gibi düzensiz eylemler uluslararası mecralarda yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu tip eylemlerin önlenememesi sonucunda güvenlik parametrelerinde önemli düşüslere neden olan insan sömürüsünün önüne geçilememektedir. Uluslararası kuruluşların hepsinin bir suç olarak kabul ettiği insan ticareti ile mücadele de başta hukuki olmak üzere ekonomik, sosyal ve psikolojik önlemlerin alınması önemli bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır (Renk ve Demir, 2011: 52).

İnsan ticareti ve göçmen kaçakçılığı kavramları literatürde en sık karıştırılan kavramlar arasında yer almaktadır. Benzer yönlerinin olmasına rağmen uluslararası mevzuat hükümlerinde bu iki kavram farklı anlamlara gelmektedir.

İnsan ticaretinin önlenmesi amacıyla ilgi alanlarına göre çeşitli düzenlemeler kabul edilmiştir. 2 Aralık 1949 tarihinde kabul edilen “*Birleşmiş Milletler İnsan Ticaretinin ve Fuhuş Amacıyla İstismarın Önlenmesi Sözleşmesi*”, 7 Eylül 1956 tarihinde kabul edilen “*Kölelik, Köle Ticareti ve Köleliğe Benzer Kurum ve Uygulamaların Lağvına Dair Ek Sözleşme*” çalışmayla doğrudan bağlantılı uluslararası metinlerdir (Renk ve Demir, 2011: 54-55). Bu metinler genel anlamda insan ticaretinin meydana getirmiş olduğu olumsuz durumların en aza indirilmesini amaçlamaktadır.

Organize suçlarla mücadele kapsamında modern anlamdaki ilk uluslararası düzenleme olan “*Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Palermo Konvansiyonu)*” Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 15 Kasım 2000 tarihinde kabul edilmiş, 15 Aralık 2000 tarihinde imzaya açılmıştır. Bu sözleşme kapsamında kara para aklama, yolsuzluk, uluslararası adaletsizliğin önüne geçilmesi ve örgütlü suçlarla mücadelede etkin yol ve yöntemler aranarak bu tip eylemlerin azaltılması amaçlanmaktadır. Türkiye Palermo Konvansiyonu’na 4800 sayılı

Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanunla 30.01.2003 tarihinde taraf olmuştur (HMB, 2000).

İnsan ticaretiyle ilgili hükümler içeren Palermo Konvansiyonuna ek “Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol” Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda 12-13 Aralık 2000 tarihinde kabul edilmiştir. Türkiye bu ek protokole 4804 sayılı "Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanunla 30.01.2003 tarihinde taraf olmuştur (TBMM, 2003).

Protokole göre insan ticareti; kuvvet kullanma veya kuvvet kullanma tehdidi altında hile, aldatma, kaçırma, tehdit, istismar vb. yöntemlerle kişilerin istismar amaçlı temin edilmesi, bir yerden bir yere yasadışı yollarla taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar, kişinin isteği dışında çalıştırılması, fuhuşa mecbur bırakılmasını, esir alınmasını, esir alınmaya benzer her türlü uygulamayı ve organlarının ticarete konu edilmesini kapsamaktadır (OHCHR, 2000).

İnsan ticaretinin önlenmesine yönelik kaygıların dile getirildiği bir diğer uluslararası metin, 16 Mayıs 2005 tarihinde Polonya’nın başkenti Varşova’da imzalanan Türkiye’nin de 19 Mart 2009 tarihinde taraf olduğu *İnsan Ticaretine Karşı Avrupa Konseyi Sözleşmesi*’dir. Avrupa Konseyi bu sözleşme ile insanların bedenlen sömürülmesinin önüne geçilmesini amaçlamaktadır. Sözleşme, ulusal ve ulus ötesi olup olmadığına bakılmaksızın her türlü insan ticaretini kapsayan ve insan ticareti mağduru olan tüm kişileri (kadınlar, erkekler ya da çocuklar) içine alan detaylı bir uygulama alanına sahiptir. Sözleşmenin kapsadığı sömürü biçimleri cinsel sömürü, zorla çalıştırma, kölelik, kulluk ve organların alınmasına benzer uygulamalardır. Sözleşme, Avrupa Konseyi’ne üye ülkelerle sınırlı değildir. Sözleşme kapsamındaki hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla *İnsan Ticaretiyle Mücadele Uzmanlar Grubu* oluşturulmuştur (COE, 2005).

Türkiye’de insan ticareti 2004 yılında yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun Soykırım ve İnsanlığa Karşı Suçlar başlığı altında hükme bağlanmıştır. Buna göre baskı, cebir, şiddet, nüfuz veya kişilerin çaresizliğini kullanarak bireyleri;

- Zorla çalıştırmak,
- Zaruri hizmet ettirmek,
- Fuhuş, kaçakçılık gibi yasadışı işlerde kullanmak,
- Esirliğe maruz bırakmak ve
- Organ ticaretine konu etmek amaçlarıyla ülke dışarısına çıkartan, ülke sınırları içerisinde bir yerden götüren, barındıran, sevk ve tedarik eden kişilerin sekiz yıldan on yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır (5237 sk, md 80).

Göçmen kaçakçılığı, bir devletin sınırlarından maddi veya manevi menfaat elde etmek amacıyla düzensiz bir şekilde girişini ifade eden kavramdır (IOM, 2019: 200).

Ulusal mevzuat hükümlerinde göçmen kaçakçılığı 5237 sayılı kanunda düzenlenmiştir. Buna göre yasal olmayan yollardan maddi bir kazanç elde etmek amacıyla;

- Yabancı birey/bireyleri ülke sınırlarından içeri sokan veya ülkede izinsiz bir şekilde kalmasına imkân sağlayan,
- Türk vatandaşı veya yabancının yasadışı yöntemlerle yurt dışına çıkmasına olanak tanıyan kişilerin üç yıldan sekiz yıla kadar hapis ve bin günden on bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır. Göçmen kaçakçılığı suçu teşebbüs aşamasında kalmış olsa dahi teşebbüse ilişkin hükümlerin kullanılmayıp suçun işlenmiş gibi sayılacağı ayrıca hükme bağlanmıştır (5237 sk, md 79).

Görüldüğü üzere insan ticaretinde yasadışı eylemi gerçekleştiren kişinin mağdurlara yönelik zor ve baskı uygulaması mevcutken göçmen kaçakçılığında göçmenlerin bizzat talebiyle yasalara aykırı eylem gerçekleşmektedir. İnsan kaçakçılığında bireylerin beden ve ruhen istismarı söz konusuysa göçmen kaçakçılığında bu tip durumlardan bahsedilememektedir. Dünya genelinde bu suçlar giderek artmakta ve ulusal güvenliği tehdit etmektedir (Karadağ, 2012).

1.1.3.2. Sınır Dışı Etme

Sınır, çeşitli değişkenlerden etkilenen bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Tanımın farklı ülkelerin siyasi, ekonomik ve sosyal farklılıklarından yoğun olarak etkilenmesi net bir tanımının yapılamaması sonucunu doğurmuştur. Sınır kavramının ilk çağ uygarlıklarından önce var olduğu tahmin edilmektedir. Fakat ilk çağ döneminde yapılan sınır tanımlamaları günümüzdeki kavramlaştırmalardan oldukça farklı anlamlara gelmektedir. Örneğin, ilk çağ egemen devletleri sınır kavramını bir çizgi yerine şerit halinde uzanan egemenlik alanları olarak tanımlamaktaydı (Gümüşçü, 2010: 81).

Sınır kavramı analiz edilirken ona yüklenen farklı anlamlarında net bir şekilde anlaşılması gerekmektedir. Ülkeleri birbirinden ayıran ve egemenlik yetkilerinin coğrafi ölçütünü oluşturan sınır kavramı ülkeler arasında hem anlaşmazlığa hem de işbirliğinin yapılmasına sebep olan bir olgudur (Anderson, 1996: 3).

Aynı coğrafyada olup birbirine komşu olan ülkelerin kesişim noktaları olarak kabul edilen sınırlar, ulus devletlerin egemenlik yetkisini kullandıkları kara, hava ve deniz bölgelerini ifade eden bir kavramdır. Sınırlar sayesinde ülkeler kendi egemenlik alanlarının coğrafi bir sınırını çizmekle birlikte aynı zamanda karşılaşılabilecekleri güvenlik sorunlarının da analizlerini yapabilmektedirler (Karabağ, 2008: 3). Ülkeler arasındaki sınırların en dikkate değer özelliği her bir sınırın kendi içerisinde farklı bir mülki sistemi ifade etmesidir. Bu kapsamda dünya net sınırlarla birbirinden ayrılmış ulus devletlerden oluşmaktadır. Sınırlar olmadan modern anlamda devlet otoritesinin varlığından söz edilemez (Meray, 1960: 327).

Bir başka çalışmada sınır; siyasi iktidarın güncel politikalarını hiçbir sınırlama olmadan uyguladığı iktidar alanları olarak tanımlanmıştır (Donnan ve Wilson, 2003: 11).

Yukarıda verilmiş olan tanımlamalar sınırın sadece fiziksel özellikleriyle açıklandığı görülmektedir. Günümüzde bilgi ve teknolojinin yoğun olarak gelişmesi ve dijitalleşmenin artması sınır kavramına yeni bir boyut kazandırmıştır. Bugün geleneksel sınır tanımlamalarını genişleten yaygın bir internet ağı bulunmaktadır. Bu ağ nedeniyle sınırlar fiziksel unsurlara ek olarak siber alanlarla birlikte tanımlanmaktadır (Osborn, 2017: 1-5).

Sınırlar, ülkeleri birleştirme ve bölme işlevini gerçekleştiren aynı zamanda ülkelerin egemenlik kudretinin coğrafi sınırını çizen çeşitli şekillerde ve düzeyde setlerle korunan coğrafi, siyasi ve siber hatlardır.

Sınır dışı etme, uluslararası hukukta bir bireyi bulunduğu devletin topraklarını terk etmeye zorlayan her türlü düzenlemeyi ifade etmektedir. Devletin egemenlik alanlarında bulunan sınırlarda, açık denizlerde, kara ve hava sahalarında bireyi geri çevirme uygulamalarını ve başka bir devlete iade şeklindeki her türlü önlemi kapsamaktadır. Buna ek olarak devlet sınırlarının bireylere tümüyle kapatılmasına yönelik uygulamalarda sınır dışı kavramı içerisinde değerlendirilmektedir (ICJ, 2019: 32).

14 Aralık 1950 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda kabul edilen yaklaşık dört yıl sonra 22 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe giren Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmede sınır dışı etme kavramı tanımlanmıştır. Sözleşmeye göre ülke sınırları içerisinde yasal şartlara uygun bir şekilde bulunan mültecinin ulusal güvenlik ve kamu düzeni dışında sınır dışı edilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Mültecinin sınır dışı edilme kararı mevzuat hükümlerine uygun bir şekilde alınabilecektir. Zorunlu güvenlik uygulamaları yürürlükte olan mevzuat hükümlerine aykırı bir uygulamayı gerekli kılması halinde mültecinin kendisini savunma hakkının saklı olduğu hükme bağlanmıştır. Hedef devlete sınır dışı edilecek bireyleri kabul etmesi için makul bir süre tanınacağı hükmü madde de ayrıca belirtilmiştir (GİB, 1954: 11).

1 Temmuz 2001 tarihinde yürürlüğe giren Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme'nin 22. maddesinde sınır dışı etme konusunda kamu güvenliği vurgusu yapılmıştır. Buna göre gelir elde etme amacıyla bir devlet sınırları içerisinde bulunan göçmen işçi ve ailesi kamu düzenine yönelik bir tehdit oluşturması durumunda sınır dışı edilebilecektir (İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2003).

22 Kasım 1984 tarihinde Avrupa Konseyi tarafından imzaya açılan İnsan Hakları Sözleşmesine Ek 7 numaralı Protokol 1 Kasım 1988 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye bu protokolü 14 Mart 1985 tarihinde imzalamıştır. İmzalanan bu protokol 25 Mart 2016 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Protokolün ilk maddesinde yabancıların sınır dışı edilmesine yönelik usul güvenceleri yer almaktadır.

Buna göre bir devletin sınırları içerisinde yasal şartları yerine getirerek bulunan yabancı bireyler yürürlükte olan mevzuat hükümleri dışındaki hiçbir nedenden ötürü sınır dışı edilemeyecektir. İdari merciler tarafından sınır dışı edilen bireye nedenleri bildirilerek durumun yeniden incelenmesinin talep etmesi halinde temsilci atanması hükme bağlanmıştır (İBÜ, 1988).

Ulusal mevzuat hükümlerinde sınır dışı etme 6458 sayılı kanunda düzenlenmiştir. Kanunda yabancıların transit veya hedef ülkeye sınır dışı edilebileceği vurgulanmıştır (6458 sk, md 52). Uluslararası platformlarda terör örgütü olarak kabul edilen yapılanmalara üye ve destekçi olanlar, Türkiye sınırlarından giriş ve çıkış eylemlerini gerçekleştirirken gerçek dışı bilgi ve belge kullananlar, Türkiye sınırları içerisinde bulunduğu tarihlerde gayrimeşru yollardan geçimini sağlayanlar, kamu düzeni ve güvenliğine yönelik tehdit oluşturanlar, vizesi iptal edilen veya vize süresinin bitmesinden sonra ülkeyi terk etmeyenler, ikamet izinleri iptal edilenler, ikamet izin süresinin bitmesine rağmen geçerli bir neden olmadan iznini yenilemeyenler, ikamet izni yenileme başvurusu reddedilenler çalışma izni olmadan çalıştığı tespit edilenler, Türkiye'ye giriş yasağı bulunduğu halde sınırlardan giriş yapanlar, uluslararası koruma kapsamında Türkiye'de bulunması uygun görülmeyenler ve uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından terör örgütüyle bağlantısı tespit edilenler hakkında sınır dışı etme kararı alınır. Kamu güvenliğine ve kamu düzenine yönelik tehdit oluşturanlar, terör örgütleriyle bağlantısı tespit edilenler ve uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından terör örgütüyle bağlantısı tespit edilenler uluslararası koruma kapsamında olsalar bile sınır dışı edilebilirler (6458 sk, md 54).

5237 sayılı kanunda *“işlediği suç nedeniyle hapis cezasına mahkûm edilen yabancı, koşullu salıverilmeden yararlandıktan ve her halde cezasının infazı tamamlandıktan sonra, durumu, sınır dışı işlemleriyle ilgili olarak değerlendirilmek üzere derhal İçişleri Bakanlığı'na bildirileceği”* hükme bağlanmıştır (5237 sk, md 59).

Uluslararası ve ulusal mevzuat hükümlerinden de anlaşıldığı üzere sınır dışı etme kavramında temel çıkış noktası kamu düzeni ve güvenliğidir. Kamu düzeni ve güvenliğini sekteye uğratacak iş ve işlemleri yapan veya yapma ihtimali olan yabancı bireyler mevzuat hükümleri çerçevesinde sınır dışı edilebilecektir.

1.1.4. Yabancı

Yabancı kavramın genel kabul gören ilk tanımı 1892 yılında Devletler Hukuku Enstitüsü tarafından düzenlenen Cenevre toplantısında yapılmıştır. Bu tanıma göre, verili ülkeye ne şekilde girdiği önemli olmaksızın, ülkenin vatandaşı olmayan kişiler yabancı olarak değerlendirilmektedir (Institut de Droit International, 1892).

Diğer bir tanımda yabancı, verili kabul edilen ülkenin vatandaşlığına sahip olmayan kişi/kişileri anlatmak için kullanılan bir kavram olarak kabul edilmiştir (Cambridge, 2020).

Türk hukuk literatüründe yapılan yabancı tanımlarının Devletler Hukuku Enstitüsü tanımıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Bu tanımlara göre yabancı, ülke sınırları içerisinde olduğu halde vatandaşlık bağı ile bağlı olmayan kişileri ifade etmektedir (Altuğ, 1963: 8; Tekinalp, 2003: 6). Benzer bir tanımlama 6458 sayılı kanunda tekrarlanmıştır. Buna göre yabancı, Türkiye Cumhuriyeti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişiler olarak ifade edilmiştir (6458 sk, md.2).

Yabancı kavramı beş temel tipe ayrılmaktadır. Bunlar yabancı devletlerin vatandaşları, vatansızlar, mülteciler, sığınmacılar ve diğer statüde bulunan yabancılar olarak kategorileştirilebilir. Bu beş temel tip arasında sayısal olarak en fazla olanı yabancı devlet vatandaşlarıdır (Aybay, 2007: 20-21).

Bireyler eş zamanlı olarak iki veya daha fazla devletin vatandaşı olabilirler. Bu bireyler vatandaşlık bağı ile bağlı olmadıkları devletler tarafından yabancı olarak kabul edilmektedir. Çifte vatandaşlık kavramı ulusal mevzuat hükümlerinde de kabul edilmiştir. 5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (5718 sk, md.4) ile 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı kanunlarında çifte vatandaşlık kabul edilmiştir (5901 sk, md.3). Bu hükümler çerçevesinde birden fazla vatandaşlığa sahip olan bireyler aynı zamanda Türk vatandaşı oldukları takdirde Türkiye sınırları içerisinde yabancı muamelesi görmezler.

Yabancı ve azınlık kavramlarının birbirine karıştırılmaması gerekmektedir. Azınlık ülke sınırları içerisinde yaşayan dil, kültür, gelenek, görenek, din gibi çeşitli bağlarla birbirine bağlı olarak yaşayıp ülkedeki yaygın kültürel normlara göre yaşayan insanlardan kendisini farklı hisseden insan kümesi olarak tanımlanmaktadır. Azınlıklar

ülke içerisinde vatandaş olarak kabul edildiğinden dolayı yabancı olarak değerlendirilmezler (Aybay, 2007: 21).

Doktrinde net bir görüş birliği olmamakla birlikte tüzel kişiler de yabancı kavramı içerisinde değerlendirilmektedir. Tüzel kişilerin yabancı statüsünde olup olmadığının değerlendirilmesi için temel olarak iki kıstas bulunmaktadır. Bu kıstaslardan ilki; tüzel kişiliğin merkezinin bulunduğu yerdir. Bu kıstasa göre tüzel kişiliğin merkezi hangi ülke sınırları içerisindeyse kişilik o ülkenin vatandaşı olarak kabul edilir. İkinci kıstas ülke vatandaşlığı kıstasıdır. Bu esasa göre tüzel kişiliğin yöneticisi olan kişinin vatandaşlığı ile tüzel kişiliğin vatandaşlığı benzer kabul edilmektedir (Çelikel ve Gelgel, 2018: 26).

Sonuç olarak yabancılığın tespit edilmesi vatandaşlığın tespit edilmesiyle eş değer olarak kabul edilebilir. Vatandaşlığı olmayan birey ulusal hukuk normlarına göre bir ülkede yabancı olarak kabul edilmektedir.

1.1.5. Güvenlik Kavramı ve Kuramsal Yaklaşımlar

Dünya üzerinde yaşamını sürdüren tüm canlı varlıkların belirli bir takım amaçları bulunmaktadır. Bu canlıların varlığını koruyacakları ve sürdürebilecekleri güvenli ortamı yaratmak en önemli hedeflerinin başında gelmektedir. Tıpkı insanlarda olduğu gibi ulus devletlerde de güvenlik algısı oldukça önemlidir. Nitekim temel varlığını korumak, sürdürmek ve varlığının gerektirdiği temel işlevleri hukuki engeller dışındaki engeller olmadan yerine getirmek güvenlik kavramının çekirdeğini oluşturmaktadır. Güvenlik kavramının literatürde yoğun kullanımına karşılık net bir tanımının yapılamadığı görülmektedir. Bu durumun nedeni terimin zaman ve mekân kavramlarından yoğun bir şekilde etkilenmesidir (Bilgin, 2010: 76).

Güvenlik önlemleri yerleşik hayat öncesi avcı toplayıcı dönemde, yırtıcı hayvanlar, diğer düşman topluluklar ve eşkıyalık gibi dış tehditlerden korunma amacıyla ilkel araç ve yöntemlerle gerçekleştirilmiştir. Tarım devrimiyle birlikte yerleşik hayata geçilmesiyle (Childe, 2009: 105-110) toplumsal yaşamda büyük değişim ve dönüşümler meydana gelmiştir. İnsanın beden gücü yerine akıl gücünü kullanmaya başlaması teknolojinin ilerlemesine neden olmuş, aynı zamanda güvenlik olgusunun anlamsal boyutu ve yöntemleri de değişmeye başlamıştır. Yerleşik yaşam

güvenlik algısı, savaşın yanında uzlaşmayı da bir yöntem olarak kabul etmeye başlamıştır (Bakan ve Şahin, 2018: 136).

M.Ö 753 yılında kurulan Antik Roma İmparatorluğu'nda güvenlik savaş olmama hali olarak tanımlanmış diplomatik diyaloglar bile askeri kontrollerle yapılmıştır (Rostovtzeff, 1926: 53). 15. yüzyılda Avrupa coğrafyasının önemli siyasal - ekonomik değişim ve dönüşümler yaşamasıyla ekonomik gücü elinde tutan soylu sınıf gücünü kaybetmiş bu durum haçlı ittifakının oluşmasına ve feodalizmin çökmesine neden olmuştur. Haçlı ittifakında istenilen başarıya ulaşamayan Avrupa devletleri deniz aşırı topraklarda sömürge arayışına girmişlerdir (Arıboğan, 2007: 77-79).

16. yüzyılın en önemli düşünürlerinden biri olan Machiavelli'ye (1469- 1527) göre, prensliğin varlığını sürdürebilmesi için devlet savunmasının güçlü olması, kuşatmaların hızlı bir şekilde bitirilmesi, cephane sıkıntısı çekilmemesi gerekmektedir. Düşünüre göre, prenslikler arasındaki ilişkiler devamlı bir rekabete dayanır. Bu nedenden ötürü her devlet birbiri için tehdit haline gelmiştir (Machiavelli, 2013: 68-70).

17. yüzyılda, güvenlik çalışmalarının savaş, savunma ve diğer topluluklara üstünlük kurma algısı devam etmektedir. Bu yüzyılda yaşayan en önemli düşünür materyalist düşünsel yaklaşımıyla Thomas Hobbes (1588-1679) olmuştur. Hobbes bireyleri makine olarak gören bir anlayışa sahiptir. Bu makine sürekli olarak kendini koruma güdüsüyle hareket etmektedir. Savaş, insan doğasının değişmez doğal bir olgusudur. Hobbes'a göre sosyal hayatı düzenleyip kuralları uygulayan bir otoritenin yokluğu kaotik bir ortamın oluşmasına sebebiyet verecektir. Düşünür, aynı zamanda hukuk kurallarının önemine vurgu yapmakta eşitsizliğin ve adaletsizliğin savaş ortamı yaratacağını düşünmektedir (Williams, Wright ve Evans, 1996).

18. yüzyılda güvenlik kavramını iki temel görüş şekillendirmiştir. Birincisi, ilgili yüzyılda ortaya çıkan milliyetçilik akımıdır. Modern yaklaşım; Fransız İhtilali sonrası ortaya çıkan milliyetçilik akımıyla seferberlik bilinci yaratarak merkezi otoriteyi güçlendirmeyi amaçlamıştır (Turan, 2011: 138). Milliyetçilik düşüncesi nedeniyle devlete yönelik muhalif eylemler ve milliyetçilik karşıtı görüşler devlet bütünlüğü ve üniter yapı üzerinde bir tehdit oluşturmuştur (Falk, 2005: 38).

18. yüzyılda güvenlik kavramını şekillendiren bir diğer görüş idealizmdir. Milliyetçilik akımının yaratmış olduğu bağımsızlık mücadelesi hareketleri ve kargaşa ortamı idealizm düşüncesiyle yumuşatılmaya çalışılmıştır. Bu dönemde idealizm kargaşa ve savaş halinin ret edilmesiyle özdeşleşen bir düşünce hareketi olarak değerlendirilmiştir. İdealizm düşüncesinin en önemli temsilcilerinden biri olan John Locke (1632-1704), Hobbes'un düşüncelerine karşı çıkarak savaşın insan doğasının değişmez bir olgusu olduğu gerçeğini reddetmiştir. Locke devletlerarasında uzlaşma ve işbirliğinin karşılıklı iletişim yoluyla sağlanabileceğini düşünmektedir (Locke, 2004: 5-14).

18. yüzyıl milliyetçilik teorisinin merkezi yapıyı güçlendirme çabaları ile idealizmin devletlerarasındaki uzlaşma çabalarıyla geçmiştir. Güvenlik kavramı bu çabalardan öteye gidememiştir.

19. yüzyıldan itibaren sanayi devriminin etkilerinin belirginleşmeye başlamasıyla birlikte para, mal ve nitelikli işgücü batı menşei ülkelere akmaya başlamıştır. Devrim sonucunda sermaye ve artı değer belirlenim kesimlerinin elinde toplanması merkez – çevre kavramlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu dönemde kapitalist ekonominin yol açtığı küresel boyuttaki değişim ve dönüşümler çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sanayi, turizm, çevre, enerji gibi sosyo-ekonomik alanlarda ortaya çıkan sorunlar geleneksel güvenlik anlayışında dönüşümlerin başlamasına neden olmuştur (Foster, 2002: 13-14).

20. yüzyılda, Dünya Savaşları'nın etkisiyle güvenlik çalışmaları çoğunlukla askeri eksene sıkışmış ve askeri güvenlik diğer güvenlik alt başlıklarının önünde değerlendirilmiştir. Fakat yine de devletler askeri güvenliğin tam olarak sağlanması zorunluluğunun yanında ekonomik ve sosyal güvenliğe vurgular yapmışlardır. Nitekim uzun yıllar boyunca süren ve mekânsal ölçekte yıkıcı etkiler yaratan savaşların ortaya çıkarttığı olumsuz koşulların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu amaçla batılı devletler silahlanmalarının yanında Milletler Cemiyeti(1920) – Birleşmiş Milletler (1945) – NATO(1949) gibi çeşitli uluslararası oluşumlarla ulusal güvenliklerini silahlı bir şekilde gerçekleştirme yollarını aramışlardır (Baldwin, 1995, s. 119). Buna karşılık Sovyetler Birliği de batı bütünleşmesi karşısında Arnavutluk, Macaristan, Çekoslovakya gibi çevre ülkelerle Varşova Paktını (1955) imzalamıştır (Ersin, 2019: 1-5). Her ne kadar bu uluslararası oluşumlar dünya barışını

koruma ve savaşların yıkıcı etkilerini ortadan kaldırma amacını taşıdıklarını ifade etseler de batı ve doğu odaklı iki kutuplu sistem arasındaki çekişmeler nükleer silahların artırılmasına ve yeni kargaşa ortamlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu nedenlerden ötürü güvenlik kavramı 1970’li yıllara kadar askeri güvenlik merkezli incelenmiştir.

Yüzyıllardan bu yana süregelen bu savaşlar nedeniyle sosyoekonomik ve çevresel sorunlar artarak devam etmiştir. Özellikle 1970’lerin sonlarında yaşanan büyük çevre felaketleri, uluslararası petrol şokları gibi sınırları aşan büyük sorunların yaşanmasıyla, güvenlik kavramının kapsamı genişlemiştir. Bu nedenlerden ötürü ABD-Rusya gibi güvenlik olgusuna önem veren ülkeler sosyal, ekonomik ve çevresel konulara dâhil olmuştur (Barnett, 2005: 25). 1970’li yılların son döneminde ortaya çıkan sorunlar, güvenlik çalışmalarına yeni metodolojik unsurlar katma ihtiyacı doğurmuştur. Nitekim devletler güvenlik olgusunu sadece askeri güvenlik bağlamında değerlendirip diğer tehlike ve riskleri göz ardı ettiklerinde bütünsel olarak değerlendirilmesi gereken toplam güvenliğin azaldığını gözlemlemişlerdir. Diğer yandan, uluslararası alanda güvenliğin askeri boyutta ele alınıp kaynakların askerileşme ve silahlanmaya yönelik olarak kullanılması küresel güvenlik çalışmalarının başarıya ulaşamamasına neden olmuştur. Bu durum akademik çalışmalarda güvensizlik sarmalı olarak ifade edilmiştir. Devletlerin hiçbir saldırganın olmaması durumunda bile caydırıcı olmak amacıyla silahlanma yarışına girmeleri diğer devletler tarafından tehdit olarak algılanmaktadır. Bu devletlerin içerisine düştüğü durum, güvensizlik sarmalı olarak ifade edilmektedir (Jervis, 1978: 167-170). Her zaman kullanıma hazır askeri güçler bulundurmamak, bu askeri güçleri tatbikat gibi yöntemlerle uluslararası alanda görünür kılmak güvensizlik sarmallarını daha da genişletmekte ve güvenlik algısının askeri alana sıkışmasına neden olmaktadır. Güvensizlik sarmalının aşılmasının en etkili yolunun daimi orduların ortadan kaldırılması olarak ifade edilmektedir. Daimi orduların ortadan kaldırılmasıyla askeri harcamalarda kullanılan finansmanın eğitim, çevre, tarım gibi eksikliği sonucunda güvensizlik durumu yaratma ihtimali bulunan alanlara kaydırılması güvenlik ortamının sağlanmasına katkıda bulunacaktır (Kant, 2007: 14).

1980’li yılların başında güvenlik tehditleri iki başlık altında incelenmeye başlanmıştır. İlk güvenlik tehdidi ülke sınırları içerisinde yaşayan bireylerin yaşam

kalitelerinin toplu bir şekilde düşmesi olarak ifade edilmiştir. Yaşam kalitesini toplu bir şekilde düşüren tehlikeli salgın hastalıklar, savaşlar, kısa veya uzun vadede insan yaşam süresini kısaltan çevre kirlilikleri gibi durumlar güvenlik açığı yaratan durumlar olarak kabul edilmiştir. İkinci olarak, kamu-özel-sivil örgütlerin politik alanını daraltan her türlü eylem tehdit kapsamında değerlendirilmeye başlanmıştır (Ullman, 1983: 129-134).

Birleşmiş Milletler öncülüğünde 1980 yılında hazırlanan Brandt Raporu'nda güvenlik olgusunun ekonomik yönüne vurgu yapılmıştır. Bu raporda güvenliğin yalnızca askeri olmadığı ekonomik güvenliğinde en az askeri güvenlik kadar önemli olduğu vurgulanmıştır (ODİ, 1980).

1980'li yılların değişen güvenlik algısı açısından önemli olmasının diğer bir nedeni, güvenlik kavramının bütünleşik bir şekilde incelenmesi ve güvenlik risklerinin minimuma indirilmesi amacıyla; 1987 yılında Maryland Üniversitesi bünyesinde “*Uluslararası Kalkınma ve Çatışma Yönetimi Merkezi*” kurulmuş olmasıdır (CIDCM, 1987). Merkezin kurucu üyeleri devletlerarası çatışma ve güvenliğin askerileşmesi sorunlarının çözümü için Maslow'un ihtiyaç teorisini güvenlik alanına uyarlamıştır. Bu teoriye göre; ihtiyaç kavramı çıkar kavramından ayrılmış ihtiyacı karşılanan bireylerin toplumsal çatışma çıkartma ihtimallerinin düşük olduğu ifade edilmiştir. Çıkar kavramının her zaman müzakereye konu olabileceği ancak ihtiyaç kavramı müzakere kapsamına alındığında toplumsal çatışma çıkma ihtimalinin artacağı vurgusu yapılmıştır (Burton, 1990: 97).

1991 yılında askeri güvenliğin güvenlik çalışmalarının merkezi olmadığı düşüncesi akademik ve idari çevrelerce kabul gören bir görüş haline gelmiştir. Devlet güvenliği yaklaşımından insan güvenliği yaklaşımına geçiş süreci çalışmaları hız kazanmıştır. Nitekim tüm Afrikalı bireylerin insan güvenliği yaklaşımının ilk kez vurgulandığı Birleşmiş Milletler ve Afrika Birliği Örgütü işbirliğinde gerçekleştirilen Afrika Liderlik Forumu'nda insan güvenliği yaklaşımının temelleri atılmıştır (ALF, 1991). 1994 yılında, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından yayınlanan İnsan Gelişimi Raporu'nda insan güvenliği kavramının vurgulanması güvenlik çalışmalarındaki önemli bir dönüm noktasını işaret etmektedir. Rapor, kişisel güvenlik, hukukun üstünlüğü, ifade özgürlüğü, siyasi katılım ve fırsat eşitliği olarak 5 ayrı başlıkta düzenlenmiştir. Raporda, güvenlik kavramı gıda güvenliğinden ekolojik

güvenliğe çeşitli boyutlarıyla ele alınmıştır. Keyfi tutuklama, işkence eylemleri, politik inançlara bağlı oluşan baskılar, keyfi öldürme, kolluk kuvvetlerinin bireylere tutum ve davranışları raporda ayrıca üzerinde durulan konuların başında gelmektedir (UNDP, 1992).

Rapor, soğuk savaş ve öncesi dönemdeki devletin politik örgütlenmedeki başat rolünü, geleneksel güvenlik uygulamalarını ve siyasi aidiyetin devlet tüzel kişiliğinde toplanması anlayışını değiştirmektedir. Bireyler artık siyasetin ve dolayısıyla güvenlik olgusunun tali unsuru olmaktan çıkartılmıştır (Snyder, 2004: 59).

Tablo 1: İnsan Güvenliğinde Muhtemel Tehditler

Güvenlik Tipleri	Temel Tehditlere Örnekler
Ekonomik Güvenlik	Kalıcı yoksulluk ve işsizlik
Gıda Güvenliği	Açlık - kıtlık, terörizm
Sağlık Güvenliği	Ölümcül Bulaşıcı Hastalıklar, güvensiz gıda, yetersiz beslenme, temel sağlık hizmetlerine erişim eksikliği
Çevresel Güvenlik	Çevresel bozulma, kaynak yetersizliği, doğal afetler, kaotik ortamda terörizm, kirlilik
Kişi Güvenliği	Fiziki şiddet, suç, terörizm, aile iç şiddet, çocuk işçiliği
Toplum Güvenliği	Etnik gruplar arası, dini ve diğer kimlik tabanlı gerginlikler, terörizm
Politik Güvenlik	Siyasi baskı, insan hakları ihlalleri, yurt için ve yurt dışı

Kaynak: UN, 2009:7; Toprak, 2018.

Tablo 1’den görüldüğü üzere rapor sonrası güvenlik tipleri bütünsel anlayışla incelenmeye başlanmıştır. 1990 sonrası küreselleşme hareketlerinin etkisiyle sınırların siyasi ve coğrafi olarak etkisinin azalması güvenliğin anlamının genişlemesine neden olmuştur. Günümüzde güvenlik olgusu denildiğinde akıllara sadece askeri güvenlik gelmemektedir. Çevresel güvenlik başlığı içerisinde iklim değişikliği, doğal afetler,

gıda ve sağlık güvenliği içerisinde GDO’lu ürünlerin kullanımı, ekonomik güvenlik içerisinde işsizlik ve politik güvenlik içerisinde yoğun göç eylemleri gibi güvenlik alt başlıkları günümüzde sınır aşan nitelik kazanarak uluslararası güvenliğe karşı tehdit oluşturmaktadır. Nitekim 2010 yılında Arap Baharı hareketleriyle başlayan yoğun göç hareketleri, kıtalar ötesi etkiler yaratarak uluslararası platformlarda czm aranan sorun haline gelmiştir (Bayır, 2013: 174).

Sınır kapılarından kitlesel olarak giriş ve cıkış eylemleri de cşitli güvenlik sorunları yaratmaktadır. 1982 Anayasası’nın Yerleşme ve Seyahat Hürriyeti başlıklı 23. maddesinde yerleşme hürriyetinin, suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak amaçlarıyla sınırlanabileceği hükme bağlanmıştır. 2022 yılı Ocak ayı itibariyle 3.736.925 geçici koruma kapsamında birey, Türkiye içerisinde yaşamlarını sürdürmektedir. Bu yoğun göç hareketlerinin gelecek dönemlerde cşitli güvenlik sorunları yaratma ihtimali oldukça yüksektir. İzmır, İstanbul, Hatay, Gaziantep gibi yoğun göç alan kentsel alanların taşıma kapasitesinin kontrolsüz bir şekilde artmasına rağmen Anayasa’nın ilgili maddesinin uygulanmıyor oluşu kentsel güvenliğin azalmasına sebebiyet vermiştir (Toprak, 2018).

Covid-19 süreci tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de güvenlik algılamaların değişmesine neden olmuştur. Pandemi ncesi 2019 yılı verilerine göre, Türkiye’de Eskişehir en güvenli kent olarak kabul edilirken onu İzmır, Ankara, İstanbul illeri takip etmekteydi (CNN, 2019). Buna ek olarak TİK tarafından hazırlanan endekslerde yer alan güvenlik, sağlık altyapısı, cvresel durum, sivil katılım, altyapı hizmetlerine erişim, bireylerin calışma koşulları - konutlara erişimi ve yaşam memnuniyeti verilerinin kümülatif ortalamalarına göre; Isparta, İstanbul, Eskişehir, Ankara ve İzmır illeri en yüksek ortalamaya sahip iller arasındaydı.

Pandemi sonrasında, virüsün en cok etkilediği illerin başında İstanbul ve İzmır gelmektedir. Yıllarca terör ve kaçakçılık eylemleri nedeniyle Hakkâri, şırnak gibi doğu bölgesi illeri güvenliği düşük alanlar olarak kabul edilmekteydi. 2020 Mart-Aralık dönemlerinde; Türkiye’de 2019 yılının en güvenli alanları olan Eskişehir, İstanbul ve İzmır illeri sağlık güvenliği açısından 2020 yılının en güvensiz alanları olarak kabul edilmiştir. Bu tip kriz durumlarının yaygınlaşması Türkiye’nin güvenlik verileri ve altyapısını değiştirecek koşulların ortaya cıkmasına neden olabilir.

1992 sonrası dönemde güvenlik parametreleri hakkında ilgi alanlarına göre çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Ekonomi ve Barış Enstitüsü, uluslararası güvenlik ve barış koşullarını analiz etmek amacıyla ölçekler geliştirme üzerinde çalışmalar sürdüren dünyanın önde gelen düşünce kuruluşlarından bir tanesidir. Küresel ve ulusal çerçevede endeksler geliştirerek ülkeler düzeyinde riskleri analiz etmektedir. Elde edilen sonuçlar hükümetler, akademik kurumlar, düşünce kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, OECD, Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler gibi hükümetler arası kurumlar tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır (IEP, 2020).

Ekonomi ve Barış Enstitüsü, her yıl ülkelerin güvenlik ve barış koşullarını değerlendiren rapor hazırlamaktadır. 2021 yılı sonunda hazırlanan raporda; ortalama küresel barış göstergelerinde geçen yıla oranla %0,07'lik bir düşüş yaşandığı ifade edilmiştir. Bu oran akademik çevreler tarafından düşük olarak algılsa da; son 13 yılda 9 kez küresel barışın düşmesi dikkate değer olarak algılanmaktadır.

Raporda, güvenlik için en temel parametre olarak kabul edilen toplumsal barış ülkeler bazında analiz edilmiştir. 163 ülkenin yer aldığı analizde, Türkiye 149. sırada kendisine yer bulmuştur. Avrupa ülkelerine bakıldığında son 50 sırada kendisine yer bulan tek ülkenin Türkiye olduğu görülmektedir. Bu gerilemenin ortaya çıkmasında Ortadoğu coğrafyasında yaşanan siyasi gerilimler, göç ve terör eylemleri temel nedenler olarak kabul edilmektedir (IEP, 2021: 5-10).

Aynı enstitünün 2019 yılı sonunda yayınladığı raporda sınıraşan su kaynaklarının Türkiye'nin güvenlik tehditlerini artıracak bir konu olduğu üzerinde durulmuştur. Buna göre Türkiye coğrafyasında artan nüfus, zayıf su yönetimi ve paylaşılan su kaynaklarının kullanımının artması, çevresel kırılganlığı artırmıştır. Fırat ve Dicle nehirleri gibi paylaşılan su kaynakları üzerinde kullanımın artması iklim değişikliğinin yaratmış olduğu etkilerle birleşince uluslararası askeri rekabete açık bir ortam yaratacaktır (IEP, 2019: 52). Bu rekabet en çok temiz su kaynaklarına erişim sorunu yaşayan yerleşik halkları etkileyecektir. Salgın hastalıklar başta olmak üzere çeşitli olumsuzluklardan etkilenecek yerleşiklerin uzun vadede su kaynaklarının bol olduğu alanlara doğru iklimsel göç hareketleri gerçekleştirme ihtimali bulunmaktadır. Bu durum Türkiye gibi göç hareketlerinden yoğun bir şekilde etkilenen ülkelere güvenlik başta olmak üzere çeşitli alanlarda sorunlar yaratacaktır.

Göç güvenliğiyle doğrudan alakalı terörizm konusunda hazırlanan Dünya Terörizm Endeksi'ne göre, Türkiye 161 ülke arasında terörizmin yaratmış olduğu olumsuz etkilerden en çok zarar gören 18. ülkedir. Türkiye üzerine yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlardan hareketle ekonomik kalkınmaya en yatkın olunan 1988-2001 yılları arasında terörizmin Türk ekonomisine büyük zararlar verdiği vurgulanmıştır (IEP, 2020: 8). 2001 yılından 2020 yılları arasında ise terör kaynaklı zararların azalma eğiliminde olması olumlu bir ilerleme olarak kabul edilmiştir (IEP, 2020: 46). Raporda ayrıca kadınların terör örgütü tarafından kullanılması, düzensiz göçlerle Işid gibi terör örgütlerine katılımın olması ve Suriye'deki iç savaşların devam etmesi gibi nedenler Türkiye'nin güvenlik tehditlerine açık ülke haline gelmesine neden olduğu vurgulanmıştır.

Uluslararası güvenlik çabalarının başarıya ulaşmasının en temel yolu ülkelerin karar alma süreçlerinde şeffaflık ilkesini gözetmeleridir. Türkiye göçle bağlantılı güvenlik sorunlarını ortadan kaldırmak için uluslararası ve ulusal alanda bilgi ve veri şeffaflığını sağlamak zorundadır. 100'den fazla ülkede sosyal ve ekonomik adalet, insan hakları, uluslararası güvenlik alanlarında faaliyet gösteren bir küresel hareket olan Dünya Şeffaflık Örgütü'nün 2020 raporuna göre Türkiye yolsuzluk sıralamasında 100 üzerinden 40 puan alarak 180 ülke içerisinde 86. sırada kendisine yer bulmuştur (TI, 2020).

Bu verilerden hareketle Türkiye'nin güvenlik algısı ve şeffaflığının düşük olduğu görülmektedir. Özellikle uluslararası göç hareketlerinin güvenlik risklerini artırdığı bir konjonktürde Türkiye gibi göç ülkelerinin şeffaflık kriterlerine önem vermesi gerekmektedir. Aarhus Sözleşmesi gibi şeffaflık ve bilgi paylaşımına olanak sağlayan sözleşmelere taraf olunması sorunların çözümünde önemli bir dönüm noktasıdır. Tüm bu tarihsel gelişmeler ve değerlendirmeler ışığında güvenlik; bireyin ekonomik, sağlık, gıda, kişi, çevre, toplum ve politik alanlarda varlığını koruma ve sürdürülebilir kılma çabalarının tümü olarak ifade edilebilir.

Yukarıda ifade edildiği gibi güvenlik olgusu tarihin ilk dönemlerinden günümüze kadar çeşitli faktörlerden etkilenecek şekilde şekillenmiştir. Bu etkilerin daha iyi anlaşılabilmesi için bir sonraki başlık altında dış göç ile bağlantı kurulabilecek güvenlik teorilerine yer verilecektir.

1.1.5.1. Realist Kuram

Literatürde en çok tartışılan kuramların başında Realist kuram gelmektedir. Kuramın düşünsel olarak ilk temsilcisi Pelopenazya Savaşları Tarihi adlı çalışmasıyla Thukydides (MÖ 551-MÖ 479) olarak kabul edilmektedir. Kitapta MÖ. 477 yılında Grek devletleri arasında dönemin en büyük ittifak anlaşmalarından biri olarak nitelendirilen Attika Deniz Birliği'nin bozulma nedenleri ve Atina – Sparta savaşı anlatılır. Thukydides'e göre bu anlaşmanın bozulmasının temel nedeni Atinalıların ticaret ve askeri yönden aşırı güçlenmesinden Spartalıların rahatsız olmasıdır (Thukydides, 2010: 17). Kitapta; ittifak, savaş odaklı güvenlik anlayışı, savaş stratejileri, silahlanma yarışı gibi realist teorinin temel unsurları kabul edilen birçok kavram bulunmaktadır. Tanrı, kader ve dini ritüellerden hiçbir şekilde bahsedilmemesi realist kuramın başlangıcı olarak kabul edilmesinde temel rol oynamıştır (Thukydides, 2010: 22-76). Sonuç olarak Thukydides devletlerarasındaki ilişkilerin güç ve çıkar odaklı silahlanma yarışına bağlı olarak devam ettiğini ifade etmektedir.

Kuramın ikinci temel temsilcisi İtalyan düşünür Machiavelli'dir. Prens adlı eserinde realist kuramın temel değerlerine yer verdiği görülmektedir. Eserde, ulusal güvenliğin tam olarak sağlanabilmesinin yolunun savaştan geçtiği aynı zamanda savaşta izlenecek her türlü stratejinin amaçlara ulaşmak için mübah olduğu ifade edilir. Güvenliği sağlayacak temel unsurun temel, yardımcı ve karma ordular olduğu ifade edilmiştir. Devletin en temel düzen unsurlarından olan yargı erkinde, yönetme gücünü elinde bulunduranların tercihlerinin doğru olacağı ifade edilmiştir. Düşünür, en iyi yönetme şeklinin yasaklar altında gerçekleşeceğini yönetilenlerin yasaklar altında sisteme daha uyumlu olacağını ifade etmiştir. Yasaklar ve yasalara uyumun sağlanması için ordunun yetkin kişilerden oluşması ve güçlü olması gerekmektedir (Machiavelli, 2013: 30-81).

Realist yaklaşımın bir diğer önemli temsilcisi ise Hans Morgenthau'dur. Düşünüre göre, doğadaki bireylerin ilk temel hedefi zorunlu ihtiyaçlarını karşılayıp yaşam kalitelerini yükselterek hayatlarına devam etmeleridir. İnsan doğası bu ihtiyaçları karşılama, üreme, çevresine hâkimiyet, yaşama ve var olma güdülerinden şekillenmektedir. Bu ihtiyaçları karşılama güdüsüyle hareket eden bireylerin doğası gereği bencil ve güce dayalı ilişkilere yatkın olduğu görülmektedir.

İnsan doğasının bencil, şiddete yatkın ve egoist olduğunu ifade eden düşünür, yönetim yetkisinin tamamen siyasi otoriteye verildiğinde tam bir güvenlik ortamı sağlanacağını düşünmektedir. Morgenthau, ulusları oluşturan temel unsurun birey olduğundan hareket ederek ulusların da bireyler gibi çıkarlarının olduğunu vurgulamaktadır. Ulus devletlerarasındaki ilişkileri belirleyen temel güdünün bu ulusal çıkar ve güç ilişkileri olduğunu vurgulamaktadır. Yürütme erkinin uluslararası ve ulusal alanda karar verirken bireylerin ve ulusal çıkarları göz önüne alarak sahip olduğu güç çerçevesinde karar vermesinin önemine vurgu yapmaktadır (Morgenthau, 1967: 13,195).

Kuramın temel düşünürlerinden hareketle realist güvenlik kuramı, güvenliği sağlayan tek aktörü devlet olarak kabul etmektedir. Güvenlik yaklaşımında sivil ve özel aktörleri paydaş olarak kabul etmemektedir. Ulus devletler sınırları içerisinde yaşayan bireylerin güvenliğini sağlamak için en rasyonel kararlar alan örgütlenme olarak kabul edilmektedir. Bu rasyonel yapı ve işleyişinden dolayı güvenlik alanı devletlere bırakılmıştır. Realist teorisyenler hegemonik teoriyi kabul edip çalışmalarını bu teoriyle bağlantılı olarak yürütmüşlerdir. Hegemonik teoriye göre; uluslararası sistemin düzenli bir şekilde işleyebilmesinin temel şartı hegemonik güçlerin sistemin içinde bulunmasından geçmektedir. Realist teori bir bakıma tek kutuplu bir güvenlik anlayışını ifade etmektedir (Yılmaz, 2007: 72-73).

Realist güvenlik kuramı üç farklı döneme ayrılarak incelenmektedir. Bu dönemler; klasik realizm (1940-1960), neo-realizm (1960-1980) ve neo-klasik realizm (1990-∞) olarak ifade edilmektedir. Çalışmayla doğrudan bağlantılı olmaması nedeniyle bu dönemler ayrı başlık altında incelenmeyecektir. Fakat şu bilinmelidir ki devletin uluslararası ve ulusal sistemdeki güvenliği sağlayan tek kurum olması, güç - güvensizlik ve risk kavramlarına atfedilen önem ve denge politikaları tüm realist yaklaşımların temel dayanak noktalarını oluşturmaktadır.

Yukarıda verilenlerden hareketle realist güvenlik kuramının temel varsayımları şu şekilde özetlenebilir;

- Uluslararası sistemde güvenliği sağlayan temel ve değişmez aktörler ulus devletlerdir. Bu aktörler dışında bir aktör tamamen reddedilmektedir.
- Uluslararası sistem T. Hobbesçu bir bakış açısıyla anarşik bir ortama sahiptir. Güvensizliğin olduğu bir ortamda kriz durumlarının her an ortaya çıkabilme ihtimali bulunmaktadır. Bu nedenle her devlet hayatta kalıp vatandaşlarının

güvenliğini sağlamak için kendi önlemlerini almalı ve bu önlemlere uygun bir şekilde hareket etmelidir. Bu amaçları gerçekleştirmek amacıyla kendi aralarında işbirliği yapabilirler. Fakat işbirliği devletlerin en rasyonel kararı kendilerinin alacağı düşüncesinden hareketle ya gerçekleşmemekte ya da etkinsizlikle sonuçlanmaktadır (Sönmezoğlu, 2017: 26).

- Uluslararası ilişkilerde karar alma aşamalarında başta askeri olmak üzere ekonomik, diplomatik ve teknolojik güçlerin önemi büyüktür (Karabulut, 2015: 60-61).

Realist kuram karar alma mekanizmalarında devleti ön plana alan diğer aktörlerin görüş ve düşüncelerini ikinci plana atan bir kuram niteliğindedir. Güvenlik; ekonomiden – sağlığa çok boyutlu ve paydaşların katılımıyla değerlendirilebilecek bir konudur. Güvenlik açıklarının yarattığı sorunların işbirliği ve koordinasyon merkeze alınmadan çözülmesi oldukça uzun ve çetrefilli bir süreç gerektirecektir.

Kuram, güç kavramını ön plana çıkartarak devletlerin temel amacını gücün elde edilmesiyle sınırlandırmaktadır. Fakat devletler dış politikada sadece gücün elde edilmesini amaçlamamaktadır. Devletler gücün yanında aynı zamanda itibar ve saygınlık kazanmak için çalışmaktadır. Dış politikayı ve dolaylı şekilde güvenliğin sadece askeri güce dayandırıldığı bir konjonktürde İsviçre, Vatikan gibi ülkelerin statüsü ne olacaktır? sorusu akıllara gelmektedir. Bu bağlamda realist güvenlik teorisi sivil ve özel aktörleri karar alma mekanizmasından ve gücü merkezileştirmesi bakımından yoğun olarak eleştirilmektedir.

1.1.5.2. Liberal – İdealist Kuram

Liberal kuram, realist kuram ile bağlantılı üzerinde durulması gereken bir diğer kuramdır. İdealizm, 19. yüzyıl düşünsel gelişme aşaması sürecinde liberal düşünceden önemli bir şekilde etkilenmesi nedeniyle iki başlık birlikte değerlendirilmiştir.

Liberal kuram çoğunlukla John Locke (1632-1704), John Stuart Mill (1806-1873), Immanuel Kant (1724-1804) tarafından şekillendirilen düşüncelerden oluşmaktadır. Kuram, bu düşünürler merkezinde değerlendirilse de; kuramın sistematik bir şekilde ilk ortaya çıkışı 1919 yılı olarak kabul edilmektedir. 1919 yılında

Alfred Zimmern (1879-1954) tarafından Galler’de ilk uluslararası ilişkiler kürsüsünün kurulmasıyla teori modern anlamıyla kullanılmaya başlanmıştır (Eralp, 2013: 66).

Liberal kuram, ekonomiden sosyal yaşama birçok alanda olduğu gibi güvenlik konusunda da realist kuramdan farklılaşmaktadır. Realist kuramcılar Hobbesçu bir bakış açısıyla insanın doğa durumunda egoist, güce odaklı ve kötü benlik özelliklerini savaşın ve güvensizliğin temel nedeni olarak görmekteydi. Liberaller ise güvensizliğin kaynağı konusunda tam tersi bir görüşü savunmaktadırlar. Liberal kuramcılar insan doğasını barış yanlısı olarak değerlendirmektedirler. Doğa durumunda insanlar barış ve huzur ortamına yatkın özelliklerinden dolayı liberal kuramcılar güvensiz koşulların sürekli devam edeceği algısını yanlış olarak değerlendirmektedirler. Devletler uluslararası ve ulusal platformlarda işbirliği ve ortak uzlaşıyla gerekli adımları attıkları takdirde güvensiz koşulların önüne geçebilmek mümkündür (Gavin, 1997: 632).

Realist kuramcılar devletlerin *“egemenlik algısı ve devletlerin çıkarları en iyi şekilde yine kendileri tarafından korunur”* düşüncelerinden hareketle işbirliği kavramına mesafeli yaklaşmaktaydılar. Liberal kuramcılar, devletlerarasındaki işbirliğine özel bir önem atfetmişlerdir. Devletler işbirliğiyle kuracakları bir üst otorite aracılığıyla güvenliğini sağlayabileceklerdir. Uluslararası işbirliği, üst otorite ve örgütler aracılığıyla uluslararası hukuk etkin kılınacaktır. Bu bağlamda güvenlik sorunlarının küresel işbirliği içerisinde dayanışma ile çözülebileceği liberal kuramcılarının temel felsefesini oluşturmaktadır. Uluslararası kitlesel göç hareketleri, çevresel afetler ve terör eylemleri gibi sınır aşan güvenlik sorunları uluslararası platformlarda işbirliği ile çözülebilecek sorunlardır (Sancak, 2013: 127).

Kuramda savaş ve güvensizlik ortamının oluşmasının temel sebebi; bir devletin diğer devlet veya devlet gruplarına olan güven eksikliğine bağlanmaktadır. Uluslararası arenadaki güvensiz ortam, devletleri sosyoekonomik hedefler açısından kendilerine daha yakın gördükleri devletlerle gizli ittifaklar kurmaya zorunlu bırakmaktadır. Bu gizli ittifak ve diplomaların ortaya çıkması devletlerarasındaki güvensizlik ve savaş durumunu sürekli kılmaktadır. Silahlanma yarışı ve kaynakların askeri alana yönlendirilmesi güvenliğin diğer unsurlarının ihmal edilmesine yol açmaktadır. Liberal kuramcılar bu sürekli savaş ve güvensizlik halinin ortadan kalkmasının temel yöntemini devletlerin iletişim kanallarını açık tutarak örgütlenmenin gerçekleştirilmesi olarak görmektedir. Liberaller güvensizlik

durumunu vücudu yavaş yavaş yok eden bir kanser hücresine benzetmişlerdir. Bu kanser hücresinin ortadan kaldırılması ve sürdürülebilir güvenlik ortamının sağlanması için temel adımları atma konusunda uğraş göstermişlerdir (Burchill ve Linklater, 2005: 58-60).

1.1.5.3 Marksist ve Neo-Marksist Kuram

Marksist güvenlik kuramı K. Marx'ın (1818-1883) düşünceleriyle şekillenmiştir. Marx; özel mülkiyet, kamu mülkiyeti ve piyasa mekanizması üzerine yapmış olduğu çalışmaları güvenlik alanına uyarlamıştır. Bu tip mekanizmaların denetim ve kontrolünün sermaye sınıfının elinde olması uluslararası ve ulusal güvenlik çabalarını olumsuz etkilediği üzerinde durmuştur (Solomon, Griffiths ve Roach, 2011: 161).

Marksist kuramın, realist kuramdan temel farkı devleti merkeze alan bir güvenlik anlayışını reddetmesidir. Kuramda silahlanma, kendi sınırlarının güvenliğini sağlama, çatışma gibi klasik güvenlik anlayışından ziyade üretim araçlarına sahip sermaye sınıfı ve işçi sınıfının merkezde olduğu bir güvenlik algılaması mevcuttur. Marx ve Engels'in güvenlik olgusunu bu kadar dar bir çerçeveye sığdırmasının temel nedeni 1821 yılında Napolyon'un ölmesi sonrası Avrupa ülkelerinin savaş durumundan çıkması ve sosyoekonomik yapıda meydana gelen hasarların sistem içerisinde daha görünür olmasından kaynaklanmaktadır (Albayrak, 2014: 51).

Marx'a göre Sanayi Devrimi sonrası üretim araçları ve artı değer belli kesimlerin elinde toplanması işçi sınıfının yoksullaşmasına neden olmuştur. Bu yoksullaşma iki temel sınıf olan işçi sınıfı ile sermaye sınıfı arasında sürekli bir mücadeleye yol açmıştır. Bu mücadelede sermaye sınıfını kârını arttırıp toplumsal alanda söz sahibi olmak amacıyla her yolu denemektedir. Marx sermaye sınıfının savaş olgusuna büyük önem atfettiğini ve savaş kapitalist sistemin devamlılığını sağlamada bir araç olarak kullanıldığını düşünmektedir. Savaş aracılığı ile kolonileşme süreci daha da kolaylaşmıştır. Devletler uluslararası sistemde birbirlerine hegemonya ve güç ilişkileri çerçevesinde zor kullanarak baskı kurmaktadır (Gramsci, 1997: 28). Bu çatışma ortamından kazançlı çıkan devlet, zor kullanarak elde ettiği topraklarda yaşayan insanları burjuvazi eliyle maaşlı çalışan gibi kullanmaktadır. Bu yönüyle

Marksist kuramda savaş, sosyal ve ekonomik yapıyı değiştiren ve yeniden dönüştüren bir olgudur (Marx, 1982: 931-933). Devletlerarası savaşın yanında Marx sermaye sınıfı ve proletarya arasındaki mücadeleyi de üstü örtülü bir savaşa benzetmiştir. Bu savaşın kapitalist sistemin ortadan kalkıp proletarya egemenliğinin başlayıncaya kadar süreceğini ifade etmiştir (Marx ve Engels, 1967: 82-99). Anlatılanlardan görüldüğü üzere Marksist kuramda kapitalist sistem sürekli bir şekilde açık ve örtülü savaşlara sahne olmaktadır. Bu savaşlar kapitalist düzenin ve devrim sonrası devlet yapısının ortadan kalkmasına kadar sürecektir. Bu aşamaya kadar eşitsiz ve adaletsiz düzen devam edecek ve bir güvenlik ortamı sağlanamayacaktır.

Marx güvenlik çalışmalarında ekonomik aktör ve olguları merkeze alıp üretim ilişkilerine dayalı bir güvenlik kuramı ortaya koyması ekonomik güvenlik dışındaki pek çok konuyu göz ardı etmesine neden olmuştur. Çevresel ve uluslararası güvenlik gibi konulara neredeyse hiç değinmemesinden dolayı kuram, günümüz sosyal, ekonomik ve politik yapıyı açıklamada yetersiz kalmıştır. Marx ayrıca eşitsizlik ve adaletsizliğe maruz kalan, üretim araçlarına sahip olmayan sınıfın yönetimi ele geçireceğini ifade ederken milliyetçiliği, dini, diplomasiyi ve alt sınıfı belli bir standartta tutma amacı güden asgari ücret gibi ekonomik hamlelerini göz ardı etmiştir. Üzerine teorisinin merkezine aldığı devrim de gerçekleşmeyip sınıfsız toplum ideali sonuçsuz kalınca eleştirilerin dozu artmıştır (Albayrak, 2014: 47).

Klasik Marksist teoriyi varoluşçu ve eleştirel anlamda daha da genişleten yaklaşım olarak ortaya çıkan Neo Marksist kuram, klasik Marksizm'in savunduğu ekonomik görüşleri merkeze alarak yine güvenliği ekonomikleştiren bir yaklaşım ortaya koymuştur (Wright, 2009: 1-10). Neo – Marksistler klasikler gibi kapitalist sistemin adaletsiz ve eşitsiz yapısının savaş ortamı yarattığını ifade etmişlerdir. Batı ve kuzey ülkelerinin gelişmiş ve güvenli, gelişmemiş doğu ülkelerinin güvensiz alanlar kabul edilmesinin temelinde kapitalist ekonomik düzenin bir dayatması olduğunu düşünmüşlerdir. Ülkeleri güvenlik bağlamında doğu-batı ve kuzey-güney olarak değerlendirmeyi yanlış bulmuşlardır. Böyle bir analizin merkez-çevre teorisi üzerinden yapılabileceğini ileri sürmüşleridir. Neo-Marksistlere göre bir bölgenin güvensiz olmasının temel nedeni başka bölgelerin daha güvenli olduğu algısından kaynaklanmaktadır. Örnek vermek gerekirse merkezin daha güvenli hale gelmesi ona bağlı olan çevre bölgelerinde bir değişme olmamasına rağmen çevre bölgelerini

güvensiz hale getirecektir. Bu bağlamda güney ve doğu ülkelerinin kuzey ülkelerine göre negatif güvenlik durumu olduğu ifade edilebilir (Sandıklı ve Emeklier, 2012: 22-23).

Neo-Marksistlere göre kapitalist sistemde emek, sanat ve kent gibi güvenlikte metalaşmaktadır. Sermaye sınıfı güvensizlik algısıyla belli sosyal ve politik korkuları halk tabanında etkin kılarak güvensizlik ekonomisi yaratmayı amaçlamaktadır. Güvenlik ortamı oluşturmak için kısacası güvenliği metalaştırıp alışveriş nesnesi haline getirmek amacıyla güvenli – güvensiz bölge algısı yaratılmaktadır. Güvenliğe yapılan bu sık vurgular güvenliğin önemini arttırıp devlet dışında özel güvenlik örgütleri gibi yeni aktörlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu tip örgütlerin piyasa mekanizması içerisinde oynadığı rolün artması piyasayı ve elde edilen karı daha fazla arttırmaktadır. Bu metalaşma hayali bir güvensizlik ekonomisi yaratmak adına oldukça önemlidir. Bu bağlamda sermaye, birikim amacını gerçekleştirmek amacıyla güvenliği meta haline getirmesi güvenliği asıl amacından uzaklaştırmaktadır (Neocleous, 2008: 155-159).

Neo-Marksist kuram uluslararası ve ulusal sistemlerde güvenliğin metalaştırılarak sermaye birikim sürecinin bir nesnesi olduğunu vurgulamıştır. Aynı zamanda Marksist kuramın devamı olarak kabul edilebilecek düzeyde güvenlik olgusu ekonomik kapsamda incelenmiştir. Bu durum Marksist kuramda olduğu gibi güvenliğin dar kapsamda incelenmesine neden olmuştur. Marksist ve Neo-Marksist kuram, realist kuramın devlet merkezli güvenlik anlayışının eleştirisi olarak kabul edilebilir.

1.1.5.4. Eleştirel Güvenlik Kuramı

Kuramsal çerçevesini Neo-Marksist teorinden alan eleştirel kuramın temeli Theodor Adorno, Walter Benjamin ve Max Horkheimer gibi teorisyenlerin 1920’li yıllardan itibaren Frankfurt Enstitüsü bünyesinde yapmış olduğu çalışmalara dayanmaktadır. Kuram, liberal görüşten etkilenmesine karşılık evrensel tanıma ulaşmak yerine ön kabul, statüko ve yaygın ideolojinin dışında kalarak öznel ve duruma uygun güvenlik tanımları geliştirmeye çalışmasından dolayı eleştirel olarak kabul edilmektedir. Teori, realist güvenlik kuramına yönelik getirdiği çeşitli

eleştirilerle literatürde kendisine geniş bir yer bulmuştur. Bu eleştiriler realist kuramın devlet merkezli güvenlik anlayışına ve insan ihtiyaçlarını dar bir kapsamda ele almasına odaklanmıştır. Realizm güvenlik anlayışının tamamen başat aktörler üzerine odaklanması diğer aktörlerin bu alandaki görünürlüğünü azalttığı ifade edilmiştir (Dağı, 2007: 144).

Kuram en büyük güvenlik açığını bireylerin sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda kendi ellerinde olmayan nedenlerle kısıtlanması olarak kabul etmektedir. Özgürlük ve güvenliğin birbirinden ayrılmaz bir bütünün parçaları olduğu düşünülmektedir. Herhangi birinde meydana gelen eksiklik veya yanılğı diğer olguyu doğrudan etkileyecektir. Bu bağlamda ortaya çıkacak bir özgürlük kısıtlanması eleştirel kuramın düşünce odağını oluşturmaktadır (Dağı, 2007: 145).

Kuramın temsilcilerine göre bir *şeyin* tüketilmesinin temel şartı onun üretimidir. Üretimi olmayan hiçbir şeyin tüketim sürecine tabi olamayacağı ifade edilmiştir. Bu bağlamda güvenlik olgusunun da tüketilmesi için bir üretim sürecinden geçmesi gereklidir. Güvenlik üretilen bir olgu olduğundan dolayı sorunların çözümü için üretim sürecinin kök nedenlerine bakılmalıdır. Güvenliğin nasıl sağlanacağı üzerinde çok fazla vakit kaybedilmesi sorunların çözülmemesinin en büyük nedeni olarak görülmektedir. Nasıl ki bireyin sağlıklı olma hali sadece hastalığın olmamasıyla ölçülemiyorsa güvenlik durumunun da tek ölçüsü savaş ve kargaşa olmama hali olarak tanımlanamaz. Güvenlik savaş olmama halinden öte ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal bir bütün olarak incelenip değerlendirilmesi gereken bir olgudur (Norman, 1995: 31).

Eleştirel teorisyenler tek bir düşünsel altyapı veya ideolojiden ortaya çıkan güvenlik tanımlarının içerisinde çelişkiler barındıracağını ifade etmektedir. Bu çelişkileri temel olarak iki soruyla anlatmaya çalışmışlardır. Birincisi; güvenlik *kim/kimler içindir?* İkincisi ise, *güvensizlik ortamı hangi çıkarları etkilemiş ve güvenlik ihtiyacı duyulmuştur?* Bu iki soruya verilecek yanıtlar her devlet, topluluk ve birey özelinde farklılık gösterme ihtimalinden dolayı evrensel bir düşünceyi merkeze alan güvenlik tanımının yanlış olacağı ifade edilmiştir. Güvenliğin sadece devletin devamı için alınacak önlemler bütünü olarak kabul edilmesi devlet güvenliğinin birey güvenliğini arka plana atması sonucunu doğurmaktadır (Sandıklı & Emeklier, 2012: 28). Nitekim Almanya'da Hitler, Rusya'da Stalin, Irak'ta Saddam gibi liderler devlet

merkezli güvenlik anlayışı çerçevesinde hareket etmesine rağmen güvenli bir ortam oluşturamamış kargaşa durumu süreklilik kazanmıştır (Booth, 1991: 320).

Eleştirel kuram, realist kurama yönelik getirdiği eleştiriler sonucunda özgürleştirici realist düşünce ortaya çıkmıştır. Bu düşünceye göre, güvenliğin temel unsuru birey güvenliğidir. Birey güvenliği de ancak birey özgürlüğünün sağlandığı bir ortamda tam anlamıyla gerçekleşecektir. Bu düşünsel yapının temel hedefi birey ve birey gruplarını baskı altından kurtararak güvenlik başta olmak üzere her alanda görünür kılınmasının sağlanmasıdır. Zira soğuk savaş sonrası dönemde askeri yöntemlerin yerini diplomasiye bırakmasıyla tehdit ve güvenlik kavramlarının tanımları da değişim ve dönüşüme uğramıştır. Kuram değişen bu kavramlar üzerinde yeniden düşünülmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Nitekim güvenlik durumunu bozacak tehditlerin artık dışardan değil çevresel felaketler, iç karışıklıklar, doğal ve insan kaynaklı afetler gibi içerden geldiği vurgulanmaktadır. Güvenlik olgusunu devlet tekelinden çıkartılmasının temel amacı, özgürleştirmeyi sağlayarak içsel tehditlere dikkat çekmeyi sağlamaktır (Booth, 1991: 318).

Eleştirel kuramcılar kapitalist üretim sürecini uluslararası ve ulusal güvenliğin önündeki önemli bir diğer engel olarak görmektedir. Bu ekonomik model bireyin özgürleşmesini engelleyerek tam bir güvenlik ortamının sağlanmasını engellemektedir. Kapitalizmin; kronikleşmiş krizleri, gelir dağılımındaki adaletsizliği, doğal kaynakların aşırı ve bilinçsiz kullanımı güvenliğin önündeki temel tehditler olarak ifade edilebilir. Örneğin, ABD dünyayı kapitalizm ve üretim süreçleri için güvenli hale getirmeye çalışırken bazı ülkelerle çatışma durumuna girmek zorunda kalmıştır. Bu çatışma ortamı Ortadoğu coğrafyasında risk ve tehlike olasılığını önemli ölçüde artırarak coğrafyayı güvensiz bir alan haline getirdi. Eleştirel kuramcılar aynı zamanda uluslararası kurumları kapitalist sistemin düzeni için hareket eden unsurlar olarak görmektedir. Bu kurumlar dünya piyasalarının istikrarlı bir şekilde devam etmesi ve halk tabanında sisteme karşı isyanın bastırılmasına yönelik hareket eden ulus devletlerin çıkarlarını korumaktadır (Steans ve diğerleri 2010: 117-124).

Kuramın ilgi alanına göre çeşitli şekillerde sınıflandırıldığı görülmüştür (Birdişli, 2010: 235). Bu çalışmada eleştirel kuram ile bağlantılı iki temel kuram üzerinde durulacaktır.

Bu kuramların ilki; *Feminist Eleştirel Kuram*dır. Kuramın ortaya çıkmasının ve düşünsel altyapısını geliştirmesinin temel olarak iki nedeni vardır. İlk neden, karar alma organlarının ve akademisyenlerinin önemli bir kısmının erkek olmasıdır. Devlet başkanları, bakanlar, milletvekilleri ve askeri bürokrasinin tamamına yakınının erkek olması kadınları karar alma süreçlerinden uzaklaştırmıştır. Dünya genelindeki nüfusun yaklaşık olarak %50'sini oluşturan bir kadının karar alma mekanizmalarından dışlanması önemli bir eşitsizlik kaynağı olarak nitelendirilmiştir. İkinci neden, dış politikanın yürütülmesinde eril kavramların kullanılmasıdır. Uluslararası ilişkiler literatüründe en çok kullanılan kavramlardan olan güç ve özerklik kavramları erkek doğasıyla bağdaştırılmıştır. Devletlerin de erkek gibi görülüp yönetildiği savunan Feministler güvenlik alanında daha görünür olmaya başlamışlardır (Demirtaş, 2019: 1).

Kuram, uluslararası ilişkiler alanında ataerkil bir şekilde üretilen hegemonik bilgilerin toplumları güvenlik durumundan uzaklaştırdığını ifade etmektedir. Bu bağlamda, uluslararası ilişkilerle bağlantılı tüm kavramların sorgulanarak revize edilmesini feminist bir düzen oluşturulması gerekliliğini savunur. Bu kavramların her iki cinsiyetin hak, ödev ve sorumluluklarını eşit şekilde gözeterek düzenlenmesi uluslararası güvenlik çalışmalarının başarıya ulaşmasında önemli bir aşamadır. Aksi takdirde emperyalist ve heteroseksüelist yaklaşım toplumlarda daha fazla yaygınlaşarak Tablo 1'de yer alan kişi güvenliği parametrelerinde eksiklik meydana getirecektir (Agathangelou ve Zalewski, 2005: 308-314).

Şiddet eylemleri feminist düşünürlerin üzerinde durduğu diğer bir konudur. Kadınlar, fiziksel şiddet gibi doğrudan şiddet eylemlerine ek olarak yapısal şiddete de maruz kalmaktadırlar. Erkek egemen sistem kadınlara yönelik şiddeti meşrulaştırmakta ayrımcılığa sebebiyet vermektedir. Dolaylı şiddetin bir türü olan yapısal şiddetin ispatı doğrudan şiddete göre zor olduğundan dolayı kadınların, çalışma özgürlüklerinin ellerinden alınması, mobbing, çeşitli kamusal hizmetlere katılımının kısıtlanması, pornografi gibi dolaylı şiddet hareketlerinden zarar görme ihtimalleri daha fazladır (Gürpınar, 2017: 477-479).

Feminist güvenlik kuramı uluslararası ve ulusal devlet politikalarını cinsiyet ayrımı gözetmeden bireylerin yaşamlarına odaklamayı amaçlamaktadır. Realist kuramın aksine güvenliği tehdit eden tek olguyu savaşlar olarak görmemektedir.

Savaşların yanında baskıcı iş ilişkileri, kültürel dayatmalar, cinsel kölelik gibi yapısal şiddet eylemleri de güvenlik durumunu olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Bu bağlamda güvenlik kapsamı içerisinde toplumsal cinsiyet rolleri özel olarak incelenmelidir.

Feminist kuramcıların ifade ettiği kadınlara yönelik kültürel baskıların yansması Suriye’den Türkiye’ye yapılan göçlerde de kendisini göstermiştir. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)’ın 2014 yılında hazırlamış olduğu *Türkiye’de Suriyeli Kadınlar* adlı raporda Suriye’den Türkiye’ye göç etmiş kadın bireylerle yapılan anket çalışmasının sonuçlarına yer verilmiştir. Bu çalışmada kadınların kamplarda kalmak istemesinin en önemli iki nedeni ekonomik açıdan rahat ve güvende olması olarak ifade edilmiştir (AFAD, 2014: 49). Ekonomik açıdan rahat, güvenilir, barınma ve sağlık hizmetlerinin tam olarak karşılandığı kampların bulunmasına rağmen kamp dışarısında yaşayan kadınların sadece %9’u kampta yaşamak istediklerini ifade etmişlerdir (AFAD, 2014: 41). Bu durumun temel nedeni ise kamp görevlilerinin yardımdan yararlananlarla çok fazla iç içe olduklarından dolayı dini açıdan uygun olmayan koşulların oluştuğu ifade edilmiştir. Erkek kamp görevlilerinin etkin bir şekilde kamp içerisinde olması mahremiyetlerini çiğnemektedir. Bu kültürel altyapıdan dolayı kamp dışı ne kadar güvensiz olursa olsun kamp alanına dönmeyi düşünmemektedirler (Barın, 2015: 31).

Yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi kadınların üzerine yapılan sosyoekonomik baskılar en temel gereksinimlerden birisi olan güvenliğin bile arka plana atılmasına neden olmaktadır. Çeşitli kültürel kodlar nedeniyle kendisini güvensiz ortamlarda ve zor şartlar altında yaşamak zorunda hisseden bireylerin yoksunluk duygusu sebebiyle suç işlemeye daha meyilli bireyler olacağı göz ardı edilmemelidir. Bu kapsamda güvenliğin kişi boyutu kapsamında kadın – erkek eşitliğinin sağlanması güvenlik çalışmaları açısından önemli bir dönüm noktasıdır.

Eleştirel kuram ile bağlantılı incelenecek bir diğer kuram ise *Paris Ekolü*’dür. Paris Ekolü yaklaşımı ilk olarak Fransız Akademisyen Didier Bigo tarafından editörlüğü yapılan *Sınırların Kontrolü: Avrupa’ya ve Avrupa’da Serbest Dolaşım* isimli çalışmada vurgulanmıştır. Bu çalışma Paris Ekolü’nün düşünsel altyapısının oluşmasında başlangıç olarak kabul edilmektedir. Bigo ile birlikte kuram üzerinde

Michel Foucault ve Pierre Bourdieu'nun görüşleri de etkili olmuştur (Saraçlıgil, 2018: 1).

Paris Ekolü, güvenlik ve güvensizlik algısının elit bilgi ve rutin bürokratik uygulamalar yoluyla nasıl oluşturulduğunu gösteren güvenlik uygulamalarıyla ilgilenmiştir. Ekol, bürokratik mekanizmalar aracılığıyla kullanılan gündelik pratiklerle güvenlik sorunlarının üretildiğine vurgu yapmaktadır. Güvenlik mekanizmalarının, güvenlik uzmanlarınca topluma olmazsa olmaz bir büyü olarak dayatıldığı ifade edilmektedir. Uzmanlar tarafından uluslararası ve ulusal arenalarda düşman figürleri yaratılarak halkın tedirginliğinin sürekli kılınması sağlanmaktadır (Miş, 2011: 362).

Ekol, güvenlik alanında çalışma yapan akademisyen ve bilim insanlarını da çalışma nesnesi olarak çalışmalarına almıştır. Buna göre çeşitli kurumlar tarafından yetkili kılınan bilim insanları ve akademisyenler mevcut korkuları yapmış oldukları çalışmalarda olduğundan daha tehlikeli göstererek güvensizlik ve güvenli mekânlar algısını arttırmaktadırlar. Bu durum teknokrasinin olumsuz bir şekilde kullanımına verilecek en güzel örneklerden birisidir. Bu teknokratlar çalıştıkları bir alandaki konunun unsurlarını özetleyip temel kavramları tanımlamaktadır. Bu kavramların güvenlik ile bağlantısı kurulduktan sonra güvenlik sorunları derinleşmektedir. Örneğin göç alanında çalışan bir teknokrat veya akademisyen uluslararası göç eden bireylerin farklı olduğu sürekli denetlenmesi ve izlenmesi gerektiği algısını topluma empoze edebilir. İdare tarafından çeşitli gözlem metotları uygulanarak göç eyleminde bulunan bireyler sürekli takip edilebilir. Bu konular idare ve akademisyen çevresi tarafından sürekli tekrarlanarak toplumda o alanın güvenlik açıkları yarattığı algısı yaratılmaktadır. Bu durum temel olarak huzursuzluk politikası üzerinde inşa edilen bir güvenlik anlayışı ortaya çıkartmaktadır. Bu güvenlik anlayışı süreçleri müzakereye daha kapalı hale getirmektedir (Roe, 2012: 252).

Güvenlik sorunu yaratacağı tespit edilen bir konunun hangi kişi veya kurumlarca yönetileceği de oldukça önemlidir. Nitekim güvenlik çalışmalarında güvensizliğin tespit edilmesinin yanında onun nasıl yönetileceği de önem taşımaktadır. Güvenlik alanının polis gibi kolluk kuvvetleri ve belli alanlarda faaliyet göstermesi amacıyla kurulan güvenlik örgütlerince yürütülmesi konuların güvenlik sorunu olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu tip kritik alanların çoğunlukla kolluk

birimlerince idare edilip diğer aktörlerin dışlanması güvenlik sorunları algısının daha fazla ciddileşmesine yol açmaktadır (Aradau, 2004: 392).

Sonuç olarak Paris Ekolü toplum nezdinde önemli kademe veya pozisyonlarda görev alan bireylerin ve güvenlikten sorumlu kurumların güvensizlik algısını yersiz bir şekilde artırdığına vurgu yapmaktadır. Bu durum güvenlik sorunu olarak algılanmayacak durumların bile toplumda şüpheyile karşılandığı ve korku toplumu yaratılmasına neden olmaktadır. Bu düşünce Neo - Marksist kuramın devletin güvenlik olgusunu kullanarak çeşitli araçlarla toplumu kontrol altında tutmasıyla benzer şekilde değerlendirilebilir.

Kuramın Türkiye’yi net bir şekilde yansıtmadığı görülmektedir. Türkiye’de gerek akademik gerek idari alanda güvenliği tehdit eden unsurları vurgulayan çalışmalar kriz anlarından sonra yaygınlaşmaya başlamıştır. Örneğin lisansüstü çalışmalar incelendiğinde 1999 Marmara depremi öncesi afet yönetimiyle bağlantılı sadece 8 tez varken deprem sonrası süreçte 572 çalışma yapılmıştır. Göç yönetimi alanında ise; 1900-1999 yılları arasında Türkiye’ye yönelik göçler önemli güvenlik ve bağlantılı alanlarda sorunlar yaratmadığından bu alanda yapılan çalışmalar sayıca yetersiz kalmıştır. 2000 sonrası süreçte Türkiye’nin göç alma özelliğinin artması ve buna bağlı sorunların artmasıyla bu alanda yapılan çalışmalar %300’lük bir artış göstermiştir. Sonuç olarak Türkiye’de yapılan çalışmalar genellikle sorunlar öncesi değil sorunlar ortaya çıktıktan sonra yapılan tespit ve zarar azaltma noktasına odaklanmıştır.

Göç yönetimiyle bağlantılı güvenlik kuramları uluslararası ve ulusal sistemlerde meydana gelen değişim ve dönüşümlerin güvenlik kavramını doğrudan etkilediğini göstermektedir. Geleneksel kuramlar çerçevesinde askeri bir kavram olarak yorumlanan güvenlik günümüzde ekonomiden politik güvenliğe kadar tüm yönleriyle ele alınan bir olgu olmuştur. Güvenliğin kapsamının genişlemesiyle birlikte güvenlik sorunları, tek bir ülkenin kendi kaynaklarıyla sınırları içerisinde çözeceği sorunlar olmaktan çıkmıştır. Sorunların çözümünde uluslararası işbirliği ve tüm paydaşların karar alma süreçlerine katılımı zorunluluk haline gelmiştir.

1.2. DIŞ GÖÇ HAREKETLERİNE İLİŞKİN KLASİK KURAMLAR VE TÜRKİYE'DEKİ GÖÇ HAREKETLERİYLE İLİŞKİLENDİRİLMESİ

Dış göç kavramı “*Bir kişinin veya bir grup insanın süresi, nedeni, yapısı ne olursa olsun uluslararası bir sınırı geçerek yer değiştirmesi*” olarak tanımlanmıştır (IOM, 2011: 62). Bu tanımda göçün çok boyutlu bir olgu olduğu bir veya birkaç kuramla açıklanmasının mümkün olmadığı görölmektedir. Bu sebeple göç kuramları açıklanıp Türkiye'nin bu kuramlar içerisinde hangi özellikleri gösterdiğinin anlaşılması Türkiye'ye yönelik gerçekleşen dış göç hareketlerinin bütöncöl ve çok boyutlu bir şekilde anlaşılmasına olanak sağlayacaktır.

Göç hareketlerinin yapısını ve nedenlerini açıklama amacıyla oluşturulan göç kuramlarının öne sürdükleri temel olgular genel olarak bireylerin göç kararlarına etkide bulunan temel düşönceler üzerinden şekillenmektedir. Fakat göç olgusunun altyapısını oluşturan birçok farklı değişken bulunmaktadır. Göç, tek bir kuram özeline indirgenip incelenecek bir olgu değildir (Tekeli ve Erder, 1978: 22). Bu bağlamda bu başlık altında Türkiye'de meydana gelmiő göç hareketleriyle bağlantılı olarak değerlendirilebilecek göç kuramları üzerinde durulacaktır.

1.2.1. Ravenstein Göç Kuramı

Ravenstein, göç hareketlerini evrensel bir takım kurallara bağlamak amacıyla çeőtli çalışmalar gerçekleştirmiştir. Coğrafya alanında uzmanlığını alarak çalışmalarını 1871 ve 1881 yılları arasında İngiltere'de gerçekleştirilen nüfus sayımı sonuçlarına dayandırmıştır. Bu veriler üzerinden yapmış olduğu çalışmalardan elde ettiği sonuçlarla 7 adet göç kanunu belirlemiştir. 1885 yılında göç alanında yayımlanan çalışması bu alanda yapılmış olan ilk çalışma özelliğini taşımaktadır (Yalçın, 2004: 22).

Göç kuramı genel olarak incelendiğinde, çalışmanın derinlikten uzak, dar kapsamlı analizler bütöünü olduğu görölmektedir. Fakat sonraki dönem göç çalışmaları için önemli bir öncü niteliği göstermektedir. Çalışma 19. yüzyıl kentleşmesi, sanayileşmesi ve yüzyılın son dönem sosyal olayları üzerinden şekillenmiştir (Çağlayan, 2006: 69).

Ravenstein'nın *Göç Kanunları* adlı çalışmasında belirlediği 7 temel ilke şu şekilde özetlenebilir;

1. Göç ve mesafe: Göç hareketini gerçekleştiren bireylerin önemli çoğunluğu mesafesi kısa olan alanlara göç etme eğilimi göstermektedir. Bu göç eğilimleri genellikle iş imkânlarının çok olduğu merkezi iş ve ticaret bölgelerine doğru olmaktadır.
2. Göç ve basamakları: Kentleşme ve sanayileşmenin arttığı bölgeler sosyal imkânların artmasıyla birlikte çevre bölgelerden göç almaktadır. Çevre bölgelerin göç vermesi nedeniyle oluşan nüfus açığı o bölgeye yakın yerleşimlerde oturanlar tarafından doldurulmaktadır. Bu şekilde göç, sanayi ve ticaret merkezlerine basamak halinde gerçekleşecektir.
3. Yayılma ve emme süreci: Göç eden bireyler sadece göç etme eylemini gerçekleştirmek için göç etmemektedir. Her göç hareketinin belli bir amacı bulunmaktadır. Göç eden bireylerin en temel amacı sanayileşen alanlarda gerçekleşen değerlerden pay almaktır. Bu nedenden dolayı şehir merkezlerine gelen göçler sanayi ve ticaret alanlarında emilmektedir.
4. Göç zincirleri: Ravenstein her bir göç hareketinin zincirleme etki yaratarak başka göç hareketlerini meydana getirdiğini ifade etmiştir. Düşünür göç, bir kez başladığında kendisini devamlı şekilde tekrarlayan bir süreçtir.
5. Doğrudan göç: Bu kanunda, ilk 4 ilkede bahsedilenden farklı göç tipine vurgu yapılmaktadır. Uzun mesafeli göç eden bazı bireylerin ilk olarak merkezi iş ve ticaret bölgesine yöneldiği ifade edilmiştir.
6. Kır kent yerleşimcileri farkı: Bu ilkede kırsal alanlarda yaşayan bireylerin kentsel alanlarda yaşayanlara göre daha fazla göç etme eğiliminde olduğunu ifade edilir.
7. Kadın erkek farkı: Kadın bireylerin kısa mesafeli alanlara göç etme eğilimi erkeklere oranla daha fazladır. Erkekler ise uzun mesafeli alanlara kadınlardan daha sık göç etmektedirler¹ (Ravenstein, 1885: 196-199).

¹ Kuramın 7. alt başlığı olan kadın erkek farkı, Türkiye'nin iç göç yönetimine daha çok uyan bir niteliktedir. Nitekim Türkiye'nin yoğun göç alan Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde kadın nüfus miktarı fazlayken İstanbul, Kocaeli, Bursa gibi göç alan illerde erkek nüfus oranı daha fazladır. Kuram daha çok ekonomik nitelikte olduğundan çalışmada ayrıntılı analizine yer verilmemiştir.

29 Nisan 2011 tarihinde 400 Suriye vatandaşının Hatay Yayladağı ilçesinden Türkiye'ye girmesiyle başlayan Suriyeli göçü Ravenstein'nın 1. ve 5. göç kuramlarıyla paralellik göstermektedir. 2022 yılı Ocak ayı itibarıyla Türkiye sınırları içerisinde yer alan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısı 3.736.325'dir. Bu sayının yaklaşık 2,2 milyonu Mersin, Kilis, Hatay, Şanlıurfa, Gaziantep, Adana gibi Suriye ülkesine en yakın Türk şehirleridir (GİB, 2022). Bu durum Ravenstein'in göç eden bireylerin önemli çoğunluğunun kısa mesafeleri ve merkezi alanları tercih eder kuramıyla benzerlik göstermektedir. Suriyeli bireylerin göç ederken en çok tercih ettiği diğer illerin başında ise İstanbul, Bursa, Ankara, İzmir gibi merkezi bölgeler gelmektedir. Bu göç hareketleri de Ravenstein'in 5. kuramı olan uzun mesafeli göç eden bireylerin çoğunluğunun doğrudan merkezi iş ve ticaret bölgesine akın ettiği kuramıyla paralellik göstermektedir.

1.2.2. İtme Çekme ve Kesişen Fırsatlar Kuramları

Göç kuramları içerisinde uluslararası göçü anlamada faydalı olacak diğer iki kuram, itme çekme ve kesişen fırsatlar kuramlarıdır.

1966 yılında Everett Lee tarafından yazılan "Göç Teorisi" adlı makalede itme çekme kuramı olarak ifade edilen kuram içerisinde yer alan itici ve çekici faktörler analiz edilmiştir. İtme çekme teorisi, uluslararası göçü açıklamada en çok kullanılan kuramların başında gelmektedir. Birçok araştırmacı çalışmasında orijinalliğini bozmadan bu kuramı temel almıştır (Aydemir ve Şahin, 2017: 364).

Lee çalışmasına ilk olarak göç olgusunun temel özelliklerini ortaya koyarak başlamıştır. Bu özellikleri açıklamak için göçün itici ve çekici faktörlerini belirlemiş ve bu faktörlere temel oluşturacak 4 unsur ifade etmiştir. Bu unsurlar,

1. Bireyin yaşadığı yer ile ilgili faktörler
2. Bireyin göç etmeyi düşündüğü yer ile ilgili faktörler
3. Göç durumunu etkileyen olumsuz faktörler
4. Kişisel faktörler, olarak ifade edilebilir (Lee, 1966: 50).

Bu kurama göre bireylerin bir yerleşim biriminden başka bir yerleşim birimine göç etme kararını olumlu ve olumsuz unsurlar belirlemektedir. Bireyler gidilecek yerleşim yerindeki pozitif ve negatif faktörler ile yaşanan yerdeki pozitif ve negatif faktörlerin aynı anda değerlendirilmesiyle göç kararlarını vermektedirler. Lee, olumlu

ve olumsuz faktörlerin kişiden kişiye değişen özelliklerde olduğunu vurgulamaktadır. Örneğin, çocuğu olan bir birey için eğitim seviyesinin iyi olduğu bir alana göç etmek olumlu bir faktörken, emeklilik sonrası göç edecek bir birey için göç edilen yerin eğitim düzeyinin bir önemi bulunmamaktadır (Lee, 1966: 52-56).

İtme çekme kuramıyla birlikte uluslararası göç olgusunu açıklayan bir diğer kuram, kesişen fırsatlar kuramıdır. Bu kuramda göç sürecini etkileyen temel faktörler üzerinde durulmuştur. Bu faktörler yapılacak olan göçün mesafesi, hedef ülkedeki sosyal ve ekonomik imkânlar ve kişilerin bu imkânlardan ne kadar yararlanabileceğidir. Bireyler tüm bu faktörleri analiz ettikten sonra göç edip etmemeye karar vereceklerdir. Bu kuramda en önemli faktör yapılacak göçün mesafesidir. Çünkü mesafenin artması göç eden bireylerin yükünü daha fazla ağırlaştıracaktır. Her sınırdan geçişlerinde farklı ülkenin hukuki mekanizmaları ve süreçlerine maruz kalacaklardır. Buna ek olarak göç edilecek yerdeki iş alanlarının sayısı ve çeşitliliği de göç kararının verilmesine olumlu etkisi olan unsurlar arasında yer almaktadır. Kısacası bu kuramda göç etme kararı verecek birey kar ve zarar analizi yaparak kararını verecektir (Kapu, 2012: 15).

Bu iki kuramın Türkiye’de meydana gelen dış göç olaylarına uygunluğu tespit edilmiştir. Suriye göçü incelendiğinde göç eden bireylerin sadece güvenlik nedeniyle göç etmediği bilinmektedir. Suriye savaşı ortaya çıkmadan önce Türkiye’ye göç eden bireyler ekonomik açıdan daha iyi bir yaşama sahip olacakları düşüncesiyle göç ettiklerini ifade etmektedir. Bu çekici faktörün yanı sıra yüksek işsizlik seviyesi, iç karışıklıklar nedeniyle bozulan altyapı, yoksulluk gibi itici nedenler de Türkiye’ye göç kararı almalarında temel nedenler olmuştur (İnce, 2019: 258). Bu kuramların yansıması olarak verilecek bir diğer örnek, 1923-1933 ve 1934-1938 yılları arasında Romanya’dan gelen Türk göçleridir. 1930’lu yıllarda Romanya’da olan Türklerin göç etmelerinin itici nedenleri; topraklarının devlet tarafından kamulaştırılması, bozulan ekonomik durum, Ulahların artan baskısı, 1936 yılında Türkiye ile Romanya arasında göç süreçlerini kolaylaştıran anlaşmanın yapılması olarak sıralanabilir (Duman, 2008: 29-30). 1993 yılında dış göç ile Türkiye’ye gelen 7.000 Bosnalı mültecinin durumu da bu iki kurama uymaktadır. Türkiye’deki nüfusun yüzdesel bir çoğunluğunun Müslüman olması, Türk halkının Bosna halkıyla ortak bir geçmişe sahip olması, Türkiye’nin gelen Bosnalı mültecilere dil eğitimleri, konaklama gibi temel

ihtiyaçlarını karşılayacak imkânlar sunması bu göç hareketlerinin çekici gücünü oluşturmaktadır (Kümbetoğlu, 1997: 243-244). Bu bağlamda Türkiye’ye yönelik gerçekleşen dış göçlerin büyük bir kısmı itme çekme kuramı ve kesişen fırsatlar kuramıyla bağlantılı olarak değerlendirilebilir. Nitekim bu iki kuramın uluslararası göç literatüründe en sık referans gösterilen kuramların başında gelmesi birçok göç hareketinin düşümsel altyapısını yansıttığını göstermektedir.

1.2.3. Göç Sistemleri Kuramı

Ekonomik ve politik sistemleri esas alarak iki kanatta değerlendirilen göç sistemleri kuramı ölkeler arasındaki ilişkiler ve bu ilişkiler neticesinde ortaya çıkan göç hareketlerine odaklanmaktadır. Bu kuramda kaynak ve hedef ölkeler arasındaki mesafe göç hareketlerinin oluşmasında belirleyici bir rol oynamamaktadır. Ölkeler arasında geçmişten bugüne gelen ekonomik ve politik ilişkiler (sömürgecilik hareketleri, siyasal etkileşim, ticaret, yatırım ve kültürel bağlar) göç hareketlerinin oluşmasında başat bir rol oynamaktadır. Meksika ile ABD arasında yapılan mübadele anlaşması bu kurama temel teşkil edecek örneklerden birisi olarak kabul edilmektedir (Castles ve Miller, 2008: 36).

Göç sistemi kuramı aşağıda verilen varsayımları içermektedir.

- Bu kurama göre ölkeler arasındaki yakınlık ve uzaklık göç hareketlerine hiçbir etkide bulunmamaktadır.
- Bazı ölkeler birden fazla göç sistemine dâhil olabilirler. Bir ölkeler hem hedef hem kaynak ölkeler olarak tanımlanabilir.
- Ölkeler yaşadıkları ekonomik, siyasal gelişim ve dönüşümlere paralel olarak bir göç sisteminden çıkıp başka bir göç sistemine katılabilirler (Unat, 2002: 22-23).

Göç sistemleri kuramı, Türkiye’nin dış göç geçmişine uygun olarak kabul edilen kuramların başında gelmektedir. Türkiye’nin 1961 - 1970 yılları arasında imzalamış olduğu işgücü ve sosyal güvenlik anlaşmalarıyla Almanya, Avusturya Belçika, Fransa, İsviçre gibi Avrupa ölkelerine işçi göndermiştir. 1960 yılında Türkiye’den Almanya’ya 2700 işçinin gönderilmesi, 1963 yılına bu sayının 27.500’e ulaşması yine 1964 yılında Avusturya Belçika Hollanda’ya yönelen işçi göçleri, göç

sistemleri kuramına ekonomik uzlaşı üzerinden uyum sağlandığını göstermektedir (Unat, 2002: 42-43).

Bu kurama verilecek bir diğer örnek, 1974 yılında Kıbrıs Barış Harekâtı ile bağlantılı olan göçlerdir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kurucu Rauf Denktaş ile eski Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı olan Makarios arasında 20 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs harekâtı sonrasında yapılan Doruk Anlaşması'na göre Kıbrıslı Türklerin adanın kuzeyine; Kıbrıslı Rumların ise adanın güney bölgesine geçmesi kararlaştırılmıştır (Keser, 2006: 112).

Türkiye'nin ekonomik ve siyasal alanda yapmış olduğu anlaşmalar sonucunda meydana gelen göç hareketleri bu kurama uymaktadır.

1.2.4. Petersen Göç Kuramı

Göç konusunda ayrıntılı çalışmaları bulunan diğer araştırmacı bir nüfus bilimci olan William Petersen'dir. Petersen, göç kararı veren bireyleri sadece itme ve çekme unsurlarının etkilemediğini düşünmektedir. Göç hareketini gerçekleştiren bireyler aynı zamanda bireysel ve sosyal faktörlerden de etkilenmektedir. Ona göre göç kararı veren bireylerin göç hareketlerini itme ve çekme faktörlerine indirgemek bu hareketlerin açıklamalarını basitleştirmektedir. Bunun yanında göç hareketlerinin kök nedenleri üzerinde durmadan onları tanımlama gayreti de çalışmaların teorik sınırlar içerisinde kalmasına yol açmaktadır (Özcan, 2016: 193).

Petersen, göç hareketlerinin ve göç kuramlarının herkes için geçerli olamayacağına vurgu yapmaktadır. Ona göre göç, herkes tarafından gerçekleştirilen veya amaçlanan evrensel bir olgu değildir. Nitekim dünya üzerinde bazı bireyler göç ederken bazıları yerinde kalmayı tercih etmektedir. Bu bağlamda Petersen çalışmasını göç eden bireylerin hangi güdüyle göç edip etmediğini anlamak üzerine kurmuştur. Nitekim çalışmasına “*neden bazıları göç ederken, diğerleri etmemektedir?*” sorusuyla başlamıştır (Petersen, 1958: 258). Göç sözcüğü bir şemsiye kavram olsa da farklı davranış tiplerini içermektedir. Aslında göç sözcüğü bir boyutuyla “gönüllülük”, içerirken iltica, sığınma vb kavramlar içeriğinde “zorlama” bulunmaktadır.

Bu bağlamda Petersen bireylerin ne şekilde ve neden göç ettiğini kapsayıcı bir şekilde açıklamak amacıyla 5 adet göç tipi oluşturmuştur:

- İlkel Göçler: Ekolojik nedenlerden ötürü bireylerin yapmak zorunda kaldıkları göç çeşididir. Aşırı ısınma ve soğuma, kuraklık, doğal olaylar gibi olaylar bu göç tipinin nedenlerini oluşturmaktadır.
- Zorunlu Göçler: Bu göç tipi devlet veya benzeri bir kurumun itici veya çekici etkisi nedeniyle bireylerin zoraki göçünü ifade etmektedir.
- Yöneltilmiş Göçler: Bu göç tipinde bireyler göç etme veya etmeme kararlarını kendileri vermektedir. Dışarıdan dayatmanın olması halinde bile bireyler kararlarını özgür iradeleriyle kendileri alıyorsa burada yöneltilmiş göçün olduğu anlaşılmaktadır.
- Serbest Göçler: Bu göç tipi bireylere yönelik dışarıdan hiçbir baskı veya yöneltici davranışlar olmadan bireylerin kendi göç kararlarını kendilerinin almasını ifade eder. Diğer üç göç tipinde bireylere dışardan gelen olumlu veya olumsuz çeşitli baskılar varken bu göç tipinde bireylere yönelik hiçbir etki ve baskı bulunmamaktadır.
- Kitlesele Göçler: Bir alandan bir alana bireylerin toplu olarak göç etmesini ifade eden göç tipidir. Sanayi devrimiyle birlikte teknolojinin ve ulaşımın artmasına paralel olarak ortaya çıkmıştır. (Petersen, 1958: 259-263).

Petersen'in yapmış olduğu sınıflamalar diğer göç kuramlarına nazaran oldukça kapsamlıdır. Düşünür, itme çekme ve kesişen fırsatlar teorisinde olduğu gibi göç olgusunu tek bir başlıkta açıklamamış aynı başlıklar altında farklı göç tiplerini ortaya koymuştur. Aynı zamanda sosyal ve bireysel motivasyonların da göç kuramlarının içinde değerlendirilmesi çalışmaya özel bir önem katmıştır.

Türkiye bu göç kuramına kitlesele göç başlığı altında uyum sağlamaktadır. 1990 yılından itibaren Türkiye önemli kitlesele göçlere maruz kalmıştır. 1991 yılında 1. Körfez Krizi sonrası yaşanan göç hareketleri önemli kitlesele göçlerden biri olarak kabul edilmektedir. Irak Devleti'nin 2 Ağustos 1990 tarihinde Kuveyt'e askeri güç kullanmasıyla başlayan Körfez krizi ve bunun üzerine Ocak 1991'de ABD'nin Irak'a başlatmış olduğu askeri operasyonlar yaklaşık 500 bin Irak vatandaşının Türkiye'ye sığınmasına neden olmuştur (Deniz, 2011: 95).

1990 sonrası Türkiye'ye yönelen kitlesele göçün ikincisi, 1991 yılında meydana gelen Bosna Savaşı'ndan kaynaklanan göç hareketleridir. Bu savaş nedeniyle Bosna

nüfusunun %35'i yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalmıştır. Bu göç hareketi sonucunda yaklaşık 25 bin Bosnalı Türkiye'ye sığınmıştır (Buz, 2008: 3).

Yine 29 Nisan 2011 tarihinde Türkiye'ye yönelik başlayan Suriyelilerin göçünü de kitlesel göç kategorisinde değerlendirebiliriz. Örnekler çoğaltılabilmekle birlikte Türkiye'nin önemli kitlesel göçlere maruz kalan bir ülke olduğu ifade edilebilir.

1.2.5. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı:

Genel olarak göç kuramları uluslararası ve ulusal göç hareketlerini nedensellik çerçevesi içerisinde incelemektedir. Bu kuram göç olaylarının nedenselliklerinin yanında göç eden bireyler arasındaki iletişim ilişkisini de incelemektedir. Hedef ülkeye göç edip yerleşmiş bireyler ile kaynak ülke de ikamet edip göç etmeyi düşünen bireyler arasında çeşitli şekillerde iletişim gerçekleşmektedir. Bu iletişim hedef ülkeye yerleşmiş hemşehriler, akrabalar veya dostlar aracılığıyla sağlanmaktadır. Bu iletişim ağları göç kararını olumlu bir şekilde etkileyen unsurların başında gelmektedir (Mutluer, 2003: 21). Hedef ülke ile hiçbir bağlantı kurmadan göç etmeye karar veren birey için süreç oldukça maliyetli olacaktır. Hedef ülkede bulunan ve iletişim imkânının devam ettiği ilk göçlerden sonra yapılacak olan her göçün birim maliyeti önemli ölçüde azalacaktır. Maliyet azalmasına ek olarak gelişen göçmen ağları sayesinde, gidilecek ülkedeki riskler ve imkânlar göç kararı verecek bireylere aktarılır ve bu sayede bireylerin güvenlik kaygısı en az düzeye indirilir. Ülkeye yapılacak her göç bu ağı genişletir ve göç eden bireylere yönelik risklerin azaltılmasına önemli katkıda bulunur (Massey ve diğerleri 1993: 449).

Literatürde göçmen ağına üye olan bir birey bu ağı üye olduğunun farkında olmayabileceği, bu nedenle bu tip bilgi alışverişinde bulunan bireylerin bu ilişkiyi tanımlarken ağ kelimesini kullanma ihtiyacı hissetmeyebileceği ifade edilmektedir (Durak ve Caces, 1992: 152). Fakat göç ettikleri alanlarda bile kendi sosyokültürel yapısına uygun bireylerin yakın civarına yerleşmeyi uygun gören göçmenlerin böyle bir ağ yapısından habersiz olması mümkün görünmemektedir.

Network kuramının dayandığı temel varsayımlar şu şekilde ifade edilebilir;

- Bu kuram göçmen hareketlerinin güvenliğini arttırdığından göç etme hareketlerini özendirir.
- Bu kuram sayesinde göçmenlerin ücret kaygısı azalmaktadır. Kurdukları ilişkiler sayesinde göç hareketlerinin yol açtığı masraflar ve ekonomik riskler azalmaktadır.
- Bireyler arasında göçmen ilişkiler ağı kurulduktan sonra kaynak ülkeler bu ağları denetleyememektedir. Hedef ülkede benimsenen kamu politikaları ne olursa olsun göçmen ağları kendisini yenilemeye devam etmektedir.
- Hedef ülkede göçmen bireylerin aile üyeleriyle birlikte yaşamasını sağlayacak politikaların uygulanması bu ağları güçlendirmektedir (Unat, 2002: 19).

Varsayımlardan da görüldüğü üzere göçmen ağlarının göç hareketleri üzerinde olumlu etkileri olduğu ifade edilebilir.

Bu olumlu etkilerinin yanında ağ ilişkileri çeşitli olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Bu ağlar içerisinde bulundurduğu bireyi hedef ülkenin diğer ağlarına ve toplumuna yabancılaştırmaktadır. Göç hareketinde bulunan birey zorunlu haller dışında hayatını bu ağ içerisinde bulunan yakın çevresiyle sürdürecektir. Bu nedenle ağ dışındaki diğer vatandaşlar ile etkileşimi zor olacaktır (Yalçın, 2004: 53-54).

Sonuç olarak göçmen ağları kurulan iletişim sayesinde bireyin göç etme kararını olumlu etkilerken aynı zamanda topluma yabancılaşma riskini de içerisinde barındırmaktadır.

Türkiye'nin 1923 sonrası maruz kaldığı dış göç hareketleri incelendiğinde network kuramıyla ilişkili birçok örnek olduğu görülmüştür.

1923-1960 döneminde Türkiye'ye yönelik Yugoslavya kaynaklı yaklaşık 269 bin 101 göç hareketi meydana gelmiştir (Çavuşoğlu, 2007: 133). 1923- 1956 yılları arasında Yugoslavya ülkesinden Türkiye'ye göç hareketinde bulunan bireyler kurdukları ağlar ve yakın akrabalarının Türkiye'de ikamet etmelerinden dolayı ekonomik yönden fazla sıkıntı çekmemişlerdir. İş bulma süreleri 1956 yılından sonra göçle gelen bireylere oranla daha kısayken sosyal imkânları ise daha fazladır. 1957 yılından sonra göçle gelen bireyler genellikle yoksul kesimden gelen köylü ve işçi kesimidir. Türkiye içerisinde ağ ilişkilerini kaybeden bu bireyler şehirlerde enflasyon baskısını yoğun bir şekilde hissetmişlerdir (Zaim, 1958: 447).

Bu kurama Türkiye’den verilecek diğer bir örnek 1990’lı yılların başında Türkiye’ye yönelen Sahra Altı Afrikalıların göçüdür. Türkiye 1980’li yıllarda İslami Kalkınma Bankası’nın verdiği burslar sayesinde ülke içerisinde birçok Afrikalı öğrencinin eğitimine fırsat sağlamıştır. Bu eğitim yolunun açılmasından sonra aileler ikinci ve üçüncü kez çocuklarını eğitim için Türkiye’ye göndermişlerdir. Bu durum İstanbul ve Ankara gibi büyük merkezlerde Afrika kökenli bireylerin nüfusunu artırmıştır. Mezuniyetlerinden sonra Türkiye’de kalmayı tercih eden Afrikalı bireylerin bir kısmı yurttaş olarak kabul edilmiştir. Bu yurttaşlar daha sonra Türkiye’ye gelmeyi düşünen aile fertleri ve hemşehrileriyle ağ kurarak göç hareketlerini hızlandırmıştır (Şaul, 2015: 110).

1.2.6. Diğer Kuramlar

Göç konusunda ilgi alanlarına göre çeşitli kuramlar geliştirilmiştir. Uluslararası göç hareketlerini ekonomik açıdan inceleyen bir kuram olan *Neoklasik Ekonominin Makro Kuramı* arz ve talep konusunda ortaya çıkan coğrafi farklılıkları incelemektedir. Makro modele koşut olarak geliştirilen *Neoklasik Ekonominin Mikro Kuramı* bireylerin göç hareketlerini gerçekleştirirken elde etmeyi planladıkları kazançlar üzerinden hareket etmektedir. Neoklasik kuramlara eleştiri olarak geliştirilen *Yeni Ekonomi Kuramı* göç hareketlerini tek tek bireyler üzerinden değil hane halkı üzerinden incelemiştir (Unat, 2002: 6-8).

Bu kuramlar Türkiye’ye dış göç ve güvenlik bağlamında tam olarak uyum sağlamamaktadır. Bu bağlamda çalışmada bu kuramların ayrıntılı analizine yer verilmemiştir.

1.3. SEÇİLMİŞ ULUSLARARASI TOPLANTILARDA GÜVENLİK ALGISI

2020 yılı itibariyle Avrupa nüfusunun 74,9 kentlerde yaşamaktadır (World Bank, 2020). Bu oran güvenliğin kentsel alanlar için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. İlk çağlardan itibaren insanlar güvenliklerini sağlamak amacıyla belli kurallar çerçevesinde bir araya gelerek kentsel yerleşimleri oluşturmuşlardır. Bilim, teknoloji ve üretim yöntemlerindeki ilerlemeler kentlerde yaşayan insan sayısını

artırmıştır. Bu yerleşim birimleri içerisinde yaşayan insan sayısının artması ve sınırlarının genişlemesi sonrası güvenlik temel sorunlardan biri haline gelmiştir. Modern çağda nüfus artışıyla birlikte kent yoksullarının, yoksunluk duygularının artması kentsel alanlarda güvenlik sorunları ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bu bağlamda kent güvenliği sadece nüfus artışının yaratmış olduğu sorunlar çerçevesinde değil aynı zamanda hak kavramı ekseninde de incelenmesi gerekmektedir. Kentsel alanlarda yaşayan bireyler uluslararası metinler çerçevesinde güvenli bir kentte yaşama hakkına sahiptir (Kaypak, 2016: 36).

Kent, evrensel bir tanımı yapılamayan tarihin hemen her döneminde ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarına vurgu yapılarak değişik fonksiyonlarla tanımlanan dinamik bir kavramdır (Toprak, 2016: 6). Ancak her zaman örgütlenme ile birlikte anılmaktadır. Kavram batı ülkelerinin dil dağarcığına yurttaşlık anlamına gelen civitas kavramıyla girmiştir. Bu nedenle İngilizce city, İspanyolca ciudad, Fransızca cite sözcükleri kent kavramını anlatmak için kullanılmaktadır (Kaya, 2003: 13).

Modern anlamda kent tanımları uygarlık kelimesiyle bağlantılı analiz edilmektedir. Türkçe dilinde M.Ö 170’li yıllarda yaşamlarını sürdüren ve yerleşik hayata geçen ilk Türk devleti olan Uygurlardan türetilen uygar sözcüğü kent tanımlarında yoğun şekilde kullanılmaktadır. Arapça dilinde, uygar kelimesinin karşılığı olan Medine kelimesi, İngilizce dilinde, kibar anlamına gelen polite kelimesi tanımlar içerisinde kullanılmaktadır. Bu bağlamda kentsel yerleşimler belli bir gelişmişliği, olgunluğu ve medenileşmeyi ifade etmektedir (Kaya, 2003: 15-19).

Kentsel alanlara uygarlık, gelişme, refah, özgürlük, üretim ve tüketimde çeşitlilik gibi olumlu anlamların yanında salgın hastalıklar, güvensizlik, düzensizlik, yaşam pahalılığı gibi olumsuz anlamlarda yüklenmektedir. Her kent bu özelliklerden bir veya birkaçını içerisinde barındırmaktadır. Barındırdığı bu özellikler kentin kendine özgü yapısını oluşturmaktadır (Bal, 2008: 28-29).

Kentsel alan tanımlarını sistematik şekilde yapan ilk düşünürler kent sosyologları olmuştur. Bu tanımlar genellikle kırsal-kentsel alan ayırımına odaklanmıştır. Tanımlardaki hareket noktası ise kentsel alanların kırsal alanlardan ayrılan özellikleri olmuştur. Bu düşünürler kenti kırım karşıtı olarak görerek çalışmalarında analiz nesnesi olarak kullanmışlardır (Tekeli, 1982, s. 302). Bu yaklaşım F. Tönnies’in kavramsallaştırdığı Gemeinschaft ve Gesellschaft

kavramlarında kendisini göstermektedir. Gemeinschaft yani cemaat kavramı, birincil ilişkilerin ön planda olduğu sosyokültürel alanda benzer özellikler gösteren bireylerden oluşan homojen toplulukları ifade etmekten; Gesellschaft (cemiyet) sosyokültürel açıdan farklı özellikler gösteren heterojen toplulukları ifade etmektedir. Bu bağlamda kırsal alanlarda cemaat tipi yapılanma, kentsel alanlarda cemiyet tipi bir yapılanma kendisini göstermektedir (Bozkurt, 2018: 437-440).

Bu yaklaşıma benzer bir şekilde Durkheim birey topluluklarını basit şekilde oluşan cemiyetler ve karmaşık şekilde oluşan cemiyetler olarak iki başlık altında ele almıştır. Nüfus sayısı az olan basit cemiyetler; birincil ilişkilerin ön planda olduğu, yazılı hale getirilmemiş kuralların bulunduğu koşullarda ortaya çıkan *mekanik dayanışma* modeliyle örgütlenirken, karmaşık cemiyetler; uzmanlaşmanın yüksek olduğu bireyin varlığının önemli ve toplumsal ilişkilerin sözleşmeler şeklinde yapıldığı topluluklarda ortaya çıkan *organik örgütlenme* modeliyle örgütlenmektedirler. Durkheim'e göre kırsal alanlarda mekanik dayanışma modeli ön plandayken kentsel alanlarda ise organik dayanışma ön plandadır (Özyurt, 2007: 100-104).

Max Weber kenti genel kıstaslar koyarak tanımlamaya çalışmıştır. Düşünür, belli bir büyüklüğe ulaşmış, ekonomik işlevi bulunan pazar imkânlarına sahip, savunma amacıyla bir kalesi bulunan, özerk bir yönetime sahip ve bu yönetimi seçme aşamasında çeşitli yöntemlere ihtiyaç duyacak bütünleşmeyi kent olarak ifade etmektedir. Düşünüre göre, kenti kırdan ayıran en temel fark sivil demokrasinin bulunması ve bu yolla özerk yönetimin bulunmasıdır (Weber, 2000: 73-101)

Marx, kenti başlı başına bir araştırma nesnesi olarak ele almamıştır. Düşünür ekonomi – politik yaklaşımı kullanarak kenti sınıf mücadelelerinin çerçevesinde analiz etmiştir. Marx'ın kent tanımında önem verdiği temel husus iş bölümüdür. Marx iş bölümünü vurgularken toplumu iki döneme ayırmıştır. İlk dönem Ortaçağa kadar olan süreçtir. Bu süreçte toplumsal cinsiyet rollerini yansıtan bir iş bölümü bulunmaktaydı. Kadınlar besin toplama, çocuk bakıcılığı gibi günlük işlerle ilgilenirken erkekler daha çok güç gerektiren avcılık, güvenlik gibi işlerden sorumluydu. Ortaçağ sonrası süreçte feodal devlet yapılarının oluşması teknolojik ilerlemenin artması yeni iş kollarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu ilerlemeler işbölümünün çeşitlenmesine neden olmuş bu çeşitlenme de yeni sınıfları ortaya çıkartmıştır. Kentsel alanlar işbölümünün

yoğun olduğu yaşam kalitesi yüksek alanlarken kırsal alanlar dağınıklığın ve yoksulluğun merkezi olarak ifade edilmiştir. Kırsal alanların olumsuz özelliklerinden kaçmak isteyen bireyler kentlere gelerek kent proletaryasını oluşturacak bu yolla Marx'ın hayal ettiği devrim gerçekleşecektir. Sonuç olarak Marx, kenti temel bir çalışma nesnesi olarak değil hedeflenen bir sürecin gerçekleşeceği mekân kapsamında analiz etmiştir (Keleş, 1990: 73).

Çevrebilimci ve siyaset felsefecisi olan Bookchin, kenti ekolojik bir topluluk olarak düşünmektedir. Düşünür, bir kent içerisinde örgütlenmenin tek amacının yerleşiklerine mal ve hizmet sağlamak olmadığını kent içerisinde çeşitli etik değerlerin de var olduğu ifade etmektedir (Bookchin, 1999: 10).

Bir diğer tanımda ise kent, sosyoekonomik bakımdan benzerlik göstermeyen bireylerin bulunduğu kırsal alanlara göre yoğun nüfuslu ve geniş alanlara sahip yerleşmeler olarak tanımlanmıştır (Keleş ve Mengi, 2017: 21).

Türkiye’de kentsel alanlar tanımlanırken farklı nüfus büyüklüklerine dikkat çekilmiştir. TÜİK, 20.000 ve üzeri nüfuslu yerleşim birimleriyle il ve ilçe merkezlerini kent olarak kabul etmektedir (TÜİK, 2020). 1924 yılında yürürlüğe giren 442 sayılı Köy Kanunu’nda nüfusu 20.000’in üzerindeki alanlar şehir olarak kabul edilmektedir (442 sk, md.1). 1985 yılında yürürlüğe giren İmar Kanunu nüfusu 10.000’i aşan yerleşmelerde imar planlarının yapılmasını zorunlu kılmıştır (3194 sk,md.7). İmar planlarının kentsel alanlar için yapıldığı düşünüldüğünde kanunun 10.000 üzeri nüfuslu alanları kentsel alan kabul ettiği söylenebilir (Keleş ve Mengi, 2017: 21).

Nüfus, kentsel alanların tanımlanmasında önemli bir ölçüttür. Ancak tek başına yeterli değildir. Türkiye kentsel alan tanımlamasında nüfus kriterinin yanında yönetsel ölçütü de kullanmaktadır. 2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda nüfusu 5000 üzeri olan yerleşim yerlerinde belediye kurulabileceği il ve ilçe merkezlerinde belediye kurmanın zorunlu olduğu hükme bağlanmıştır (5393 sk, md.4). Bu bağlamda il ve ilçe merkezleri herhangi bir nüfus şartına bağlı olmadan yönetsel ölçütlere göre kentsel alan olarak kabul edilmektedir.

Kentsel alanların tanımlanmasında bir diğer ölçüt ekonomik niteliklerdir. Ekonomik ölçüte göre kentsel alanlar tarım dışı ekonomik etkinliklerin yaygın olarak yapıldığı alanlardır. Kentlerin temel ekonomisini desteklemesi gereken sektörler hizmet ve sanayi sektörleridir. Bu durum kentsel alanlarda hiç tarım yapılmaması

anlamına gelmemektedir. Tek koşul yaygın ekonomik faaliyetlerin tarım dışı sektörlerden biri veya birkaçından oluşmasıdır (Keleş ve Mengi, 2017: 23). Ancak 2012 yılında yürürlüğe giren 2014 yılında uygulamasına başlanan 6360 sayılı *On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun* hükümlerine göre büyükşehir belediye sayısı Türkiye genelinde 2022 yılı itibarıyla 30'a yükseltilmiştir. 6360 sayılı kanun, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7. maddesine ek bir hüküm getirmiştir. Bu hükme göre ilçe belediyeleri ve büyükşehir belediyeleri tarım ve hayvancılığı geliştirme konusunda her türlü hizmette bulunabileceklerdir. Bu hükme göre Konya, Adana, Diyarbakır, Aydın gibi iller tarımsal ekonomik faaliyetlerin yaygın olduğu büyükşehir belediyeleridir. Bu bağlamda 6360 sayılı kanun tarımsal olmayan üretimin yapılması kuralının işlevselliğini ortadan kaldırmaktadır (Toprak, 2016: 10).

Tanımlardan hareketle kentsel yerleşimler sosyolojik, ekonomik, yönetsel ve demografik kriterlere göre tanımlanmıştır. Günümüzde, küreselleşmenin artması kentlerin büyümesi ve işlevlerinin çeşitlenmesine sebebiyet vermiştir. Dört temel kriteri merkeze alarak yapılan tanımlar yetersiz kalmış kentler farklı kriterlerin birleştirilmesiyle tanımlanmaya başlanmıştır.

Tablo 2: Kent Tanımında Kullanılan Kriter Sayıları

Kullanılan Kriter	2001	2003	2005	2011	2014
İdari	89	83	81	64	65
Ekonomik	0	1	0	0	0
Nüfus	46	57	59	48	49
Kentsel işlev	5	4	4	9	10
İdari+Nüfus	12	12	13	24	26
İdari+Ekonomik	2	0	0	0	0
İdari+ Kentsel işlev	4	5	5	11	12
Ekonomik+Nüfus	23	20	5	15	14
Ekonomik+ Kentsel işlev	0	0	0	0	0
Nüfus+ Kentsel işlev	15	6	7	15	15
İdari+Ekonomik+Nüfus	2	2	18	10	5
İdari+Ekonomik+ Kentsel işlev	0	0	0	0	0
İdari+ Kentsel işlev +Nüfus	0	1	4	1	4
Ekonomik+ Kentsel işlev +Nüfus	0	0	1	0	0
İdari+Ekonomik+Nüfus+ Kentsel işlev	0	2	5	8	13
Şehir devletler	6	6	6	9	10
Kent nüfusu yok	0	3	2	0	0
Belirsiz tanım	0	1	0	3	3
Tanım yok	24	25	18	14	7
Toplam ülke sayısı	228	228	228	231	233
1 kriter	140	145	144	121	124
2 kriter	56	43	30	65	67
3 kriter	2	3	23	11	9
4 kriter	0	2	5	8	13
Diğer	30	35	26	26	20

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019.

Tablo 2’den de görüldüğü üzere kent tanımlarında kullanılan kriterler 2001 yılından günümüze geldikçe çeşitlenmekte ve dönüşüme uğramaktadır. Tek kriterin kullanıldığı tanım sayısı 2001 yılında 140 adetken; 2014 yılında 124’e düşmüştür. Bu durum ülkelerin kullandığı kriter sayısının ve kent tanımlarının çeşitlendiğini göstermektedir.

Tablo 3: Avrupa Birliği ve OECD Kent Tanımları

Aşama	Ölçütler	OECD	AB
Birinci	Nüfus Yoğunluğu	✓ 1.500 kişi/km ² - AB, Japonya Kore, Şili ✓ 1.000 kişi/ km ² –ABD, Kanada	• 1.500 kişi/km ²
	Nüfus Büyüklüğü	✓ 50.000 kişi- Avrupa, ABD, Şili, Kanada ✓ 100.000 kişi- Japonya, Kore Meksika	• 50.000 kişi
	Kentsel Bütünlük	✓ Nüfusun %50'sinden fazlasının bir kentsel merkezde yaşaması	• Yerleşimlerin bir idari kademeye bağlantılı olması • Nüfusun en az %50'sinin bir kentsel merkezde yaşaması • Kentsel merkezin nüfusunun ez az %75'inin bir şehirde yaşaması
İkinci	İşlevsel Bütünlük	✓ Nüfusunun %15'inden fazlasının başka bir kentsel merkeze çalışmak için gitmesi	• Çalışan nüfusunun %15'inden başka bir kentsel merkezde çalışması
Üçüncü	Ard Bölge	✓ Çalışan nüfusunun %15'inden fazlasının bir kentsel merkezde istihdam edilmesi ✓ Bu şekilde belirlenen belediyelerin kentsel merkez ve birbirleriyle bütünleşik olması	• Bu şekilde belirlenen belediyelerin kentsel merkez ve birbirleriyle bütünleşik olması • İşlevsel kentsel alandan fiziksel olarak kopuk olan belediyeler dâhil edilmez

Kaynak: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019.

Tablo 3’de görüldüğü üzere, AB ve OECD kentsel tanımlamaları kentsel alanların 1km²’lik ızgaralara ayrılarak incelenmesi esasına dayanmaktadır. AB ve OECD kent tanımlamaları yaparken nüfusu başlıklar halinde incelemeye başlamışlardır. Bu tanımlamalarda nüfus büyüklük ve yoğunluk olarak iki alt başlıkta ele alınmaktadır. OECD kentsel nüfus yoğunluğunu km² başına 1.500 ve 1.000 olarak sınıflandırırken AB, km² başına nüfus yoğunluğunu 1.500 olarak kabul etmiştir.

Avrupa Birliği ve OECD tarafından yapılan kentsel tanımlarda kullanılan diğer bir ölçüt işlevsel bütünlüktür. İşlevsel bütünlükte km² başına 1.500 veya daha fazla

kişinin düştüğü yoğun nüfuslu kent merkezlerinden yoğun nüfuslu diğer merkezlere doğru çalışmak için gidip gün sonunda tekrar yaşadığı alana dönme ölçütünün kabul edildiği görülmüştür. Buna göre yüksek yoğunluklu alan nüfusunun %15'inden fazlasının çalışmak için başka bir kentsel alana gitmesi kent tanımlarında kullanılan ölçütlerin başında gelmektedir. İşlevsel kentsel alanların nüfus büyüklüğü en az 50.000 olarak belirlenmiştir (OECD, 2018: 12). Ulusal çalışmalar incelendiğinde nüfusu 50.000 üzerinde olan 113 yerleşim birimi olduğu görülmüştür. Bu kıstas kullanıldığı takdirde kent merkezinde yaşayan nüfus oranının %58'e düşeceği ifade edilmektedir (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019: 18).

Yeni kentleşme hareketlerinin temelde üç yönlü bir sınıflama yaratacağı vurgulanmıştır. Sınıflandırmalardan ilki, alternatif adı şehirler olan 500.000 nüfus üzerindeki yoğun nüfuslu alanlardır. İkincisi kasaba ve banliyö adı verilen 200-500 bin nüfus yoğunluklu alanlardır. Üçüncüsü ise, alternatif adı kırsal alan olan 200 binden daha az nüfusun yaşadığı alanlardır (EU, 2014: 5).

Yeni kent tanımları ilgi alanına göre kriter kullanımını arttırdığından kentler arasında karşılaştırma yapma imkânını kolaylaştırmıştır. Kriter kullanımının çeşitlenmesi aynı zamanda farklı bilgi ve verilere erişme olanaklarını da çeşitlendirmiştir. Bu kazanımlar ülkelerin en büyük sorunlardan olan bölgesel gelişmişlik farklarının stratejik ve doğru planlarla azaltılmasına imkân sağlamaktadır (EU, 2014: 7).

Kent tanımlarının çeşitlenmesi AB ve OECD gibi uluslararası örgütlerin tanımlarıyla Türkiye'de yapılan tanımların birbirinden farklı olmasına neden olmuştur. Bu bağlamda Türkiye'de de yeni kent tanımları üzerine yapılan çalışmalar hız kazanmıştır. TÜİK, Corine ağ altyapısını kullanarak uydu görüntüleri üzerinden nüfus yoğunluğu üzerinde çalışmalar yapmaktadır. Bu görüntüler kullanılarak kırsal ve kentsel nüfus yoğunlukları hesaplanmaya çalışılmaktadır. İkinci çalışma, mekânsal adres sistemi üzerinden adres bilgilerinin coğrafi ızgaralarla birleştirilmesiyle yapılan çalışmadır. Bu projenin tamamlanmasıyla km başına düşen nüfus başka bir çalışmaya gerek kalmadan hızlı bir şekilde tespit edilebilecektir. Başka bir çalışmada, kentlerin işlevsel olarak sınıflandırılması yöntemine başvurulmuştur. Buna göre kentler baskın karakterlerine göre turizm, sanayi, askeri, ticari, kültürel, dini kentler olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, Türkiye'de Antalya, Muğla, Aydın gibi kentler turizm

özellikleriyle ön plana çıkıp sanayi kenti olarak tanımlanmaktayken; Kocaeli, Bursa, Manisa kentler sanayi kenti, Şanlıurfa, Sivas Yozgat, Mersin tarım kenti olarak tanımlanmaktadır (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019: 24).

21. yüzyılda yeni kent profilleri de ortaya çıkmaya başlamıştır. Filipinlerde yer alan 9.450 hektarlık Clark Green City, çevredeki hassas dengeyi korumayı ve geliştirmeyi amaçlayan sürdürülebilirlik ilkelerine dayanan küresel şehirdir. Bu şehirde, gelecek yirmi yılda sürdürülebilir bir gelişme yaratmak amacıyla kent içerisinde yeşil varlıkların oranını artırmak temel hedef olarak belirlemiştir. Ayrıca afete dayanıklı kentsel tasarım ve teknoloji ile iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini hafifletmesi de amaçlanmaktadır. Yatırımcılar için özel teşvikler (vergi ve gümrüksüz ekipman ve malzeme ithalatı) verilerek bölgedeki ticari yatırımlarında teşvik edilmesi amaçlanmaktadır (New Cities, 2015, s. 21). Malezya'nın İskandar, Suudi Arabistan'ın Jazan, Afganistan'ın Kabul ve Hindistan'ın Lavaza kentleri sürdürülebilir çevre ve yatırımlar arasında denge kuran diğer kent örnekleridir (New Cities, 2015: 22-27).

Tüm bu gelişmelerden hareketle kent; belli bir nüfus yoğunluğuna ve büyüklüğüne sahip, kırsal alanlarla karşılaştırıldığında belli bir heterojenlik ve uzmanlaşma seviyesinde bulunan otorite, uzmanlık, mobilite, tasarım, kimlik, verimlilik ve kültür gibi özellikleri bakımından spesifik özellikler gösteren yerleşim birimleri olarak tanımlanabilir.

Kent tanımlamaları yapılırken yerleşim birimlerinin güvenliğine özel bir önem verilmektedir. Nitekim Weber bir yerleşim yerinin kent sayılabilmesinin temel koşulunu o bölgenin güvenli olmasına bağlamıştır. Düşünürü göre, insanların temel ihtiyaçlarından biri olan güvenliğin tam olarak sağlandığı yerleşimlerde ticari sosyal faaliyetler sağlıklı bir şekilde gerçekleşecektir (Weber, 2000: 105). Kentsel sınırlar içerisinde temel faaliyetlerin yürütülmesinin ilk koşulu güvenliğin sağlanmasıdır. Diğer bir deyişle toplumsal faaliyetlerin eksiksiz bir şekilde gerçekleşmesi bireylerin kendilerini güvende hissetmesi şartına bağlıdır.

Kent güvenliği; kentsel alanda yaşamlarını sürdüren bireylerin fiziksel veya psikolojik zarara uğramadan ne ölçüde yaşamsal aktivitelerini gerçekleştirebileceği anlamına gelmektedir (UN, 2016a). Kent güvenliği; fiziksel yapı, çevre, sosyoekonomik uygulamalar ve siyasi sistemlerle bağlantılı olarak değerlendirilmesi gereken bir olgudur. Kentsel güvenlik, yaşlı genç çocuk demeden nüfusun ihtiyaçlarını

karşılacak şekilde hiçbir yönetsel aşamayı göz ardı etmeden bütünleşik olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı (UN-HABİTAT) insan yerleşimlerinin sürdürülebilir kılınması amacını taşıyan Birleşmiş Milletler Projesi'dir. Proje kapsamında konut talebini karşılayacak düzeyde konut arzı oluşturarak tüm bireylere belirli standartlar çerçevesinde konut sağlanması hedeflenmektedir. Programların katılımcıları; bölgesel ve yerel yönetim temsilcileri, parlamenterler, sivil toplum kuruluşları, profesyoneller araştırmacılar, akademiler, vakıflar, kadın ve gençlik grupları, sendikalar ve özel sektör temsilcileri olarak belirlenmiştir. Birleşmiş Milletler öncülüğünde 20 yılda bir düzenlenen zirvelerin ilki, 1976 yılında Kanada'nın Vancouver liman kentinde gerçekleştirilmiştir (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2018).

Habitat I (Vancouver-1976), toplantısının düzenlendiği 1976 yılı 2020 yılı ile karşılaştırıldığında iç savaşlar, yaygın terör eylemleri, korona benzeri salgın hastalıklar, çevresel kirlilik, toplumsal ayrılıkçı eylemler gibi uluslararası ve ulusal güvenliğe zarar verecek olayların yaygın olmadığı bir yıldır. Bundan dolayı Habitat I zirvesi gelecekte ortaya çıkma ihtimali olan sorunların tespit edilmesi ve bunlara çözüm önerisi getirmesi açısından önemli uluslararası işbirliği olarak kabul edilebilir.

Zirvede; konut koşullarının, istihdam oranlarının, eğitim, sağlık, rekreasyon gibi temel insani ihtiyaçların yaşam kalitesini doğrudan etkilediği üzerinde durulmuştur. İnsan yerleşimlerinin ülkenin sosyoekonomik yapısıyla ilişkili olduğu ifade edilmiştir. Özellikle gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde konut şartlarının kabul edilemez olduğu ivedilikle bu durumun üzerinde durulmasının gerekliliği vurgulanmış, aksi takdirde konut sorununun daha kötü şartları beraberinde getireceği ifade edilmiştir.

Uluslararası sistemde artan eşitsizlik, ırksal ve cinsiyet ayrımcılığı, yoksulluk, cehalet, işsizlik, çevresel bozulmalar ve nüfusun hızlı bir şekilde artması, 25 yıllık süreçte konut ihtiyacı ve gıdaya erişim gibi temel insan ihtiyaçlarını daha fazla artıracaktır. Bu nedenle özellikle büyükşehirlerde kontrolsüz kentleşmenin önüne geçilmesi sağlanmalıdır. Toplantıda, zorunlu göç konusuna da özel bir vurgu yapılmıştır. Bireylerin siyasi, ırksal, ekonomik nedenlerle sınır dışı edilmesinin hedef ülkelerde yerleşim sorunlarını ortaya çıkaracağı vurgulanmıştır.

Yukarıda sayılan olumsuz durumların önlenmesi amacıyla yerel koşullara uygun mekânsal stratejik hedeflerin belirlenmesi, sosyal adalet ilkeleri çerçevesinde planlama aşamalarında dezavantajlı grupların ihtiyaçlarının dikkate alınması, bilimsel imkânlar kullanılarak uluslararası ve ulusal finansman kuruluşlarının harekete geçirilmesi, insan yerleşimlerinin planlanması aşamalarında tüm bireylerin etkin katılımının sağlanması, bölgesel ve küresel işbirliği imkânlarının geliştirilmesi, istihdama önem verilmesi ve uluslararası topluma bu mücadelede rehber görevi görececek etik değerlerin belirlenmesi gibi temel ilkelere vurgu yapılmıştır.

Kamu yönetimi açısından etik değerler devletin ve vatandaşların birbirine ilişkin sorumluluklarını belirttiğinden dolayı göç yönetimi alanında oldukça önemli noktaları işaret etmektedir (Özsalmanlı ve Pank, 2013: 50).

Habitat I eylem planının son kısmında 64 temel ilkeye dikkat çekilmiştir (UN, 1976).

Habitat I, 1972 Stockholm Konferansıyla bağlantılı şekilde insan hakları, çevrenin korunması, geliştirilmesi ve sosyoekonomik haklarla bağlantılı bir kentleşme modeli önermektedir. Bu bağlamda 1978 yılında Kenya'nın Nairobi kentinde Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Merkezi kurulmuştur (Dışişleri Bakanlığı, 1978).

Habitat II (İstanbul-1996): Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansının ikincisi, 1996 yılında İstanbul'da gerçekleştirildi. Toplantıya ulusal ve yerel yönetimlerin yanı sıra özel sektör temsilcileri, sivil toplum kuruluşları, medya temsilcileri ve eğitim kurumları katılarak işbirliği ve çok seslilik vurgusu yapılmıştır.

Rio konferansının çıktısı olan sürdürülebilir kalkınma olgusuna atıfta bulunularak insan yerleşimlerinin önemine vurgu yapılmıştır. Konferansta gelişmekte olan ülkelerde görülen hızlı nüfus artışı üzerinde durulmuş bu durumun yeterli barınma, çevre altyapısı ve hizmetlerin sağlanmasında olumsuz etkileri olduğu vurgusu yapılmıştır.

Vancouver konferansında ifade edilen göç konusu İstanbul Konferansı'nda daha geniş şekilde ele alınmıştır. Kırsal alanda yeterli altyapı ve kamu hizmeti fırsatları yaratılarak kırdan kente göçün önlenmesine vurgu yapılmıştır. Nüfus artışı hızının yüksekliği ve kırdan kente olan düzensiz göçün önlenememesi durumunda üretim ve tüketim kalıplarında ciddi bozulmalar meydana geleceği vurgulanmıştır. Kırdan kente

yoğun göç hareketlerinin olduğu gelişmekte olan ülkelerin kentlerinin önemli altyapı sorunlarıyla karşı karşıya olduğu buna uygun planlama yöntemleri üzerinde çalışılması gerekliliği konusunda tavsiye de bulunulmuştur.

Konferansta ayrıca toplumsal bilincin gelişmesi için çalışmalar yapılmıştır. Dış ve iç göç hareketinde bulunan bireylere yönelik toplumsal bilinç hareketlerinin geliştirilmesinin önemi belirtilmiştir. Uluslararası arenadaki ekonomik dengesizlikler, yoksulluk, çevresel bozulma, barış ve güvenlik eksikliği, insan hakları ihlalleri uluslararası göçü etkileyen faktörler olarak sıralanmıştır. Uluslararası düzensiz göçün düzenli göçe çevrilmesi için gerekli önlemlerin alınması gerekliliği vurgulanmıştır. Düzenli göçün hem kaynak ülke hem de hedef topluluklar üzerinde olumlu etkilere sahip olabileceği ifade edilmiştir. Dış göçün kültürel zenginleşmeye katkıda bulunma potansiyeline sahip olduğu bu potansiyelin ise ancak düzenli göç sürecinde ortaya çıkacağı ifade edilmiştir.

Kitlesel göç hareketlerinin uluslararası işbirliğiyle kontrol edilebileceği ifade edilmiştir. Hükümetler, mülteciler ve uluslararası korumaya ihtiyaç duyan diğer yerinden edilmiş kişiler konusunda kendi aralarında istişarelerde bulunarak sorunların üstesinden gelmeye çalışmalıdır. Uluslararası alanda yapılacak bu işbirliği yerinden edilmiş insanların sorunlarına yönelik kalıcı çözüm önerilerinin getirilmesini sağlayacaktır. Toplantıda son olarak göçmen işçilerin çeşitli teşviklerle yaşam kalitelerinin yükseltilmesi üzerinde durulmuştur. Eşit muamele ilkesinin göçmen işçiler üzerinde eksiksiz bir şekilde uygulanması önemli görülmüştür (UN, 1996).

Habitat II uzun vadede, küresel insan yerleşimleri koşullarının bozulmasını durdurarak zorunlu ihtiyaçlara özel önem vermeyi, sürdürülebilir bir temelde tüm insanların yaşam ortamında iyileştirmeler sağlamayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda düzensiz göçün yaratması muhtemel olumsuz etkilerin önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

Habitat III (Quito -2016): Habitat III toplantısı 17-20 Ekim 2016 tarihinde Ekvator ülkesinin Quito şehrinde gerçekleştirilmiştir. Zirve, 2015 yılında kabul edilen Kalkınma Gündemi'nden sonra gerçekleştirilen ilk küresel işbirliği zirvelerinden biri olması nedeniyle özel bir önem taşımaktadır. Habitat III; sürdürülebilir kalkınma anlayışını temel alan bir bakış açısıyla insan yerleşimlerini güvenliği yüksek alanlar haline getirmeyi amaçlamaktadır (UN, 2016).

Habitat III toplantısında da uluslararası göç yönetimiyle ilgili kararlar alınmıştır. İlk olarak göç durumlarına bakılmaksızın kayıt dışı yaşayan bireylere, evsiz insanlara, işçilere, küçük ölçekli çiftçiler ve balıkçılara, mültecilere, geri dönenlere, ülke içinde yerinden olmuş kişilere ve göçmenlere yönelik ayrımcılığın azaltılmasına yönelik vurgu yapılmıştır. Yine göç durumlarına bakılmaksızın mültecilere ve göçmenlerin haklarının koruma altına alınması gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca, planlanan ve iyi yönetilen göç politikaları ile güvenli ve düzenli göç sağlanarak, uluslararası göç ve kalkınma arasındaki sinerjilerin güçlendirilmesi çağrısı yapılmıştır.

İrk, din, etnik köken veya sosyoekonomik statüye göre ayrıma tabi tutmadan erkekler ve kadınlar, çocuklar ve gençler, yaşlılar ve engelliler, yerli halklar ve yerel topluluklar, mülteciler, ülke içinde yerinden edilmiş kişiler ve göçmenler dâhil olmak üzere topluma söz hakkı verilmesi gerekliliği ifade edilmiştir. Özellikle kentsel ekonomik kalkınma fırsatlarını ve ortaya çıkabilecek zorlukları belirlemek amacıyla göçmen derneklerinin sürece katılımı oldukça önemlidir.

Toplantıda ele alınan bir diğer konu, ekonomik imkânlara erişimdir. Mülteci ve göçmenlerin yürürlükteki mevzuat hükümlerine aykırı olmamak şartıyla gelir getirici eylemlerde bulunmalarının teşvik edilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Son olarak, kentsel ve bölgesel düzeylerde veri toplamanın önemi vurgulanmıştır (UN, 2016a).

2020-2023 yılları arasını kapsayan Habitat Stratejik Eylem Planı'nda da göç yönetimiyle ilgili kararların alınması üzerinde durulmuştur. Planda, son yıllarda artan göç baskısının kentleri olumsuz bir şekilde etkilediği özellikle yoksulluk düzeylerini arttırdığı vurgulanmıştır. Göçmenlerin kamusal hayata katılımını ve gelir düzeyinin yükseltilmesinin önemine vurgu yapılmıştır. İnsan haklarının evrenselliği vurgusu yapılarak mülteci ve göçmenlerin hakların korunmasının gerekliliği vurgulanmıştır (UN, 2019). 2022 yılı Şubat ayı, Avrupa Birliği sınırında, Ukrayna'ya yapılan Rus saldırısıyla akıllarda uzun süre kalacak bir savaş ile Dünya şoka uğramıştır. Rusya ile Ukrayna arasında savaş 24 Şubat 2022 tarihinde sabaha karşı yerel saatle 05:50'de Donbas'a askeri harekâtla başladı. Yakın tarihlerdeki, Dünyanın gelişmemiş bölgelerindeki iç savaşlar yukarıda belirtilen stratejilere konu olurken, ilk defa bütün dünyanın diplomatik-politik ve askeri yardımlarının teknolojik gelişmeyle gözler önünde cereyan ettiği bu olay, Ukrayna yerleşimlerini yerle bir etmiş ve milyonlarca

kişi Avrupa'ya dağılmaktadır. Bu olgunun ortaya çıkaracağı görünür ve görünmez nedenler gelecek günlerdeki/yıllardaki çalışmaların ilgi odağını kuşkusuz oluşturacaktır.

G yönetimi ve insan yerleşimleri konusundaki sorunların tespit edilip çözüm nerileri getirilmesinde Habitat zirveleri ortak bir dil oluşturarak önemli adımlar atılmasını sağlamıştır.

Kentsel alanların sürdürülebilir yönetimini sağlama amacını taşıyan bir diğer uluslararası metin, 1992 yılında Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konferansı'nda kabul edilen Avrupa Kentsel şartı'dır. Kentsel politikaları merkeze alan şart, 13 temel ilke ve 20 maddeden oluşmaktadır. şartın kentsel yerleşimlerin fiziksel dokusunun iyileştirilmesi, tüm nüfusu kapsayacak şekilde kültürel ve ekonomik fırsatların oluşturulması, kentsel alanlarda yaşayan bireylerin haklarının sağlamlaştırılması ve kentsel kalkınmanın sağlanmasına yönelik 4 temel amacı bulunmaktadır. Ayrıca yerel yönetimlerin karar alma süreçlerinde kullanabilecekleri rehber kitap oluşturmak, uzun vadede gerçekleştirilmesi planlanan *Kent Hakları Kongresi* için ereve metin oluşturmak, kent birimlerine uyguladıkları politikalar sonucunda başarı durumlarına göre verilecek uluslararası ödüller için ereve kriterler oluşturulması şartın diğer amaçları arasında gösterilebilir (COE, 1992).

Avrupa Kentsel şartı, g yönetimiyle bağlantılı hükümler de içermektedir. şart, başarılı bir kentleşme modeli için genç bireylerin ve g etmiş kişilerin sürece katılımını önemli görmektedir. Bireylerin yaşadığı bölgeyi ilgilendiren karar alma süreçlerine katılımı ve yerel topluluklara olan aktif üyeliğinin çok kültürlü toplumlarda önemli olduğu vurgulanmıştır. Ancak bu ilkenin genel olarak saygı görmediği dış göç etmiş bireylerin bütünleşme sorunlarından dolayı toplumdan dışlandığı vurgulanmıştır. Yine şartta yerel yönetimlerin hükümetler tarafından belirlenen g politikası hakkında karar verme yetkisine sahip olmamasına rağmen yüksek oranda g alan bölge yönetimlerinin şehir planlamasında, halk sağlığında ve diğer politika alanlarında ortaya çıkan sorunlarla baş etmesi zorunda olduğu vurgulanmıştır. şart, göç hareketlerinin doğru yönetildikleri takdirde kültürel ve ekonomik zenginleşme kaynağı olduğunu vurgulamıştır.

Göçmen bireyler çıkarlarını korumak ve kültürel kimliklerini sağlam temellere oturtmak için yerel derneklerini kurma hakkına sahip olmalıdır. Yerel makamlar, göç

etmiş bireylerin yerel ve politik hayata etkin katılımını sağlayacak yolları açmalıdır. Ülkelere yabancılara yerel seçimlerde seçilme ve oy hakkı tanıyan Yabancıların Yerel Yaşama Kamusal Yaşama Katılımına İlişkin Avrupa Sözleşmesi ilkelerini uygulamaya koymaları konusunda tavsiye kararında bulunmaktadır. Yerel makamlar göçmen toplulukların yerel hizmetler konusunda sorgulama ve araştırma yapmasında gerekli şeffaflık uygulamalarını gerçekleştirmelidir. İstihdam konusunda, göç eden bireylerin haklarını koruyucu hükümler içermektedir. Buna göre göç eden bireyler için Avrupa Göçmen İşçilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme esas alınarak eşit muamele ilkesi hayata geçirilmelidir. Barınma ve iyileştirme programları, kamu tesisleri, sosyal ve kültürel alanlar gibi kamusal alanların göçmenlerin yaşam tarzlarına ve cevap verecek şekilde düzenlenmesi gerekliliği vurgulanmıştır (COE, 1992).

Avrupa Konseyi tarafından 2008 yılında Fransa'nın Strazburg kentinde Avrupa Kentsel Şart II (Yeni Bir Kentlilik İçin Manifesto) ilan edilmiştir. Bu şartta kentsel haklar tek tek listelenmemiştir. Kentsel hakların somut bir nitelik kazanması amacıyla yerel yönetimlerin sahip olması gereken temel özellikler sıralanmıştır. Bu metinde kenttaşların yurttaş sayılması, kent ve kasabaların birbiriyle uyumlu şekilde geliştirilmesi ve kent planlamasında bilimsel bilginin esas alınması gibi temel ilkeler kabul edilmiştir (Keleş, 2013: 130-140).

Kentsel Şart II, göç yönetimi konusunda ilk metin kadar ayrıntılı hükümler içermemektedir. Düzensiz ve kontrolsüz göç hareketlerinin kentsel alanlar için tehdit oluşturduğu ve göçmenlerin karar alma mekanizmalarında yer alması gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca güvenliğe zarar veren kentsel şiddet hareketleri sonucunda yaşlılar, çocuklar, yalnız yaşayan insanlar, göçmenler, yoksullar gibi belirli grupların sorumlu görülmesinden vazgeçilmesi gerekliliği vurgulanmıştır (COE, 2008).

Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler (UCLG); küresel yönetişimi artırmak, yerel yönetimlerin çıkarlarını temsil etmek ve savunmak amacıyla çalışan küresel bir çatı kuruluşudur. Genel merkezi İspanya'nın Barselona şehrinde olan platform sosyal içerme, katılımcı demokrasi ve insan hakları çerçevesinde UCLG şehirleri için ortak bir ses oluşturulma amacına hizmet etmektedir. Aynı zamanda, yerel yönetimlere politikaların tasarlanmasında rehberlik etmeyi, bilgi alışverişi, izleme, raporlama ve uygulama aşamalarında yol gösterici çalışmalarda bulunmaktadır. Bu platform

bünyesinde kapasite ve kurumlaşma, uygarlıkların dayanışması, göç, sürdürülebilir gelişme ve turizm olarak dört temel çalışma grubu bulunmaktadır (UCGL, 2004).

Kentte İnsan Hakları Küresel Şartı Gündemi, Venezuela'nın başkenti Karakas'da 2006 yılında gerçekleşen Sosyal İçerme ve Katılımcı Demokrasi için Yerel Yönetimler Forumu'nda (FAL) ortaya çıkan bir girişimdir. Dünyanın dört bir yanından gelen yerel yönetimler arasındaki tartışmalara dayanan bu forumda, çeşitli ülkelerden gelen bir grup uzman 2007 2008 yıllarında ilk taslağı yazmış ve daha sonra dünyanın dört bir yanından seçilmiş temsilciler, uzmanlar ve sivil toplum temsilcileri (2009-2010) tarafından tartışılmış ve değiştirilmiştir. Son halini 11 Aralık 2011 tarihinde İtalya'nın Floransa kentinde düzenlenen UCLG Dünya Konseyinde, Sosyal İçerme, Katılımcı Demokrasi ve İnsan Hakları Komitesi'nin önerisiyle Kentsel Alanlarda İnsan Hakları Küresel Şartı Gündemi'nin kabul edilmesine karar verilmiştir (UCGL, 2011).

Bu şart yerel yönetimler tarafından teşvik edilen ve insan haklarına saygılı kamu politikaları uygulamayı amaçlayan bir projedir. Şart, insan hayatına saygıyı gerçekleştirme amacını taşıyan somut eylem planlarından oluşmaktadır. Aynı zamanda yuvarlak masa etrafında yerel temsilcilerle yapılan somut tespitlere büyük önem verilmiştir. Metnin genelinde kent haklarının yerel yönetimlere daha fazla yetki verilmesi halinde gerçekleşeceğine ve idari ve mali özerkliğin önemine vurgu yapılmaktadır (HİC, 2011).

Şartta kent güvenliğinin sağlanması amacıyla göç eylemini gerçekleştiren bireylere de vurgu yapılmıştır. Buna göre kentsel alanda yaşayan göçmenlerde dâhil tüm bireylerin kendi kültürel koşullarına uygun çevrelerde yaşama hakkına sahip olması gerekliliği vurgulanmıştır. Yerel yönetimlerin merkezi makamlarla işbirliği içerisinde, evsiz ve göçmen nüfusun konut ihtiyacının karşılanması için gerekli önlemleri alması gerekliliği vurgulanmıştır. Yine şartta göçmen bireylerin konut ve ikamet hakkı ile ilgili yerel politika ve hizmetlerin müzakere ve yönetimi süreçlerine katılımının sağlanması vurgulanmıştır (UCGL, 2012).

Yukarıda kent güvenliği ve göç yönetimiyle bağlantılı verilen çalışmalar uluslararası işbirliğini arttırarak küresel sorunların çözümünü amaçlamaktadır. Hiçbir ayırım gözetmeden insan haklarına saygıyı geliştirmek amacıyla üye devletlerin sürece aktif bir şekilde katılımını vurgulaması açısından önemli metinlerdir. Küresel göçlerden kaynaklanan sorunların, ulus devletlerin ulusal düzeydeki çabalarıyla

üstesinden gelinemeyeceği vurgulanmakta, kamu özel sivil ortaklı yapının oluşturularak devletlerarası işbirliği vurgusu ön plana çıkartılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE GÖÇ YÖNETİMİ

Avrupa bütünleşmesinin felsefi düşünsel yapısı Fransız skolastik felsefesinin önde gelen düşünürlerinden olan Pierre Dubois'e (1255-1351) dayanmaktadır. Düşünür, 1306 yılında Müslümanların hâkimiyetinde olan Kudüs kentinin kurtarılması amacıyla Hristiyanların konfederasyon şeklinde örgütlenmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Ancak dönemin siyasi ve ekonomik kargaşasından dolayı bu hedef başarıya ulaşmamıştır (Akçay, Argun, ve Akman, 2011: 118). Avrupa'daki bütünleşme hareketleri 1700'lü yıllarda dönemin güçlü devletleri olan Fransa ile İngiltere arasında imzalanan ticaret anlaşmasıyla somutlaşmış ancak Fransa'da meydana gelen devrim sonucunda son bulmuştur. 19. yüzyılın başlarında Prusya kendi eyaletleri aralarında imzaladıkları anlaşmayla gümrükleri kaldırmıştır. Bu anlaşmaya paralel olarak Almanya ile Fransa gümrük vergilerini indirmek amacıyla ikinci bir anlaşma yapmışlardır. Fakat bu anlaşmalar yine kalıcılığı sağlayamamış ulus devletten kaynaklanan egemenlik idealleri gümrüklerin tekrar artırılmasına sebebiyet vermiştir (Dedeoğlu, 1996: 65).

1. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkilerinin yoğun bir şekilde hissedildiği 1920'li yıllarda bütünsel bir yapı oluşturulması hedefiyle çeşitli çabalar ortaya konulmuştur. 1922 yılında Kont Richard Nikolaus Pan, ekonomik ve kültürel alanda Avrupa düşünsel yapısıyla özdeşleşen Pan Avrupa hareketini başlatmış, bir yıl sonra Pan Avrupa adında bir kitap yayınlamıştır. Bu konuda düzenlenen ilk kongre 1926 yılında Avusturalya'nın Viyana şehrinde yapıldı. Kongre'nin devamı niteliğinde yapılan 1931, 1932 ve 1935 yıllarındaki kongrelerde bütünsel Avrupa fikrinin yayılması konusunda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. 1938 yılında Almanya'nın askeri birliklerinin Pan Avrupa merkez bürosunu kapatmasıyla bu hareket zarar görmüştür (Ertuğral, 2016).

Yukarıda verilen bu çabaların ilk meyvesi 1932 kabul edilen Ouchy Anlaşmasıyla alınmıştır. Bu anlaşmada Hollanda, Lüksemburg ve Belçika birleşerek BENELÜX adlı bütünleşmeyi oluşturmuşlardır. Bu bütünleşme 1944 yılında gümrük birliğinin hayata geçirilmesiyle temel amacına ulaşmıştır. 20. yüzyılda Avrupa

kıtasında gerçekleştirilen ilk ekonomik örgütlenme olması açısından da büyük bir önem taşımaktadır (Karluk, 1996: 38-39).

2. Dünya Savaşı sonrası soğuk savaş döneminde Avrupa'nın yeniden yapılanması ve genel barışın sağlanması amacıyla Fransız Dışişleri Bakanı Jean Monnet hazırladığı tasarıda kömür ve çelik üretiminde alınan kararların ulus üstü bir kuruma devredilmesini tavsiye etmiştir. Schuman Planının bir çıktısı olarak 1951 yılında Federal Almanya, İtalya, Hollanda, Belçika, Lüksemburg, Fransa ülkelerinin üyeliği ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kuruldu (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2020). 1957 yılında ortak bir ekonomik örgütlenmenin kurulup bu örgütlenmenin politikalarının üye ülkelerde yaygınlaştırılması amacıyla imzalanan Roma Anlaşmasıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu kurulmuştur. Yine aynı anlaşma ile nükleer güç politikaları için belirli standartlar yaratmak ve bu standartların üye ülkelerce benimsenmesini sağlamak amacıyla Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu kurulmuştur.

1960'lı yıllarda ekonomik ilerleme parametrelerinde önemli gelişme gösteren topluluk ilk genişlemesini, 1 Ocak 1973 tarihinde Danimarka, İrlanda ve Birleşik Krallığın Avrupa Birliği'ne katılmasıyla gerçekleştirmiştir. 1980'li yıllarda Portekiz, Yunanistan ve İspanya'nın topluluğa dahil olmasıyla birlikte Akdeniz'e genişleyen toplulukta 1986 yılında imzalanan Avrupa Tek Senediyle birlikte malların, hizmetlerin, insanların ve paranın serbestçe dolaşımına yönelik adımlar atılmıştır. 1992 yılında imzalanan savunma, dış politika, ortak parasal birlik, Avrupa Parlamentosu, ekonomik ve parasal birlik hakkında düzenleyici hükümler içeren Maastricht Antlaşması'nın imzalanmasıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu Avrupa Birliği adını almıştır. 2007 yılına kadar düzenli bir şekilde büyümesini gerçekleştiren birlik, Lizbon Anlaşmasıyla karar alma mekanizmalarında düzenlemelere girmiş demokratik yapının işlerlik kazanmasına yönelik girişimlerde bulunmuştur (EU, 2020a). Günümüzde Birleşik Krallığın üyelikten çekilmesiyle yargısal ve maddi anlamda bir geçiş dönemi yaşayan Avrupa Birliği, 2017 yılında yayınlanan beyaz kitapta yer alan ortak pazar, aynen devam, birlikte güçlüyüz mottolarıyla birlik faaliyetlerini devam ettirmektedir (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2020).

2.1. AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK GÖÇ POLİTİKASININ HUKUKİ GELİŞİMİ

Avrupa Birliği üye ülkelerinin ekonomi, tarım, enerji, altyapı, nüfus ve kültür politikalarına ek olarak 2000 sonrası ilgilendiği temel politika alanlarının başında göç politikası gelmektedir. 1945 yılından günümüze kadar dönemin şartları göz önünde bulundurularak Avrupa Birliği göç politikaları üye ülkeler tarafından şekillendirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'na takip eden 1945-1950 yılları arasında Avrupa kıtasında yoğun nüfus hareketlerinin yaşandığı görülmektedir. Savaş sonrası insan kaybının fazlalığı ve sınırların değişmesi yaklaşık 15 milyon insanın göç hareketlerini gerçekleştirmesine sebebiyet vermiştir (Bayraktar, 2013: 112). Avrupalı devletlerin savaş sonrası kaynaklarını etkin ve verimli kullanmak amacıyla Kuzey Afrika ve Hindistan bölgesindeki sömürgelerinden çekilmesiyle bu bölgelerde yaşayan nüfus tekrar Avrupa'ya dönmüştür. Bu göç hareketleri yeniden yapılanma sürecine giren Avrupa kentlerinde önemli ölçüde nüfus baskısı oluşturmuştur (Özerim, 2014:21).

1950 yılından itibaren Avrupa kıtası ülkelerinin yoğun ekonomik gelişmelerinden dolayı emek talebi artmıştır. Bu artışa paralel olarak Avrupa Birliği'nde entegrasyon döneminde kişilerin çalışma amacıyla serbest dolaşımını kolaylaştıran önemli mevzuat hükümleri kabul edilmiştir. Bu mevzuat hükümleri içerisinde yer alan 1951 Paris Anlaşmasında, altı kurucu ülke vatandaşlarına sınırların kalkması, 1957 Roma Anlaşması'nda bu devletlerarasında ortak bir pazar kurulması karara bağlanmıştır. Nitekim Roma Anlaşması'nın 48. maddesine göre, üye devlet işçilerinin diğer üye ülkelerde serbest dolaşım hakkına sahip olduğu hüküm altına alınmıştır (EU, 1957).

Bu emek talebini karşılamak amacıyla Batı Almanya, Fransa, İsviçre, Belçika gibi ülkeler Türkiye, İtalya, Portekiz gibi ülkelere misafir işçi kabul etmek zorunda kalmışlardır. Misafir işçi alım süreci 1973 yılına kadar sürmüştür. Bu yıla kadar süren açık kapı politikası sonucunda yaklaşık 30 milyon birey Avrupa ülkelerine göç etmiştir. 1970 öncesi siyasi bir silah olarak kullanılmayan petrolün bu yıldan sonra uluslararası ekonomik baskı aracına dönüşmesi ve 06.10.1973 tarihinde başlayan Arap - İsrail savaşları 1973 ekonomik krizinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Öztürk ve Saygın, 2017: 1-2). Bu kriz sonrasında Avrupa ülkeleri işçi göçü alımını azaltmak

zorunda kalmışlardır. 1973 yılı sonrası talep edilen göçmen sayısının azaltılması, göç hareketlerine yıllık kotalar koyulması ve Avrupa'ya gelen göçlerin kaynak ülkeye geri gönderilmesi Avrupa ülkelerinin temel göç politikaları haline gelmiştir. Nitekim Birleşmiş Milletler tarafından 1975 yılında yapılan durum değerlendirme raporuna göre; göçmen işçi bireylerin yaklaşık %10'unun ülkelere geri dönüş yaptığı ifade edilmiştir (Gençler, 2005: 175).

Uygulanan politikalar sonucunda dış göç alma hızında yavaşlama olsa da aile birleşimleri nedeniyle Avrupa'ya olan göçlerde istenilen azalma sağlanamamıştır. Bu tarihten itibaren göçün 1950'li yıllarda olduğu gibi kolay bir şekilde mücadele edilecek bir olgu olmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle konunun topluluk bünyesinde gündeme gelmesi 1980'li yılları bulmuştur. Bu yıllarda uygulanan göç politikaları da devletlerin farklı stratejik amaçlarından dolayı ortak bir düzenleme aracı olarak kullanılamamıştır (Samur, 2008: 3).

1991 yılında ABD ve Sovyet Rusya arasındaki ekonomik ve siyasi çatışmanın son bulması ve iç sınırların kalkmasından hareketle bir güvenlik sorununun ortaya çıkma ihtimalini yüksek gören Avrupa Birliği üye ülkeleri 07.02.1992 tarihinde parasal ve ekonomik birliği gerçekleştirme amacıyla Maastricht Anlaşmasını imzalamıştır (Canar, 2012: 49-51). Birlik üyesi devletler bu anlaşmayla birlikte göç politikaları konusundaki en net adımı atmışlardır. Maastricht Anlaşması Avrupa Birliği'ne ekonomik ve parasal birlik, adalet ve içişleri ve ortak dış - güvenlik politikası çerçevelerinde üç temel yaklaşım getirmiştir. Göç politikaları adalet ve iç işleri başlığı altında düzenlenmiştir. Anlaşma, Avrupa Birliği'nin ortak bir göç politikası oluşturma aşamasındaki ilk dönüm noktası olarak kabul edilmektedir (Guild, 2006: 639).

Anlaşmanın kişilerin serbest dolaşımını düzenleyen k1 maddesinde üye ülkeler arasında işbirliği vurgusu yapılmıştır. Bu maddeye göre üye devletler yasadışı göçün önlenmesi, sınırlardan giriş ve çıkış konularında işbirliği içerisine hareket edeceklerdir (İKV, 2007: 124).

Sözleşme içerisinde göç politika kararları adalet ve iç işleri başlığı (3. sütun) altında düzenlendiğinden üye devletlerin egemenlik yetkisine bağlı olarak ulusal yorumları önem kazanmaktadır. Bu başlık altında yer alan kararların oybirliği ile kabul edilmesi zorunluluğundan dolayı karar alma mekanizmaları etkin bir şekilde

çalıştırılmamakta kurumların işleyişi zayıflamaktadır. Aynı zamanda kararların Adalet Divanı tarafından denetlenememesi de uluslararası literatürde en çok tartışılan konuların başında gelmektedir (Yazan, 2016: 88-89).

2.1.1. Amsterdam Antlaşması (01.05.1999)

02.10.1997 tarihinde Avrupa Birliği üye ülkeleri tarafından imzalanan Amsterdam Antlaşması, 01.05.1999 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Antlaşmanın yürürlüğe girmesiyle birlikte Avrupa Birliği üye ülkeleri arasında göç politikaları konusunda daha bütünleşik ve tutarlı adımların atılmaya başlandığı görülmüştür (Yazan, 2016: 113).

1957 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğunu kuran kurucu antlaşmadan 1999 yılına kadar yapılmış olan düzenlemeler göç alanında Avrupa Birliğine etkinlik kazandırmıştır. Amsterdam Anlaşması'nda sınırlar ve üçüncü ülke vatandaşlarının entegrasyonunu sağlayıcı hükümlere yer verilmiştir. Bu süreç Lizbon Anlaşması'nda zirveye ulaşmıştır (COE, 2014: 20).

Anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle birlikte Avrupa Topluluğu'nu kuran anlaşmaya *Vize, Göç ve Kişilerin Serbest Dolaşımına İlişkin Diğer Politikalar* adıyla 4. başlık eklenmiştir. Bu başlık altında yer alan 73i maddesinde; antlaşmanın yürürlüğe girmesinden sonraki beş yıllık süreç içerisinde üye ülkelerin serbest dolaşımını kısıtlayıcı tedbirleri kaldırılmasına yönelik hükümler karara bağlanmıştır. Aynı maddenin b bendinde ise 73k maddesine atıfta bulunularak üye devletlerin 5 yıllık süre içerisinde yapması gerekenler hüküm altına alınmıştır. Buna göre üye devletlerin;

- Sığınmacıların kabulüne ilişkin asgari standartları,
- Üçüncü ülke vatandaşlarının mülteci olarak nitelendirilmesine ilişkin asgari standartları,
- Üye Devletlerde mülteci statüsü verme veya geri çekme prosedürlerine ilişkin asgari standartları,
- Yerinden edilmiş kişilere geçici koruma sağlamak için asgari standartları,
- Giriş ve ikamet koşulları ve düzenleme prosedürlerine ilişkin standartları,
- Üye Devletlerden birinde üçüncü bir ülke vatandaşı tarafından sunulan bir sığınma başvurusunu değerlendirirken hangi Üye Devletin sorumlu olduğunu belirlemeye

yönelik kriterler ve mekanizmaları ve buna benzer göç hareketleriyle bağlantılı standartları belirlemesi gerekliliği hüküm altına alınmıştır (EU, 1999: 28).

Amsterdam Anlaşması Avrupa Birliği'nin kurucu anlaşmasına Schengen Sözleşmesini de eklemesi yönüyle önem taşımaktadır. Avrupa Birliği bu eklemeye birlikte göç alanındaki yetkilerini topladığı görülmektedir. Avrupa Birliği Konseyi Schengen anlaşmasıyla ilgili hukuki dayanakları belirleme yetkisine sahip olmuştur. Bu sayede göç politikalarını belirleme aşamalarında hızlı ve daha etkili karar alınabilecektir (Göçmen, 2015: 99).

Amsterdam Anlaşması'nın göç alanında getirdiği bir diğer önemli yenilik karar alma noktasında kendisini göstermektedir. 01.05.2004 tarihine kadar 5 yıllık süre içerisinde Avrupa Birliği üye ülkesi veya Avrupa Birliği komisyonunun teklifi üzerine parlamentoya danışılarak oybirliği ile karar alınacağı vurgulanmıştır. Vize listelerinin şekli ve karara bağlanmasına ilişkin esasların görüşülme usulleri oybirliği ilkesinin istisnaları olarak kabul edilmiştir (Göçmen, 2015: 100). Uygulama aşamasında göç alanında alınacak kararlarda oybirliğinin sağlanması kararların alınması süreçlerini zamansal olarak geciktirse de genel bir uzlaşma için büyük önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, Amsterdam Anlaşmasıyla birlikte Avrupa Topluluğunu kuran anlaşmaya getirilen başlıkla birlikte üçüncü sütunda yer alan göç politikaları birinci sütuna geçirilmiştir. Bu başlık altında yer alan kararlar Adalet Divanı tarafından denetlenecek ve üye ülkelerin iç hukuk sistemlerinde doğrudan etkiye sahip olacaktır (Özcan, 2005: 123).

2.1.2. Tampere Zirvesi (15.10.1999)

Avrupa Birliği göç politikalarının ulus üstü bir nitelik kazanmasında Amsterdam Antlaşması önemli bir dönüm noktasını ifade etmektedir. Ancak Amsterdam Anlaşması sonrası görev ve sorumluluğu artan birliğin yeterli teknik personel ve hıza sahip olup olmadığı başlı başına bir tartışma konusu haline gelmiştir. Nitekim Arap Baharı öncesi dönemde Ortadoğu ülkelerinden Avrupa kıtasına yönelen göç hareketleri Avrupalı ülkeleri tedirgin etmekteydi. Bu göç hareketlerinin yarattığı güvenlik kaygılarının giderilmesi amacıyla Aralık 1998'de Göç ve Sığınma Yüksek Savunma Grubu oluşturulmuştur. Avrupa Konseyi bünyesinde çalışmalarını sürdüren

grup, Avrupa Birliği'nin iltica ve göç alanında üçüncü ülkelerle işbirliği içerisinde göç alanında kapsamlı stratejiler oluşturma misyonunu üstlenmiştir. Grubun temel amacı, yasal ve düzensiz göç alanlarında menşei ve transit ülkelerle diyaloga, işbirliğine ve ortaklığa dayanan AB sığınma ve göç politikalarının dış boyutunu güçlendirmektir. Grupta ayrıca göç ve sığınma alanlarında konsey tarafından onaylanacak tavsiyeler hazırlanmaktadır (EU, 1998).

Avrupa Konseyi güvenlik kaygılarını azaltmak ve düzensiz göç hareketlerini önlemek amacıyla, Ekim 1999'da Finlandiya'nın Tampere kentinde Özgürlük, Güvenlik ve Adalet temalı özel bir toplantı gerçekleştirdi. Zirvede; göç, dış politika başlığı altında ele alınmıştır. Hedef ve kaynak ülkelerdeki ekonomik kalkınmanın sağlanmasıyla geç hareketlerinin engellenebileceği ifade edilmiştir. Bu bağlamda dış politika ve ekonomik kalkınma hamleleriyle desteklenen göç yönetimi daha işler ve bütüncül bakış açısıyla incelenmeye başlanmıştır (Tazzioli, 2016: 7-9).

Toplantıda göçmen bireyler, güvenlik ve adalet alanlarında işbirliği ve suçla mücadele alanlarını içeren siyasi konular üzerinde de çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Göç hareketlerine kaynak, transit ve hedef ülkelerdeki tüm koşulları dikkate alarak bütüncül yaklaşılması, vurgulanan konuların başında gelmektedir (EU, 1999).

Zirvenin sonuç bildirgesinde, üye ülkeler arasında ortak bir iltica sisteminin kurulması, üçüncü ülke vatandaşlarına adil muamele, adalete erişim, yargı kararlarının üye ülkeler arasında tanınması, ceza hukukunda işbirliği ve medeni hukuk hükümlerinde yakınlaşmanın sağlanması başlıklarına odaklanmıştır (EP, 1999).

Günümüzde Tampere Zirvesi'nde hedeflenenler ile üye ülkeler arasında ortaya çıkan sorunlar nedeniyle ortak bir göç politikası belirleme ve ülkeler arasındaki işbirliğinin beklentileri karşılamadığı ifade edilmektedir (Akdoğan ve Atalay, 2017: 2446).

2.1.3. Laken Zirvesi (15.12.2001)

Avrupa Parlamentosu Başkanı öncülüğünde başta göç yönetimi olmak üzere gündemdeki konular hakkında görüş alışverişi yapılması amacıyla 15.12.2001 tarihinde Laken Zirvesi düzenlenmiştir. Zirvede, güvenlik ve savunma politikalarına

önem verilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur. Birliğin güvenlik konusunda NATO ile işbirliği içerisinde hareketinin önemi vurgulanmıştır.

Göç konusunda, Amsterdam Anlaşması ve Tampere Zirvesi'nde alınan kararların verimli bir şekilde uygulanamadığı bu nedenden dolayı göç politikalarının etkin bir şekilde uygulamaya konulamadığı ifade edilmiştir. Bu kapsamda zirvede alınan kararların Cenevre Sözleşmesiyle uyumlu bir şekilde uygulanmasının hızlandırılması üye devlet temsilcilerinden istenmiştir (COE, 2001).

Sınırlarda görev yapan muhafız statüsündeki personelin üye devletlerce ortak eğitiminin yapılması bu yolla sınır kontrollerinin etkin bir şekilde sağlanması hedeflenmiştir. Bu hedefin başarıya ulaşabilmesi için Avrupa Sınır Muhafız Sistemi'nin oluşturulması zirvede üzerinde durulan diğer bir konudur. Yasadışı göç hareketleri ve göçmen kaçakçılığının önlenmesi için üye devletler arasında ortak politikaların uygulamaya konulması ve son olarak tüm üye devletlerin işbirliği içerisinde hareket ettiği kalıcı bir göç yapılanmasının önemi vurgulanmıştır (COE, 2001).

2.1.4. Sevilla Zirvesi (21.06.2002)

Avrupa Konseyi üye ülkeleri Avrupa Birliği'nde özgürlük, güvenlik ve adalet alanı yaratmak için Tampere'de benimsenen programın tüm yönlerinin uygulanmasını hızlandırmaya karar vermişlerdir. Konsey, birlikten farklı işbirliği içerisinde sığınma ve göç konularında ortak bir politika geliştirme ihtiyacına yönelik çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Sevilla Zirvesi bu önemli girişimler arasında yer almaktadır. Zirve öncesinde Fransa ve Almanya hükümetleri aşırı sağ kanatların desteğini kaybetmemek amacıyla yasadışı göçün engellenmesi konusunda anlaşmaya varmışlardır (UC-DAVIS, 2002)

Bu uzlaşı sonrası Avrupa Birliği liderleri, 21.06.2002 tarihinde İspanya'nın Sevilla kentinde yasadışı göçü azaltma ve Avrupa Birliği içindeki göç politikalarını uyumlu hale getirme çabalarına odaklanan bir zirve düzenlemişlerdir (EU, 2002).

Zirvede, yasadışı göç konusunda ülkeler arasındaki işbirliğinin önemi vurgulanmıştır. Sonuç bildirgesinin 34. maddesinde göç politikasının yürütülmesinde ve sınır kontrollerinin sağlanmasında kaynak, hedef ve transit ülkeler arasında

işbirliğinin önemine vurgu yapılmıştır. Bu işbirliğinin kısa ve orta vadelere sonuç getirmesi ve yasadışı göçün önlenmesi amacıyla bütçe tahsisine onay verilmiştir. Sonuç bildirgesinin izleyen 35. maddesinde, yetersiz işbirliğinin göç süreçlerine dâhil olan üçüncü ülkelerle birlik üyesi devletlerarasındaki iletişimi olumsuz etkileyeceğinden çok paydaşlı diyalogların önemine vurgu yapılmıştır (EU, 2002).

İşbirliğini merkeze alan politikaların şekillenmesinde hukukiliğin önemine de yer verilmiştir. Buna göre, göç politikalarının ortak yönetimi için kısa ve orta vadede alınan tedbirler, yasal olarak ikamet eden göçmenler için uygulanan entegrasyon politikaları ile 1951 Cenevre Sözleşmesi gibi hukuki metinler arasında bir denge oluşturması gerekliliğine vurgu yapılmıştır (md.28).

Sonuç olarak, hukuki sınırlar içerisinde işbirliğine özel bir önem verilerek göç hareketlerinin kaynağında önlenmesi hüküm altına alınmıştır. Ekonomik ve ticari genişleme teşvik edilerek ülkeler arasındaki anlaşmazlıkların giderilmesi ve yasadışı göç hareketlerinin kök nedenleri üzerinde durulması hedeflenmiştir (Boswell, 2005: 14).

2.1.5. Nice Anlaşması (01.02.2003)

Avrupa Birliği'nin kurumsal bir şekilde doğu coğrafyasına açılmasını kısıtlama amacını taşıyan Nice Anlaşması, Roma ve Maastricht Anlaşmalarındaki değişiklikleriyle birlikte 26.02.2001 tarihinde imzaya açılıp 01.02.2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir (EU, 2003).

Nice Anlaşması'nın yürürlüğe girmesindeki temel amaç, Amsterdam Anlaşması sonrası sistemsal aksamaların giderilmesidir. Anlaşma, bu aksaklıkları doğrudan gidermese de zamansal bir planlama oluşturması açısından önem taşımaktadır. Bu anlaşmayla karar alma sistemlerinde birtakım değişikliklere gidilmiştir. Bu anlaşmada, oy birliği ile karar alınan alanlarda sürecin tıkanmasından dolayı nitelikli çoğunluk ile karar alınmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bu nedenle hızlı karar almanın önemli olduğu politika alanlarında nitelikli çoğunluk sisteminin kapsamı genişletilmiştir. Avrupa Topluluğunu kuran anlaşmada, *Vize, Göç, Sığınma ve Kişilerin Serbest Dolaşımına İlişkin Diğer Politikalar* başlığı altında yer alan politika alanlarına kademeli bir geçiş planlanmıştır. Nitelikli çoğunlukla karar alma

usulünün genişletilmesine rağmen sığınmacı bireyler, üye ülkelerin sınır kontrolleri ve göç politikasının uygulanmasına yönelik düzenleyici hükümlerin yürürlüğe girmesi konularında ortak karar alınması usulüne devam edilmiştir (Öztan, 2005: 483).

2.1.6. Dublin I (1997) – Dublin II (2003) Tüzükleri

1990 yılında imzalanan Schengen Anlaşması'ndaki hükümlerin benzerine Dublin I tüzüğünde de yer verilmiştir. Ancak bu tüzükte yer alan önlemler sığınmacıların artışı ve genel güvenlik açıklarının ortaya çıkmasına engel olamamıştır. Bu nedenle 2003 yılında Dublin II tüzüğü oluşturulmuştur (Bozkurt, 2018: 133).

2003 yılında kabul edilen Dublin II tüzüğü sığınma başvurusunun incelenmesinde devletlerin sorumluluğunun belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Hangi devletin hangi sığınma başvurusunu inceleyeceği tüzük kapsamında detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Dublin, AB'nin ortak bir göç politikası ve uygulamaları olduğunu belirterek AB üyesi ülkelerde bulunan sığınmacıların belirli ortak standartlara bağlı şekilde yaşamasını sağlayan bir sistem olarak düzenlenmiştir. Uygulamadaki farklılıklar nedeniyle üye ülkelerde bulunan sığınmacıların farklı uygulamalara maruz kaldığı görülmektedir. Bu uygulamaların yaşattığı olumsuz sonuçlardan dolayı Avrupa Parlamentosu 2008 yılında ülkeler arası farklılıklarının giderilmesi amacıyla üye ülkelere çeşitli uyarılarda bulunmuştur (UNHCR, 2003).

Dublin düzenlemelerinde sığınmacı bireyin Avrupa Birliği sınırları içerisine ilk giriş yaptığı ülkeye gönderilmesini sağlayan bir sistem de oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu durum Schengen Anlaşması'nda yürürlüğe konan sermaye, kişi ve hizmetin serbest dolaşımını sığınmacılar açısından engellemeye yönelik bir düzenlemedir. Sığınmacı bireyler, AB sınırlarından giriş yaptıktan sonra yaşam kalitelerini en rahat yükseltebilecekleri ülkeleri seçmektedirler. Bu durum AB içerisindeki gelişmiş ülkelerin üzerinde baskı oluşturmaktadır. Sığınmacı alışverişi uygulamalarıyla yoğun olarak göç edilmek istenen ülkelerin üzerindeki baskıyı azaltılmak istenmektedir (Boeles ve diğerleri 2014: 257).

Dublin kuralları yönerge olarak düzenlenmemiştir. AB hukukunun ikincil kaynakları içerisinde yer alan tüzükler şeklinde düzenlenmiştir. Bu bağlamda üye

Ülkelerin iç hukuk kurallarına doğrudan etki ederek bağlayıcı hükümler içermesi bakımından oldukça önemlidir (Gnuğur, 2017: 169).

2.1.7. Selanik Zirvesi (20.06.2003)

Selanik Zirvesi, AB ile Arnavutluk, Bosna Hersek, Hırvatistan, eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti, Sırbistan ve Karadağ lkelerinin yer aldığı Batı Balkan lkeleri arasında 18.06.2003 tarihinde düzenlenen zirvedir. Bu zirvenin temel amacı, bölge lkeleriyle AB arasında ortak bir geri kabul politikası oluşturmaqtır (EU, 2003a).

Zirvede, Laken’de yer alan Avrupa Sınır Muhafızları Teşkilatı’nın oluşturulması nerisi tekrar görüşülmüştür. Finlandiya, Polonya gibi ülkelerin ret etmesi nedeniyle bu teklif yine rafa kaldırılmıştır (EU, 2002). Bu teklifin kabul edilmemesinden sonra Avrupa Sınır Ajansı’nın kurulması gerekliliği vurgulanmıştır. Maddi imkânların sağlandığı oranda g politikalarının başarıya ulaşacağından hareketle bu zirvede Avrupa Mülteci Fonu oluşturulmuştur. Yabancıların geçici korunması ve hangi ülkelerin ne kadar mülteci yükü taşıyacağı konusundaki usullerin belirlenmesi konularında yönergeler hazırlanmıştır (Bozkurt 2018: 114-115).

2.1.8. Lahey Zirvesi (03.03.2005)

ye devletlerin temel haklarını, asgari güvencelerini ve adalete erişimini garanti altına alma amacını taşıyan Lahey Zirvesi, 03.03.2005 tarihinde düzenlenmiştir. Tampere Zirvesi’nde yer alan amaçlara bağlılık tekrarlanarak 2010 yılında son bulacak kapsamlı bir program oluşturulmuştur (EU, 2005).

Zirvede, göç hareketlerinin engellenemeyeceği ve uluslararası düzeyde daha da artacağından hareketle göç hareketlerinin sınırlardan giriş anından çıkış anına kadar bütünleşik olarak işbirliği içerisinde düzenlenmesi gerekliliği vurgulanmıştır. G politikalarını planlama süreçlerinde dayanışma ve sorumlulukların paylaşılmasına vurgu yapılmıştır (Kıyıcı ve Kaygısız, 2018).

Bu programda yer alan temel prensipler şu şekilde ifade edilmiştir:

- Sürdürülebilir bir iltica sisteminin sağlanması amacıyla üçüncü ülkelerle işbirliğine önem verilmesi,
- Yasadışı göç hareketleriyle mücadele edilmesi,
- Göçle gelen bireylerin kaynak ülkelere tekrar gönderilmesinin sağlanması,
- Sınır güvenliğinin en önemli araçlarından birisi olan FRONTEX için fon kurulmasının sağlanması.

Cenevre Konvansiyonu ve diğer uluslararası antlaşmalara uygun olarak sınır ötesi suçlarla mücadele etmek, terör tehdidini engellemek, Avrupa Birliği Polis Teşkilatını göç hareketlerinden kaynaklanan sorunları engelleme konusunda etkin kılmak, mahkemelere erişimin iyileştirilmesi ve üye ülkelerin yasalarının uyumlaştırılması zirvede üzerinde durulan diğer konular arasında yer almaktadır (EU, 2005).

2.1.9. Lizbon Anlaşması (01.10.2009)

2007 yılında kabul edilip 2009 yılında yürürlüğe giren Lizbon Anlaşması'nda göç ve sığınma konusunda ortak politika oluşturma eksikliğinden bahsedilerek üye ülkelere bu konudaki çalışmaların hızlandırılması vurgusu yapılmıştır. Anlaşmada AB için kritik öneme sahip iktisadi konular bile göç politikası kararların gölgesinde kalmıştır (Kaya A. , 2016, s. 12). Anlaşmada ayrıca göç politikası kararlarının oybirliği ile alınması usulü kaldırılarak bu anlaşmadan sonra kararların nitelikli çoğunluk ile alınacağı vurgulanmıştır. Ayrıca konsey ve parlamentonun yasama organı olarak bu süreçteki rolüne özel bir vurgu yapılmıştır (Geddes ve Scholten, 2016: 153).

Anlaşma kapsamında oybirliği ilkesinden oy çoğunluğu ilkesine geçilerek karar alma süreçlerinde yaşanan önemli bir kısıt ortadan kaldırılmıştır (Kurtbağ, 2020: 229). Birlik düzeyinde üye devletler tarafından ortak kararlar almanın önü açılmıştır. Ancak bu durum genel bir uzlaşıyla kararların alınmasını da engellemektedir.

2.1.10. Stockholm Programı (10.12.2009)

10.12.2009 tarihinde Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen Stockholm Programı, 2010-2014 yılları arasını kapsayan süreçte vatandaşlık, adalet, güvenlik,

iltica, göç ve vize politikası konularında AB için çerçeve hükümler içermektedir. Zirvede alınan kararlar Lahey ve Tampere Zirveleri'nde alınan kararların devamı niteliğindedir. Programda dış ilişkiler, kalkınma, sosyal işler ve istihdam, eğitim ve sağlık, cinsiyet eşitliği konularında ayrımcılık yapılmamasına özen gösterilmesi gerekliliği ifade edilmiştir (EU, 2009).

Programın amaçları Komisyon tarafından eylem planlarına dönüştürülmüştür. Bu eylem planları ülkelerarasındaki işbirliğinin sağlanması, göç konularında üye ülkelerin göç sistemlerinin geliştirilmesi ve işgücü göçüne yasal olması şartıyla izin verilmesi gerekliliği vurgulanmıştır (Bozkurt, 2018: 113).

2.1.11. Dublin III Tüzüğü (26.06.2013)

Dublin I ve II Tüzükleri yukarıda da ifade edildiği gibi kriterler hiyerarşisi kullanılarak bir sığınma başvurusunun belirlenmesinden sorumlu üye devleti tanımlamaktadır. Dublin III tüzüğü ise, 26.06.2013 tarihinde yürürlüğe giren Birleşik Krallık sınırlarından giren ve çıkan sığınmacıların hukuki durumunu belirleyen güncel düzenlemelerin yürürlüğe konulması amacıyla hazırlanmış hukuki metindir (HO, 2020).

Tüzük; aile birliği, sığınmacıların ikamet belgeleri, vizeleri, düzenli ve düzensiz giriş ve çıkış faaliyetlerini içermektedir. Dublin III Tüzüğü'nde aile birliğine de önem verildiği görülmektedir. Ailelerin dağınık ve parçalı olmasının hem çocuklar hem de eşler açısından önemli sorunlar ortaya çıkartacağından hareketle sığınma başvuruları yapılırken bu hususun göz önünde olması gerekliliği vurgulanmıştır. Tüzüğün 8. ve 15. maddeleri arasında çocuk bireylerin ve aile üyelerinin sığınmasına ilişkin düzenlemeler ele alınmıştır (EU, 2013). Sığınma başvurusunda ortaya çıkacak sorunların hızlı bir şekilde çözülebilmesi amacıyla erken uyarı ve risk yönetim biriminin oluşturulması, adli yardımın maddi imkânı olmayan sığınmacılara ücretsiz bir şekilde sunulması, geri gönderilme kararına karşı sığınmacı bireylere temyiz ve itiraz hakkının tanınması, temyiz süresince sığınmacının başka ülkeye gönderilmeme hakkı ve gözaltı süresinin sınırlandırılması tüzükte hükme bağlanan diğer başlıklar arasındadır (Bozkurt, 2018: 139).

2015 yılında, Avrupa Birliği Komisyonu Dublin III Tüzüğü'nün uygulanmasına ilişkin bir çalışma gerçekleştirdi. Bu çalışma sonucunda sonuç raporu

yayınlandı. Sonuç raporunda, Arap Baharı faaliyetleri sonrası sığınma arayan bireylerin Avrupa Birliği sınırlarına kontrolsüz bir şekilde gelmesi Dublin sistemini ve ortak göç politikası uygulama süreçlerini aksattığı vurgulanmıştır. Gelen bireylerin sayısal olarak fazlalığı sığınma başvurusunu inceleyen ülkelerin teknik ve personel anlamda eksikliğini ortaya çıkartmıştır. Aynı zamanda hedef ülkelerin ekonomik ve bilimsel yönden yarar sağlayacak bireyleri ülke içerisinde tutup eğitim ve ekonomik açıdan düşük seviyede olan sığınmacıları diğer birlik üyesi ülkelere gönderme politikaları çeşitli kesimler tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Sonuç bildirgesinde ayrıca iltica prosedürünün hızlı bir şekilde uygulanmasının sağlanması, uluslararası koruma başvurusunda bulunanların farklı üye devletlere başvuruda bulunmasının engellenmesi, üye devletler arasında başvuru sahiplerinin ve uluslararası koruma yararlanıcılarının eşit sayıda dağılımının sağlanması sonuç bildirgesinde üzerinde durulan diğer başlıklar arasındadır (EU, 2015).

Bu nedenlerden dolayı Komisyon 2016 yılında, göç akışlarını yönetmek ve ihtiyaç sahiplerine yeterli koruma sağlamak amacıyla mevcut sığınma araçlarının revize edilmesini ve değiştirilmesini önermiştir. Bu değişimin merkezinde iltica ve göç yönetimini doğrudan ilgilendiren yeni bir yönetmeliğin hazırlanması bulunmaktadır. Yönetmeliğin *Kriz ve Mücbir Sebep Yönetmeliği* adı altında bir düzenleme olması gerekliliği vurgulanmıştır. Bu yönetmelikte sığınma başvurularında zaman kısaltımına gidilmesi, başvuruda bulunan sığınmacının ülkesinde hayati tehlikesinin bulunması durumunda korumadan faydalanmasının sağlanması, başvuru hakkı olanların acil koruma sağlananlar da dâhil olmak üzere uluslararası koruma yararlanıcılarını ve düzensiz göçmenleri kapsayacak şekilde genişletilmesi yönetmelik taslağında üzerinde durulan konuların başında gelmektedir. Ancak 2021 yılı aralık ayı itibarıyla üye devletler ortak bir yaklaşım üzerinde henüz anlaşamamışlardır (EU, 2020).

2.1.12. Avrupa Parmak İzi Tanıma Sistemi (EURODAC)

Avrupa Parmak İzi Tanıma Sistemi (EURODAC), AB üyesi devletlerin sığınma başvurusunu inceleme süreçlerini kolaylaştırmak için 2003 yılında oluşturdukları bir sistemdir. Bu sistem sayesinde üye devletler sınırları içerisinde bulunan sığınmacının ülkeye düzensiz şekilde girip girmediğini kontrol etmektedir.

Kurulumundan bu yana sistem sadece sığınmacıların tespit edilmesi amacıyla kullanılmıştır. Sistem sığınmacıların parmak izi bilgi havuzu oluşturmalarının yanında sığınma başvurusunda bulunan bireyin yasadışı bir şekilde ülkeye girişinin tespit edilmesinden sonra siciline durumun işlenerek sisteme kaydedilmesini ve geçmişe dönük değerlendirme yapma fırsatını vermektedir (EU, 2021).

Sistem, terör ile bağlantılı suçların tespit edilmesi ve kaçakçılık gibi ciddi suçların tespitinde de kullanılmaktadır. AB üye devletlerinin kolluk kuvvetleri ve EUROPOL'un ceza soruşturmalarıyla bağlantılı parmak izlerini yalnızca ciddi suçların ve terörizmin önlenmesi amacıyla sıkı bir şekilde kontrol edilen koşullar altında belirli güvenlik önlemleri altında karşılaştırmasına izin vermektedir. 2003 yılında kurulan sistemin güncel gelişmelere uygun hale getirilmesi için 2016 yılında revize edilmiş EURODAC önerisi kabul edilmiştir. Bu değişiklik önerisinde düzensiz giriş faaliyetini gerçekleştirmiş göçmen bireylerin ikinci ülkelere yaptıkları hareketlerin düzenli bir şekilde izlenmesi, belgeleme süreçlerindeki bürokratik aksaklıkların giderilmesi, geri dönüş prosedürlerinin kolaylaştırılması, başvuru sahiplerinin kimlik bilgileri ve yüz görüntülerinin saklanması yer almaktadır (EU, 2020b).

Sonuç olarak, revize edilmiş EURODAC önerisi sığınma, yeniden yerleşim ve düzensiz göçle ilgili AB politikalarını desteklemek amacıyla göç ve sığınma konusunda ortak veri tabanı oluşturmayı amaçlamaktadır.

2.1.13. Avrupa İltica Ajansı'nın Kurulması (09.12.2021)

Aralık 2021'de Avrupa İltica Ajansı Yönetmeliği, Avrupa Konseyi tarafından kabul edilmiştir. Bu düzenleme ile halihazırda mevcut olan Avrupa Sığınma Destek Ofisi teşekküllü bir ajansa dönüştürülmüştür. Bu ajansla birlikte Avrupa Birliği'nin göç politikalarında etkinlik artırılması amaçlanmaktadır. Teşekküllü bir hale getirilen ajans ile üye devletlere teknik ve operasyonel destek sağlanacaktır. Uluslararası koruma başvurularının önceden belirlenmiş kurallar bütünü içerisinde değerlendirilerek ortak bir sığınma sistemi kurulması ajansın amaçları arasında yer almaktadır. Ajans, üye devletler ve üçüncü ülkeler arasındaki işbirliğine önem vermektedir. İşbirliği aracılığıyla üye ülkeler arasındaki koordinasyonun artırılması hedeflenmektedir (Consilium Europe, 2021).

2.2. AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK GÖÇ POLİTİKASININ DEĞERLENDİRMESİ

Avrupa Birliği'nin yukarıda yer alan mevzuat hükümleriyle ortak bir göç ve sığınma politikası oluşturmaya çalıştığı ancak süreç içerisinde yaşanan görüş ayrılıkları ve ülkelerin bireysel girişimleri nedeniyle ortak bir göç politikasının oluşturulamadığı görülmektedir. Göç politikasının oluşturulmasının gecikmesi birlik ülkelerinde sosyoekonomik ve siyasal değişimlerin oluşmasına neden olmaktadır. Birliğin üye sayısının sürekli artması ve sınırların en yoğun göç veren bölgelere doğru yaklaşması nedeniyle ortak göç politikasının oluşturulması çalışmaları yoğun şekilde devam etmektedir. Özellikle, Suriye kaynaklı göç hareketlerinin Avrupa ülkelerine yönelmesi ortak bir göç politikası oluşturulmasının önemini günden güne artırmaktadır.

Mevcut göç politikalarının ve mevzuatının ise güvenlik merkezli olmaktan çıkartılması gerekmektedir. Özellikle Suriyeli sığınmacılar AB üye ülkelerinden herhangi birinin vatandaşı olmadığından dolayı insan dışı uygulamalarla sınır dışı edilmektedir (TRT HABER, 2021). Bu uygulamalara ek olarak AB sınır ülkelerine geçişlerin önlenmesi amacıyla milyar euroları bulan dijital bariyerlerin yapımına başlanmıştır (Haber 7, 2021). Avrupa ülkelerinin aldığı yoğun göç akınları karşısında sergiledikleri tutum taraf olduğu İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Cenevre Sözleşmesi hükümleriyle çelişmektedir. İnsan yaşam hakkı ilkelerini merkezine alan birlik milyonlarca sığınmacının sorunlarını kendi üye devletlerin sınırları dışında çözme yoluna gitmektedir. Ayrıca göç mevzuatını güvenlik ve denetim odaklı oluşturarak göç hareketlerini kısıtlamayı hedeflemektedir. Bu politikaların temel olarak iki amacı bulunmaktadır. Bu amaçlardan ilki; düzensiz göç hareketlerinin engellenerek ekonomik, siyasi ve kültürel risklerin azaltılmasıdır. İkincisi de kitlesel göç hareketlerine üye ülkelerin karşı olması nedeniyle sınırlardan geçişi durdurmaaktır.

AB hem üye ülkeleri hem de Avrupa'da yaratmış olduğu düzeni korumak amacıyla göçü güvenlikleştirmektedir. AB, sorunu net bir şekilde okumakla birlikte izlemiş olduğu politikalar sorunu çözmeye yönelik olmaktan ziyade sorunu kendi sınırları dışında tutmayı hedefler niteliktedir. Sınır kontrollerinin üst düzeye çıkartılması, sınır kontrollerine önem vermeyen üye ülkelerin sert bir şekilde

uyarılması, sınır kontrol ekiplerinin oluşturulması, sınırlara tel örgüler ve duvarlar çekilmesi ve Avrupa medya organlarının göçün olumsuz etkilerini sürekli vurgulaması göç sorununa kesin çözüm getirmeyen anlık tedbirler olarak ifade edilmektedir. Avrupa Birliğinin bu yöntemlerle kendi sınırlarını belli sürelerle koruyacağı ancak dünya genelinde artan yoksulluğun ve gelir eşitsizliğinin uzun vadede kendi üye ülkelerine de zarar vereceği sorunlarında bu yollarla çözülemeyeceği anlaşılabacaktır (Bozkurt, 2018: 174).

2022 yılı itibarıyla birlik üyeleri arasında ortak politika belirlenmesi çalışmaları devam etmektedir. Politikalar oluşturulurken AB üyelerine komşu ülkelerin yanında göç alma ihtimali olan bölgelerin de düşünülmesi gerekmektedir. Göç sorunlarını sadece birlik düzeyinde değil kaynak ülkelerinde sosyoekonomik sorunu olarak görerek bu ülkelerinde politika süreçlerine katılması sorunların çözülmesinde önemli bir adım olarak görülmektedir. Sonuç olarak göç sınırlandırılması yerine göç entegrasyonu politikalarının benimsenmesi sorunların çözülmesinde önemli görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ GÖÇ POLİTİKALARININ TÜRKİYE'YE ETKİSİ

3.1. KURUMSAL ÖRGÜTLENME

Kurumsal örgütlenme, kamu kurum ve kuruluşlarının plan ve programlarının yürütülmesinde ve tüm kamu personeline rehberlik edecek düzenlemeleri oluşturması nedeniyle oldukça önemlidir. Etkin bir kurumsal yapılanma ile örgüt bünyesindeki işlerin yürütülmesinde etkinlik ve verimlilik sağlanmaktadır. Göç yönetimindeki etkinlik ve verimliliğin önemi düşünüldüğünde bu başlık altında Türkiye'deki kurumsal örgütlenme üzerinde durulacaktır.

3.1.1. Cumhurbaşkanlığı Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu

10.07.2018 tarihinde yürürlüğe giren Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında 1 No'lu Kararname içerisinde oluşturulan Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu göç politikaları alanında belirleyici kurulların başında gelmektedir. Kararnamenin 26. maddesinde kurulun görevlerine ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.

- Türkiye'nin uluslararası ilişkilerine yönelik politika önerileri geliştirmek,
- Güvenlik ile ilgili uluslararası gelişmeler takip edilerek tehdit durumlarına karşı Türkiye Cumhuriyeti sınırlarının güvenliğini sağlamak,
- Ulusal ve uluslararası düzeyde siyasi işbirliğini geliştirilerek, etkin sınır yönetim sistemi oluşturmak,
- Türkiye'nin göç politika ve stratejilerini belirleyip ilgili kurumlara rapor vermek,
- Göç konusunda alınan kararların belirlenen politika ve stratejilere uygunluğunu kontrol etmek,
- Ulusal düzeyde göç alanında yapılması hedeflenen güncel düzenlemeleri kontrol ederek görüş bildirmek,
- Göç hukuku alanındaki uluslararası gelişmeleri takip ederek bu gelişmelerin Türkiye'ye olası yansımalarını rapor etmek, kurulun temel görevleri arasında yer almaktadır.

Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanarak göç alanındaki güncel gelişmeler ışığında milli güvenlik başta olmak üzere çeşitli konularda kararlar alınması bakımından kurul oldukça önemli bir görev üstlenmektedir.

3.1.2. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı

Kamu yönetimi teşkilatlanması içerisinde göç yönetiminin sistematik bir şekilde yer alması konusundaki ilk önemli girişim, 2002 yılında Dışişleri Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Gümrük Müsteşarlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı işbirliğiyle oluşturulan çalışma grubunun göç yönetimini güvenlik boyutuyla ele alması olarak kabul edilmiştir. Göç yönetimini sınırlı boyutlarda güvenlik eksenli olarak inceleyen bu çalışma grubu 2013 yılında 6458 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte kurulan İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğüyle birlikte yapısal dönüşüme uğramıştır (Altunok, 2017: 301).

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2013 yılında kurulmasından sonra 2 yıl içerisinde 81 ildeki örgütlenmesini tamamlamıştır. 29.10.2021 tarihinde 4 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinde yapılan değişiklikle Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün ismi Göç İdaresi Başkanlığı olarak değiştirilmiştir (4 Numaralı Kararname, md. 158).

Ekim 2021 yılında yapılan değişikliklerden önce Başkanlık Merkez teşkilatı *Düzensiz Göçle Mücadele Dairesi Başkanlığı, Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı, İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi Başkanlığı, Uluslararası Koruma Dairesi Başkanlığı, Uyum ve İletişim Dairesi Başkanlığı, Yabancılar Dairesi Başkanlığı* ve diğer temel daire başkanlıkları olarak 13 alt başkanlıkla çalışmalarını sürdürmekteydi. Taşra teşkilatı ise 81 ilin il müdürlüklerinden oluşmaktaydı. (GİB, 2021).

Ekim 2021 sonrası bakanlığın merkez teşkilatı; Düzensiz Göçle Mücadele ve Sınır Dışı İşleri Genel Müdürlüğü, Uluslararası Koruma Genel Müdürlüğü, Uyum ve İletişim Genel Müdürlüğü, Yabancılar Genel Müdürlüğü, Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı ve Hukuk Müşavirliği olarak 7 müdürlükten oluşmaktadır. Yapılan değişiklikle merkez teşkilatında yer alan

müdürlüklerin sayısının azaltıldığı görülmektedir. Taşra teşkilatında ise değişiklik yapılmamış olup 81 ilin il müdürlüklerinden oluşmaktadır.

Ekim 2021 değişiklikleriyle 4 numaralı kararnamesine eklenen bir diğer çalışma grubu, göç araştırmaları merkezidir. Merkez; göç araştırmalarıyla ilgili stratejilerin belirlenmesi, göç ile ilgili ulusal ve uluslararası çalışmaların takip edilmesi, bilimsel araştırmaların yapılması ve geliştirilmesi, göç idaresine sunulacak stratejik önerilerin oluşturulması ve göç konusunda danışmanlık hizmetlerinin yapılması amaçlarını gerçekleştirmek için Eğitim Dairesi Başkanlığı bünyesinde kurulmuştur (GAM, 2021). Göç araştırmaları merkezi, yönetim anlayışı çerçevesinde üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleriyle işbirliği yapabileceği hüküm altına alınmıştır.

Göç İdaresi Başkanlığı ve göç araştırmaları merkezinin kurulmasındaki temel amaç göç yönetimi alanındaki gelişmelerin takip edilmesi, uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ve alandaki uzmanlığın arttırılmasıdır.

3.1.3. Afet ve Acil Durum Kurulu – Göç Kurulu- İl ve İlçe Göç Koordinasyon Kurulları - İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Kurulu

Afet ve Acil Durum Kurulu;

Kitlesel göç hareketlerine yönelik politikaların etkin kılınmasında Afet ve Acil Durum Kurulu büyük önem taşımaktadır. 67 numaralı Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin yürürlüğe girmesinden önce Afet ve Acil Durum Danışma Kurulu ismiyle faaliyet gösteren Kurul, İçişleri Bakanının başkanlığında toplanmaktadır. Ortaya çıkması muhtemel risk düzeylerini de hesaba katarak afet ve acil durum faktörlerine ilişkin yapılması gereken çalışmalar hakkında öneriler sunma, afet yönetimiyle ilgili konularda kurumlara rehberlik yapma, afet ve acil durumlara ilişkin politika önerileri belirleme görevlerini üstlenme kurulun temel görevleri arasında yer almaktadır.

Kurul; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı ile Ulaştırma ve Altyapı

Bakanlığının ilgili bakan yardımcıları ve Türkiye Kızılay Derneği ile Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü temsilcilerinden oluşmaktadır (RG, 2018).

Göç Kurulu;

Göç Politikaları Kurulu, 13.09.2018 tarihinde 17 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin yürürlüğe girmesiyle Göç Kurulu adını almıştır. Kurul, İçişleri Bakanının başkanlığında toplanmaktadır. İçişleri Bakanlığı tarafından günün koşullarına göre belirlenen bakanlıklar toplantıya katılmaktadır. Kurul, göç strateji belgelerinin oluşturulması, göç stratejisi uyum belgesinin ve ulusal eylem planının kabul edilmesi ve diğer kanunlarda kendisine verilen görevleri yapmakla görevlendirilmiştir. Kurul, son toplantısı 15.09.2021 tarihinde gerçekleştirilmiş olup kendisine verilen görevler çerçevesinde göç strateji belgesinin oluşturulması ve göç eylem planı hazırlanması konularında çalışmalarına devam etmektedir (GIGM, 2021).

İl ve İlçe Göç Koordinasyon Kurulları;

29.10.2021 tarihinde 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı kararnamesinde yapılan değişiklikle eklenen İl ve İlçe Göç Koordinasyon Kurulları gerekli görülen il ve ilçelerde göç politikalarının etkinliğini sağlamak amacıyla oluşturulabileceği hüküm altına alınmıştır. Kurulların çalışma, usul ve esaslarını da İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenecektir (4 Numaralı Kararname, md. 164/C).

İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Kurulu;

İnsan Ticaretiyle Mücadele Koordinasyon Kurulu da 29.10.2021 tarihinde 4 numaralı kararnamede yapılan değişiklikle eklenmiştir. Kurul, İçişleri Bakan yardımcısının başkanlığında toplanmaktadır. İnsan ticaretini önleme ve bu konuyla ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve uluslararası örgütler arasında koordinasyonu gerçekleştirmekle görevlendirilmiştir. (4 Numaralı Kararname, md. 164/A).

Kurumlararası işbirliğinin ve yönetişimin büyük bir öneme sahip olduğu günümüzde yukarıda yer alan kurulların etkin işbirliği içerisinde insan kaynaklı bir afet tipi olan kitlesel göç konusunda etkin politikalar üretmesi sağlanmalıdır.

3.1.4. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

Afet İşleri Genel Müdürlüğü ve Sivil Savunma Genel Müdürlüğü'nün tek çatı altında birleşmesiyle 17.06.2009 tarihinde Başbakanlığa bağlı olarak kurulan AFAD; 15.07.2018 tarihinde yürürlüğe giren 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır (RG, 2018). Başkanlık;

- Sivil savunma, afet ve acil durumlar ile ilgili ülke içerisinde gerekli tedbirlerin alınmasının sağlanması,
- Afet ve acil durumlar meydana gelmeden önce hazırlık, risk azaltma çalışmalarının yapılması,
- Afet ve acil durumlar meydana geldikten sonra iyileştirme çalışmalarının yapılması ve bu çalışmalar süresince kurumlar arasındaki koordinasyonun sağlanması,
- Yurt içinde ve dışında insanı yardım faaliyetlerinin düzenlenmesi ve bu yardım faaliyetleri hakkında politika önerileri sunulması konularında görevli kabul edilmiştir (4 numaralı Kararname md. 30).

AFAD Türkiye'ye yönelik kitlesel göç hareketlerinin başlamasından bu yana Suriyeli sığınmacılara yönelik çeşitli sosyal yardım faaliyetlerinde bulunmaktadır. AFAD tarafından en son 2017 yılında yayınlanan rapora göre barınma merkezlerinde yaklaşık 80 bin çocuğun eğitime kazandırılması sağlanmıştır. Yine Sağlık Bakanlığı ile işbirliği içerisinde yaklaşık 25 milyon muayene hizmeti verilmiş olup yaklaşık 1 milyon ameliyat gerçekleştirilmiştir (AFAD, 2017).

Başkanlık aynı zamanda Suriye yardım kampanyaları, barınma merkezlerine konteynerlerin yerleştirilmesi, yetişkin bireylere verilen mesleki ve genel eğitimler, dil eğitimleri, çocuk bireylerin topluma kazandırılması gibi çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır (AFAD, 2017).

Kitlesel göç hareketlerinin Türkiye düzeyinde afet boyutuna ulaştığı düşünüldüğünde AFAD'ın bu süreç içerisindeki yerinin oldukça önemli olduğu görülmektedir. Fakat 2014-2017 yılları arasındaki sistematik çalışmaların son yıllarda azaldığı görülmektedir. Şeffaflık ve hesap verilebilirlik düzeyinin artırılarak yönetim felsefesinin benimsenmesi için performans ve faaliyet raporlarıyla göç, acil

durum gibi spesifik alanlardaki rapor ve verilerin halka açık olarak paylaşılması büyük bir önem taşımaktadır.

AFAD bünyesinde oluşturulan Dış İlişkiler ve Uluslararası İnsani Yardım Daire Başkanlığı da Türkiye’de dış göç konusunda etkin politikalar geliştirmeyi amaçlayan birimler arasında yer almaktadır. 3 numaralı kararnamenin 43. maddesinde Başkanlığın görev ve yetkileri hüküm altına alınmıştır. Buna göre Daire Başkanlığı;

- Başkanlığın uluslararası alanda faaliyet gösteren kuruluşlarla olan ilişkilerini düzenleyerek gerekli koordinasyonu sağlamak,
- Başkanlığın görev alanına giren konulardaki iş ve işlemleri gerçekleştirmek,
- Görev alanına giren konularda AB’ne yönelik mevzuat çalışmaları konusundaki koordinasyonu sağlamak,
- Görev alanıyla ilgili başkanın uluslararası kuruluşlar ve temsilcileriyle yaptıkları toplantı ve görüşmelerde koordinasyonu sağlamak,
- Uluslararası acil ve insani yardım faaliyetlerini yürütmek ve bu faaliyetlerle ilgili koordinasyonu sağlamakla görevlendirilmiştir.

Dördüncü bölümde detayları görüleceği üzere sosyoekonomik seviyesi düşük sığınmacıların suça daha yatkın olduğu sonucuna varılmıştır. Bu nedenle alanda faaliyet gösteren bir kamu kurumunun insani yardım faaliyetlerini organize etmesi kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi konusunda oldukça önemlidir.

3.1.5. Kızılay

11.06.1868 tarihinde "Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti" adıyla kurulan Kızılay yaklaşık 10 yıl sonra Osmanlı Hilali Ahmer Cemiyeti adını almıştır. 1947 yılında ise günümüzdeki ismini Türkiye Kızılay Derneği adını alan sivil toplum örgütü özellikle dış göçle gelen Suriyeli bireylere sağlık ve lojistik destek hizmetleri vermektedir (Kızılay, 2021).

Dernek, Göç İdaresi Başkanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Kızıllaç ve Birleşmiş Milletler ajansları ile işbirliği içerisinde dış göçle gelen bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması için çalışmaktadır. Bu kapsamda dış göçle gelip yardıma muhtaç olan bireylere sosyal bütünleşme, acil yardım, ayni ve nakdi konularda destekler sağlamaktadır. Kurum aynı zamanda bu desteklere yönelik projelerinde

geliştirilmesinden sorumludur (Kızılay, 2021a). Derneğin dış göçle gelen bireylere yönelik sunduğu hizmetler ise şunlardır:

Kızılay Kart SUY: Türkiye sınırları içerisinde geçici veya uluslararası koruma altında bulunup kamplarda yaşamayan yabancı bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla bu kart kullanılmaktadır. Giyim, temizlik, barınma, gıda gibi ihtiyaçların karşılanması amacıyla yabancı bireylere verilen bu kart Kızılay Kartın altyapısını kullanmaktadır (Kızılay, 2021b).

Çocuk Dostu Alanlar: Kızılay Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ile işbirliği içerisinde kentsel ve kırsal alanlarda çocuk dostu alanlar yaratarak Suriyeli çocuk bireylere psikolojik destek sağlamaktadır. 4-18 yaş arası çocukların uyum sorunlarını azaltıp topluma kazandırılması amacıyla oluşturulan bu alanlarda sosyalleşme, el becerilerinin geliştirilmesi, temel eğitim ve ihtiyaçların karşılanmasına odaklanılmaktadır (Kızılay, 2015).

Toplum Merkezleri: İlki 20.01.2015 tarihinde Şanlıurfa ilinde kurulan toplum merkezleri 2021 yılı Mayıs ayı itibarıyla İstanbul, İzmir, Hatay gibi en yoğun göç alan 16 ilde oluşturulmuştur. Bu merkezlerin genel amacı dış göçle gelen bireylerin sosyoekonomik ve psikolojik durumlarını güçlendirerek toplumsal direncin artmasına katkıda bulunmaktır. Bu toplum merkezlerinde çocuk bireyler için atölye ve müzik çalışmaları, bireysel terapiler, Türkçe dil eğitimleri, el sanatları, vaka takibi gibi faaliyetler düzenlenmektedir (Kızılay, 2021c).

Sınır Yardımları Faaliyetleri: Dernek Mardin, Şanlıurfa, Hayat, Kilis illerinin sınır noktalarında ihtiyaç sahibi Suriyeli bireylere çeşitli yardım malzemeleri dağıtmaktadır. Aynı zamanda kara, hava ve deniz ulaşimleri yoluyla çeşitli ülkelerden ve uluslararası kuruluşlardan gelen yardımların gümrüklerde kabul edilerek yardım noktalarındaki ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaktadır (Kızılay, 2020).

Güvensiz kentsel mekânların temel belirleyicilerinin başında suç ve suç korkusunun geldiği uluslararası ve ulusal literatürde kabul gören bir görüştür. Bu bağlamda suç eylemlerinin temel çıkış noktası yoksunluk duygusu olarak düşünüldüğünde Kızılay Derneğinin yukarıda belirtilen faaliyetleri yoksunluk duygusundan kaynaklanan güvenlik açıklarının önlenmesinde büyük önem taşımaktadır.

3.1.6. Diğer Kurumsal Örgütlenme

Uluslararası korumadan yararlanan bireylerin haklarının korunmasına yönelik idari makamlar ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ile işbirliği içerisinde faaliyette bulunan sivil toplum örgütleri bulunmaktadır. Özellikle Suriye kaynaklı göç hareketleri sonrası sınır illerinde sığınmacı bireylere maddi ve manevi destekler sunulmasında bu kuruluşlar önemli rol üstlenmektedir (Akman, 2018).

İzmir ilinde de sığınmacı bireyler için kültürel uyum, maddi yardım, destek bursları gibi çeşitli konularda plan ve projeler geliştiren sivil toplum örgütleri bulunmaktadır.

Mültecilerle Dayanışma Derneği: 31.01.2008 tarihinde kurulan dernek sığınmacı ve mülteci bireylerin sorunlarına yönelik çözüm önerileri geliştirmek için çalışmalarını sürdürmektedir. Dernek ihtiyacı olan bireylere iki öğünlük yemek ve giyecek yardımı, hukuki danışmanlık hizmetleri, tıbbi ve psikolojik destekler sağlamaktadır (Mülteci-Der, 2021).

Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği: Dünya Sağlık Örgütü, Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, UNICEF gibi önemli uluslararası kuruluşlarla işbirliği içerisinde çalışmalar gerçekleştiren dernek 1995 yılında Ankara ilinde kurulmuştur. 2021 yılı itibarıyla 55 ilde çalışmalarına devam etmektedir. Sığınmacı bireylerin uluslararası sözleşmeler çerçevesinde elde ettiği hakları korumak, sosyal uyumu sağlayarak kamu düzeninin olumsuz etkilenmesinin önüne geçmek, kamuoyunu harekete geçirerek sığınmacılara ilişkin kararların alınmasını hızlandırmak ve hukuki akademik çalışmalara katkıda bulunmak derneğin temel hedefleri arasında yer almaktadır (SGDD, 2021).

Halkların Köprüsü Derneği: Yoğun kitlesel göçe maruz kalan İzmir ilinde yaşanan sorunları çözmek amacıyla kurulan sivil toplum örgütü yerel ölçekte çalışmalarını sürdürmektedir. Dernek maddi ve manevi yardımlara ek olarak sığınmacılara yönelik oluşan olumsuz bakış açılarını değiştirmeyi hedeflemektedir. Temel misyon ve vizyonunu hiçbir ayırım gözetmeksizin sığınmacılara ulaşmak üzerine kurarak toplumsal algı üzerine çalışmalar gerçekleştirmektedir (Halkların Köprüsü, 2021).

Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği: 2014 yılında İstanbul ilinin Sultanbey ilçesinde kurulmuştur. Dernek sığınmacılara dil eğitimi, mesleki eğitimler, kariyer danışmanlığı, hukuki danışmanlık gibi hizmetler vermektedir. Derneğin tüm faaliyetleri yurtdışından elde edilen fonlarla sağlanmaktadır. Elde edilen bu fonlar Suriye, Afganistan, Irak, Pakistan ve diğer ülkelerden gelen yabancı uyrukluların yaşam kalitesinin yükseltilmesi amacıyla kullanılmaktadır (Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, 2021).

İzmir ilinde sivil toplum örgütlerinin örnekleri artırılabilmeyle birlikte bu konuda asıl öneme sahip olan konu göç süreçleriyle ilgili en kapsamlı çalışmaların sivil toplum örgütleri tarafından yapıldığıdır (Tamer ve Birvural, 2017: 21). Ancak sivil toplum kuruluşlarının faaliyet süreçlerinde yaşadığı sorunlar çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Bu örgütlerin en temel sorununun katılım sorunu olduğu görülmektedir. Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü verileri tüm Türkiye'deki derneklerde yaklaşık olarak 35 bin gönüllünün çalıştığını ortaya koymaktadır. Türkiye'nin nüfusu düşünüldüğünde bu sayının oldukça az olduğu açıktır. Derneklerin en önemli gelir kaynaklarından biri üye aidatı olduğu düşünüldüğünde Türkiye'deki birçok örgütün maddi sorunlarla karşı karşıya kaldığı görülmektedir (Dinçay, 2015: 339-343).

Göç yönetiminde etkinliğin sağlanması için tüm paydaşların sorunlarının azaltılarak sürece katılımı oldukça önemlidir. Özellikle sığınmacılarla beraber vakit geçiren sorunlarını birinci derecede kendilerinden öğrenen sivil toplum örgütlerinin maddi ve üye sorunlarının çözüme kavuşturulması büyük önem taşımaktadır.

3.2. GÖÇ VE GÜVENLİK YÖNETİMİ MEVZUATI

3.2.1. Türkiye Cumhuriyeti Anayasaları

1924 Anayasası'nda yabancı bireylerin haklarına ilişkin hüküm bulunmazken ilk anayasal düzenlemelerin 1961 Anayasası'nda yer aldığı görülmektedir. 1961 Anayasası'nın yabancıların durumu başlıklı 13. maddesinde yabancılar için tanınan

temel hak ve özgürlüklerin uluslararası anlaşmalara uygun olarak sadece kanunla sınırlandırılacağı hüküm altına alınmıştır.

İlgili maddenin 1982 Anayasası'nda da korunduğu görülmektedir. Anayasa'nın 16. maddesine göre temel hak ve özgürlüklerin uluslararası anlaşmalara uygun olarak kanunla sınırlandırılabilmesi hükmü tekrardan kabul edilmiştir. 1982 Anayasası'nın 19. maddesinde yasadışı yollardan ülkeye giriş yapan yabancı bireylerin yakalanma ve tutuklama yöntemleri kullanılarak hürriyetlerinden yoksun bırakılabileceği hüküm altına alınmıştır. Madde gerekçesi incelendiğinde ise soruşturma ve kovuşturma işlemleri süresince bu tip hürriyet kısıtlamalarının hukuka aykırı işlem sonucuna karşı oluşturulduğu için meşru kabul edildiği görülmektedir.

3.2.2. Kanunlar ve Diğer Hukuki Düzenlemeler

1923-1945 yılları arası Türkiye sınırları içerisinde yaşayan gayrimüslimlerin dış göçünün yanında yurt dışında yaşayan Müslüman Türk nüfusunda yurt içine göç ettiği dönem olmuştur. Örneğin 1923 - 1933 yılları arasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye yaklaşık 100 bin kişinin göç ettiği istatistiklere yansımıştır. Yine 1923-1938 yılları arasında Yunanistan'dan Türkiye'ye yaklaşık 380 bin birey göç etmiştir. Bu yıllar arasında göç hareketlerinin etkin bir şekilde yönetilmesi amacıyla 13.10.1923 tarihinde Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti kurulmuştur (Çapa, 1990: 52). Bu oluşuma ek olarak 14.06.1934 tarihinde 2510 sayılı İskân Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla birlikte o zamana kadar dağınık ve sistematiklikten uzak olan hükümler birleştirilerek göç yönetiminde etkinlik kazanılmaya çalışılmıştır. Yerleşim olarak Türkiye'yi üç bölgeye ayıran kanunda, göç etme hakkı sadece Türk soylu olan bireylere tanınmıştır. Kanunda muhacir, mülteci tanımlarına da açık bir şekilde yer verildiği görülmektedir (2510 sk, md. 3-7).

1990'lı yıllardan itibaren küreselleşmenin getirmiş olduğu sermaye, mal ve insan unsurlarının serbest dolaşımının artış göstermesi, Türkiye'nin sadece Türk soylu bireylerin göç ettiği bir ülke olmaktan çıkması 2510 sayılı kanunun günün şartlarına göre güncellenmesi ihtiyacını doğurmuştur (Dedeoğlu, 2011: 31). Güncel gelişmelere uyumun sağlanması amacını taşıyan ve Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde önemli bir düzenleme olarak kabul edilen 5543 sayılı İskân Kanunu

26.09.2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunun 3. maddesinde göçmen ve göçebe kavramlarının tanımlarına yer verilmiş olup göçmenler kendilerine iskân sağlanması ve sağlanmaması esasına göre iki başlık altında tanımlanmıştır. Kanun kapsamında kendilerine taşınmaz mal verilerek iskânları sağlanan göçmenlere iskânlı göçmen adı verilmiştir. İskânlı göçmen statüsü devlet hazinesine yük getirmesi nedeniyle zorunlu haller durumunda uygulanan yöntemler arasında yer almaktadır. Kanun kapsamında iskânsız yerleşen göçmen bireyler ise serbest göçmen olarak tanımlanmıştır (5543 sk, md.3).

Kanunda göçmen bireylerin kabulü, iskân esasları, yerleşimlerin düzenlenmesi ve mali hükümler sözleşme kapsamında düzenlenen diğer başlıklar arasında yer almaktadır. İskân politikalarının düzenlendiği hukuki düzenlemeler dönemin yapısal göç sorunlarını çözmeye yönelik olduğu bu durumun 5543 sayılı kanunun amaç kısmında açık şekilde vurgulandığı görülmektedir (İnan, 2016).

15.07.1950 tarihli 5682 sayılı Pasaport Kanunu dış göçle ilgili üzerinde durulması gereken bir diğer kanundur. Güncel gelişmelere uyum sağlamak amacıyla yapılan 37 değişiklikle halen yürürlükte bulunan kanun, Türk vatandaşlarının ve yabancıların ülkeye giriş ve çıkışlarını düzenlemektedir. Kanunda diplomatik, hususi, hizmet damgalı, umuma mahsus ve yabancılara ilişkin pasaportlar detaylı bir şekilde düzenlenmiş olup hükümlere aykırı davranışlara verilecek cezalar açık şekilde vurgulanmıştır (5682 sk md. 13-17). Ancak verilen cezaların caydırıcılıktan oldukça uzak olduğu ve düzenlenmesi gerektiği görülmektedir. Örneğin, pasaportsuz bir şekilde ülke sınırlarından giren bireylere en yüksek 3 bin TL para cezasının verilebileceği görülmektedir.

İskân ve pasaport ile ilgili düzenlemelere ek olarak iç hukukta ilgi alanlarına göre yabancıların çalışma haklarına ilişkin düzenlemelerinde olduğu görülmektedir. 27.02.2003 tarihinde yabancılara verilecek çalışma izinlerinin şartlarını belirlemek ve bu çalışmaları izne bağlamak amacıyla yürürlüğe giren 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun yaklaşık 13 yıl yürürlükte kalmıştır. Avrupa Birliği uyum sürecinde yaşanan gelişmelerle birlikte 28.07.2016 tarihinde 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu yürürlüğe girmiştir.

Kanun oluşturma sürecinde BM Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme ve Dünya Ticaret Örgütü

anlaşmaları kapsamında hizmet sektörüne ilişkin düzenlemeler esas alınmıştır. 6735 sayılı kanun yabancılara verilecek çalışma izin ve muafiyetlerine ilişkin esasları, kurumların bu konudaki görev ve sorumluluklarını, yabancı bireylerin hak ve yükümlülüklerini ve çalışma hakkıyla bağlantılı politikaların belirlenmesini amaçlamaktadır (6735 sk, md.1). Kanun Türkiye’de çalışma, işverenin yanında staj yapma, geçici nitelikte hizmet amacıyla ülkede bulunma ve ülke sınırları içerisinde yabancı çalıştırma amacını taşıyan gerçek ve tüzel kişileri kapsamaktadır (6735 sk, md. 2). Kanunda, uluslararası anlaşmalar istisna tutularak yabancı bireylerin izinsiz bir şekilde çalıştırılmayacağı hüküm altına alınmıştır (6735 sk, md.6). Çalışma izin başvurusunun değerlendirilmesi (md.7), başvurunun reddi (md.9) ve çalışma izin türleri (md,10) sözleşmede hüküm altına alınan diğer konular arasındadır.

Turkuaz Kart, 6735 sayılı kanun kapsamında getirilen diğer önemli yeniliktir. Turkuaz kart; yabancı bir bireyin hedef ülke sınırları içerisinde çeşitli iş ve işlemleri yapmasını kolaylaştıran uygulamalar arasında yer almaktadır (Çelikel ve Gelgel, 2018: 197). Turkuaz Kart kanun kapsamında nitelikli yabancı bireylere verilmektedir. Nitelikli yabancı; akademi, sanat, teknik veya Türkiye tarafından stratejik kabul edilen alanların birinde öncü olmuş kişiler olarak tanımlanmaktadır (6735 sk, md.11). Turkuaz kart almaya hak kazanan yabancı bireyler Türkiye sınırları içerisinde süresiz bir şekilde çalışma hakkı kazanmakla birlikte eşleri ve bakmaya yükümlü olduğu çocukları da ikamet hakkı kazanmaktadır (6735 sk, md. 2,11).

Dış göç hareketlerinin yoğun olduğu bir ülke olan Türkiye yabancılara ikamet hakkı verirken seçici olmak zorundadır. Bu bakımdan Turkuaz Kartın oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. İkamet hakkı kullanılırken ülkeye katma değer katacak yabancı bireylerin tercih edilmesi ülkenin sosyoekonomik gelişmesi için oldukça önemlidir.

Kanunun son bölümü olan cezalar başlığı altında kanuna aykırı davranışlar sonucunda verilecek cezalara yer verilmiştir. Çalışma izni olmadan;

- Belli bir işverene bağlı olarak çalışan yabancıya 2.400 Türk lirası,
- Belli bir işverene bağlı olmadan bağımsız bir şekilde çalışan yabancıya 4.800 Türk lirası,
- Yabancı çalıştıran işverene ise her bir yabancı için 6.000 Türk Lirası idari para cezası verileceği hüküm altına alınmıştır.

5682 sayılı kanunda olduğu gibi bu kanunda da cezaların caydırıcılıktan uzak olduğu gör÷lmektedir. Bir işveren için 6.000 Türk Lirası cezanın oldukça düşük olduğu açıktır. Özellikle İzmir gibi Avrupa'ya geçiş güzergâhında ve Manisa gibi uydu kente komşu olan iller için çalışma izinlerinin sıkı denetime tabi olması gerekmektedir. Nitekim sivil toplum kuruluşlarıyla yapılan görüşmelerde özellikle yaz aylarında İzmir ilinin Torbalı ilçesinde kayıt dışı istihdamın önemli ölçüde arttığı vurgulanmıştır.

Avrupa Birliğine uyum sürecinde yürürlüğe giren yabancıların statülerine yönelik temel düzenleme ise 11.04.2013 tarihli 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'dur. Düzenlemenin yürürlüğe girmesiyle birlikte 5682 sayılı kanunun ilgili hükümleriyle ile 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkındaki Kanun güncel ihtiyaçları karşılamaması ve AB göç ve sığınma düzenlemelerine uyumun arttırılmak istenmesinden dolayı yürürlükten kaldırılmıştır. Düzenleme ile elde edilmek istenen yarar ise mevzuat hükümlerinin ve idari düzenlemelerin daha şeffaf hale getirilmesidir (Tokuzlu, 2016: 1062-1063). Kanunun amacı T.C vatandaşı olmayan bireylerin Türkiye sınırlarından giriş ve çıkışlarını ülke içerisinde kalışlarını ve Türkiye'den koruma talep eden yabancı bireylere sağlanacak korumanın usullerini belirlemektedir (6458 sk md. 1).

Kanun ile göç yönetimi alanında detaylı düzenlemeler yapılmıştır. Yabancılar başlıklı ilk kısımda yabancı bireylerin Türkiye'ye giriş – çıkış, vize, ikamet, vatansız kişiler ve sınır dışı etme konuları hüküm altına alınmıştır. Bu kısımda ulusal güvenliği de koruyucu önlemlerinde alındığı gör÷lmektedir. Kanunda Göç İdaresi Başkanlığı'nın kamu sağlığı, kamu düzeni ve kamu güvenliğini sekteye uğratabilecek olan yabancıların ülkeye girişini kısıtlayabileceği hüküm altına alınmıştır. Bu tip güvenliği sekteye uğratabilecek kişilerin ülkeye giriş yasağının süresi 5 yıl olarak belirlenmiştir (6458 sk, md. 9). Yine kamu düzeni, kamu sağlığı ve kamu güvenliğini olumsuz etkileyebilecek yabancılar vize verilmeyecek kişiler arasında sayılmıştır (6458 sk md. 15). Yine bu kişilere kısa-uzun dönem ve aile ikamet izninin verilmemesi, bu izinleri alması durumunda bile izinlerinin iptal edilmesi ulusal güvenliği korumak amacıyla hüküm altına alınan konuların başında gelmektedir (6458 sk. md. 44,45).

Türkiye özellikle Arap Baharı sonrası süreçte yoğun kitlesel göçe maruz kalan ülkelerin başında gelmektedir. 2022 yılı Ocak ayı itibariyle Türkiye sınırları içerisinde geçici koruma kapsamında olan 3.736.325 Suriyeli birey bulunmaktadır. Bu bireyler

sınırlardan geçerken güvenlik açısından 6458 sayılı kanuna uygun olarak incelenmemiştir. Bu durum ulusal güvenliği azaltıcı bir özellik taşımaktadır. Sınırlardan geçiş yapan yabancı bireylerin ulusal güvenliği sekteye uğratma ihtimaline karşı detaylı incelemelerinin yapılması oldukça önemlidir.

Uluslararası koruma başlıklı ikinci kısımda mülteci, şartlı mülteci, geçici ve ikincil koruma statüleri hüküm altına alınarak koruma statülerinden yararlanmak amacıyla başvuruların hangi kuruma ve ne şekilde yapılacağı, karar ve değerlendirme süreçleri, bu kararlara karşı itiraz yolu ve uluslararası korumadan yararlanan bireylerin hakları düzenlenmiştir. Bu kısımda da kanun koyucu tarafından ulusal güvenliği koruyacak önlemler alındığı görülmektedir. Başvuru sahibinin kamu düzenini bozacak eylemlerde bulunması durumunda idari gözetim altında tutulacağı hüküm altına alınmıştır (6458 sk. md. 68). Hızlandırılmış değerlendirme başlığı altında kamu güvenliği için tehlike oluşturan yabancı bireylerin koruma başvurularının hızlı değerlendirileceği ifade edilmiştir (6458 sk. md. 79). Bu madde de başvuruların hızlı bir şekilde sonuçlandırılarak o süre zarfında meydana gelme ihtimali olan güvenlik açıklarının önüne geçilmek istenmiştir. Göç İdaresi Başkanlığı tarafından şartlı mülteci ve ikinci koruma statüleri alan kişilerin ulusal güvenliği sağlama amacıyla belirlenen illerde ikamet etme şartı getirilebileceği de hüküm altına alınmıştır (6458 sk. md. 82).

Kanunun son kısmında yabancılar ve uluslararası korumaya ilişkin ortak yükümlülükler ve cezalar hüküm altına alınmıştır (6458 sk. md. 96).

Ulusal güvenlik ve göç yönetimiyle bağlantılı üzerinde durulması gereken bir diğer kanun 29.05.2009 tarihli 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'dur. Bu kanunun yürürlüğe girmesindeki temel amaç Türk vatandaşlığın kazanılması ve kaybedilmesine ilişkin usul ve esasların belirlenmesidir (5901 sk, md, 1). 5901 sayılı kanunda da ulusal güvenliği koruyucu önlemlerin alındığı görülmektedir. Türk vatandaşlığına başvuruda ön koşul olarak milli güvenlik ve kamu düzenini bozucu eylemlerde bulunmama şartı getirilmiştir (5901 sk, md, 11). Bu şartı sağlamadan yapılan başvuruların İçişleri Bakanlığı tarafından ret edileceği hüküm altına alınmıştır (5901 sk, md, 11). Yine Türk vatandaşlığının evlenme (5901 sk, md, 16) ve evlat edinme yoluyla kazanılması hallerinde de kamu güvenliği şartı temel esas olarak kabul edilmiştir.

Özellikle 2019 yılı ve sonrası dönemde yabancı bireylerin vatandaşlık taleplerinin arttığı gözlemlenmektedir. Bu tip idari işlemler yapılırken yabancı bireylerin suç veya suça sebep olacak davranışlarının olup olmadığı detaylı bir şekilde incelenerek karar verilmelidir.

6458 sayılı kanunda geçici koruma statüsüne ilişkin genel esaslar hüküm altına alınmıştır (6458 sk. md. 96). Bu koruma statüsüyle ilgili ayrıntıların düzenlendiği Geçici Koruma Yönetmeliği 22.10.2014 tarihinde Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe girmiştir (TBMM, 2014). Bu yönetmeliğin temel amacı can güvenliği tehlikede olmasından dolayı ülkesinden ayrılmak zorunda kalan ve ülkesine geri dönemeyip kitlesel şekilde sınırlarımıza gelen yabancılarla uluslararası koruma başvurusunda bulunamayan bireylerin Türkiye sınırları içerisinde bulunma esaslarını düzenlemektir (GKY, md.1). Bu yönetmeliğin yürürlüğe girmesiyle birlikte Cenevre Sözleşmesi nedeniyle mülteci statüsü alamayan Suriyeli sığınmacıların hukuki statüleri netlik kazanmıştır (Topal, 2015: 14).

Yönetmelik temel olarak 11 bölümden oluşmaktadır. Geçici koruma ve kapsamı, koruma kararının alınması, koruma kararının sona ermesi, koruma kapsamında yapılacak işlemler, geçici korumadan yararlanan yabancı bireylerin hakları ve sağlanacak hizmetler, sevk merkezlerinin yönetimi yönetmelik kapsamında hüküm altına alınan başlıklar arasında yer almaktadır.

Yönetmelikte ulusal güvenliği sağlayan hükümlerinde yer aldığı görülmektedir. Buna göre ciddi bir suç işlediği veya kamu düzeni, milli güvenlik ve kamu güvenliğini bozma ihtimali olan yabancıların geçici koruma kapsamına alınamayacak yabancılar başlığı altına alındığı görülmektedir (GKY, md.8).

Cumhurbaşkanının milli güvenlik ve kamu düzeninin gerekli kılması durumunda uygulanan geçici koruma tedbirlerinin sınırlandırılmasına karar verebileceği hüküm altına alınmıştır (GKY, md.15). Geçici koruma kapsamındaki bireylerin Göç İdaresi Başkanlığı tarafından belirlenen illerde kalabilmeleri için kamu güvenliği, kamu sağlığı ve kamu düzenine uygun olma şartları aranmıştır (GKY, md.24).

Gerek 6458 sayılı kanun gerekse Geçici Koruma Yönetmeliği'nde dış göçle gelen bireylerden kaynaklı oluşabilecek güvenlik açıklarının engellenmesi amacıyla çeşitli hükümlerin kabul edildiği görülmektedir. Ancak uygulama süreçlerinde ilgili

hükümlerin etkinliğinin sağlanamadığı görülmektedir. Özellikle kentsel alanlarda dış göçle gelen bireyler tarafından gerçekleştirilen yaralama, kavgı ve yağma gibi suçlar basına sık sık yansımaktadır (İHA, 2021; CNN TÜRK, 2021). Dış göçle gelen bireylerden kaynaklanan güvenlik açıklarının engellenmesi amacıyla sert önlemlerin alınması gerekmektedir. Ulusal hükümlere göre 1 yıl ve üstü ceza verilen bir suç işlendiğinde geçici koruma statüsünün iptali ve sınır dışı edilme şartı gibi uygulamalar yabancı bireylerin bu konuda daha hassas davranmasını sağlayabilecektir. Yaklaşık 3,5 milyon Suriyeli birey kanunlarda yer alan hükümlere uygun olarak güvenlik testleri ve incelemesine tabi tutulamamıştır. Bu eksikliğin giderilmesi için güvenlik açığı oluşturan bireylere sosyal desteklerin yarar sağlamaması halinde caydırıcı cezai uygulamalar gerekmektedir.

3.3. AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE İLİŞKİLERİNDE GÖÇ YÖNETİMİ

3.3.1. Geri Kabul Anlaşmaları

Türkiye ile AB arasında Suriye kaynaklı göç yönetiminin temel stratejilerinin belirlenmesi amacıyla 16.12.2013 tarihinde ilk geri kabul anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma, AB sınırlarından Türkiye'ye; Türkiye sınırlarından da AB'ye izinsiz geçen sığınmacıların kaynak ülkelere iadesini hedeflemektedir. Geri kabul Anlaşması'yla birlikte aynı zamanda Türk vatandaşlarına AB üyesi ülkelere vizesiz seyahati için görüşmeler başlamıştı. Ancak taraflar arasındaki siyasi gerilimlerden dolayı 2013-2016 yılları arasında vize serbestisi konusunda bir ilerleme sağlanamamıştı (Bozkurt, 2018: 182).

29.10.2015 tarihinde gerçekleştirilen AB - Türkiye zirvesinde geri kabul sürecinin hızlandırılmasına yönelik çağrı yapılmıştır. Bu sürecin hızlandırılması amacıyla yasadışı geçişlerin önlenmesi ve diyalogların artırılmasına yönelik çağrı yapılmıştır. Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli bireylere yönelik desteklerin arttırılacağı vurgulanmıştır. Bu zirve de AB, Suriye kaynaklı göç konusunda 3 temel strateji belirlemiştir. Bu stratejiler;

- Kitlesele göç akınına neden olan etmenlerin kök sebeplerine inmek,

- Türkiye gibi geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere ev sahipliği yapan ülkelere maddi – manevi destekler vererek AB’ye düzensiz göç akımlarını engellemek
- AB’ye düzensiz göç akımlarının önlenmesi amacıyla işbirliği ve diyalogun güçlendirilmesi (EU, 2015).

AB’nin bu hedefleri gerçekleştirmesi için Türkiye’deki Suriyelilere maddi yardım sağlaması, idari kapasitenin geliştirilmesi, ekonomik altyapının güçlendirilmesi ve eğitim konusunda destek vereceği vurgulanmıştır (EU, 2015).

Ortak eylem planlarının taraflar tarafından kabul edilmesini izleyen 18.03.2016 tarihinden sonra Türkiye kendi sınırlarını üzerinden Avrupa’ya düzensiz göç eylemini gerçekleştiren bireyleri ülkesine geri almaya başlamıştır (Ekinci, 2016, s. 20). Geri alım sürecinin başlamasından sonra AB Türkiye’ye geri gönderilen Suriyeli bireyleri ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla 3 milyar Euro’luk maddi destek ve buna ek olarak teknik destek sağlanacağı hüküm altına alınmıştır. Uzlaşma sonrası alınan önlemler neticesinde Ekim 2015’te düzensiz geçişler günlük ortalama 10.000’den 84’e düşmüştür. Yine ölüm sayısı da 20 aylık periyodlar göz önüne alındığında 1.175’ten 137’ye düşmüştür (EU, 2016).

Göç iadelerinin başlamasıyla birlikte Türkiye’den vize serbestisi konusunda beş ana başlık altında 72 kriteri gerçekleştirmesi istenmiştir. Türkiye 2021 yılı Aralık ayı itibarıyla bu kriterlerden 66 tanesini karşılamıştır. AB, Türkiye’den kalan 6 kriterinde tamamlanmasını talep etmektedir. AB Yüksek Temsilcilik Raporu’nda belirtilen kriterler şu şekildedir;

- Yolsuzlukla mücadele için alınan önlemlerin artırılması,
- Tüm AB üyesi ülkelerle cezai konularda adli işbirliğinin yapılması,
- Avrupa Polis Teşkilatı ile Operasyonel konularda işbirliğinin sağlanması,
- Kişisel verilerin korunması mevzuatının AB mevzuatıyla uyumlu hale getirilmesi,
- Örgütlü suçlar ve terörizm ile ilgili hukuki düzenlemelerin AIHS, AB müktesebatı ve üye devlet uygulamaları ile aynı seviyeye getirilmesi,

Zirve çıktılarından da görüldüğü üzere; AB Ortadoğu kaynaklı kitlesel göç hareketlerinin yaratmış olduğu olumsuz durumları sınırlarının dışında çözmeye çalışmaktadır.

3.3.2. Vize Serbestisi Diyalogu

Geri Kabul Anlaşması'nın imzalanmasıyla bağlantılı olarak 16.12.2013 tarihinde AB ile Türkiye arasında vize serbesti diyalogları başlamıştır. İki taraf arasındaki diyalogların amacı Türk vatandaşlarına uygulanan Schengen Anlaşması hükümlerinin kaldırılmasıdır. Bu görüşmelerin olumlu sonuçlanması halinde Türk vatandaşları Schengen ülkelerine 3 ay süreyle vizesiz olarak seyahat etme hakkına kavuşacaktır (AB Başkanlığı, 2015).

Aralık 2013'de başlayan görüşmelerde AB, Türkiye'den;

- Geri kabul prosedürlerinin etkin bir şekilde yürütülebileceği takip sistemi oluşturmasını,
- Geri Kabul Anlaşması'na uygun kararların etkinliğinin sağlanmasını,
- Üçüncü ülke vatandaşlarının ve vatansız kişilerin kimliklerinin hızlı şekilde tespit edilerek kaynak ülkelere geri gönderilmesini sağlayacak sistemin oluşturulması,
- Geri kabul başvurularının AB veri koruma ilkelerine uygun yapılmasını ve geri kabul anlaşmalarına ilişkin istatistiklerin Avrupa Komisyonu'na zamanında ulaştırılmasını istemiştir (AB Başkanlığı, 2013).

Kasım 2015'de yapılan AB devlet başkanlarının Türkiye hükümetiyle yaptığı görüşmede ana başlık AB Türkiye ilişkilerinin geliştirilmesi ve göç krizinin yönetilmesi olarak belirlenmiştir. Toplantı sonunda üç temel hedef belirlenmiştir. Bu hedefler; AB üyesi ülkelere ve Türkiye'ye düzensiz göç akışının önlenmesi, geri kabul anlaşma hükümlerinin tam olarak uygulanmasının sağlanması ve düzensiz göçmenlerin kaynak ülkelere hızlı bir şekilde geri gönderilmesi sağlamak olarak başlıklandırılmıştır. AB üyesi devlet başkanları Türkiye ile siyasi ve mali işbirliğinin artırılarak dış politika ve güvenlik konusundaki işbirliğinin önemine vurgu yapmışlardır. Türkiye'ye vize serbesti konusunda, eksikliklerin giderilmesine yönelik tavsiye kararı verilmiştir (Europe, 2015).

2015-2019 yılları arası dönemde taraflar arasındaki siyasi gerilimlerden dolayı vize serbestisi konusunda herhangi bir ilerleme kat edilememiştir. Vize serbesti konusunda esaslı bir ilerleme olmadığı gibi yakın zamanda da sorunun çözüme kavuşamayacağı oldukça açıktır (Bozkurt, 2018: 183).

2021 yılı Aralık ayı itibariyle vize serbesti görüşmeleri, gümrük birliği anlaşmasının güncellenmesi, terörle mücadele konusunda tam işbirliğinin sağlanması, üyelik müzakerelerinin canlandırılması, Türkiye'nin üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi ve AB'nin Türkiye'ye sağlayacağı mali destek konularının çözülmesi halinde ilerleyeceği vurgulanmıştır (Schengenvisainfo, 2021).

3.3.3. Diğer Uluslararası Görüşmeler

Bu başlık altında vize serbesti diyalogu ve geri kabul anlaşmasını destekleyecek görüşmelere yer verilmiştir.

3.3.3.1. Adalet ve İçişleri Konseyi Toplantısı (04.06.2018)

Bu toplantıda Akdeniz göç yollarının güvenliğinin ne şekilde sağlanacağı üzerinde görüş alışverişinde bulunulmuştur. Toplantının sonuç belgesinde, AB ile Türkiye arasındaki taahhütlere uyulmasının devam edilmesi, AB güvenlik kurumları arasında yer alan FRONTEX ve EUROPOL'e olan desteğin artırılması ve Akdeniz ve Balkan bölgesini içeren coğrafyada göç akınlarının önlenmesi konularında görüş alışverişlerinde bulunulmuştur. Toplantıda ayrıca Türkiye, Lübnan, İsrail, Tunus, Fas, Mısır, Cezayir ve Ürdün ülkeleriyle Europol'un göç konusundaki işbirliğinin önemi vurgulanmıştır (ConsiliumEuropa, 2018).

3.3.3.2. AB Dışişleri Konsey Toplantısı (06.03.2020)

AB tarafından 2020 yılında gerçekleşen toplantı sonrası yapılan açıklamada Türkiye'nin yaklaşık olarak 3.7 milyon Suriyeli bireye ev sahipliği yapmasını memnuniyetle karşıladıklarını ancak bu durumun siyasi bir araç haline getirilmesinden de huzursuzluk duyulduğu dile getirilmiştir. Yunanistan-Türkiye sınırına göç etme hedefiyle gelen birey sayısının artmasının kabul edilemez olduğu vurgulanmıştır. Birlik, Türkiye tarafından gelen göçlerin yasadışı olduğunu kabul ederek bu geçişlerin engellenme yöntemleri üzerinde durmuştur. Batı Balkan ülkeleriyle Yunanistan'a göç konusunda desteklerin süreceği toplantı raporunda vurgulanmıştır.

Avrupa Konseyi'nin Türkiye'nin vermiş olduğu taahhütlere uyması gerektiği bu taahhütlere uyulmaması nedeniyle ilerlemelerin aksadığına yönelik vurgusu tekrarlanmıştır. Rusya ve Türkiye paydaşlarının Suriye'de ateşkesi sürdürmesi gerektiği, ortaya çıkacak her türlü çatışmanın göç dalgasını arttıracığı üzerinde durulmuştur (ConsiliumEuropa, 2020).

3.3.3.3. Avrupa Birliği ve Türkiye Liderler Toplantısı (09.03.2020)

Avrupa Konseyi Başkanı Charles Michel ve Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Brüksel'de bir araya geldi. Liderler ikili ilişkiler, Suriye'deki göç, güvenlik ve istikrar konulu AB-Türkiye bildirisinin uygulanması ve Suriye'deki krizin çözüm yolları hakkında görüştüler. Bu toplantıda kısa, orta ve uzun vadede Suriye'de meydana gelecek sorunlara ilişkin plan ve stratejiler belirlenmiştir. Bu toplantının ardından ikili ilişkilerde bir yumuşama olduğu görülmektedir. Nitekim Konsey Başkanı Charles Michel;

“Cumhurbaşkanı Erdoğan ile bugünkü görüşme doğru yönde atılmış önemli bir adımdır. Hem Türkiye'nin hem de AB'nin, gerilimi azaltmak için AB-Türkiye göç beyanının tam olarak uygulanması üzerinde çalışması gerekiyor.” sözlerini kullanmıştır (ConsiliumEurope, 2020).

Son dönemde Avrupa Birliği ve Türkiye arasında Afgan sığınmacılarında göç baskısının artmasıyla diyalogların arttığı gözlemlenmektedir. BM tarafından son yayımlanan raporda, Suriyeli sığınmacıların ülkelerine dönme oranlarının oldukça düşük olduğunu Türkiye'nin 2021 yılında olması gerekenden yaklaşık olarak 420 binden fazla haneye ihtiyaç duyacağını vurgulamıştır. Yaklaşık 3,5 milyon Suriyeli bireyin sosyal entegrasyonunda sorunlar yaşandığı, kayıt dışı istihdamında önemli oranda arttığı vurgulanmıştır. Covid 19 sonrası süreçte ise sığınmacıların yaklaşık olarak %69'unun işlerini kaybettiği vurgulanmıştır (Brookings, 2021). Yine BM'in planlamaya dair analizleri incelendiğinde, 2021 yılında 99.580 sığınmacının maddi yardımla hayatta kalabileceği, 225.000 sığınmacının güvenlik açığı yaratma potansiyeli olduğu, 65.000 insanın da zorunlu dil eğitimi alması gerektiği vurgulanmıştır (UNHCR, 2021).

27. 10. 2021 tarihinde düzenlenen Avrupa Göç Forumu'nda, göçmen çocuklar için eğitime erişim, bu göçmenler için güvenli yasal yollar üzerinde durulmuştur. 21.01.2021 tarihinde Türkiye'ye sığınmacıların eğitimini desteklemek amacıyla 560 milyon Avro ek destek verilme teklifini AB tarafından kabul etmiştir.

Yukarıdaki düzenlemelerden de anlaşıldığı gibi, Avrupa üyesi ülkelerin sığınmacıları Türkiye içerisinde tutma isteği devam etmektedir. Bu durum Türkiye'yi çeşitli yönlerden etkilediği açıktır. Bir sonraki bölümde Türkiye'nin almış olduğu Suriyeli ve Afgan sığınmacıların güvenlik açısından Türkiye'yi ne şekilde etkilediği üzerinde durulacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BÜYÜK KENTLERDE DIŞ GÖÇ OLGUSUNUN GÜVENLİK

FAKTÖRLERİNE ETKİSİ: İZMİR İLİ ÖRNEĞİ

4.1. ANKET ÇALIŞMASI

Çalışmanın bu kısmında araştırma modeli, geçerlilik, güvenirlik analizleri, evren ve örneklemin belirlenmesi ve bulgular üzerinde durulacaktır.

4.1.1. Çalışmanın Modeli

Çalışmanın modeli genel tarama modelidir. Bu model çok sayıda katılımcıdan oluşan bir evren içerisinde seçilen belli örneklem üzerinden genel ve ilişkisel çıkarımlarda bulunmaya yardımcı olan modeldir. Genel tarama modelleri tekil ve ilişkisel modeller olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelinde değişkenlerin hangi durumlarda değişip değişmediği ve birbirleriyle olan ilişkileri analiz edilebilmektedir (Karasar, 1998).

4.1.2. Güvenirlik Analizi

Anket çalışmalarında kullanılan güvenirlik analizi, ölçümlerin kararlılığının yorumlanmasını kolaylaştırmaktadır. Aynı zamanda anket ölçümünde meydana gelen hataların tespit edilmesine de imkân sağlamaktadır. Bir çalışmanın güvenirliğinin hesaplanmasında en çok kullanılan değerlerin başında Cronbach Alfa değeri gelmektedir. Alfa değeri 0 ile 1 arasında değerler almaktadır. Yapılan analiz sonucunda ortaya çıkan değer 1'e ne kadar yakınsa çalışma o kadar güvenilir olarak kabul edilmektedir (İslamoğlu ve Alınacı, 2019: 157).

Tablo 4: Güvenirlik Analizi

Cronbach Alfa Değeri	Standartlaştırılmış Cronbach's Alfa Değeri	N
,949	,951	78

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4’te de görüldüğü gibi yapılan analiz sonucunda alfa değeri 0,949 olarak hesaplanmıştır. Bu değer 1’e oldukça yakın bir değer olup çalışmanın güvenilir olduğu göstermektedir.

4.1.3. Geçerlik Analizi

Geçerlik, çalışmada kullanılan ölçüm aracının o çalışma için ne kadar uygun olduğunu tespit etmede kullanılan analizdir. Bir çalışmanın istatistiksel olarak güvenilir olması çalışmanın sürdürülebilir olması için yeterli değildir. Çalışma sonrası ortaya çıkan bulgular da doğru sonuçlar vermelidir. Geçerlilik analizinde ölçüm aracının uygunluğunun tespit edilmesinin yanında konunun hatasız olarak araştırılıp araştırılmadığı da anlaşılmaktadır. Verili çalışmanın geçerli olarak kabul edilmesi için KMO ve Bartlett test sonucunun 0,7’den büyük çıkması gerekmektedir (Aziz, 2020:56; Neuman, 2014: 276).

Tablo 5: Geçerlik Analizi

KMO Örneklem Yeterliliği Ölçümü	df	Sig.
0,902	3003	,000

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu bağlamda geçerlilik düzeyinin tespit edilmesi amacıyla KMO Bartlett testi uygulanmıştır. Tablo 5’ten görüldüğü üzere hesaplamalar sonucunda KMO değerinin 0,7’den büyük olduğu tespit edilmiştir. Analizin sonucu referans alındığında çalışmanın geçerli olduğu anlaşılmaktadır.

4.1.4. Evren ve Örneklem Seçimi

Çalışmanın evreni, Türkiye'nin en yoğun dış göç alan illerden birisi olan İzmir ilinde yaşayan yerleşiklerdir.

- Kalkınma Bakanlığı (2018 yılından sonra Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı) tarafından hazırlanan 2019-2023 On Birinci Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporuna göre, düzensiz göç eylemini gerçekleştiren Suriyeli ve Afganlı bireylerin en çok yakalandığı ilin olması,
- 2020 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarına göre en çok yabancı nüfus bulunan beşinci ilin olması,
- Göç İdaresi Başkanlığı'nın verilerine göre, barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyeli sığınmacıların en çok yaşadığı 10 ilden bir tanesi olması, İzmir ilinin çalışma evreni seçilmesinin temel nedenleridir.

Örneklem seçiminde, kolayda (rastlantısal) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yönteminde her bir katılımcının eşit oranda seçilme olasılığı bulunmaktadır. Araştırmacı evrendeki katılımcı sayısına göre hesapladığı örneklem büyüklüğüne göre evrenin bir parçasını seçmektedir. Kolayda örneklem içerisinde ise basit rastlantısal örneklem yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntemde istatistiksel hesaplamalar ağırlıksız hesaplandığından değerlendirme ve ölçme hataları basit bir şekilde hesaplanmaktadır (Kılıç, 2013).

4.1.5. Demografik Veriler

Tablo 6'dan görüldüğü üzere ankete katılım sağlayan bireylerin %46,7'si kadın %53,3'ü ise erkek bireylerden oluşmaktadır.

Tablo 6: Katılımcıların Cinsiyet Durumlarını Gösteren Tablo

Cinsiyet	Frekans	Yüzdelik Oran
Kadın	197	46,7
Erkek	225	53,3
Toplam	422	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 7: Katılımcıların Yaş Durumlarını Gösteren Tablo

Yaş	Frekans	Yüzdelik Oran
18-24	95	22,5
25-35	156	37,0
36-45	72	17,1
46-55	39	9,2
56-65	36	8,5
65 Yaş Üzeri	24	5,7
Toplam	422	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların, %22,5'i 18-24 yaş arası, %37'si 25-35 yaş arası, %17,1'i 36-45 yaş arası, %9,2'si 46-55 yaş arası, %8,5'i 56-65 yaş arası %5,7'si 65 yaş üzeridir. 25-35 yaş arası katılımcıların örneklemin %37'sini oluşturma nedeni anket görüşmelerinin önemli bir kısmının çevrimiçi uygulanmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 8: Katılımcıların Eğitim Durumlarını Gösteren Tablo

Eğitim Durumları	Frekans	Yüzdelik Oran
Herhangi bir eğitim düzeyine sahip olmadan okuryazar olan	4	0,9
İlkokul	7	1,7
Ortaokul	24	5,7
Lise	65	15,4
Ön Lisans	41	9,7
Lisans	202	47,9
Yüksek Lisans	68	16,1
Doktora	11	2,6
Toplam	422	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 8’den görüldüğü üzere katılımcıların %47,9’u lisans, %16,1’i yüksek lisans %15,4’ü lise, %2,6’sı ise doktora mezunu olduğunu belirtmiştir.

Tablo 9: Katılımcıların Aylık Gelir Durumlarını Gösteren Tablo²

Aylık Gelir Durumları	Frekans	Yüzdelik Oran
1500 TL ve altı	83	19,7
1501-2824 TL	89	21,1
2825 -4000 TL	88	20,9
4001-5500 TL	86	20,4
5501-7000 TL	28	6,6
7001-9000 TL	22	5,2
9001 TL ve üstü	26	6,1
Total	422	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların gelir durumları incelendiğinde %40,8’i asgari ücretin altında, %47,9’u asgari ücret seviyesinde % 11,3’ünün de asgari ücretin üzerinde gelire sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 10: Katılımcıların Yaşadıkları İlçeleri Gösteren Tablo

Yaşadıkları İlçe	Frekans	Yüzdelik Oran	Yaşadıkları İlçe	Frekans	Yüzdelik Oran
Aliğa	11	2,6	Karabağlar	20	4,7
Balçova	18	4,3	Karaburun	4	,9
Bayındır	5	1,2	Karşıyaka	27	6,4
Bayraklı	12	2,8	Kemalpaşa	9	2,1
Bergama	34	8,1	Kınık	4	,9
Beydağ	9	2,1	Kiraz	4	,9
Bornova	20	4,7	Konak	50	11,8
Buca	87	20,6	Menderes	5	1,2
Gazimir	16	3,7	Menemen	8	1,9
Çeşme	8	1,9	Narlıdere	6	1,4
Çiğli	11	2,6	Ödemiş	7	1,7

² Aylık gelir durumlarının hesaplanmasında 2021 yılı asgari ücreti esas alınmıştır.

Dikili	4	,9	Torbalı	32	7,6
Foça	5	1,2	Toplam	422	100,0
Güzelbahçe	6	1,4			

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların %20,6'sı Buca, %11,8'i Konak, %8,1'i Bergama, %7,6'sı Torbalı, %6,4'ü Karşıyaka, %4,7'si Karabağlar ilçesinde yaşamaktadır. Diğer katılımcıları gösteren istatistikler tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 11: Katılımcıların İkamet Ettiği Mahalledeki Suriyeli ve Afgan Bireylerin Sayısını Gösteren Tablo

Yaşadığınız Mahallede Suriyeli Bireyler Yaşamakta Mıdır?		
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran
Evet	211	50,0
Hayır	122	28,9
Bilgim Yok	89	21,1
Toplam	422	100,0
Yaşadığınız Mahallede Afgan Bireyler Yaşamakta Mıdır?		
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran
Evet	81	19,2
Hayır	147	34,8
Bilgim Yok	194	46,0
Toplam	422	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 11'de görüldüğü üzere katılımcıların %50'si mahallesinde Suriyeli, %19,2'si ise Afgan bireylerin yaşadığını ifade etmiştir. Bu oranlar dış göçle gelen bireylerin kentsel hayatta görünür olduğunu göstermektedir.

Tablo 12: Katılımcıların Suriyeli ve Afgan Sığınmacılarla Karşılaştıkları Kamusal Alanları Gösteren Tablo

Suriyeli ve Afgan Sığınmacılarla Hangi Kamusal Alanlarda Karşılaşıyorsunuz?		
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran
Okulda	38	4,5%
Belediye Hizmetlerinde	66	7,8%
Hastanelerde	95	11,2%
Camide	46	5,4%
İş Yerlerinde	74	8,7%
Toplu Taşıma Araçlarında	137	16,1%
Mahallemde	144	17,0%
Kentin sokaklarında	244	28,7%
Muhtarlık	4	0,5%
Diğer	1	0,1%
Toplam	849	100,0%

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların Suriyeli ve Afgan sığınmacılarla en çok karşılaştıkları kamusal alanların başında %28,7 ile kent sokakları gelmektedir. Bu durum sığınmacıların kentsel hayatta ne derece görünür olduğunun ikinci göstergesidir.

4.2 BULGULAR

Katılımcıların %14,'ü Suriyeli bireylerden; %6,2'si ise Afgan bireylerden sözlü şiddet gördüğünü ifade etmiştir.

Tablo 13: Suriyeli ve Afgan Sığınmacılardan Sözlü Şiddet Gören Katılımcı Sayısını Gösteren Tablo

Dış Göçle Gelen Suriyeli Bireylerden Sözlü Şiddet Gördünüz mü?		
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran
Evet	60	14,2
Hayır	343	81,3

Cevapsız	19	4,5
Toplam	422	100,0
Evet	26	6,2
Hayır	356	84,4
Cevapsız	40	9,5
Toplam	422	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 14: Suriyeli ve Afgan Sığınmacılardan Fiziksel Şiddet Gören Katılımcı Sayısını Gösteren Tablo

Dış Göçle Gelen Suriyeli Bireylerden Fiziksel Şiddet Gördünüz mü?		
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran
Evet	33	7,8
Hayır	375	88,9
Cevapsız	14	3,3
Toplam	422	100,0
Dış Göçle Gelen Afgan Bireylerden Fiziksel Şiddet Gördünüz mü?		
Evet	19	4,5
Hayır	368	87,2
Cevapsız	35	8,3
Toplam	422	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların %7,8'i Suriyeli bireylerden; %4,5'si ise Afgan bireylerden fiziksel şiddet gördüğünü ifade etmiştir. Konunun güvenlik eksenli olarak incelendiği düşünüldüğünde bu oranların dikkate değer olduğu düşünülmektedir. Bu tip şiddet eylemleri insanların yaşam hakkına, özgürlüğüne, sosyal hayatına, yaşam kalitesine zarar vererek güvenlik parametre hesaplamalarına olumsuz etkide bulunmaktadır. Bu bağlamda idare ve kolluk kuvvetleri tarafından dış göç kaynaklı güvensizliği arttıran nedenler üzerinde plan ve stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir.

Tablo 15: Suriyeli ve Afgan Sığınmacılar Hakkında Bilgi Edinme Kaynaklarını Gösteren Tablo³

Suriyeli ve Afgan bireyler hakkındaki bilgileri hangi kaynaklardan alıyorsunuz?		
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran
Radyo	48	4,8%
Televizyon	307	30,8%
Sosyal Medya (Facebook, Twitter, Instagram, LinkedIn vb.)	290	29,1%
Gazeteler	58	5,8%
Arkadaş Çevresi	126	12,6%
İnternet	160	16,0%
Bilgi Almıyorum	8	0,8%
Toplam	997	100,0%

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların %30,8'i sığınmacılar hakkında bilgileri televizyondan almaktayken %29,1'i sosyal medya aracılığıyla almaktadır. Bu oranlar göç konusundaki dezenformasyonun yoğun olduğu sosyal medyadan bilgi alışının olduğunu göstermektedir. 2018 yılı sonrasında medya ve doğru haber kaynakları hakkında ilgi alanlarına göre çeşitli çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Silverman, 2020; Çömlekçi, 2019). Nitekim bazı illerin valileri sosyal medyada yer alan paylaşımlara karşı dikkatli olunması konusunda belli aralıklarla valiliğin resmi sitesi üzerinden paylaşımlarda bulunmaktadır (Bolu Valiliği, T.B).

Sosyal medya üzerinden yapılan paylaşımlarda provokasyon amacı taşıyan eylemlerin sıklığı dikkat çekmektedir. Son yıllarda sosyal medyada sığınmacılara ve yerleşiklere yönelik yasadışı örgütlenme faaliyetlerinin (örneğin, öfkeli Türk gençleri grubu) arttığı gözlemlenmektedir (Habererk, 2021). 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu 77. maddesine aykırı bu örgütlenmelerin engellenmesi kentsel güvenliğin sağlanması hususunda oldukça önemlidir. Sığınmacılar veya yerel halk tarafından yasadışı bir eylem gerçekleşmesi halinde bu eylemlere müdahale edecek birimler kolluk kuvvetleridir. Bireylerin kişisel sorumluluk alarak karşı tepki vermesi son zamanlarda

³ Soru çoklu yanıt seçeneğinde olduğundan dolayı, frekans sayısı örneklem hacmini geçmektedir.

Türkiye’de oldukça sık görülmektedir. Sosyal medyanın etkin denetimi ve cezaların caydırıcılığı bu konuda alınabilecek önlemlerin başında gelmektedir.

Tablo 16: Suriyeli ve Afgan Bireyler Hakkında Katılımcıların Sosyal Mekân Algısını Gösteren Tablo

Suriyeli Bireylerle Olan İlişkileriniz En Yakın Hangi Seviyede Olabilir?		
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran
Aynı ülke sınırları içerisinde	73	17,3
Aynı il sınırları içerisinde	164	38,9
Aynı mahalle sınırları içerisinde	83	19,7
Aynı bina sınırları içerisinde	47	11,1
Aynı aile içerisinde	15	3,6
Mekân ortaklığı bulunmamaktadır	14	3,3
Sosyal ortam ortaklığı bulunmamaktadır	26	6,2
Toplam	422	100,0
Afgan Bireylerle Olan İlişkileriniz En Yakın Hangi Seviyede Olabilir?		
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran
Aynı ülke sınırları içerisinde	116	27,5
Aynı il sınırları içerisinde	165	39,1
Aynı mahalle sınırları içerisinde	44	10,4
Aynı bina sınırları içerisinde	14	3,3
Aynı aile içerisinde	18	4,3
Mekân ortaklığı bulunmamaktadır	28	6,6
Sosyal ortam ortaklığı bulunmamaktadır	37	8,8
Toplam	422	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 16'dan görüldüğü üzere katılımcıların %56,2'si Suriyeli bireylerle; %66,6'sı, Afgan bireylerle il sınırlarından daha yakın düzeyde sosyal mekân ilişkisi kurmak istememektedir. Bu durum 2011 yılından bu yana dış göçle gelen bireylerin İzmir ilinde yaşayan yerleşiklerce kabul edilemediğini göstermektedir.

Çalışmanın göç politikaları analizinde 5'li likert ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçeğe göre sorulan sorulara 1 çok öncelikli, 2 öncelikli, 3 ne öncelikli ne öncelikli değil, 4 öncelikli değil, 5 hiç öncelikli değil şeklinde cevaplar alınmıştır. Alınan cevapların analiz edilmesi aşamasında *Dağılım sıklığı = en büyük eğer - en küçük değer / derece sayısı* formülü esas alınmıştır (Sümbüloğlu & Sümbüloğlu, 1993). Bu hesaplama göre $(5-1=4 / 4/5=0,8)$ elde edilen 0,8 sayısı analizde kullanılan katsayıdır. Bu bağlamda 1.00-1.80 arasında değer alan politikalar çok öncelikli, 1.81-2,6 arasında değer alan politikalar öncelikli, 2,7-3,4 arasında değer alan politikalar ne öncelikli ne öncelikli değil, 3,5-4,2 arasındaki politikalar öncelikli değil, 4,3-5,0 arasındaki politikalarda hiç öncelikli değil şeklinde kabul edilmiştir.

Tablo 17: Suriyeli ve Afgan Sığınmacılara Yönelik Öncelikli Görülen Kamu Politikalarını Gösteren Tablo

Suriyeli ve Afgan Sığınmacılar İçin Uygulanan Kamu Politikalarının Hangilerini Öncelikli Görmektesiniz?		
Politika Başlıkları	Suriyeli Bireyler/(M)	Afgan Bireyler/(M)
Nüfus politikaları	1,7299	1,7773
Eğitim politikaları	3,2180	3,5355
Sağlık politikaları	2,5308	2,4289
Çalışma politikaları	3,4621	3,1493
Kültür politikaları	2,3602	2,4289
Geleneksel güvenlik politikaları	2,9242	2,9265
Dış politika	2,9313	2,3222
Sosyal politikalar	2,9479	3,0379
Adalet politikaları	3,4336	3,1280
Ekonomi politikaları	3,2583	3,3318

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 17’den görüldüğü üzere katılımcılar dış göç konusunda nüfus politikalarına önem verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Nitekim Eylül 2019’da İçişleri Bakanı Süleyman Soylu yaptığı açıklamada, 2011-2019 yılları arasında Türkiye’de doğan Suriyeli bebek sayısının 450 bin civarında olduğunu ifade etmiştir (T24, 2020). Eylül 2019 – Şubat 2022 dönemi arasında da yaklaşık 250 bin Suriyeli bebek Türkiye sınırları içerisinde dünyaya gelmiştir (Türkiye Gazetesi 2022).

Sığınmacı ve geçici koruma kapsamı altında olan bireyler uzun süre olumsuz koşullar altında yaşadıklarından dolayı sağlık ve maddi imkânlar bakımından iyi düzeyde değildir. Bu nedenle yeni doğan bebeklerin yaşam kaliteleri belli seviyenin altında kalacaktır. Mahalle muhtarlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre, İzmir ilinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların önemli kesiminin ayakkabı boyacılığı, hayvan bakıcılığı, nakış işçiliği, mevsimlik tarım işçiliği, kol gücüne dayanan meslekleri icra ettiği düşünüldüğünde gelir seviyelerinin düşüklüğü bebeklerin ve çocukların yaşam kalitesinin arttırılmasının önündeki en önemli engellerden biri olacaktır (Barın, 2015: 31). Kent yoksunluğunun yaratmış olduğu duyguyla büyüyen çocuklar kent yoksulluğundan, sağlık sorunlarına kadar kentsel güvenliğe olumsuz etkide bulunma potansiyelini içerisinde barındırmaktadır.

2022 yılı Mayıs ayı itibariyle Göç İdaresi Başkanlığı verilerine göre, Suriyeli doğurgan nüfus (18-44 yaş) yaklaşık olarak 1.555.000’dir. Bu nüfusun yaklaşık %50’sinin kadın nüfus olduğu düşünüldüğünde dış göçle gelen Türk soylu olmayan doğurgan ulusların bireylerine yönelik aile sağlığı konularında strateji oluşturmak önemli bir konudur.

Anket çalışması sonucunda üzerinde durulması gereken politika başlıklarından bir tanesi de sağlık politikalarıdır. Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sığınmacıların covid-19 aşısı olma hakkı vardır. İzmir ilinde Suriyeli bireylerin aşıya erişim sorunları dikkate değer boyutta değildir. Ancak Suriyeli bireyler bu süreçte çeşitli sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunların başında dil problemleri gelmektedir. Suriyeli bireyler aşı randevusu almak için Türkçe uygulama üzerinden işlemlerini yürütmesi gerekmektedir. Bu durum sığınmacıların hatalı işlem yapmasına sebebiyet vermektedir. İşlemlerini bir şekilde gerçekleştiren sığınmacıların aşı onayı için imzaladıkları metnin Türkçe olması sağlık konusundaki haklarını bilmemesine neden olmaktadır.

Maddi imkânsızlıklar da Suriyeli sığınmacıların sağlık konusunda dezavantajlı konuma düşmesine neden olmuştur. Pandemi sürecinde Suriyeli sığınmacıların 3'te 1'i işini kaybetmiştir. Ekonomik sıkıntılarla mücadele eden Suriyeli sığınmacıların ekonomik kaygıları sağlıklarının önüne geçmiştir. Kayıt dışı sektörlerde yoğun olarak çalışan Suriyeli sığınmacıların ekonomik sıkıntılardan daha yüksek oranda etkilendiği anlaşılmaktadır (Erdoğan, 2020; AS, 2021).

Suriyeli bireylerin covid-19 virüsüne yakalanma oranının düşük olduğu anlaşılmıştır. Bu durumun iki temel nedeni olduğu düşünülmektedir. İlki Türkiye sınırları içerisinde yaşayan sığınmacı nüfusun çoğunlukla orta ve düşük yaşta olması hastalıktan ciddi şekilde etkilenmesini engellemesidir (AS, 2021). İkincisi ise ekonomik yönden zor durumda olan bireylerin pozitif çıkması durumunda yaşayacakları 10-15 günlük karantina süreleri nedeniyle teste girmek istememelerinden kaynaklanmaktadır. Karantina sürecinde günlük işlerde çalışan bireylerin ekonomik yönden ciddi sıkıntılarla karşı karşıya kalacağı açıktır. Bu durum sağlık güvenliği açısından incelendiğinde ulusal güvenliği düşürücü etki yaratma potansiyelini içerisinde barındırmaktadır.

Katılımcılar Suriyeli ve Afgan bireylere yönelik kültür politikalarına ağırlık verilmesi gerektiğini de düşünmektedir. Nitekim sığınmacılar ile yerleşikler arasında kültürel çatışmaların arttığı görülmektedir. Sığınmacılar göç ettikleri yerlere kendi kültürlerini de götürmektedirler. Kültür bir toplumda her açıdan kendisini gösteren bir olgudur. Özellikle göçle gelen bireylerin uyum düzeylerinin arttırılmasında kritik öneme sahiptir.

2020 yılı sonrası İstanbul ve İzmir gibi düzenli ve düzensiz sığınmacı sayısının fazla olduğu illerde toplumsal karşı tepkiler kendisini göstermeye başlamıştır. Fatih Belediye Başkanı Ergün Turan, Fatih ilçesinin sosyokültürel yapısının bozulmaması amacıyla yabancı bireylerin bu ilçede ev kiralayamayacağını ifade etmiştir. Turan, İstanbul'un simgesel değerleri arasında yer alan ilçenin yoğun göç nedeniyle kültürel yapısının bozulduğu, kent yönetiminin temel görevinin kentsel alanın kültürel dokusunu korumak olduğunu vurgulamıştır (Sputnik Türkiye, 2021).

Fatih Belediye Başkanına benzer bir tutuma İzmir ili muhtarlarıyla yapılan yapılandırılmamış mülakat görüşmesinde karşılaşılmıştır. Muhtarlarla yapılan görüşmenin çıktıklarına sonraki bölümlerde yer verilecek olup isminin çalışmada yer

verilmesini uygun görmeyen Konak ilçesinde yer alan mahallede muhtarlık görevini sürdüren katılımcıyla şu şekilde bir görüşme gerçekleştirilmiştir.

Muhtar: “Mahallemizde yaklaşık 50 hanede Suriyeli birey yaşamaktadır. Herhangi bir güvenlik sorunu ve kültürel(din, etnik kimlik) nedenlerden kaynaklı anlaşmazlık ortaya çıkmamıştır. Böyle huzur bozan bir durum olması halinde mahallemizde barınamayacaklarını bilirler”.

Yazar: *Barınamayacakları ifadesini bir tehdit olarak mı söylediniz?*

Muhtar: *Tabi ki hayır, mahallece ilgili yerlere şikâyet ederiz diyelim.*

Yukarıdaki görüşmeden ve İstanbul örneğinden de anlaşıldığı üzere yerel yöneticilerin tavırlarını sertleştirdikleri anlaşılmaktadır. Konunun ayrıntılarına ilgili bölümde yer verilecektir.

4.2.1. Kişi Güvenliğine Yönelik Bulgular

Bu başlık altında anket görüşmesi çıktılarıyla literatürde yer alan sayısal veriler birleştirilerek analiz gerçekleştirilecektir.

Tablo 18: Suriyeli ve Afgan Sığınmacıların Kişi Güvenliğine Etkisi Konusunda Katılımcıların Algısını Gösteren Tablo

HIRSIZLIK				
	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran	Frekans	Yüzdelik Oran
Bağlantılı	196	46,4	95	22,5
Kısmen Bağlantılı	101	23,9	84	19,9
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	50	11,8	57	13,5
Kısmen Bağlantısız	24	5,7	56	13,3
Bağlantısız	22	5,2	42	10,0
Fikrim Yok	29	6,9	88	20,9
Toplam	422	100,0	422	100,0
KUNDAKLAMA				
	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran	Frekans	Yüzdelik Oran

Bağlantılı	89	21,1	44	10,4
Kısmen Bağlantılı	38	9,0	39	9,2
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	52	12,3	43	10,2
Kısmen Bağlantısız	88	20,9	52	12,3
Bağlantısız	127	30,1	155	36,7
Fikrim Yok	28	6,6	89	21,1
Toplam	422	100,0	422	100,0
GASP				
	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran	Frekans	Yüzdelik Oran
Bağlantılı	139	32,9	62	14,7
Kısmen Bağlantılı	93	22,0	86	20,4
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	55	13,0	64	15,2
Kısmen Bağlantısız	55	13,0	70	16,6
Bağlantısız	60	14,2	81	19,2
Fikrim Yok	20	4,7	59	14,0
Toplam	422	100,0	422	100,0
DOLANDIRICILIK				
	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran	Frekans	Yüzdelik Oran
Bağlantılı	134	31,8	55	13,0
Kısmen Bağlantılı	52	12,3	58	13,7
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	46	10,9	71	16,8
Kısmen Bağlantısız	45	10,7	77	18,2
Bağlantısız	125	29,6	129	30,6
Fikrim Yok	20	4,7	32	7,6
Toplam	422	100,0	422	100,0
BIÇAKLAMA				
	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran	Frekans	Yüzdelik Oran
Bağlantılı	212	50,2	78	18,5
Kısmen Bağlantılı	93	22,0	61	14,5
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	45	10,7	52	12,3
Kısmen Bağlantısız	29	6,9	44	10,4

Bağlantısız	25	5,9	93	22,0
Fikrim Yok	18	4,3	94	22,3
Toplam	422	100,0	422	100,0
UYUŞTURUCU TİCARETİ				
	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran	Frekans	Yüzdelik Oran
Bağlantılı	157	37,2	60	14,2
Kısmen Bağlantılı	61	14,5	88	20,9
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	56	13,3	108	25,6
Kısmen Bağlantısız	57	13,5	66	15,6
Bağlantısız	68	16,1	48	11,4
Fikrim Yok	23	5,5	52	12,3
Toplam	422	100,0	422	100,0
FUHUŞ				
	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran	Frekans	Yüzdelik Oran
Bağlantılı	185	43,8	56	13,3
Kısmen Bağlantılı	75	17,8	39	9,2
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	45	10,7	65	15,4
Kısmen Bağlantısız	41	9,7	58	13,7
Bağlantısız	51	12,1	93	22,0
Fikrim Yok	25	5,9	111	26,3
Toplam	422	100,0	422	100,0
ÇOCUK TİCARETİ				
	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran	Frekans	Yüzdelik Oran
Bağlantılı	133	31,5	46	10,9
Kısmen Bağlantılı	42	10,0	53	12,6
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	43	10,2	62	14,7
Kısmen Bağlantısız	51	12,1	43	10,2
Bağlantısız	111	26,3	101	23,9
Fikrim Yok	42	10,0	117	27,7
Toplam	422	100,0	422	100,0
KENDİ ARALARINDAKİ KAVGA VE ÇATIŞMA				
	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	

Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran	Frekans	Yüzdelik Oran
Bağlantılı	184	43,6	106	25,1
Kısmen Bağlantılı	71	16,8	102	24,2
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	59	14,0	85	20,1
Kısmen Bağlantısız	39	9,2	49	11,6
Bağlantısız	55	13,0	39	9,2
Fikrim Yok	14	3,3	41	9,7
Toplam	422	100,0	422	100,0
KENDİ DIŞINDAKİ YERLEŞİKLERLE KAVGA VE ÇATIŞMA				
	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran	Frekans	Yüzdelik Oran
Bağlantılı	195	46,2	114	27,0
Kısmen Bağlantılı	81	19,2	83	19,7
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	63	14,9	76	18,0
Kısmen Bağlantısız	32	7,6	53	12,6
Bağlantısız	32	7,6	47	11,1
Fikrim Yok	19	4,5	49	11,6
Toplam	422	100,0	422	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 18’de görüldüğü üzere katılımcılar Suriyeli bireyleri hırsızlık, bıçaklama, kendi aralarında kavga ve çatışma, kendi dışındaki yerleşiklerle kavga ve çatışma ve fuhuş suçlarıyla özdeşleştirmektedir. Buca ilçesindeki mahalle muhtarlarıyla yapılan görüşmede;

“Buca Gediz mahallesinde Suriyeli nüfusun oldukça fazla olduğunu görebilirsiniz. Burada Suriyeliler kendi arasında ve vatandaşlarla oldukça sık tartışma yaşamaktadır. Haberlerde gösterilmemiş olsa da 2-3 ay önce Suriyeli bir grup manavı bıçakladı. Yine benzer bir şekilde mahalledeki marketten kaşar peyniri çaldılar”. ifadesini kullanmıştır.

Anket uygulanan katılımcı;

“Yaşadığım mahallede (Buca Göksu Mahallesinden bahsetmektedir.) Suriyeli sığınmacılar sürekli birbirleriyle tartışmaktadır. Akşamları çocuklarımızı dışarı bırakmayı bırakın kendimiz bile çıkarken beş kez düşünüyoruz. 20 küsur yıldır bu

mahallede yaşamaktayım ama kendimi bir kadın olarak hiç güvende hissetmiyorum”. ifadelerini kullanmıştır.

Bazı katılımcıların Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz tepkilerinin olduğu anlaşılmaktadır. Anket formunda yer alan tüm suç tiplerini hiçbir veriye dayandırmadan sığınmacılarla özdeşleştiren yaklaşık %9'luk bir kesim bulunmaktadır.

Katılımcıların kişi güvenliği konusundaki algılarının ne oranda geçerli olduğunun tespiti amacıyla TÜİK tarafından 02.11.2020 tarihinde yayınlanan uyuğa göre suç istatistiklerine Tablo 19'da yer verilmiştir.

Tablo 19: Ceza İnfaz Kurumuna Giren Yabancı Hükümlülerin Yıllara Göre Dağılımını Gösteren Tablo

Suç Tipi	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
Öldürme	117	147	110	55	35	28	33
Yaralama	99	62	45	31	14	4	7
Cinsel Suçlar	68	126	57	33	35	22	2
Hırsızlık	673	677	461	242	189	188	90
Yağma(Gasp)	263	294	217	170	112	97	41
Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti	833	730	471	291	336	452	354
Sahtecilik	57	37	41	23	19	10	8
Kaçakçılık	91	484	531	277	74	46	24
Kişiyi Hürriyetinden yoksun bırakma	148	56	50	39	12	2	-
Hakaret	6	1	6	-	-	-	-
Dolandırıcılık	40	41	27	16	6	10	12
Diğer Suçlar Eklenecek Hesaplanan Toplam Suç Miktarı	3048	3163	2370	1391	957	980	679

Kaynak: (TÜİK, 2021) verileri kullanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 19'da görüldüğü üzere yabancı bireylerin ceza infaz kurumlarına girme sayıları yıldan yıla göre artmaktadır. 2014 yılında yabancı bireylerin 33 tanesi öldürme nedeniyle ceza infaz kurumuna girmişken bu sayı %345 artışla 2019 yılında 147'ye ulaşmıştır. Son 5 yılda infaz kurumlarına girme yaralama suçunda %1.450, cinsel suçlarda %6.200, hırsızlık suçunda %652, yağma suçunda %617, uyuşturucu ve

uyarıcı madde imal ve ticareti suçunda %106, kaçakçılık suçunda %1.916 artışla kayıtlara geçmiştir.

İçişleri Bakanı Süleyman Soylu 17.02.2022 tarihinde yapmış olduğu açıklamada 2020 yılında 37 bin 418, 2021'de 50 bin 231'inin Suriyeli bireyin suça karıştığını ifade etmiştir.

Tablo 20: Ceza İnfaz Kurumundan Çıkan Yabancı Hükümlülerin Yıllara Göre Dağılımını Gösteren Tablo

Suç Tipi	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
Öldürme	39	82	16	25	25	20	12
Yaralama	101	53	30	25	14	7	4
Cinsel Suçlar	46	47	24	19	11	6	2
Hırsızlık	866	511	277	196	191	121	59
Yağma(Gasp)	260	208	88	101	129	26	32
Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde İmal ve Ticareti	344	644	236	250	317	198	217
Sahtecilik	37	34	32	23	21	10	5
Kaçakçılık	217	513	420	232	84	33	17
Kişiyi Hürriyetinden yoksun bırakma	76	24	12	14	2	1	2
Hakaret	6	1	6	-	-	-	-
Dolandırıcılık	26	35	12	9	7	11	8
Diğer Suçlar Eklenerek Hesaplanan Toplam Suç Miktarı	2551	2559	1378	1010	937	523	439

Kaynak: (TÜİK, 2021) verileri kullanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 20’de görüldüğü üzere ceza infaz kurumundan çıkan yabancı bireylerin sayısının da ceza infaz kurumuna girenlerle bağlantılı şekilde arttığı görülmektedir. Ceza infaz kurumundan çıkan bireylerin sayısının artışı suç işleyen bireylerin sayısının arttığını göstermektedir.

Tablo 21: Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan Yabancı Hükümlü Sayısının Yıllara Göre Dağılımını Gösteren Tablo

2015		2016		2017	
Sayısı	Oranı	Sayısı	Oranı	Sayısı	Oranı
3 822	2,2	4 442	2,2	6 346	2,7
2018		2019		2020	
Sayısı	Oranı	Sayısı	Oranı	Sayısı	Oranı
8.878	3,2	10.002	3,4	10.209	3,8

Kaynak: (TÜİK, 2021) verileri kullanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 21’de ceza infaz kurumlarında bulunan yabancı bireylerin sayısının ve toplam hükümlü sayısı içerisindeki oranının düzenli olarak arttığı görülmektedir. Bu durum Türkiye’ye yönelen düzenli ve düzensiz dış göç sayısının artmasına bağlı olarak ortaya çıkan bir durumdur. 20.10.2018 tarihinde Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü’nün, TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu’na yaptığı sunumda belirtilen ceza infaz kurumlarında bulunan yabancı bireylerin yaklaşık %40’ını Suriyeli bireyler oluşturmaktayken %12’sini Afgan bireyler oluşturmaktadır. 2021 yılına ait veriler ise 04.10.2021 tarihli 2104941499 numaralı dilekçe numarasıyla Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğünden istenmiştir. Verilen cevapta;

Genel Müdürlüğümüzde mevcut bulunan istatistikler hiçbir şekilde tarafların (şüpheli/sanık, mağdur, müşteki, davacı, davalı, meslek v.b) kişisel bilgilerini içermemekte olup, yalnızca sayısal verileri içermektedir. Öte yandan; Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmeliğin 12’nci maddesinin ikinci fıkrasında; “Kurum ve kuruluşlar; ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bir bilgi veya belge için yapılacak başvurular ile tekemmül etmemiş bir işleme ilişkin bilgi veya belge için yapılacak başvurulara olumsuz cevap verebilirler. Bu itibarla; başvurunuzda yer alan ve Genel Müdürlüğümüz görev alanına girdiği değerlendirilen soruya ilişkin istenilen ayrıntıda veri; ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ve analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bir bilgiye yönelik olduğundan istatistikî bilgi sunulamamaktadır. ifadeleri bulunmaktadır.

Ceza infaz kurumlarına giren ve çıkan yabancı bireylerin tekrar aynı suçları işlememesi için idare tarafından çeşitli önlemlerin alınması oldukça önemlidir. Bu bağlamda ceza infaz kurumlarından çıkan yabancı bireylerin psikolojik terapi ve

danışmanlık hizmeti alması gerekmektedir. Bilimsel verilere göre psikolojik destek sonrası bireyler sorunların üstesinden daha rahat bir şekilde gelmektedir. Böylece bireyler yaşamlarını daha iyi bir şekilde kontrol etmekte ve kendilerini psikolojik yönden geliştirebilmektedirler (Öztürk & Ayhan, 2021). Yabancı bireylerin aynı suçları tekrar işlememesi için alınacak bir diğer tedbir, eğitim ve öğretim faaliyetlerine ağırlık verilmesidir. Türkiye sınırlarından giren Suriyeli ve Afgan bireylerin temel suç konusu ve bu suçlara yönelik cezaları içeren eğitimin verilmesi oldukça önemlidir.

4.2.2. Kişi Güvenliğine Yönelik Bulguların Demografik Verilerle Karşılaştırmalı Analizi

Bu başlık altında kişi güvenliği ile demografik veriler arasındaki bağlantı tespit edilmeye çalışacaktır. Bu bağlamda gelir, eğitim ve yaşanan bölge parametrelerinin göç ve güvenlik bağlantısı üzerinde durulacaktır.

4.2.2.1. Gelir Düzeyi ile Kişi Güvenliği Arasındaki Bağlantının Analizi

Gelir düzeyi ile kişi güvenliği soruları arasındaki varyans değeri 0,05'ten küçük olduğundan dolayı verilerin homojen dağılmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle Post Hoc testlerinden Games-Howel tercih edilmiştir.

Tablo 22: Gelir Düzeyi ile Kişi Güvenliği Arasındaki Bağlantıyı Gösteren Tablo⁴

Gelir Düzeyi	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
	Frekans	Ortalaması	Frekans	Ortalaması
1500 TL ve altı	83	2,2510	83	3,2249
1501-2824 TL	89	2,5955	89	3,6695
2825-4000 TL	88	2,6856	88	3,4943
4001-5500 TL	86	2,6899	86	3,6550
5501-7000 TL	28	3,0030	28	3,7351
7001-9000 TL	22	3,4167	22	4,0152
9001 TL ve üstü	26	3,6827	26	4,0064
Toplam	422	2,7026	422	3,5857

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 22’den anlaşıldığı üzere gelir düzeyi yükselen bireyler Suriyeli ve Afgan bireylerle kişi güvenliği suçlarını daha az bağdaştırmaktadır. Gelir seviyesi düştükçe Suriyeli ve Afgan bireylerin kişi güvensizliğini arttırdığını düşünenlerin sayısı artmaktadır. Uluslararası ve ulusal düzeyde çeşitli çalışmalarda buna benzer sonuçlara ulaşılmıştır (McLaren, 2002: 560; Küçük, 2021; Sönmez ve Adıgüzel, 2017). Bu durumun temel nedeni Suriyeli ve Afgan bireylerin önemli bir kısmının düşük gelir seviyeli bölgelerde yaşadıklarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

4.2.2.2. Yaşanılan İlçe ile Kişi Güvenliği Arasındaki Bağlantının Analizi

Yaşanılan yer ile kişi güvenliği ortalamalarının karşılaştırılmasında varyans değeri 0,05’ten küçük olduğundan dolayı verilerin homojen dağılmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle Post Hoc testlerinden Games-Howel tercih edilmiştir.

Tablo 23: Yaşanılan İlçe ile Kişi Güvenliği Arasındaki Bağlantıyı Gösteren Tablo

İlçe	Frekans	Ortalama	İlçe	Frekans	Ortalama
Aliağa	11	3,1818	Karaburun	4	3,0417
Balçova	18	3,2454	Karşıyaka	27	3,1543
Bayındır	5	2,2167	Kemalpaşa	9	2,7963

⁴ Aylık gelir durumlarının hesaplanmasında 2021 yılı asgari ücreti esas alınmıştır.

Bayraklı	12	3,7917	Kınık	4	3,1458
Bergama	34	2,8407	Kiraz	4	3,0208
Beydağ	9	3,1019	Konak	50	2,3350
Bornova	20	2,6667	Menderes	5	2,2667
Buca	87	2,2961	Menemen	8	2,5625
Gaziemir	16	2,565	Narlidere	6	3,1806
Çeşme	8	3,2708	Ödemiş	7	1,2976
Çiğli	11	2,8939	Torbalı	32	2,4661
Dikili	4	3,0833	Total	422	2,7026
Foça	5	3,8833	F	P	
Güzelbahçe	6	3,7778	2,849	0,000	
Karabağlar	20	2,9208			

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 23'ten anlaşıldığı üzere gelir seviyesi düşük olan bölgelerde (Buca-Torbalı-Bayındır) yaşayan bireyler, gelir düzeyi yüksek olan bölgelerde (Çiğli, Narlidere, Güzelbahçe) yaşayan bireylere göre sığınmacıları kişi suçlarıyla daha çok özdeşleştirmektedir. Bu bağlamda gelir seviyesi ve yaşanan bölgenin dış göçle gelen bireylere yönelik algıyı şekillendirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Eğitim seviyesi ile kişi güvenliğine bakış açısından çalışma kapsamında anlamlı bir farklılığa ulaşılamamıştır.

4.2.3. Sağlık Güvenliğine Yönelik Bulgular

Tablo 24: Suriyeli ve Afgan Sığınmacıların Sağlık Güvenliğine Etkisi Konusunda Katılımcıların Algısını Gösteren Tablo

BULAŞICI HASTALIKLARIN ETKİNLİĞİNİN ARTMASI				
Yanıtlar	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
	Frekans	Yüzdelik Oran	Frekans	Yüzdelik Oran
Bağlantılı	94	22,3	93	22,0
Kısmen Bağlantılı	50	11,8	58	13,7
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	47	11,1	36	8,5
Kısmen Bağlantısız	18	4,3	24	5,7

Bağlantısız	101	23,9	68	16,1
Fikrim Yok	112	26,5	143	33,9
Toplam	422	100,0	422	100,0
BULAŞICI HASTALIKLARIN ÇEŞİTLENMESİ				
Yanıtlar	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
Bağlantılı	116	27,5	120	28,4
Kısmen Bağlantılı	91	21,6	129	30,6
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	75	17,8	76	18,0
Kısmen Bağlantısız	62	14,7	48	11,4
Bağlantısız	57	13,5	30	7,1
Fikrim Yok	21	5,0	19	4,5
Toplam	422	100,0	422	100,0
HASTANE DOLULUK ORANLARININ ARTMASI				
Yanıtlar	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
Bağlantılı	108	25,6	95	22,5
Kısmen Bağlantılı	63	14,9	59	14,0
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	53	12,6	55	13,0
Kısmen Bağlantısız	50	11,8	30	7,1
Bağlantısız	139	32,9	67	15,9
Fikrim Yok	9	2,1	116	27,5
Toplam	422	100,0	422	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tablodan görüldüğü üzere katılımcıların %35'i Suriyeli bireylerin bulaşıcı hastalıkların etkinliğini arttırdığını düşünmektedir. Yaklaşık %49'u bulaşıcı hastalıkları çeşitlendirdiğini, %40'ı ise hastane doluluk oranlarını arttırdığını düşünmektedir. Katılımcıların yaklaşık %35'i Afgan bireylerin bulaşıcı hastalıkların etkinliğini arttırdığını, %58'i bulaşıcı hastalıkları çeşitlendirdiğini %36'sı ise hastane doluluk oranlarını arttırdığını düşünmektedir. Yine mahalle muhtarlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre, Suriyeli bireylerin İzmir iline geldiğinden bu yana sağlık hizmetleri aksadığı algısı bulunmaktadır.

Bu algının geçerliliği Sağlık Bakanlığı ve TÜİK'ten elde edilen verilerle analiz edilecektir.

Tablo 25: İzmir İlinin Hastane ve Yatak Sayısının Yıllara Göre Değişimi

Yıllar	Hastane Sayısı	Yatak Sayısı	1000 Kişi Başına Düşen Yatak Sayısı	Toplam Hekim Sayısı	Hekim Başına Düşen Kişi Sayısı
2007	48	11 186	2,99	8 976	416,59
2008	48	11 610	3,05	8 937	424,74
2009	52	11 547	2,98	8 976	430,96
2010	53	11 758	2,97	8 773	450,11
2011	55	11 178	2,81	8 859	447,54
2012	56	11 414	2,84	9 068	441,78
2013	59	11 361	2,79	9 744	416,77
2014	59	11 452	2,78	9 870	416,72
2015	57	11 466	2,75	9 996	417
2016	56	11 421	2,70	9 813	430,40
2017	58	11 922	2,78	10 900	392,63
2018	58	11 982	2,77	11 047	391,10
2019	60	12 248	2,80	11 183	390

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, 2021.

Yukarıdaki verilerden de görüldüğü üzere Suriyeli sığınmacıların İzmir iline göç etmeye başladıkları 2013 yılı sonrası dönemde 1000 kişi başına düşen yatak sayısının 2016 yılı haricinde belli seyrinde izlediği görülmektedir. Sağlık hizmetlerine erişim konusunda önemli olan bir diğer sayısal veri ise hekim başına düşen kişi sayısıdır. 2013 öncesi düzensiz bir eğilim izleyen hekim başına düşen kişi sayısı özellikle Suriyeli göçünün fazla olduğu yıllarda düzenli olarak azalmıştır. Yine İzmir ilinin hastane sayıları incelendiğinde 2007 yılında 48 olan sayının, 2019 yılında 60'a çıktığı görülmektedir.

Tablo 26: Bireylerin Genel Sağlık Durumunu Gösteren Tablo

Yıllar	2012	2014	2016	2019
Çok İyi	70,7	61,2	63,5	60,9
Çok Kötü	7,2	8,1	10,7	10,4

Kaynak: TÜİK, 2021; Sağlık Bakanlığı, 2021.

Tablo 26 incelendiğinde bireylerin genel sağlık durumlarının kötüye gittiği görülmektedir. 2012 yılında çok iyilerin oranı %70,7 iken 2019’da bu oran %60,9’a düşmüştür. Yine 2012 yılında sağlık durumu çok kötü olanların oranı %7,2 iken; 2019 yılında %10,4’e yükselmiştir. Sağlık durumları genel anlamda kötüye giden bireylerin hastaneyi daha yoğun kullanmaları sağlık sektörünün geriye gittiği algısını yarattığı düşünülmektedir.

Tablo 27: Kişi Başına Düşen Sağlık Harcaması Miktarı (TL)

2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
813	804	843	924	987	1108	1228	1337	1511	1751	2030	2434

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tablodan görüldüğü üzere kişi başına düşen sağlık harcaması miktarının da yıllara göre düzenli arttığı görülmektedir. Nitekim kişi başına düşen sağlık harcaması miktarının artışı tek başına anlam içermemektedir. Sağlık harcamalarının GSYİH’ya olan oranlarının incelenmesi sağlıklı yorum yapmayı kolaylaştıracaktır.

Tablo 28: Sağlık Harcaması Miktarının GSYİH Oranı

2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
5,18	5,14	5,15	5,19	5,53	5,73	5,75	5,75	5,28	4,88
2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019		
4,69	4,62	4,61	4,44	4,55	4,48	4,39	4,65		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sağlık harcamalarının GSYİH’ye olan oranları dalgalanma eğilimleriyle birlikte genel anlamda bir düşüş yaşadığı görülmektedir. Bu düşüş 2008 ekonomik kriziyle başlamış olup günümüze kadar dalgalı bir seyir izleyerek devam etmiştir. 2013 yılından sonra ise sağlık harcamalarının GSYİH’ye oranının keskin bir şekilde düşmediği görülmektedir.

Sivil toplum örgütleriyle yapılan görüşmelerden hareketle Suriyeli bireylerin covid-19 hastalığına yakalanma oranının yüksek düzeyde olmadığı tespit edilmiştir. Herhangi bir hastalık tespiti durumunda İzmir Devlet Hastaneleri, Konak, Karabağlar Buca ve Bayraklı bölgelerinde yer alan göçmen sağlığı merkezleri sayesinde sığınmacı bireylere hızlı ve etkin bir şekilde müdahale edilmektedir. Yine covid-19 aşısı konusunda herhangi bir eksiklik yaşanmamakta olup kayıtlı bir şekilde Türkiye’de bulunan her bir sığınmacının aşı hakkı bulunmaktadır.

Sağlık Bakanlığı ve İzmir İl Sağlık Müdürlüğü’nden Suriyeli ve Afgan bireylerin covid-19 virüsüne yakalanma oranları 01.11.2021 tarihli 2105357617 sayılı dilekçe ile talep edilmiştir. İlgili dilekçeye;

“Talebiniz Bilgi Edinme Kanunun Özel Hayatın Gizliliği başlıklı 21. maddesine ve Kurum İç Düzenlemeler başlıklı 25. maddesine aykırı olduğundan istediğiniz bilgiler verilememektedir. Gerekli işlemler Müdürlüğümüz uhdesindedir.” şeklinde cevap verilmiştir.

Sağlık Bakanlığı Sağlık İstatistikleri Yıllığı’nda yer alan veriler incelendiğinde dış göç kaynaklı bulaşıcı hastalıklarda artış ve çeşitlenme olmadığı tespit edilmiştir. 2002 yılındaki bulaşıcı hastalıkların sayısı ile 2019 yılındaki bulaşıcı hastalıkların sayısı karşılaştırıldığında %57’lik bir azalış yaşandığı görülmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2021).

Sağlık Bakanlığı ve İzmir İl Sağlık Müdürlüğü’nden istenen bilgi ve verilerden hareketle sağlık güvenliği konusunda Suriyeli ve Afgan sığınmacılardan kaynaklanan bir sorun tespit edilememiştir.

4.2.4. Ekonomik Güvenliğe Yönelik Bulgular

Tablo 28’den görüldüğü üzere katılımcıların % 67,3’ü Suriyeli bireylerin, %51,4’ü ise Afgan bireylerin işsizliği arttırdığını düşünmektedir. Katılımcıların 80,8’i Suriyeli bireylerin kiralari, %71,1’i kayıt dışı ekonomik faaliyetleri, %84,6’sı ise kontrolsüz nüfus artış oranını arttırdığını düşünmektedir. %55,2 oranla katılımcılar Afgan bireyleri kiralari artışından sorumlu tutmaktadır. Katılımcıların önemli bir kısmı kontrolsüz nüfus artışından da Afgan bireyleri sorumlu tutmaktadır. Bu

bağlamda İzmir ili katılımcıları ekonomik güvenliğin dış göçle gelen bireyler tarafından olumsuz etkilendiğini düşünmektedir.

Tablo 29: Suriyeli ve Afgan Sığınmacıların Ekonomik Güvenliğe Etkisi Konusunda Katılımcıların Algısını Gösteren Tablo

İŞSİZLİK				
	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran	Frekans	Yüzdelik Oran
Bağlantılı	165	39,1	130	30,8
Kısmen Bağlantılı	119	28,2	87	20,6
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	66	15,6	59	14,0
Kısmen Bağlantısız	51	12,1	43	10,2
Bağlantısız	11	2,6	41	9,7
Fikrim Yok	10	2,4	62	14,7
Toplam	422	100,0	422	100,0
KİRALARIN ARTIŞI				
	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran	Frekans	Yüzdelik Oran
Bağlantılı	213	50,5	150	35,5
Kısmen Bağlantılı	128	30,3	83	19,7
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	50	11,8	45	10,7
Kısmen Bağlantısız	13	3,1	38	9,0
Bağlantısız	8	1,9	72	17,1
Fikrim Yok	10	2,4	34	8,1
Toplam	422	100,0	422	100,0
KAYIT DIŞI EKONOMİK FAALİYETLER				
	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran	Frekans	Yüzdelik Oran
Bağlantılı	174	41,2	160	37,9
Kısmen Bağlantılı	126	29,9	141	33,4
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	59	14,0	60	14,2
Kısmen Bağlantısız	28	6,6	38	9,0
Bağlantısız	24	5,7	12	2,8
Fikrim Yok	11	2,6	11	2,6
Toplam	422	100,0	422	100,0

KONTROLSÜZ NÜFUS ARTIŞI				
Yanıtlar	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
Bağlantılı	246	58,3	173	41,0
Kısmen Bağlantılı	111	26,3	145	34,4
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	42	10,0	63	14,9
Kısmen Bağlantısız	9	2,1	21	5,0
Bağlantısız	9	2,1	11	2,6
Fikrim Yok	5	1,2	9	2,1
Toplam	422	100,0	422	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 30: İzmir İlinin Yıllara Göre İşsizlik Oranı

2006	2007	2008	2009	2010
13,52	12,26	13,68	19,39	17,98
2011	2012	2013	2014	2015
17,1	17,68	18,68	13,9	15,0
2016	2017	2018	2019	2020
14,0	14,0	13,8	16,0	17,1

Kaynak: TÜİK, 2021, verileri kullanılarak oluşturulmuştur.

Tablo 30'dan görüldüğü üzere Suriyeli ve Afgan bireylerin İzmir ilinde işsizlik yaratmadığı tespit edilmiştir. Nitekim Suriyeli bireylerin kitlesel göçünün başlamadığı 2009 yılında İzmir ilindeki en yüksek işsizlik oranı kayıtlara geçmiştir. 2011 yılı sonrası veriler genel ortalamaya yakın bir seyir izlemekle birlikte İzmir ilindeki en düşük işsizlik oranına yaklaştırmıştır.

Sosyal Güvenlik Kurumu Aktüerya ve Fon Yönetimi Daire Başkanlığından 20.10.2021 tarihli ve 2105179073 sayılı dilekçeye alınan cevapta 2021 yılı itibarıyla 2.437 Suriyeli, 53 Afgan birey İzmir ilinde sigortalı olarak çalışmaktadır. Sivil toplum kuruluşları ve muhtarlarla yapılan görüşmelerden elde edilen çıktılardan hareketle sigortalı çalışan bireylerin önemli kısmı mobilya işçiliği, inşaat ve tekstil işlerinde çalışmaktadır. Bu tip ağır işler İzmir ilinde yaşayan bireylerin tercih etmediği işler

kategorisinde yer almaktadır. Nitekim İzmir Mülteci Derneği Başkanı Mete Hüsünbeyi İzmir ilinde mobilya alanında çalışıp şirket yöneticisi olan kişilerin personel talebi nedeniyle kendisiyle iletişime geçtiğini söylemiştir. Yöneticilerin çalışacak eleman bulamadıklarından dolayı Suriyeli ve Afgan bireylerle iletişime geçecek ağlar kurmayı hedeflediğini belirten Hüsünbeyi, Suriyeli ve Afgan bireylerin vatandaşların çalışma alanını kısıtlamadığını aksine var olan boşlukları kapattığını ifade etmektedir.

Bu görüşün aksini iddia eden mahalle muhtarları bulunmaktadır. Torbalı bölgesinde şeftali, üzüm, domates hasat zamanlarında kayıt dışı istihdamın artmasının yerel halkta tepkiyle karşılaşıldığı ifade edilmiştir. Uzun yıllar boyunca geçici tarım işçisi olarak çalışan bireylerin yerine daha düşük ücretle Suriyeli bireyler çalıştırılmaya başlanmıştır. Bu durum nedeniyle mevcut dönemde iş bulamayan vatandaşlarla Suriyeli bireyler arasında çeşitli gerginliklerin yaşandığı ayrıca ifade edilmiştir.

Kayıt dışı istihdam konusunda İzmir ili yerleşiklerinin algısının doğru olduğu görülmektedir. İzmir ilinde 2021 yılı Kasım ayı itibarıyla 149.645 geçici koruma kapsamında birey bulunmaktadır. Bu bireylerin sadece 2.437'si çalışma izni almıştır. İzmir ilinde yaşayan Suriyeli bireylerin sayısı düşünüldüğünde kayıt dışı istihdamın büyüklüğü konusunda çıkarım yapılabilmektedir. Nitekim Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından Türkiye geneli için yapılan bir araştırmada ülkedeki tüm kayıt dışı çalışanlar kayıt altına alındığında 7 milyar TL ek gelire kavuşacağı sonucuna varılmıştır (ILO, T.B). Bu durumun ulusal ekonomik güvenliği olumsuz bir şekilde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Kayıt dışı istihdam nedeniyle elde edilen vergi gelirlerinin azalması ekonomi literatüründe yaygın olarak kabul gören bir görüştür. Gelirlerin azalmasına ek olarak vergi adaleti ilkesi de etkin bir şekilde uygulanamamaktadır. Vergi adaletinin ortadan kalkması kitlesel ve bireysel vergi direncini arttırmaktadır. Kayıt dışı ekonominin büyüklüğü kaynak dağılımını da olumsuz etkilemektedir. Vergi ödemeyen kesimin artması kaynak dağılımını rasyonaliteden uzaklaştırarak sermayenin makroekonomik hedefler dışına kaymasına neden olmaktadır. Vergi ödemeyen ile ödeyen arasındaki eşitliğin bozulması haksız bir rekabet yaratmaktadır (Korkmaz ve Kip, 2012: 58-60).

Çalışma kapsamında Suriyeli bireylerin kayıt dışı çalıştırılması ekonomik güvenlik düzeyini düşürdüğü tespit edilmiştir.

Suriyeli bireylerin yerel halkın algısında olduğu gibi kontrolsüz nüfus artışına sebep olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim İzmir ilinde sivil toplum kuruluşlarından alınan bilgilere göre gelir düzeyi oldukça düşük ailelerin bile çocuk yaptığı vurgulanmıştır. Bu duruma dikkat edilmemesinin temel nedeninin çok sayıda çocuk sahibi olmanın güç kazandırdığı algısı ve kader inancı gibi kültürel nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bu örnekten de görüldüğü gibi dış göçle gelen bireyler göç ettikleri bölgelere kültürleriyle gelmektedir. Kültürel çatışmanın yaşanmaması için bu alanın etkin yönetilmesi büyük önem taşımaktadır.

4.2.5. Kültürel Güvenliğe Yönelik Bulgular

Tablo 31: Suriyeli ve Afgan Sığınmacıların Kültürel Güvenliğe Etkisi Konusunda Katılımcıların Algısını Gösteren Tablo

KÜLTÜREL ÇATIŞMA				
	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran	Frekans	Yüzdelik Oran
Bağlantılı	207	49,1	206	48,8
Kısmen Bağlantılı	100	23,7	100	23,7
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	49	11,6	45	10,7
Kısmen Bağlantısız	37	8,8	36	8,5
Bağlantısız	22	5,2	27	6,4
Fikrim Yok	7	1,7	8	1,9
Toplam	422	100,0	422	100,0
TÜRKÇE DİLİNE HÂKİM OLMAMA				
	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran	Frekans	Yüzdelik Oran
Bağlantılı	243	57,6	173	41,0
Kısmen Bağlantılı	98	23,2	135	32,0
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	41	9,7	53	12,6
Kısmen Bağlantısız	20	4,7	31	7,3
Bağlantısız	16	3,8	21	5,0
Fikrim Yok	4	,9	9	2,1
Toplam	422	100,0	422	100,0
ETNİK KİMLİK KAYNAKLI GERGİNLİKLER				
	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran	Frekans	Yüzdelik Oran

Bağlantılı	173	41,0	187	44,3
Kısmen Bağlantılı	127	30,1	142	33,6
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	70	16,6	52	12,3
Kısmen Bağlantısız	31	7,3	21	5,0
Bağlantısız	15	3,6	9	2,1
Fikrim Yok	6	1,4	11	2,6
Toplam	422	100,0	422	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların 72,8'i Suriyeli bireyleri kültürel çatışma nedeni olarak görürken % 72,5'i ise Afganları kültürel çatışmayla ilişkili görmektedir. İzmir ilinde kültürel çatışma çeşitli alt başlıklar özelinde araştırılmıştır. Bu başlıkların ilki aile yapısına ilişkindir. İlgi alanına göre yapılan bir çalışmada, Gaziantep ve Balıkesir illerinde yaşayan yerel halkın Suriyeli sığınmacıların yaşadığı çok eşli aile ilişkilerinin Türkiye’de yaşayan bireyleri kültürel olarak olumsuz etkileyeceği sonucuna ulaşılmıştır (Karadağ ve Tunca, 2019: 109; Ekinci 2015: 51; ORSAM, 2015: 16; Olay Medya, 2021). Yine İstanbul ilinde yaşayan bireylerin yabancılara yönelik algısını ölçen bir araştırmada katılımcıların, Suriyeli aile yaşantısını kültürel tehdit olarak gördüğü sonucuna varılmıştır (İPAE, 2020: 28). Şanlıurfa’da eşini savaşta kaybeden kadın bireylerin ikinci eş olarak fuhuş için zorlandığı örnekler oldukça fazladır. Görüşme yapılan kadın birey;

“Beş çocuğum var, kız kardeşimin de iki tane. Başımızda erkek yok, ev kiraladık, kavşaklarda su satarak geçimimizi sağlamaya çalışıyorduk. Bu da yasaklanınca aç kaldık. Çaresiz bu işe başladık”. ifadelerini kullanmıştır (Urfastar, 2015)

Bu konuda yapılan çalışmalara verilecek örnekler arttırabilmekle birlikte İzmir ilinde yaşayan Suriyelilerin ailevi yaşam tarzlarına yönelik bir tehdit oluşturabileceği sonucuna varılmıştır. İzmir ilinde yaşayan Suriyeli bireyler arasında dini nikâh aracılığıyla çok eşli evliliklerin görülmesi yerel halkta aile kurumuna zarar vereceği endişesi yaratmaktadır.

Sivil toplum örgütleriyle ve mahalle muhtarlarıyla yapılan görüşmelerden hareketle İzmir ilindeki Suriyelilerin çok eşli aile yapısına sahip olduğuna dair örneklerle rastlanmıştır.

Suriyeli bireylerin en çok yaşadığı yerlerden olan Konak ilçesi Millet Mahallesi Muhtarı Şener Doğan;

“Çok eşlilik Suriyeli bireylerde var. 2,3 evli olanlar var. Maddi durumu iyi olanlar diğer eşine farklı ev tutabiliyor. Maddi durumu kötü olanlar ise aynı evde yaşıyorlar.” ifadelerini kullanmıştır.

Torbalı ilçesi Yemişlik Mahallesi muhtarı Halil Kula da benzer bir cevap vermiştir.

“Suriyelilerde çok eşlilik vardır. Savaş öncesi evli olup eşini buraya getirenlerin yanında yerel halktan eş bulan Suriyelilerde bulunmaktadır.” ifadelerini kullanmıştır.

Torbalı ilçesinde isminin verilmesini istemeyen mahalle muhtarı;

“Çok eşlilik var. Sığınmacıların özel hayatı olduğu için fazla bilgi vermek istemiyorum. 2 ve 3 eşi olan yaklaşık 10 tane Suriyeli tanıyorum. Hatta eşlerinde birbiriyle gayet iyi geçindiğini biliyorum.” ifadelerini kullanmıştır.

Bu bağlamda İzmir ilinde çok eşlilikle bağlantılı örneklerin olduğu tespit edilmiştir. Bu verilen örnekler Türkiye’nin genel kültür yapısına aykırıdır. Suriyeli nüfusun artmasıyla durumun yaygınlaşacağı düşünüldüğünde kültür politikalarının etkin şekilde uygulanması büyük önem taşımaktadır.

Kültürün diğer bir ögesi olan dini konularda da kültürel güvenliği etkileyen bir bulguya rastlanmamıştır. Bunun en temel nedeni Suriyeli nüfusun yaklaşık %86’sının Müslüman olmasından kaynaklanmaktadır. Bu bakımdan İzmir ilinde dini kaynaklı kültürel güvensizlik durumu yoktur.

İzmir ilinde yaşayan Suriyeli bireylerle vatandaşlar arasında yaşanan temel kültürel sorun dilsel nedenlerden kaynaklanmaktadır. Suriyeli ve Afgan bireylerin en temel sorunlarının başında dil bilgisi bilgilerinin eksikliği gelmektedir. Bunun yanında kelime öğrenememe, cümle kuramama, fiili cümle sonunda kullanamama ve konuşmalara karşılık verememe dil öğrenirken yaşanan diğer sorunlar arasında yer almaktadır.

Sağlık sektörü iletişim kaynaklı sorunların en fazla karşılaşıldığı alan olarak görülmektedir. Türkçe ve hastanelerin işleyişini net bir şekilde bilmeyen Suriyeli

bireyler çeşitli aksaklıklara neden olmaktadır. 4 yıldır kanser tedavisi gören belirli zamanlarda kemoterapi, kan ve diğer testler için hastanelere gitmek zorunda olan mahalle muhtarı anket görüşmesi esnasında şu cümleleri aktarmıştır;

Muhtar: Maddi imkânım iyi olmadığı için genellikle Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesine gitmek zorundayım. Ben bu hastalıkla yıllarca mücadele etmiş biri olarak bilerek ve isteyerek kimsenin hakkını yemedim. Suriyeli bireyler sürekli olarak önümüze geçmektedir. Sıramızı almak için uğraşıyorlar. Hastanede Arapça bilen görevliler olduğunu biliyorum. Bu görevlilerden yardım almak yerine doğrudan hekimlere doğru yöneliyorlar. Bu durumla en fazla tahlillerde karşılaşıyorum. Onların adına konuşmam doğru olmasa da mahallede yaşayan insanlarda bu durumdan oldukça şikayetçi...

Buca ilçesinde görevine devam eden 112 sağlık çalışanları ise;

Sağlık Çalışanı 1: 2 yıl öncesiyle karşılaştırılınca azalmış olsa da halen ciddi şekilde iletişim sorunu yaşıyoruz. İşin ilginç olanı Suriyeli bireyler biz sağlık çalışanlarından Arapçayı öğrenmemizi bekliyorlar. Hâlbuki Türkçeyi öğrenmesi gereken onlardır.

Sağlık Çalışanı 2: Bizim görevimiz acil durumlara müdahale etmektir. 112 üzerinden gelen çağrılara göre hareket ediyoruz. Sağlık Bakanlığı bünyesinde yabancılara yönelik oluşturulan iletişim merkezi bulunmaktadır. Bu iletişim merkezinden gelen çağrılar bize sorun tespitli bir şekilde ulaşmaktadır. Yani bir hastaya gittiğimiz zaten olası komplikasyonları bilerek gidiyoruz. İletişime geçmek durumunda olduğumuz zaman ise el işaretleriyle anlaşıyoruz.

Suriyeli bireylerin İzmir ilinde yoğun olarak bulundukları bir diğer kurum İl Göç İdaresi Müdürlüğü'dür. İl Göç İdaresi'nde Arapça dili konusunda uzman personelin bulunmasından dolayı iletişim sorunu yaşanmamaktadır.

İzmir Büyükşehir Belediyesi Suriyeli ve diğer yabancı bireylerin entegrasyonunu sağlamak ve uyum düzeylerini arttırmayı hedeflemektedir. Bu amaç kapsamında Belediye bünyesinde 2021 yılının Ağustos ayında Kentsel Adalet ve Eşitlik Şube Müdürlüğü kurulmuştur. Müdürlük yabancı bireyleri sosyoekonomik durumlarından bağımsız değerlendirerek ayrımcılığın önlenmesini amaçlamaktadır. Müdürlüğün kurumsal örgütlenme sürecini tamamlamasından itibaren dilsel sorunlara yöneleceği düşünülmektedir (İBB, 2021).

İzmir Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinin dış göçle gelen bireylerle olan iletişim sorunlarının çözülmesinde hangi yöntemlerin kullanıldığının tespit edilmesi amacıyla yazılan 15.11.2021 tarihli 210559713 numaralı dilekçeye verilen

cevapta belediyelerin Arapça bilen personel istihdam ettikleri tespit edilmiştir. Bu yolla dil kaynaklı sorunları çözdükleri ifade edilmiştir.

Yukarıdaki görüşmelerden de anlaşılacağı üzere iletişim konusunun sağlık ve ikili ilişki konusunda dezavantaj yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

İzmir ilinde kültürel kaynaklı yaşanan bir diğer sorun etnik kimlik kaynaklı gerginliklerdir. İzmir ili mülteci ve sığınmacı dernekleriyle ile yapılan görüşmede Suriyelilerle vatandaşlar arasında güvenlik sorunu olmadığı ifade edilmiştir. Güvenlik sorunu olduğuna yönelik algının oluşma nedenini etnik kimlik kaynaklı saldırıların fazla olmasına bağlamaktadırlar. Bu durumun akademik çalışmalarda da sıkça dile getirildiği vurgulanmıştır. Etnik kimlik kaynaklı gerginliğin en önemli nedeninin ise sosyal medya ve haber sitelerinden kaynaklandığı ifade edilmiştir.

Bu önermenin doğru olup olmadığının tespiti amacıyla Türkiye’de en çok kullanılan sosyal medyalar da yer alan yorum ve paylaşımlar incelenmiştir. 15.11.2021 tarihinde Youtube arama motorunda “*Suriyeli*” anahtar kelimesiyle arama yapıldığında sıralanan ilk 700 videonun 584 tanesinin Suriyelilere yönelik olumsuz bir algı yarattığı tespit edilmiştir. Bu videoların başlıklarında en çok kullanılan kelimeler ise küfür (207), kavga (171), bıçak (337), yaralama (191), saldırı (140), huzur kaçırmama(57) ve gürültü(78)’dür.

Türkiye’de yoğun olarak kullanılan bir diğer sosyal medya uygulaması Twitter’dir. Uygulama üzerinden Suriyeli ve Afgan anahtar kelimeleriyle arama yapıldığında 17.11.2021 tarihi itibarıyla atılan son 1000 gönderinin 876 tanesi dış göçle gelen bireylere karşı olumsuz bir bakış açısını içerisinde barındırmaktadır. Ruhsatsız dükkân açma (51), Suriyeli işçi (274), Suriyeli nüfus fazlalığı (220), istemiyorum (217) Twitter da en çok kullanılan sözcük/sözcük öbekleri arasında yer almaktadır. Çalışma kapsamında yapılan analize benzer sonuçlar çeşitli araştırmalarda da vurgulanmıştır. Özdemir ve Özkan (2016) tarafından yapılan çalışma da Suriyeli sığınmacıların önemli bir bölümü düzen bozan, asi, dilenci gibi sıfatlar kullanılarak anlatıldığı sonucu çıkartılmıştır. Pandır, Efe ve Paksoy (2015) tarafından yapılan çalışmada tehdit, kaçak, dilenci, çocukların olumsuz şartlarda para için kullanılması anahtar kelimelerinin Suriyeli bireylerle bağlantılandığı görülmektedir.

Sivil toplum örgütleri sosyal medya ile birlikte haber sitelerinin de etnik kimlik konusunda ayrımcı bir dil kullandığını ifade etmektedir. Bu konu çalışmanın temel hareket noktası olmamakla birlikte üzerinde durulması gereken başlıklar arasında yer

almaktadır. Yaylacı ve Karakuş (2015) tarafından yapılan çalışmada, haber sitelerinin Suriyelilere yönelik bakış açılarının olumsuz olduğu sığınmacıların yük, tehdit olarak algılandığı vurgulanmıştır. Boztepe (2017) tarafından yapılan çalışmada ise haber sitelerinin ideolojik kaygılarla hareket ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Kanal 7 uygulanan sığınmacı politikasını başarılı görürken Suriyeli bireylere sahip çıkmıştır. Muhalif haber kaynakları arasında yer alan Halk TV, hükümetin göç politikalarını eleştirmektedir. Ana akım medyanın ise egemen ideolojinin politikalarını destekleyici hareket ettikleri görülmüştür. İlgili yayın organlarının ortak noktası sığınmacılara karşı olumsuzlayıcı bakış açısıyla hareket ettiklerinin düşünülmesidir. Göker ve Keskin (2015) tarafından yapılan farklı ideolojik düşünceyi temsil eden gelen gazetelerin incelendiği çalışmada Suriyeli bireylere karşı olumsuz bir tutum sergilendiği sonucuna varılmıştır. Ongun (2014) tarafından yapılan çalışmada ideolojinin göç konusundaki tutum ve davranışlarda belirleyici olduğu sonucuna varılmıştır.

Çalışma kapsamında 22.11.2021 tarihindeki gazete tirajları en yüksek 3 gazetenin Suriyeli, sığınmacı, mülteci anahtar kelimeleri kullanılarak çıkan 200 haberi incelenmiştir. 22.11.2021 tarihinde yapılan incelemeye göre Sabah gazetesinin hükümet politikalarına uyumlu haberler yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Gazetede Suriyeli mülteciler/sığınmacılar evlerine dönüyor(14), Suriye’de çözüm (8), düzensiz göçmen (21), Suriyelilere maddi ve manevi destek (51), sığınmacı gençler, yaşlılar, çocuklar(17) anahtar kelimeleri kullanılarak haberlerin yapıldığı görülmektedir. İlgili tarihte en çok okunan 3 gazeteden diğeri olan Hürriyette ise kaçak göçmen (32), hükümet tarafından uygulanan yardım kampanyaları (17), mülteci sorunu (8), mülteci akını(7) en çok kullanılan anahtar kelimelerdir. Üçüncü en çok okunulan gazete olan Sözcü gazetesinde ise Suriyeliler işsizlik yarattı(8), Belli sayıda Suriyeli T.C vatandaşı yapıldı, Suriyeli sığınmacıların yaratmış olduğu güvenlik sorunları (51), geri dönme(23), Suriyelilerin sayısı (62) anahtar kelimeleriyle haber yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Literatürdeki araştırmalar ve araştırma kapsamında yapılan medya taramasından da anlaşıldığı gibi sivil toplum kuruluşlarının medyanın etnik kimliğe yönelik olumsuz vurgusunun genellenemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Muhalif medya olumsuz nitelik taşıyan haberlere daha sık yer vermekle birlikte ideolojisi iktidardaki partiye yakın olan medya organları için bu durum net bir şekilde doğrulanamamıştır. Sivil toplum örgütlerinin de sorunların çözümünde bilimsel

doğruluğu kanıtlanmış veriler üzerinden hareket etmesi rasyonel plan ve projeler gerçekleştirilmesini kolaylaştıracaktır.

4.2.6. Çevresel Güvenliğe Yönelik Bulgular

Tablo 32’den görüldüğü üzere katılımcıların 28,9’u ekolojik çevresel bozulmalarla Suriyelileri; 30,3’u de Afganları bağlantılı görmektedir. Katılımcıların 33,8’i evsel katı atık artışını Suriyelilere; %32,2’si ise Afganlara bağlamaktadır. Yine sağlıksız kentleşme konusunda katılımcıların yaklaşık %60’ı Suriyeli bireyleri bağlantılı görmektedir. Bu algıların geçerli olup olmadığını tespit edilmesi amacıyla İzmir Büyükşehir Belediyesi ve İlçe Belediyelerinden Bilgi Edinme Kanunu kapsamında dilekçe yoluyla bilgi istenmiştir. Dilekçe kapsamında sağlıksız kentleşme konusunda Suriyeli ve Afgan bireylerin etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 32: Suriyeli ve Afgan Sığınmacıların Çevresel Güvenliğe Etkisi Konusunda Katılımcıların Algısını Gösteren Tablo

EKOLOJİK ÇEVRESEL BOZULMA				
	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran	Frekans	Yüzdelik Oran
Bağlantılı	77	18,2	73	17,3
Kısmen Bağlantılı	49	11,6	55	13,0
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	83	19,7	80	19,0
Kısmen Bağlantısız	56	13,3	65	15,4
Bağlantısız	147	34,8	134	31,8
Fikrim Yok	10	2,4	15	3,6
Toplam	422	100,0	422	100,0
EVSEL ATIK ARTIŞI				
	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
Yanıtlar	Frekans	Yüzdelik Oran	Frekans	Yüzdelik Oran
Bağlantılı	84	19,9	79	18,7
Kısmen Bağlantılı	58	13,7	57	13,5
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	70	16,6	58	13,7
Kısmen Bağlantısız	62	14,7	64	15,2

Bağlantısız	112	26,5	121	28,7
Fikrim Yok	36	8,5	43	10,2
Toplam	422	100,0	422	100,0
SAĞLIKSIZ KENTLEŞME				
Yanıtlar	Suriyeli Bireyler		Afgan Bireyler	
Bağlantılı	166	39,3	97	23,0
Kısmen Bağlantılı	85	20,1	67	15,9
Ne Bağlantılı Ne Bağlantısız	71	16,8	81	19,2
Kısmen Bağlantısız	40	9,5	76	18,0
Bağlantısız	50	11,8	91	21,6
Fikrim Yok	10	2,4	10	2,4
Toplam	422	100,0	422	100,0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

İzmir Büyükşehir Belediyesi Güney Alanları Bakımı Şube Müdürlüğü 29.09.2021 tarihli 2104794546 numaralı dilekçeye;

“Söz konusu Suriyeli ve Afgan bireylerin yeşil alanlar ve parklardaki tahribatı vb. gibi çevreye zarar vermesi ile ilgili olarak; herhangi bir çalışmamız, istatistiki verimiz bulunmamaktadır. Bilgilerinize arz ederiz...” şeklinde cevap vermiştir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi İmar Denetimi Şube Müdürlüğü de bu konuda herhangi bir istatistiki verilerinin olmadığını ifade etmiştir.

İzmir ili Buca ilçe belediyesinden Cimer kanalıyla 12.10.2021 tarihli 2105051821 evrak numarasıyla gelen cevapta bu tip bir istatistiğin tutulmadığı anlaşılmıştır. Gaziemir, Bornova, Selçuk, Tire, Torbalı, Karşıyaka, Dikili, Foça, Karabağlar, Menemen, Balçova belediyeleriyle telefon aracılığıyla yapılan görüşmelerden de bu tip istatistiğin tutulmadığı bilgisi paylaşılmıştır.

Mahalle muhtarlarıyla yapılan görüşmelerden de Suriyeli veya Afgan bireylerin çevresel bozulmaya sebebiyet verip vermediğine dair doğrulanabilir bilgiler elde edilememiş olup Konak ilçesi Dayıemir Mahallesi muhtarı şu açıklamaları yapmıştır:

“Mahallemizde yaklaşık 250 Suriyeli birey (20 hane) bulunmaktadır. Nadir de olsa çevreyi kirletiyorlar. Parklarda çekirdek çitliyorlar, atıkları çöplere atmıyorlar. Bunları vatandaşlarda yapıyor. O yüzden doğrudan şu şekilde çevreyi kirliliği yaratıyorlar demek pek doğru olmaz sanırım.”

Torbalı ilçesinde isminin verilmesini istemeyen bir mahalle muhtarı;

“İnsanoğlu olarak çevreyi kirletiyoruz. Suriyeli veya Afgan bireyler park, bahçe gibi sosyal alanlarda atıklarıyla vatandaşlar kadar çevreyi kirletiyorlar. Vatandaşlardan fazla düzeyde değiller.” ifadelerini kullanmıştır.

Bu bağlamda çalışma kapsamında Suriyeli ve Afgan bireylerin çevresel bozulmaya etkisi konusunda veri elde edilemediğinden yorum yapılamamıştır. Elde edilen nitel veriler çevresel güvenlik konusunda sorun alanı oluşmadığına yöneliktir.

4.3. MAHALLE MUHTARLARIYLA YAPILAN GÖRÜŞMENİN ÇIKTILARI

03.09.2021- 30.12.2021 arasında 101 mahalle muhtarıyla yapılandırılmamış mülakat görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Bu mülakat görüşmelerinde Suriyeli ve Afgan sığınmacıların kişi güvenliği alt başlığı altında güvenlik sorunu yaratıp yaratmadığının tespiti amaçlanmıştır. Görüşme sırasında isminin paylaşılmasını istemediğini ifade eden muhtarların isimleri verilmemiştir. İsmi paylaşılmasında sakınca görmeyen muhtarlara ise mahalle adları ve isimleriyle birlikte çalışmada yer verilmiştir. Örneklemeye dâhil olacak mahalle muhtarlarının seçiminde Suriyeli bireylerin yoğunlukta olduğu ilçelerde yer alan muhtarlara ağırlık verilmiştir. Bu başlık altında mahalle muhtarlarıyla yapılan görüşmenin çıktılarına ilçe özelinde yer verilecektir.

4.3.1. Torbalı İlçesi Mahalle Muhtarlarıyla Yapılan Görüşmelerin Çıktıları

Atatürk Mahallesi Muhtarı Remzi Avcı;

“Benim görev yaptığım mahalle şu an Suriye’nin bir kasabası gibi. 5000’den fazla Suriyeli var. Suriyeli ve vatandaşlar arasında çok sık kavga olmaktadır. Kiralar Suriyelilerin gelmesiyle yaklaşık %30-40 oranında artmıştır. Kiraların artışı onları etkilemiyor. Bir hane içerisinde 10-15 kişi arasında yaşıyorlar.” ifadelerini kullanmıştır.

İsmi verilmesini istemeyen mahalle muhtarı;

“Mahallede yaklaşık 500 Suriyeli bulunmaktadır. Barış Pınarı Harekâtı öncesi hırsızlık olayları oluyordu. Soyulmayan dükkan, market yok gibiydi. Bu harekât sonrası göç eden çok oldu. Şu anda güvenlik sorunu yoktur”. ifadelerini kullanmıştır.

Torbalı ilçesinde görev yapan isminin verilmesini istemeyen mahalle muhtarı; *“Suriyeli sığınmacıların kişi güvenliğini etkileyen ciddi eylemleri bulunmaktadır. Bu eylemlerin başında hırsızlık ve kavga gelmektedir. Yakın zamanda 5 sokak ötede bulunan mahallede hırsızlık yapıldığı tespit edilmiştir. Polis ekipleri gelip şüpheliyi götürdüler. Birkaç gün sonra tutuklandığı haberini aldım. Daha sonra hiç görmedim. Durumu hakkında bilgim yok. Kavga ve yaralama olayları da bu bölgede sıkça görülüyor. Son dönemde bu eylemler örgütlü bir şekilde gerçekleştirilmeye başlandı. Yerel halktan biri ile Suriyeli arasında ufak bir tartışma çıktığı anda 2,3 dakika içerisinde Suriyeliler olay yerine toplu şekilde geliyor. Whatsapp ve diğer sosyal medya uygulamaları üzerinden örgütlenme durumlarında artış yaşanmaktadır. Dış göçle gelen bireyler arasında çeteleşme çok fazla”* ifadelerini kullanmıştır.

Bu durumu doğrulayacak haberlerin basına çok yansımadağı yerel haber sitelerinde bu habere yer verildiğı görölmektedir. İlgili haberde Suriyeli sığınmacı yaşadığı tartışma nedeniyle akraba ve arkadaşlarını olay yerine çağırarak kalabalık grup desteğıyle telefon tamircisi dükkânına saldırıda bulunmuştur (Bizim Torbalı, 2017). Alan araştırmalarından elde edilen bilgilerden hareketle bu tip çeteleşme eğilimleri devam etmektedir.

Yemişlik Mahalle Muhtarı Halil Kula;

“Görevli olduğum mahallede yaklaşık 100 Afgan, 500 Suriyeli bulunmaktadır. Mahallede yaşayan Suriyeliler yerleşik düzene alışkın insanlar değildir. Kültürleri bizden oldukça farklı. Çocuklara temel lavabo eğitimi bile verilmiyor. 6 yaşındaki çocuk sokağın bir kenarında lavabo ihtiyacını giderebiliyor. Bu durum yaşadığımız mahallenin kirlenmesine yol açmaktadır.”

“Bir dairede 10-15 kişi kalıyor. Hiç kimseyi tanımıyoruz, nasıl insanlar bilmiyoruz. Hırsızlık suçunu çok işliyorlar. Bu eylemleri yapmamaları için uyardığımız zaman tepki gösteriyorlar. Uyarılarımız artınca toplanıp bizi tehdit ediyorlar. Özellikle whatsapp grupları aracılığıyla kısa bir sürede çete gibi toplanıyorlar. Hemen hepsi bıçaklı geziyor. Sokakta yürümeye bile korkar hale geldik.”

“Bir durum üzerinde de durmak istiyorum. Kayıtsız gelen çok Suriyeli sığınmacılar var. Kaydı Mardin ilinde ama İzmir Torbalı Yemişli mahallesinde oturmaktadır. Bu kişi suç işlese nasıl ispatlayacaksınız?”

“Torbalı, tarımla geçimini sağlayan insanların yaşadığı bir ilçedir. İnsanların önemli kısmı geçimini tarım işçiliğıyle sağlıyor. Bir amele veya tarım işçisinin yevmiyesi günlük 120-150 TL arası değişmektedir. Suriyeli bireyler ise günlük 70 TL 'ye çalışıyor, sigorta da yapılmıyor. İşveren bu yüzden Suriyeli bireyleri tercih ediyor. Yerel halkın yapacağı işler ciddi oranda azaldı. Son dönemde aileler çocuklarını Suriyelilerle çalıştırmamak için işe göndermemeye başladı. Benim çocuğum Suriyelilerle çalışacağına evinde otursun ekmek peynir yesin daha iyi algısı ortaya çıkmaya başladı.”

“Kaymakamlıkta çeşitli toplantılara katılıyor. Göç ile ilgili konularda sivil toplum örgütleri de katılım gösteriyor. Örgüt temsilcileri Suriyeli bireyleri haksız

bir şekilde koruyor. İşsizliğin Suriyeliler nedeniyle arttığını ifade ettiğimde bana tepki gösteriyorlar. Benim düşüncem Suriyeliler nedeniyle işsizlik arttı. Sivil toplum örgütlerinin savunması yerel halkın çalışmadığı işlerde Suriyeliler çalışıyor o açığı kapatıyor. Bu tamamen yanlış bir savunmadır. İnsanlar yıllardır burada çalışıyor. Peki bu istenmeyen işleri o zamanlar kimler yapıyordu?”

“Son olarak şunu ifade etmek istiyorum. Ben 1987 yılında tır şoförlüğü yapıyordum. O zamanlar Suriye’ye mamul mal getirip götürüyordum. O yıllarda lambalarda, demir raylarında dilenen Suriyeli çocuklar görüyordum. Şimdi ise İzmir ilinde 1987 yılındaki o durumu görüyorum.” ifadelerini kullanmıştır.

Alpkent Mahalle Muhtarı Hüseyin Aktaş;

“Mahallede Suriyelilerin yaşadığı 3 hane var. Güvenlik sorunu yaşanmıyor. Gelir seviyesi ve yaşam kaliteleri yüksek olduğundan düzeni bozucu eylemler sergilenmiyor.” ifadelerini kullanmıştır.

İsminin verilmesini istemeyen mahalle muhtarı;

“Mahallede Afganlı yaşamamaktadır. Suriyeli sayısı oldukça fazla. Güvenlik sorunları çok yaşanıyor. Sadece Karşıyaka Mahallesinde değil Torbalı’nın genelinde bu sorun yaşanmaktadır. Mahallede yaşayan iki vatandaşımız öldürüldü. Biri yan bakma kavgası biri de maddi kaynaklıydı. Gerginlikler oldukça yüksek. Torbalı olarak huzurlu değiliz.” ifadelerini kullanmıştır.

Torbalı Mahalle Muhtarı Hüseyin Kuran;

“Torbalı mahallesinde Afgan yaşamamaktadır. 50 hanede Suriyeliler bulunmaktadır. 2017-2018 yılları arasında güvenlik sorunu oldukça fazlaydı. Mahallede polis ve bekçi sayısının artırılmasıyla kavga ve yaralama olayları azaldı. Emniyetimiz son zamanlarda çok iyi çalışıyor. Buna rağmen tam bir güvenlik ortamı sağlanamadı. İzbanaya yakın bir mahalle olmamızın bu durumda büyük bir etkisi var. İzban durağını kullanan kişi sayısı fazla olduğu için para isteme ve dilencilik olayları çok yaygın. ifadelerini kullanmıştır.

Torbalı ilçesinde görev yapan isminin verilmesini istemeyen mahalle muhtarı;

“10 yıl öncesine kadar mahallede herkes birbirini tanırdı. Kapıları kilitlenmez çok sıcak günlerde açık bile bırakılırdı. Ramazan aylarında mahallece toplanır iftarlar yapılır sahurlara kadar oturulurdu. Şimdi dış göçün artmasıyla geleneksel alışkanlıklarımızı terk ettik. Kimse gerekmedikçe dışarda zaman geçirmiyor. Çocuklar dışarda oyun oynamıyor. Bu durumun temel nedeni Suriyelilerin yarattığı güvensiz ortamdır. Hırsızlık, yol kesip para isteme, yaralama mahallede çok sık olan eylemler arasında yer almaktadır. Suriyeli çocuklar beni gelecek için çok endişelendiriyor. Dileniyorlar ve hırsızlık yapıyorlar. Bu durumu benimseyenler normal görenler bile var. Şimdi bu çocuklar ufak, çaldıkları şey şeker, ekmek... peki 10-15 yıl sonra bu alışkanlıkları gitmezse ne olacak?” ifadelerini kullanmıştır.

Anket verilerinden, mahalle muhtarlarıyla ve sivil toplum örgütleriyle yapılan görüşmelerden toplanan bilgilere göre Torbalı ilçesinin kişi güvenlik düzeyinin düşük

olduğu sonucuna varılmıştır. İlçede hırsızlık başta olmak üzere kavga, yaralama, delici ve kesici alet kullanma olaylarının sıkça yaşandığı ve basına yansımadağı tespit edilmiştir. Yine ekonomik güvenlik düzeyinin mahallede düşük olduğı tespit edilmiştir. Kayıt dışı çalışan sayısı, kiraların yerel halkı zorlayacak şekilde artışı ekonomik güvenlik düzeyini düşürücü nedenlerin başında gelmektedir. Hızlı nüfus artışı, ilçe genelinde çok eşli evliliklerin yaygınlığı kültürel güvenlik düzeyini düşürücü nedenler arasında yer almaktadır.

4.3.2. Konak İlçesi Mahalle Muhtarlarıyla Yapılan Görüşmenin Çıktıları

Atila Mahallesi Muhtarı Ali Çatkın;

“6 hanede Suriyeliler yaşamaktadır. Afgan sığınmacı yoktur. Dış göç kaynaklı bir güvenlik sorunu yaşamıyoruz. Suriyeli bireyler kapalı bir şekilde yaşamaktadır. Durumları birçok vatandaştan iyi, kendi hallerinde yaşıyorlar.”

Alsancak Mahallesi Muhtarı Hicran Akuzun;

“Mahallemizde Suriyeli, Afgan sığınmacılar ve İtalyan askerleri bulunmaktadır. Hırsızlık olayları mahalle içerisinde yaşayan sığınmacılar tarafından mahalle sınırları dışında yapılmaktadır. Mahallede yaşayan insanların hırsızlıkla ilgili şikâyeti hiç olmadı. Alsancak, Karşıyaka, Konak, Balçova gibi kalabalık alanlarda, dükkânların çok olduğı bölgelerde bu mahallede yaşayan sığınmacılar hırsızlık suçunu işlemiştir. Geçen ay (2021 yılı Eylül Ayı) Yüzbaşı Şerafettin Mahallesi'nde el sanatları yapan bir dükkândan çanta çalındı. Çalan sığınmacılar bu mahallede yaşıyorlarmış. Kolluk birimleri arama için mahalleye geldiler. Gözlük, şapka, çanta, ayakkabı hırsızlığı çok oluyor.” ifadelerini kullanmıştır.

Dayıemir Mahalle Muhtarı Ali Kartalcıklar;

“Suriyeli bireylerin kendi aralarındaki kavgalarına çok şahit oluyoruz. Nedenini bilmediğimiz bir konuda iki grup arasında aniden kavga çıkabiliyor.” ifadelerini kullanmıştır

Konak Altıntaş Mahallesi muhtarı Selda Arslan ise;

“Mahallede yaklaşık 50 hanede Suriyeliler yaşamaktadır. Suriyelilerden kaynaklı bir güvenlik şikâyeti yoktur. Yerel halktan Suriyelilere yönelik tepki var. Yaklaşık iki yıl önce Avrupa Birliği'nden yardım kolileri mahalleye getirildi. Mahallede yaşayanlar bizim de ihtiyacımız var bize neden yardım edilmiyor serzenişinde bulundu. O anda biraz gerginlik yaşandı ama onun dışında bir sorun olmadı.” ifadelerini kullanmıştır.

Huzur Mahallesi Muhtarı Osman Öksüz;

“Huzur Mahallesi'nde Afgan sığınmacı yoktur. 25 hanede Suriyeli yaşamaktadır. Güvenlik sorunu yaşanmıyor ancak siz akademisyenlerin üzerinde durması gereken başka bir konu olduğunu düşünüyorum. Bu konu bilinçsiz nüfus artışıdır. Suriyeliler ufak yaşlarda evleniyorlar. Çocuk yapma konusunda

oldukça hevesliler. 3 yıllık evli ailelerin, iki çocuğu; 25 yaşını doldurmamış insanların birer yaş arayla 3,4 çocuğu kesin bulunuyor. Çok hızlı bir şekilde mahalledeki Suriyeli nüfus artıyor.” ifadelerini kullanmıştır.

Kosova Mahallesi Muhtarı Reşit Gezginci;

“Mahallede kiraların yüksek olması nedeniyle maddi durumu iyi olan Suriyeliler yaşamaktadır. Bu yüzden güvenlik sorunu yaşanmıyor.” ifadelerini kullanmıştır.

Millet Mahallesi Muhtarı Şener Doğan;

“Millet Mahallesi’nde yaklaşık 500 Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Mahallede güvenlik sorunu yok ama vatandaşların tepkisi oldukça yüksek. Bu tepkinin iki temel nedeni var. Bunlardan birincisi nüfusun artmasından dolayı bazı işlemlerin gecikmesidir. (Örneğin banka, hastane gibi kamusal alanlarda sıra bekleme süresinin artması vb.) İkinci bir neden ekonomiktir. Suriyelilerin şehre gelmesiyle bazı alanlarda yerel halkın işleri sığınmacılara yaptırılmaya başlanmıştır. Bu iki nedenden dolayı tepki oluştu. Ben bu tepkilere rağmen son dönemde yerel halkın ve sığınmacıların kaynaştığını düşünüyorum. Günden güne ilişki seviyeleri yükseliyor.” ifadelerini kullanmıştır.

Dolapkuyu Mahalle Muhtarı Murat Urey;

“Mahallede 20 Suriyeli, 5 Afgan aile bulunmaktadır. Dış göç kaynaklı yaşanan en temel güvenlik sorunu hırsızlıktır. Ekonomik gelir seviyesi düşük sığınmacılar hırsızlık faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Kavga, yaralama, sözlü şiddet suçları da çok sık görülüyor. Her zaman kalabalık gruplar halinde dolaşıyorlar. Vatandaşlardan tepki olduğu zaman birlikte hareket ediyorlar. Vatandaşlar korkuyor. Romanların yaşantısına çok benzetiyorum.” ifadelerini kullanmıştır.

İsminin verilmesini istemeyen mahalle muhtarı;

“Suriyeli birey sayısı oldukça fazla. 2,3 günde bir güvenlik sorunu yaşanıyor. Mahallede herkes huzursuz yaşıyor. Önümüzü kesip para isteyen Suriyeliler var. Sokakta yürürken korkuyoruz. Eskiden sürekli anneme gidip gelirdim. Artık akşam saatlerinde korktuğum için gidemiyorum. İzmir İl Emniyet Müdürlüğü’ne de çok teşekkür ediyoruz. Araba hırsızlığından dolayı son zamanlarda denetimleri arttırdılar.” ifadelerini kullanmıştır.

Güzelyurt Mahallesi Muhtarı Hüseyin Koparan;

“Güzelyurt Mahallesinde dış göç kaynaklı güvenlik sorunu asla olamaz. Burası turistik bir mahalle özellikle Yahudiler için oldukça önemlidir. Mahallede güvenlik politikaları ilk sırada gelir. Mahalle aynı zamanda karakola yakın bir mevkide bulunmaktadır. Konut sayısı az olmakla birlikte karakola yakınlıktan dolayı konutlarda emniyet mensupları oturmaktadır. Mahalle oldukça güvenlidir.” ifadelerini kullanmıştır.

Hurşidiye Mahallesi Muhtarı Enis İpek, Güzelyalı Mahallesi Muhtarı Nedim Altan, Barbaros Mahallesi Muhtarı İsmet Çağdaş ve Akın Simav Mahallesi Muhtarı Hatice Gazezoğlu güvenlik sorunu olmadığını ifade etmişlerdir.

Kültür Mahallesi Muhtarı Nilgün Güney, mahallede dış göçle gelen Suriyeli ve Afgan bireyin bulunmadığını, Mehmet Ali Akman Mahallesi Muhtarı Hüseyin Civelek mahallelerinde Suriyeli ve Afgan sığınmacının bulunmadığını mahallede ekonomik düzeyi yüksek kaymakam ve emekli valilerin ikamet ettiğini belirtmiştir.

Anket verilerinden, mahalle muhtarlarıyla ve sivil toplum örgütleriyle yapılan görüşmelerden toplanan bilgilere göre Konak ilçesinde hırsızlık ve çete benzeri örgütlenmelerin sıkça yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.3.3. Buca İlçesi Mahalle Muhtarlarıyla Yapılan Görüşmelerin Çıktıları

Akıncılar Mahallesi Muhtarı Murat Arslan;

“Mahallemizde yaklaşık 65 Suriyeli birey bulunmaktadır. Herhangi bir güvenlik sorunu yaşanmamıştır.” ifadelerini kullanmıştır.

Atatürk Mahallesi Muhtarı Sedat Erşahin;

“Mahallemizde 20 Suriyeli birey bulunmaktadır. Herhangi bir güvenlik sorunu yaşanmamıştır.” ifadelerini kullanmıştır.

Adatepe Mahallesi Muhtarı Nuri Nezir;

“Mahallemizde yaklaşık 60 Suriyeli birey yaşamaktadır. Herhangi bir güvenlik sorunu yaşanmamıştır”. ifadelerini kullanmıştır.

Buca Kooperatifleri Mahallesi Muhtarı Hakan Dönertaş;

“Mahallemizde 4 hanede yaklaşık 25 Suriyeli birey bulunmaktadır. Herhangi bir güvenlik sorunu yaşanmamıştır.” ifadelerini kullanmıştır.

Cumhuriyet Mahallesi Muhtarı Sevlı Aladağ;

“Mahallede 1 hanede Suriyeliler yaşamaktadır. Çoğu zaman kendilerini görmüyoruz. Herhangi güvenlik sorunu yoktur.” ifadelerini kullanmıştır.

Çamlıkule Mahallesi Muhtarı Kamer Kurt;

“Mahallede 15 Suriyeli aile, 2 tane de Afgan kadın yaşamaktadır. 2 Afgan kadında vatandaşlarla evlidir. Dış göç kaynaklı güvenlik sorunu yaşanmadı. Kayıt dışı ekonomik faaliyetler arttı. Vatandaşlar bu kayıt dışı sektör istihdamı nedeniyle oldukça rahatsız. Ev kiralari konusunda artış yaşanmadı. Buradaki binalarin tümünde aileler yaşadığı için Suriyeli bireylerin binalarina gelmesini kabul etmedi.” ifadelerini kullanmıştır.

Çamlıpınar Mahalle Muhtarı Mehmet Salih Aydın;

“Mahallede yaklaşık 30 ailede, 200 Suriyeli bulunmaktadır. Güvenlik sorunu yaşanmamıştır. Kayıt dışı ekonomik faaliyetler özellikle tekstil sektöründe çok arttı. Bu sektörde çalışanlar genelde 3-5 aylık zaman aralıklarında çalışıyorlar. Mahallenin en büyük sorunu dış göçle gelen bireyler nedeniyle artan kira oranlarıdır. Kiralar yaklaşık %50 oranında artış gösterdi”. ifadelerini kullanmıştır.

Göksu Mahallesi Muhtarı Ramazan Ateş;

“Mahallede yaklaşık 2500 Suriyeli birey yaşamaktadır. Çevredeki yerleşim birimleri incelendiğinde en yoğun göç alan mahallelerin başında gelmekteyiz. Güvenlik sorunu yaşanmadı. Kiraların artışını bir güvenlik sorunu olarak görüyorsanız kiralar %100 oranında arttı. Bu artış kirada yaşayanları ekonomik olarak zorladı.” ifadelerini kullanmıştır.

Vali Rahmi Bey Mahallesi Eşfak Yurdanur;

“Mahallemizde 8 adet Suriyeli bulunmaktadır. Sosyoekonomik yaşantılarına bakıldığında iyi düzeydedir. Bir tanesi eğitim fakültesi yakınlarında kafe işletmektedir. Herhangi bir güvenlik sıkıntısı yaşamadık ama Göksu ve Gediz civarında olduğunu duyuyoruz.” ifadelerini kullanmıştır.

Mustafa Kemal Mahallesi Muhtarı Ahmet Duran Koç;

“Mahallede yaklaşık 2000 Suriyeli yaşamaktadır. Güvenlik sorunu olarak hırsızlık vardır. Hırsızlığa ek olarak akşam saatlerinde çok fazla gürültü oluyor. Mahalleli uyarmaya çekiniyor. Dış göçle birlikte kiralarda da 500 TL’ye yakın artış yaşanmıştır. ifadelerini kullanmıştır.

İsminin verilmesini istemeyen mahalle muhtarı;

“Mahallede yaklaşık 1000 Suriyeli yaşamaktadır. Güvenlik sorunu yoktur. Sanayi bölgesine yakın bir mahallede olduğumuz için kayıt dışı çalışma çok fazladır. Düşük ücretle Suriyeli bireyler tercih ediliyor”. Sanayiye yakın bölgelerde de kiraların arttığını biliyorum. Yaklaşık %30-%50 arasında kira artışı olmuştur. ifadelerini kullanmıştır.

Yıldız Mahallesi Muhtarı Behiye Erim;

“Mahallede 450-500 arasında Suriyeli yaşamaktadır. Güvenlik sorunu yoktur. Kiralarda %100’e yakın bir artış yaşanmıştır.” ifadelerini kullanmıştır.

Fırat Mahallesi Muhtarı Feramuz Eroğlu;

“Mahallede 2000’e yakın Suriyeli yaşamaktadır. Güvenlik sorunu yaşanmadı. Suriyelilerin mahalleye gelmesiyle kayıt dışı ekonomik faaliyetler artmıştır. İnşaat ve

tekstil sektörlerinde kayıt dışı çalışan çok fazla Suriyeli olduğunu biliyoruz. Yoğun dış göç kiralarda artmasına neden oldu. 300 tl değerinde olan evler birden 1500-2000 tl arasında kiraya verilmeye başlandı.” ifadelerini kullanmıştır.

İsminin verilmesini istemeyen mahalle muhtarı;

“Mahallede Suriyeli birey sayısı çok fazladır. Yaklaşık 750 hanede Suriyeliler yaşamaktadır. Güvenlik sorunu değil ama dış göç nedeniyle ekonomik sorunlar yaşamaktayız. Suriyeli bireylerin artması en başta pazar fiyatlarını etkiledi. Maddi durumu iyi olmayan vatandaşlar pazarların toplanmasına yakın ucuz fiyatlı ürünleri alırdı. Şimdi akşamları bu fiyatlar nüfus çokluğundan dolayı düşmüyor. Market alışverişlerini Suriyeli esnaflardan yapıyorlar. Ekonomiye katkıları çok düşük. Bölgedeki kiralarda %300 oranında arttı. 40-50 yaşındaki binalar için 1000 Tl kira istiyorlar.” ifadelerini kullanmıştır.

Menderes Mahallesi Muhtarı Çiğdem Çetinsöz;

Mahallede Suriyeli ve Afgan birey yaşamamaktadır. Bölgenin kiralari oldukça yüksek olduğundan tercih edilmemektedir. ifadelerini kullanmıştır

İsminin verilmesini istemeyen bir mahalle muhtarı;

“Suriyeli 15-18 yaş arası çocuklar kendi yaşlarındaki vatandaşların çocuklarına sert davranıyorlar. Ellerindeki cips, kola, şeker vb gıda maddelerini alıyorlar. Vatandaşlarda gerginlik çıkmasın diye bir şey yapmamayı tercih ediyorlar. Mahallede 70 yaşında bir kadın ikamet etmektedir. 2 poşet alışveriş yapmış evine dönerken yardım bahanesiyle bir tanesinin içindeki gıda maddelerini almışlar. Teyze çok sonradan fark etmiş.” ifadelerini kullanmıştır.

Yeşilbağlar Mahallesi Muhtarı İlami Çetin;

“2000’den fazla Suriyeli bulunmaktadır. Bir iki hırsızlık olayı dışında halktan çok şikâyet gelmedi. Hırsızlık olaylarını genelde ihtiyaçtan dolayı yapıyorlar.” ifadelerini kullanmıştır.

Yenigün Mahallesi Muhtarı Ergun Bahşi;

“Mahallede 100 Suriyeli yaşamaktadır. Kayıt dışı ekonomik faaliyetler inşaat ve tekstil alanında yoğunlaşmıştır. Kiralarda da artış %70 oranında diyebiliriz.”

Çağdaş Mahallesi Muhtarı Aydın Ustabaş, Aydoğdu Mahalle Muhtarı Aslı Doğmaz, Barış Mahallesi Muhtarı Gürcan Bucalılar, Belenbaşı Mahalle Muhtarı İsmet İlhan, Dicle Mahallesi Muhtarı Serkan Korkmaz, Güven Mahallesi Muhtarı Mustafa Sepin, Doğancılar Mahallesi Muhtarı Nebahat Coşkun, Efeler Mahallesi Muhtarı Metin Aktaş, Yaylacık Mahallesi Muhtarı Hasan Gırız görevli oldukları mahallelerde Suriyeli ve Afgan birey bulunmadığını ifade etmiştir.

Buca ilçesinde yapılan görüşmelerden elde edilen çıktılarına göre Torbalı ve Konak ilçelerine göre dış göç kaynaklı güvenlik sorunlarıyla daha az karşılaşıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Buca ilçesinde inşaat ve tekstil sektörlerinde kayıt dışı

ekonomik faaliyetlerin arttığı bu durumda yerel halkta huzursuzluğa neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.3.4. Bornova İlçesi Mahalle Muhtarlarıyla Yapılan Görüşmenin Çıktıları

Çamkule Mahallesi muhtarı Hüseyin Şimsek;

“Mahallede yaklaşık 2500 Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır, 22 tane de Afgan sığınmacı vardı ama Eski İzmir civarına göç ettiler (Çatalkaya Mahalle muhtarı Hıdır Tekeme’nin de benzer ifadesi bulunmaktadır). Suriyeli sığınmacılar hırsızlık suçunu çok işlemektedir. Çalınması kolay küçük şeyleri tercih ettiklerini biliyorum. Telefon, çanta vb. gibi. Kendi aralarındaki kavgalara da çok sık denk geliyoruz.” ifadelerini kullanmıştır.

Zafer Mahallesi muhtarı Ali Tek;

“Mahallede Suriyeli ve Afgan bireylerin sayısı oldukça fazladır. Suriyeli ve Afganların toplam sayısı yaklaşık 7000’dir. Suriyeliler daha fazladır. Mahallede en sık karşılaşılan güvenlik sorunları kavga ve yaralama olaylarıdır. Bıçaklı çok insan görüyoruz. Bıçaklı yaralamalar oldukça fazla.” ifadelerini kullanmıştır.

Yeşilçam Mahallesi Muhtarı Hamdi Şengül;

“Suriyelilerle mahalleli arasında sürekli güvenlik sorunu yaşanıyor. Parkta yan bakma, vatandaşlarının eşine, çocuğuna yan bakma gibi bir sürü nedenden dolayı tartışma çıkıyor. Bu yüzden mahallede huzur seviyesi çok düştü.” ifadelerini kullanmıştır.

İsminin verilmesini istemeyen mahalle muhtarı;

“Mahallede yaklaşık 500 Suriyeli bulunmaktadır. Suriyelilerin hırsızlık ve kavga olaylarına karıştığını biliyoruz. Kavga olayları nedeniyle 4 kez polisleri aradığımı hatırlıyorum”. ifadelerini kullanmıştır.

Çınar Mahallesi Muhtarı Mustafa Kaplan;

“Mahallede 30 hanede Suriyeliler yaşamaktadır. Yaklaşık sayıları 150’dir. 2 yıl öncesine kadar mekân kollama konusunda çok sorunlar yaşandı. Belli mekânları sahiplenip o bölgeye giriş çıkış olmasını istemiyorlardı. Şimdi ise bir güvenlik sorunu yaşanmamaktadır. Kayıt dışı sektör mevcuttur. Özellikle tekstil, inşaat ve ayakkabılık sektöründe kaçak işçi olarak çalışıyorlar. Suriyeliler nedeniyle kiralarda %100’e yakın bir artış yaşanmıştır.” ifadelerini kullanmıştır.

Egemenlik Mahallesi Muhtarı Mustafa Kaplan;

“Mahallede 300 Suriyeli bulunmaktadır. Herhangi bir güvenlik sorunu yok ancak ayakkabıcılar sitesinde kayıt dışı istihdam oldukça fazladır.” ifadelerini kullanmıştır.

Karacaoğlan Mahallesi Muhtarı Sönmez Eliş;

“Mahallede yaklaşık 100 Suriyeli bulunmaktadır. Güvenlik sorunu yoktur. Kayıt dışı istihdam ayakkabıcılar sitesinde oldukça fazla.” ifadelerini kullanmıştır.

Koşukavak Mahallesi Muhtarı Necattin Yılmaz;

“Yaklaşık 40 hanede Suriyeli bireyler yaşamaktadır. Bornova ilçesi kayıt dışı istihdamın en çok olduğu bölgeler arasındadır. Ayakkabıcılar sitesinde düşük ücretlerle Suriyeliler çalıştırılmaktadır.” ifadelerini kullanmıştır.

Mevlana Mahallesi Muhtarı Şahin Işığın;

“Mahallede yaklaşık 2000 Suriyeli yaşamaktadır. Zaman zaman kavga ve ufak gerilimler yaşanmaktadır. Bu kavgaların temel nedeni ırkçılıktır. Sen Suriyelisin sen Arapsın ifadeleri kavgaların temel nedenini oluşturmaktadır. Kayıt dışı ekonomi çok fazladır. Suriyeliler Ayakkabıcılar sitesinde çok düşük ücretler karşılığında çalıştırılmaktadır. Kiralarda ise yaklaşık %30’a yakın bir artış olmuştur.” ifadelerini kullanmıştır.

İsminin verilmesini istemeyen mahalle muhtarı;

“Mahallede yaklaşık 1000 Suriyeli bulunmaktadır. Kavga ve yaralama en çok görülen güvenlik sorunlarıdır. Bu sorunların temel nedeni ekonomiktir. Dükkân açan Suriyelilerin vergiden muaf olduğu algısı ve kendilerinden daha fazla kazandıklarının düşünülmesi bu olayların çıkış noktasıdır. Bir diğer ekonomik sorun, Suriyeli bireylerin dükkân açıp kendi aralarında alışveriş yapmalarıdır. Bu durum ekonomik döngüyü etkilemektedir. Yine piyasaya göre daha ucuz işler yaptıklarından dolayı vatandaşların maddi kazancı azalmaktadır. Ayakkabıcılar sitesinde kayıt dışı ekonomik faaliyetler oldukça yaygındır.” ifadelerini kullanmıştır.

İsminin verilmesini istemeyen bir mahalle muhtarı;

“Mahallede çok sık kavga olmaktadır. Geçen hafta (27 Aralık 2021 haftası) bir vatandaşımızın eşine küfür edildiği gerekçesiyle Suriyeli iki kişiye meydan dayığı atıldı. Kayıt dışı istihdam çok fazla, işverenler daha ucuza çalıştırabildikleri için Suriyelileri tercih ediyorlar. Bu durum vatandaşları ekonomik olarak olumsuz etkiliyor.” ifadelerini kullanmıştır.

Rafetpaşa Mahallesi Muhtarı Recep Çakmakçı;

“Suriyelilerin gelmesiyle kiralarda %25’lik bir artış ile kayıt dışı ekonomi sayıca fazlaştı. Ucuz işgücü olarak piyasada Suriyeliler tercih ediliyor. Bu durumda bölgesel işsizliğe sebep oluyor.” ifadelerini kullanmıştır.

Çiçekli Mahallesi Muhtarı Zeki Güler, Karacam Mahallesi Muhtarı Yaşar Göktaş, Laka Mahallesi Muhtarı İsmail Günay, Kurudere Mahallesi Muhtarı İbrahim Karakaya mahallelerinde dış göç kaynaklı herhangi bir güvenlik sorunu olmadığını ifade etmişlerdir.

Bornova ilçesinde de kavga, yaralama ve hırsızlık olaylarına sıkça rastlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu duruma ek olarak sanayi bölgesine yakın alanlarda kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin yoğunluğu muhtarlar tarafından belirtilmiştir.

4.3.5. Karabağlar İlçesi Mahalle Muhtarlarıyla Yapılan Görüşmenin Çıktıları

Adnan Süvari Mahallesi Muhtarı Harun Özbilmez;

“Mahallemizde iki Suriyeli aile bulunmaktadır. Afgan bulunmamaktadır. Burada yaşayan bireylerin ekonomik seviyesi oldukça yüksektir. Mahalleliyle iyi ilişkileri vardır. Herhangi bir suça sebebiyet vermemişlerdir.” ifadelerini kullanmıştır.

Sarıyer Mahallesi Muhtarı Emine Konukseven;

“Yaklaşık 255 hanede Suriyeli bireyler oturmaktadır. Dış göç kaynaklı güvenlik sorunu yaşamadık.” ifadelerini kullanmıştır.

Vatan Mahallesi Muhtarı Temel Doğru;

“Mahallede 3 Suriyeli aile, Afgan ise bulunmamaktadır. Benim muhtarlık dönemimde hiçbir güvenlik sorunu yaşamadık. Karabağlar içerisinde kulaktan duyma bilgiler duyuyoruz. Kavga, yaralama ve hırsızlık en çok duyduğum suçlar arasında yer almaktadır. Maddi durumu kötü olan Suriyeli bireyler hırsızlık eylemine kalkışmaktadır. Bu mahallede öyle bir sorun yaşamadık.” ifadelerini kullanmıştır.

Kazım Karabekir Mahallesi Muhtarı Muharrem Gülgü;

“Mahallede 5 Suriyeli aile yaşamaktadır. Güvenlik sorunu yaşamadık. Ekonomik durumları iyi vatandaşlarla iyi geçiniyorlar.” ifadelerini kullanmıştır.

Ali Fuat Cebesoy Mahallesi Muhtarı Talip Doğan;

“70 hanede yaklaşık 400 Suriyeli yaşamaktadır. Afganlılar mahallede bulunmamaktadır. Herhangi güvensizlik durumu yaşanmadı.” ifadelerini kullanmıştır.

Arap Hasan Mahallesi Muhtarı Hülya Torun;

“Mahallede Afganlı birey yoktur. 1 hanede de Suriyeli aile vardır. 5 kişilik bir ailedir. Herhangi bir güvenlik sorunu çıkmadı.”

Beyazevler Mahallesi muhtarı Ömer Yeşil;

“Mahallede beş hanede Suriyeli bulunmaktadır. Gelir durumları yüksek. Herhangi bir güvenlik sorunu yaşamadık.” ifadelerini kullanmıştır.

Karşıyaka İlçesi Cumhuriyet Mahallesi muhtarı Atatekin Doğan;
“Mahallemizde yaklaşık 550 Suriyeli sığınmacı yaşamaktadır. Afgan sığınmacı bulunmamaktadır. Suriyeli sığınmacıların kendi aralarındaki ve vatandaşlarla olan yaralama ve kavga olaylarını sıkça duyuyoruz. Sığınmacılar whatsapp üzerinden grup kurmuşlar olası bir kargaşa durumunda aniden toplanabiliyorlar.” ifadelerini kullanmıştır.

Basın Sitesi Mahalle Muhtarı Berna Soykan, mahallede Suriyeli ve Afgan bireylerin yaşamadığını ifade etmiştir. Şehitler Mahallesi Muhtarı Ali Bulut mahallede dış göçle gelen birey olmadığını bu yüzden güvenlik sorunundan bahsedemeyeceğini ifade etmiştir.

4.3.6. Karşıyaka İlçesi Mahalle Muhtarlarıyla Yapılan Görüşmenin Çıktıları

Yamanlar Mahallesi Muhtarı Ferhat Serçekuş;

“Mahallede yaklaşık 800 Suriyeli yaşamaktadır. Kavga ve yaralama olayları mahallede olmaktadır. Bu olayların nedenlerini açıkçası pek bilmiyorum. Suriyelilere yönelik emek sömürüsü fazladır. Belli işleri piyasa fiyatının altında yapmak zorunda olduklarını bilen işverenler Suriyeli bireylere düşük ücret veriyorlar.” ifadelerini kullanmıştır.

İsminin verilmesini istemeyen bir mahalle muhtarı;

“Mahallede yaklaşık 400 Suriyeli bulunmaktadır. Yaşadığımız en büyük güvenlik sorunu kavga ve yaralama olaylarıdır. Suriyeliler ve vatandaşlar arasındaki ilişkiler pamuk ipliğine bağlı. En ufak bir durumda gerginlik yaşanıyor. Bu gerginliklerin temel nedeni de ekonomik kaynaklıdır. Kiraların arttığını ve işlerinden olduklarını düşünen vatandaşlar Suriyelilere yönelik olumsuz düşüncelere sahipler. Bu düşünce birikimi gerginliklere neden olmaktadır. Ekonomik olarak inşaat sektöründe kayıt dışı istihdam çok fazladır. ifadelerini kullanmıştır.

Aksoy Mahallesi Muhtarı İsmail Alp Soydam, Demirköprü Mahallesi Muhtarı İbrahim Akçe, Örnekköy Mahallesi Muhtarı Avni Yüksel, Goncalar Mahallesi Muhtarı Ali Cansız, Sancaklı Mahallesi Muhtarı Veli Sert görevli oldukları

mahallelerde kiraların yüksek olmasından dolayı dış göçle gelen bireylerin olmadığını ifade etmişlerdir.

4.4. DIŞ GÖÇ OLGUSUNUN GÜVENLİK FAKTÖRLERİNE ETKİSİNİN SUÇ KURAMLARI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Günümüz toplumlarında suç ve suçlu tiplerinin çeşitlenmesi, bu olguları anlamaya ve boyutlarını ortaya çıkartmaya yönelik akademik ve idari çabaların artması sonucunu doğurmuştur. Suç olgusu toplumsal, psikolojik ve biyolojik sorun olarak toplumsal uyum ve bütünleşme çabalarını sekteye uğratarak ulusal güvenlik parametrelerine olumsuz olarak yansımaktadır. Bu bağlamda alan araştırmasından elde edilen verilerden hareketle suç teorilerine ayrı bir başlık açılması gerekli görülmüştür. Başlık altında tüm suç kuramlarının açıklanması yerine elde edilen bulgularla bağlantılı kuramlar üzerinde durulacaktır.

4.4.1. Acımasız Dünya Sendromu Kuramı

Bu kuram iletişim alanında çalışan Prof. Dr. George Gerbner tarafından ortaya atılan ekme teorisinin çıktıları arasında yer almaktadır. Düşünüre göre; radyo, televizyon vb. araçlara sıkça maruz kalan insanlar belirli süre içerisinde sosyal gerçeklikten uzaklaşmaktadır. Bu araçlar şiddetin her türlüünü yaş, cinsiyet, ruhsal durum ayırt etmeden kişilere empoze etmektedir. İzleyiciler, şiddet eylemini ilk gördüklerinde karşı tepki göstermez, bu eylemlerden korkup endişe ederler. Bu şiddet eylemlerine sıkça maruz kalan bireyler, kendi iç dünyalarında güvenlik kontrol mekanizması geliştirirler. Gerbner, bu kontrol mekanizmasının gelişme sürecini Acımasız Dünya Sendromu olarak adlandırmıştır. Bu sanal dünyadaki şiddet eylemlerine sıkça maruz kalan bireyler kimseye güvenilmeyeceği inancına sahip olmaktadır. Bu dünyada herkes kendisini düşünmektedir. Bencil düzenden dolayı herkes tetikte olmalı kendi güvenliğini sağlamalıdır. Düşünüre göre, şiddet eylemlerinin niceliği zihinleri ve duyguları militarize etmektedir. Algılanan dünyayı kötü bir yer olarak zihnine kodlayan izleyici güvenliği merkeze alan düşünsel bir yaklaşımla hareket etmektedir. Sonuç olarak bireylerde yabancıya yönelik korku üst

düzeye çıkmakta, hoşgörü azalmakta ve şiddet eylemleri artmaktadır (Çığ, 2018: 11-17).

Günümüzde uydu aracılığıyla televizyon izleme alışkanlığı yerini online sistem üzerinden takip edilebilen NETFLIX, AMAZON PRIME gibi küresel yayın yapan platformlara bırakmıştır. Bunun yanında Facebook, Twitter gibi sosyal medya uygulamaları insan hayatında büyük yer elde etmiştir. Çalışma kapsamında Suriyeli bireylerin whatsapp ve telegram gibi uygulamalarla örgütlenip saldırıda bulunması, öfkeli Türk gençleri grubunun sosyal medyadan Suriyelilere karşı örgütlenmesi, bu örgütlenmeye karşı vicdanlı Türk gençlerinin karşı eylemleri bu konuda verilecek örneklerin başında gelmektedir. Yine Ankara Altındağ da bir kişinin Suriyeli bireyler tarafından öldürülmesi nedeniyle yaklaşık bir hafta süren gerginliklerde Twitter üzerinden başka bir yerde olan olayın Ankara’da olmuş gibi gösterilerek provoke eylemlerinin gerçekleştirilmesi ve Samuray kılıcı kullanarak bir kadını öldüren Can Göktuğ Boz’un savcılığa verdiği ifadesinde izlediği filmlerden etkilenerek samuray kılıcını kullanmak istediği ve bu yüzden suç işlediğini ifade etmesi kuram kapsamında verilecek diğer örnekler arasında yer almaktadır (Milliyet, 2021).

4.4.2. Damgalama Kuramı

Bu teori 1968 yılında Fritz Sack tarafından ortaya atılmış olsa da düşünsel temelleri 1938 yılındaki Tannenbaum’un çalışmalarına dayanmaktadır. Tannenbaum; kişileri tanımlama, kimliğin tespiti, betimleme yöntemlerinin suça neden olabileceği üzerinde durmaktadır. Suç işleyen kişi toplum tarafından olumsuz değerlendirilmektedir. Yani damgalanmaktadır. Damgalanan kişi sosyal baskıların etkisiyle bu suçu tekrar işlemektedir. Toplumdaki hâkim sınıfın (bu sınıf para, ırk, millet vb parametlerle oluşabilir.) belli kişi veya grupları belli suç tipiyle özdeşleştirilmesi bu suçu işleyen kişiler üzerinde olumsuz etkide bulunarak suçu yeniden işlemesine neden olmaktadır. Toplumdaki hâkim kişi ve gruplar tarafından suçlu olarak damgalanan kişiler bu suçu sürekli işleyecektir. Suç eylemine neden olan davranışın kavramlaştırılması ikinci ve üçüncü sapmaya neden olacağından dolayı suç işleme hissiyatı ve davranışı artacaktır (Tannenbaum, 1938).

Sivil toplum kuruluşlarıyla yapılan görüşmelerden ve medya araştırmalarından elde edilen sonuçlara göre, dış göçle gelen bireylerin etnik kimlik olarak damgalandığı sonucuna ulaşılmıştır. Twitter, Facebook gibi yaygın olarak kullanılan sosyal medya ve muhalif haber kaynaklarının dış göçle gelen bireyleri asi, kavgacı, suçlu, şüpheli, istenmeyen gibi sıfatlarla kodladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum yerel halkın hafızasında dış göçle gelen tüm bireylere yönelik tepki oluşturmaktadır. Konuya verilecek en tipik örnek, suç işleyen bir Suriyeli bireye yönelik tepkinin bu durumla hiç bağlantılı olmayan diğer kişilere isnat edilmesidir. Nitekim suçu işleyen bir Suriyeli sığınmacı nedeniyle mahallede bulunan tüm Suriyelilere yönelik saldırıların gerçekleştirilmesi ve Suriyeli bireylerin yaralama ve saldırı girişimlerini tekrarlanması bu konuda verilecek örneklerin başında gelmektedir.

4.4.3. Suçlu Alt Kültür Kuramı

Albert Cohen tarafından geliştirilen suçlu alt kültür kuramında, kültürlerin oluşum süreci ve alt kültürlerin hangi bölgelerde oluştuğu üzerinde durulmuştur. Düşünür, alt kültür gruplarının ekonomik düzeyi düşük gecekondü bölgelerinde ortaya çıktığını ifade etmiştir. Alt gruplara dâhil olan bireyler, toplum içerisinde saygın bir statü elde edemediği için kendilerini dışlanmış hissetmektedir. Bu dışlanma hissiyatından dolayı çetelere ve suçlu alt gruplara üye olmaktadır. Bireyler alt kültür grubuna dâhil oldukları müddetçe bu yasadışı eylemleri devam edecektir. Cohen, aynı zamanda sosyoekonomik olarak kötü durumda olan alt sınıfta bulunan bireylerin, orta sınıfın değerlerini reddetmekten memnuniyet duyduğunu ifade etmektedir (Cohen, 1955).

Mahalle muhtarlarıyla yapılan görüşmelerden ve literatürden elde edilen verilerden hareketle Suriyeli sığınmacıların en çok hırsızlık, yaralama, kavgâ ve şiddet suçlarını işledikleri tespit edilmiştir. Bu suçları da ekonomik gelir seviyesi düşük olan bölgelerde yaşayan bireylerin işlediği sonucuna ulaşılmıştır. Karabağlar, Karşıyaka, Çiğli, Konak gibi ilçelerin sosyal refah yönünden iyi durumda olan bölgelerinde yaşayan sığınmacıların bu tip suçları işlemediği tespit edilmiştir. Bu bağlamda çalışma kapsamında Torbalı, Konak gibi ilçelerin gecekondü ve yaşam kalitesi düşük

bölgelerde yaşayan bireylerin bu kurama uygun davranışlar sergilediği tespit edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Uluslararası göç hareketleri geçmişten günümüze ekonomiden çevresel sorunlara birçok konuyla bağlantılı bir olgu olarak ifade edilmektedir. Özellikle Arap Baharı sonrası süreçte Ortadoğu ülkelerinden Avrupa'ya yönelen nüfus hareketleri göç ve güvenlikle bağlantılı çalışmaların önemini artırmıştır.

Çalışma, 2011 yılından bugüne devam etmekte olan Suriyeli ve Afgan göç hareketlerinin; Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından yayınlanan İnsan Gelişimi Raporu başlıkları ışığında İzmir ili örneklemini üzerinden güvenlik sorunu yaratıp yaratmadığının tespitini amaçlamaktadır.

2021 yılı Mayıs- Kasım ayları arasında yerel halk ile yapılan anket görüşmesi, merkezi yönetim ve yerel yönetim temsilcilerine 4982 Sayılı Bilgi Edinme Kanunu kapsamında sorulan sorulara alınan cevaplar, mahalle muhtarlarıyla ve sivil toplum örgüt temsilcileriyle yapılan yapılandırılmamış mülakat görüşmesi sonucunda aşağıda yer alan sonuçlara ulaşılmıştır.

- Sosyoekonomik gelir seviyesi düşük olan Suriyeli ve Afgan bireyler Bornova'nın sanayi bölgesine yakın mahallelerinde, Torbalı, Buca ve Konak ilçelerinde yaşamayı tercih etmektedir. Bu nedenle ilgili bölgelerde dış göçten kaynaklı güvensizlik sorunları daha fazla hissedilmektedir.
- Gelir durumu nispeten daha iyi olan, geldiği bölgede doktorluk, hemşirelik, öğretmenlik gibi meslekleri icra eden Suriyeli bireyler; Karabağlar, Bayraklı, Karşıyaka gibi yaşam koşulları daha iyi alanları tercih etmektedir. Bu alanlarda dış göç kaynaklı güvenlik sorunu genelleştirilememektedir.
- Kişi güvenliği konusunda elde edilen sonuçlara göre; katılımcılar, Suriyeli ve Afgan sığınmacıları hırsızlık, gasp, bıçaklama, uyuşturucu ticareti, kavga ve öldürme suçlarıyla ilişkili görmektedir. Bu nedenle dış göçle gelen bireylerin kişi güvenliğini olumsuz etkiledikleri düşünülmektedir. Bu algının doğruluğu ceza infaz kurumu verileri üzerinden analiz edilmiştir. Yabancı bireylerin işledikleri suçların sayısının, ceza infaz kurumuna giren - çıkan hükümlü sayısının ve ceza infaz kurumunda bulunan yabancı hükümlü oranının yıllara göre artması nedeniyle doğrulanmıştır. Yine bu algının doğruluğu mahalle muhtarlarıyla yapılan görüşmelerle desteklenmiştir. Torbalı, Konak ve Bornova bölgesinin

sanayiye yakın alanlarında hırsızlık, yaralama, kavga suçlarının sıkça işlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sorunların çözümü için, ilgili yerdeki güvenlik birimlerinin imkânları ve sayısı artırılmalıdır. Suçların yoğun olarak işlendiği bölgeler için ayrı birimler oluşturularak kurumsal ve personel yapısının güçlendirilmesi caydırıcılık açısından önem taşımaktadır. Sınırlardan giriş yapan her bir sığınmacının detaylı güvenlik analizinin yapılarak varsa suç geçmişleri incelenmelidir. Ulusal mevzuat gereği 1 yıl ve üstü hapis cezası gerektiren eylemde bulunan sığınmacıların sosyal yardımları; 3 yıl ve üstü hapis cezası ile işleyen sığınmacıların izinleri iptal edilerek, sınır dışı edilmelidir. Bu şekilde caydırıcılık sağlanarak suçların önüne geçileceği düşünülmektedir. Türkiye'nin almış olduğu dış göç kapasitesini ciddi şekilde aşmıştır. Sınırlardan düzensiz geçişlerin önlenmesi amacıyla sınır güvenliği sistemlerinin etkinliğinin artırılması gerekmektedir. Sığınmacıların Avrupa İnsan Hakları Hukukuna uygun şekilde geri gönderilmesini sağlayacak mekanizmaların oluşturulması oldukça önemlidir.

- Sağlık güvenliği konusunda elde edilen sonuçlara göre; katılımcılar, Suriyeli ve Afgan sığınmacıları hastane doluluk oranlarının artışından, bulaşıcı hastalıkların çeşitlenmesinden ve etkinliğinin artmasından sorumlu tutmaktadır. Bu algının doğru olup olmadığı Sağlık Bakanlığı verileri ve sivil toplum örgütleriyle yapılan görüşmeler üzerinden analiz edilmiştir. İzmir ilinin hastane ve yatak sayısının yıllara göre değişimi, kişi başına düşen sağlık harcaması miktarı, sağlık harcaması miktarlarının GSYİH'ya olan oranı incelendiğinde dış göç hareketleri kaynaklı bir düşüş yaşanmadığı ilgili parametrelerin iyiye gidiş gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Yine Türkiye'de bulunan Suriyeli bireylerin önemli kısmının genç bireyler olmasından dolayı covid-19 virüsünden etkilenme oranlarının düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Covid-19 veya başka bir hastalığa yakalanan sığınmacı bireyler devlet hastaneleri, aile sağlığı merkezleri ve göçmen sağlığı merkezlerinde tedavi olabilmektedir. Covid-19 aşısı da düzenli olarak göç eden her sığınmacıya bir hak olarak tanınmıştır. Literatür incelendiğinde 2012-2019 yılları arasında dış göç kaynaklı bulaşıcı hastalıkların çeşitleneceğine yönelik çeşitli çalışmalar yapılmış olsa da son yayınlanan istatistiklerde bulaşıcı hastalıkların sayısının azaldığı görülmektedir. Dış göçle gelen bireylerin bulaşıcı hastalıkların çeşitlenmesi ve artışı üzerinde bir etkisi bulunmamaktadır. 2022 yılı

Şubat ayı içerisinde İçişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada son 10 yılda 700 binden fazla Suriyeli bebek doğduğu ifade edilmiştir. Nüfus artış hızının yüksek olmasından dolayı aile planlaması eğitimi ve ürünlerinin Suriyeli bireylere ücretsiz bir şekilde verilmesi gerekmektedir.

- Ekonomik güvenlik konusunda elde edilen sonuçlara göre; katılımcılar, Suriyeli ve Afgan sığınmacıları işsizlik, kiraların ve kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin artışından sorumlu tutmaktadır. Bu algının doğruluğu TÜİK, Sosyal Güvenlik Kurumu verileri, sivil toplum örgütleri ve mahalle muhtarlarıyla yapılan görüşmeler üzerinden analiz edilmiştir. İzmir ilinin yıllara göre işsizlik oranları incelendiğinde, dış göçle gelen bireylerin artış gösterdiği 2013 yılından itibaren kırılma yaşamadığı sonucuna varılmıştır. Nitekim İzmir ilinde en yüksek işsizlik oranının olduğu yılın 2009 olduğu görülmüştür. Bu bağlamda işsizliğin artışıyla dış göç arasında doğru orantı bulunamamıştır. Kayıt dışı istihdamın Torbalı, Bornova ve Buca ilçelerinde yoğun olduğu bu durumun vatandaşlar arasında huzursuzluk yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim 2021 yılı Kasım ayı itibariyle, İzmir ilinde yaşayan geçici koruma kapsamındaki bireylerin yaklaşık %6'sının çalışma izni vardır. Suriyeli bireylerin sayısı düşünüldüğünde İzmir ilindeki kayıt dışı istihdamın büyüklüğü anlaşılmaktadır. Yine mahalle muhtarlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre, Suriyeli bireyler nedeniyle kira oranlarının %5-%70 oranında arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Ekonomik sorunlar ile mücadele de kurumlararası işbirliğinin sağlandığı bütüncül bir bakış açısı önemlidir. Belli bir süre ile kayıt dışı istihdamın yoğun olduğu emek piyasasıyla doğrudan bağlantılı iş kollarında çalışan üzerinden alınan vergilerin azaltılması gerekmektedir. Çalışanların kayıt edilmesini teşvik edecek uygulamalar hayata geçirilmelidir. Sivil toplum örgütlerinin alandaki önemi düşünüldüğünde bu kurumlarla işbirliği yapılması gerekmektedir.
- Kültürel güvenlik konusunda elde edilen sonuçlara göre; katılımcılar Suriyeli ve Afgan bireyleri kültürel çatışma nedeni olarak görmektedir. Bu algının doğruluğu sivil toplum örgütleri ve mahalle muhtarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre değerlendirilmiştir. Suriyeli bireylerin, sağlık ve ulaşım gibi kamusal hizmet alımında dil kaynaklı problemler yaşadığı tespit edilmiştir. Çok eşli evliliklerin de Suriyeli bireylerde görüldüğü sonucuna varılmıştır. İzmir

genelinde konuyla ilgili tepkilerle karşılaşılmasa da çok eşli evlilik kültürel olarak üzerinde durulması gereken konuların başında gelmektedir. Etnik kimlik kaynaklı gerginliklerin de İzmir ilinde yoğun bir şekilde görüldüğü tespit edilmiştir. Bu durum sığınmacılarla vatandaşlar arasında gerginliklere neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sivil toplum örgütleri etnik kimlik kaynaklı gerginliklerin basın ve medya kanallarıyla üretildiğini savunurken, mahalle muhtarları Suriyeli bireylerden kaynaklandığını düşünmektedir. Sığınmacıların büyük kısmının Müslüman olmasından dolayı dinsel sorunlar yaşanmamaktadır. Dinsel kaynaklı yaşanan tek sorunun dini hutbelerin Türkçe okunmasından kaynaklı anlaşılama sorunu olduğu ifade edilmiştir. Dil kaynaklı sorunların çözümünde, Suriyeli bireylerin hizmet aldığı kurumlardaki Arapça bilen personel sayısının artırılması oldukça önemlidir. Yine dış göçle gelen bireylerin hizmet aldığı sitelerin Arapça çevirilerinin yapılması büyük önem taşımaktadır. Kişi güvenliği konusunda ifade edildiği gibi Suriyeli bireyler sosyal medya platformları üzerinden provokasyon sonucu örgütlenerek çete benzeri yapılar oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Arapça dilini iyi bilen kişilerden ekipler oluşturularak provokasyonların önüne geçilmelidir.

- Çevresel güvenlik konusunda elde edilen sonuçlara göre; katılımcılar ekolojik bozulma ve evsel atık artışından Suriyeli ve Afgan bireyleri sorumlu tutmuşlardır. Bu algının doğruluğu yerel yönetimlere Bilgi Edinme Kanunu kapsamında sorulan sorulara alınan cevaplar ve mahalle muhtarlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen çıktılar üzerinden analiz edilmiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleri ilgili alanda bu tip istatistiki bilgilerin tutulmadığını ifade etmişlerdir. Mahalle muhtarlarıyla yapılan görüşmelerde de genellenebilir sonuçlara ulaşılamamıştır. İleri zamanda dış göç ve çevresel bozulmalar arasındaki istatistiki veri tabanı oluşturma çalışmaları üzerine odaklanılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

AB Başkanlığı. (2013). *European Union, First Meeting Of The Eu-Turkey Visa Liberalization Dialogue Agreed Minutes*.

https://www.ab.gov.tr/files/sib/19_agreed_minutes_ve_annotated_roadmap.pdf, (18.02.2022).

AB Başkanlığı. (2015). *Türkiye-AB Vize Serbestisi Diyaloğu*.

<https://www.ab.gov.tr/files/stib/TR-ABVizeSerbestisi.pdf>, (18.02.2022).

AFAD. (2014). *Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar*.

https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/17934/xfiles/turkiye_deki-suriyeli-kadinlar_-2014_2_.pdf, (18.02.2022).

AFAD. (2017). *Suriyeli Raporları*. <https://www.afad.gov.tr/afet-raporu---suriye>, (18.02.2022).

African Union. (1969). *Convention Governing The Specific Aspects Of Refugee Problems In Africa. African Union Treaties*:

https://au.int/sites/default/files/treaties/36400treaty0005__oau_convention_governin_g_the_specific_aspects_of_refugee_problems_in_africa_e, (30.12.2021).

Agathangelou, A ve Zalewski, M. (2005). Disturbing Hegemony?. *International Feminist Journal of Politics*. 7(2): 308-317.

Akçay, E. Y., Argun, Ç. ve Akman, E. (2011). AB'nin Tarihsel Gelişimi ve Ortak Dış ve Güvenlik Politikası. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*. 3(4): 117-131.

Akdoğan, E., ve Atalay, M. (2017). Avrupa Birliği'ni Değişime Zorlayan Güç: Göç. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 22: 2371-2390.

Akkayan, T. (1979). *Göç ve Değişme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi.

Albayrak, D. Ö. (2014). Marksizm ve Güvenlik. *Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Teorik Değerlendirmeler* (ss. 47-65). Editörler Emre Çıtak ve Osman Şen. İstanbul: Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi.

ALF. (1991). *Africaleadership*. <https://www.africaleadership.org/publications.html>, (24.03.2020).

Altuğ, Y. (1963). *Yabancıların Hukuki Durumu*. İstanbul: İstanbul Hukuk Fakültesi Yayınları.

Altunok, M. (2017). Türkiye'nin Göç Gerçekliği ve Örgütlenmesi Üzerine Bir Tartışma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(22): 295-311.

Anderson, M. (1996). *Frontiers: Territory and State Formation in Modern World*. Oxford: Polity Press.

Aradau, C. (2004). Security and The Democratic Scene: Desecuritization and Emancipation. *Journal of International Relations and Development*. 7: 388-413.

Arıboğan, D. Ü. (2007). *Uluslararası İlişkiler Düşüncesi*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.

AS. (2021). *Corona Salgını Sürecinde Suriyeli Mülteciler*. <https://www.amerikaninsesi.com/a/corona-salgini-surecinde-suriyeli-multeciler/5877661.html>, (18.02.2022).

Avrupa Birliği Başkanlığı. (2020). *Avrupa Birliği'nin Tarihçesi*. <https://www.ab.gov.tr/105.html> (30.09.2020).

Aybay, R. (2007). *Yabancılar Hukuku*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Aydemir, S., ve Şahin, M. C. (2017). Tek Tanrılı Dinlerde Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Göç Teorileri Açısından Bir Analiz. *Journal of Islamic Research*. 28(3): 359-371.

Aydın, R. (2018). Ulus, Uluslaşma ve Devlet: Bir Modern Kavram Olarak Ulus Devlet. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*. 6(1): 229-256.

Aziz, A. (2020). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Bakan, S., ve Şahin, S. (2018). Uluslararası Güvenlik Yaklaşımlarının Tarihsel Dönüşümü ve Yeni Tehditler. *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*. 4(2): 135-152.

Bal, H. (2008). *Kent Sosyolojisi*. Isparta: Fakülte Kitabevi.

Baldwin, D. (1995). Security Studies and the End of The Cold War. *World Politics*. 48(1): 117-141.

Barın, H. (2015). Türkiye’deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*. 1(2): 10-56.

Barnett, T. (2005). *The Pentagon's New Map: War and Peace in the Twenty-First Century*. New York: Berkley Books.

Bartham, D. ve Marista Poros, P. M. (2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*. Ankara: Hece Yayınları.

Başbuğ, Ş. (2017). Geçici Koruma Kapsamındaki Yabancıların Karşılaştıkları Çalışma Sorununa İlişkin Bir İnceleme. *İş ve Hayat*. 3(6): 137 - 154.

Bayır, Ö. E. (2013). Soğuk Savaş Sonrasında Güvenliğe Yönelik Teorik Yaklaşımlar. *Uluslararası İlişkilerde Teorik Yaklaşımlar* (ss. 171-190). Editörler Hasret Çomak ve Caner Sancaktar. İstanbul: Beta Yayıncılık.

Bayraktar, R. (2013). Zorunlu Göç'ten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 12(24): 109-126.

Bilgin, P. (2010). Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Açılımları. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*. 8(14): 69-96.

Birdişi, F. (2010). Eleştirel Güvenlik Çalışmaları Kapsamında Frankfurt Okulu ve Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Sorunlarına Eleştirel Bir Yaklaşım: Galler Ekolü. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 10(20): 229-256.

Bizim Torbalı. (2017). *Suriyeliler İle Esnaf Arasında Gerginlik*. <http://www.bizimtorbali.com/haber/suriyeliler-ile-esnaf-arasinda-gerginlik-1082>, (18.02.2022).

Boeles, P., Heijer, M. d., Lodder, G. ve Wouters, K. (2014). *European Migration Law*. Cambridge: Intersentia.

Bolu Valiliği. (2021). *Bolu'da Yabancı Uyraklı Misafirlerin Temsilcileri İle Toplantı Yapıldı*. <http://www.bolu.gov.tr/yabanci-misafir-temsilcileriyle-toplanti-yapildiyeylul>, (18.02.2022).

Bookchin, M. (1999). *Kentsiz Kentleşme*. Çev. Burak. Özyalçın. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Booth, K. (1991). Security and Emancipation. *Review of International Relations*. 17(4): 313-326.

Boswell, C. (2005). *Migration in Europe, Global Commission on International Migration*.

<http://www.temaasyl.se/Documents/Organisationer/FN/GCMI/Migration%20In%20Europe.pdf>, (18.02.2022).

Bozkurt, K. (2018). *Avrupa Birliği Politikaları ve Düzenlemeleri Kapsamında Göç Hukuku, Mülteci Statüsü ve Sığınma*. İstanbul: Legal Yayıncılık.

Bozkurt, V. (2018). Cemaatler: Kavramsal, Kuramsal Temeller ve Türkiye. 2. *Uluslararası Sosyoloji ve Ekonomi Kongresi Tebliğler Kitabı* (ss. 436-449). Editör E. Yalçinkaya. Kayseri:

Cambridge. (2020). *Cambridge Dictionary*.

<https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/foreign>, (18.02.2022).

Canar, B. (2012). Soğuk Savaş Sonrasında Amerika Birleşik Devletlerinin Karadeniz Politikası. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 67(1): 49-80.

Carling, J. (2017). *Meaning Of Migrants*. <https://meaningofmigrants.org/>, (18.02.2022).

Castles, S. ve Miller, M. (2008). *Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. Çev. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Childe, G. (2009). *Tarihte Neler Oldu*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.

CIDCM. (1987). *About CIDCM*. <https://cidcm.umd.edu/about-us/about-cidcm> (18.02.2022).

CNN. (2019). *Türkiye'nin En Güvenli Şehirleri Belirlendi*.

<https://www.cnnturk.com/seyahat/turkiyenin-en-guvenli-sehirleri-belirlendi?page=1>, (18.02.2022).

CNN TÜRK. (2021). *Pazarda Taşlı Sopalı Kavga*.

<https://www.cnnturk.com/video/turkiye/pazarda-tasli-sopali-kavga>, (18.02.2022).

COE. (1992). *European Urban Charter*.

<https://5cidade.files.wordpress.com/2008/11/the-european-urban-charter.pdf>,

(05 12, 2020).

COE. (2001). *European Council Meeting In Laeken*.

<https://www.consilium.europa.eu/media/20950/68827.pdf>, (18.02.2022).

COE. (2005). *Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*. <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/about-the-convention>, (18.02.2022).

COE. (2008). *Council Of Europe*. <https://rm.coe.int/168071a1b5>, (18.02.2022).

Dedeoğlu, B. (1996). *Adım Adım Avrupa Birliği*. İstanbul: Çınar Yayınları.

Dedeoğlu, S. (2011). Türkiye’de Göçmenlerin Sosyal Dışlanması: İstanbul Hazır-Giyim Sanayinde Çalışan Azerbaycanlı Göçmen Kadınlar Örneği. *Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. (1): 27-48.

Demirtaş, B. (2019). Feminizm ve Güvenlik. *Güvenlik Yazıları Serisi*. (3): 1-7.

Deniz, O. (2011). 1990 Sonrasında Türkiye’ye Yönelen Sığınma Hareketleri ve Etkileri. *TÜCAUM VI. Coğrafya Sempozyumu* (s. 93-102), Düzenleyen Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Ankara. 28 Nisan 2010.

Dinçay, İ. H. (2015). Sivil Toplum Kuruluşlarının Ekonomik Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 5(2): 331-346.

Dışişleri Bakanlığı. (1978). *BM İnsan Yerleşimleri Programı*.

<http://www.mfa.gov.tr/bm-insan-yerlesimleri-programi.tr.mfa>, (18.02.2022).

Donnan, H. ve Wilson, T. (2003). *Sınırlar / Kimlik, Ulus ve Devletin Uçları*. Ankara: Ütopya Yayıncılık.

Duman, Ö. (2008). Atatürk Döneminde Romanya'dan Türk Göçleri (1923-1938). *Bilgi Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*. (45): 23-44.

Durak, D. ve Caces, M. F. (1992). Migration Networks and the Shaping of Migration Systems. *International Migration Systems: A Global Approach* (ss. 150-176). Editors M. Kritz, & H. Z. Lin Lean Lim. Oxford: Clarendon Press.

Ekinci, M. U. (2016). Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması ve Vize Diyalogu. İstanbul: SETA

Ekinci, Y. (2015). Misafirlik Dediğin Üç Gün Olur! Suriyeli Sığınmacılar ve Sosyal Dışlanma. *Birikim Dergisi*. 311: 48-54.

EP. (1999). *Tampere European Council 15 And 16 October 1999*

Presidency Conclusions. https://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm, (18.02.2022).

Eralp, A. (2013). Uluslararası İlişkiler Disiplininin Oluşumu: İdealizm- Realizm Tartışması. *Devlet Sistem ve Kimlik*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Erdoğan, M. (2020). *Suriyeliler Barometresi Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamının Çerçevesi*. Ankara: Orion Kitabevi.

Ermumcu, S. (2013). Sığınmacıların ve Mültecilerin Sosyal Güvenlik Hakkı. *Çalışma İlişkileri Dergisi*. 4(2): 58-76.

Erol, M. ve Ersever, O. (2014). Göç Krizi ve Göç Krizine Müdahale. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 24(1): 47-68.

Ersin, E. (2019). *Varşova Pakti*. https://trguvenlikportali.com/wp-content/uploads/2019/10/VarsovaPakti_ErsinEmbel_v.2.pdf, (18.02.2022).

Ertuğral, Y. (2016). *Europolitika*. <http://www.europolitika.com/avrupa-birligi-dusuncesinin-kokenleribir-butunlesmenin-anatomisi/>, (18.02.2022).

EU. (1957). *Treaty of Rome*. <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-rome>, (18.02.2022).

EU. (1998). *High-Level Working Group (HLWG) on Asylum and Migration*. https://ec.europa.eu/home-affairs/pages/glossary/high-level-working-group-hlwg-asylum-and-migration_en, (18.02.2022).

EU. (1999). *Tampere Council Conclusions*. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/tampere-council-conclusions-1999_en, (18.02.2022).

European Council (2020). *Statement of the Foreign Affairs Council*. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/03/06/statement-of-the-foreign-affairs-council-on-syria-and-turkey/>, (18.02.2022).

European, Council. (2015). *Meeting Of The Eu Heads of State or Government with Turkey*, <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/internationalsummit/2015/11/29/>, (18.02.2022).

EU. (1999). *Treaty of Amsterdam*. https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_of_amsterdam_en.pdf, (18.02.2022).

EU. (2002). *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament*. <https://eur-lex.europa.eu/procedure/EN/173483>, (18.02.2022).

EU. (2002). *Presidency Conclusions, Seville European Council*. <https://www.refworld.org/docid/3f4e45154.html>, (18.02.2022).

EU. (2003). *Treaty of Nice*. <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-nice>, (18.02.2022).

EU. (2003a). *Thessaloniki European Council 19 and 20 June 2003 Presidency Conclusions*. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/DOC_03_3, (18.02.2022).

EU. (2005). *The Hague Programme*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52005XG0303%2801%29>, (18.02.2022).

EU. (2009). *The Stockholm Programme*. https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-policy/stockholm-programme-open-and-secure-europe-serving-and-protecting-citizens_en, (18.02.2022).

EU. (2013). *Regulation No 604/2013 Of The European Parliament And Of The Council*. <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:180:0031:0059:en:PDF>, (18.02.2022).

EU. (2014). *A Harmonised Definition Of Cities And Rural Areas: The New Degree of Urbanisation*. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/work/2014_01_new_urban.pdf, (18.02.2022).

EU. (2015). *EU Turkey Joint Action Plan* https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/de/MEMO_15_5860, (18.02.2022).

EU. (2015). *Evaluation of The Dublin III Regulation*. https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/asylum/examination-of-applicants/docs/evaluation_of_the_dublin_iii_regulation_en.pdf, (18.02.2022).

EU. (2016). *EU-TURKEY Statement The Commission's Contribution To The Leaders Agenda*. <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/201712/FACTSHEET%2012%20-%20EU%20Turkey%20Statement.pdf>, (18.02.2022).

EU. (2019). *Eurostat Regional Yearbook*. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/10095393/KS-HA-19%E2%80%91EN-N.pdf/d434affa-99cd-4ebf-a3e3-6d4a5f10bb07>, (18.02.2022).

EU. (2020). *Country Responsible For Asylum Application*. https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/examination-of-applicants_en, (18.02.2022).

EU. (2020a). *The History of the European Union*. https://europa.eu/european-union/about-eu/history_en, (18.02.2022).

EU. (2020b). *Migration and Home Affairs*. https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/identification-of-applicants_en, (18.02.2022).

EU. (2021). *EURODAC*. https://knowledge4policy.ec.europa.eu/dataset/ds00008_en, (18.02.2022).

Falk, R. (2005). *Dünya Düzeni Nereye? - Amerikan Emperyal Jeopolitikası*. Çev. Neşenur Domaniç ve Nusret Ayhan. İstanbul: Metis Yayınları.

Foster, J. B. (2002). *Savunmasız Gezegen: Çevrenin Kısa Ekonomik Tarihi*. Çev. Hasan Ünder. Ankara: Epos Yayınları.

Gavin, F. (1997). The Wilsonian Legacy in the Twentieth Century. *Orbis*. (41): 628-641.

Geddes, A. ve Scholten, P. (2016). *The Politics Of Migration and Immigration In Europe*. London: SAGE.

Gençler, A. (2005). Avrupa Birliğinin Göç Politikası. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. (49): 173-197.

GİB. (1954). *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme*. <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/multec%C4%B1ler%C4%B1nhukuk%C4%B1statusune%C4%B1%C4%B1sk%C4%B1nsozlesme.pdf>, (19.02.2022).

GİB. (2016). *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2016 İdari Faaliyet Raporu*. <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/Stratejik-Yonetim/Faaliyet-Raporlari/2016-Yili-Faaliyet-Raporu.pdf>, (19.02.2022).

GİB. (2020). *Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli İstatistikleri*: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, (19.02.2022).

GİB. (2021). *Göç Kurulu*: <https://www.goc.gov.tr/goc-kurulu>, (19.02.2022).

GİB. (2022). *Yıllara Göre Türkiye'ye Giriş- Çıkış*. <https://www.goc.gov.tr/giris-cikis>, (19.02.2022).

Giddens, A. ve Sutton, P. (2014). *Sosyolojide Temel Kavramlar*. Çev. Ali Esgin, Ankara: Phoenix Yayınevi.

Göçmen, İ. (2015). *Avrupa İnsan Hakları Işığında Avrupa Birliği ve Türkiye Göç Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Göker, G. ve Keskin, S. (2015). Haber Medyası ve Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Türk Yazılı Basınındaki Temsili. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* (41): 229-256.

Gramsci, A. (1997). *Hapishane Defterleri*. Çev. Ekrem Ekici. İstanbul: Belge Yayınları.

Guild, E. (2006). *The Europeanisation of Europe's Asylum Policy*. Oxford: Oxford University Press.

Gül, S. (2002). Dış Göçler, Yoksulluk ve Türkiye’de Göçmenlere Yönelik Yardımlar. *İnsan Hakları Yıllığı*, (23-24): 79-93.

Gümüşçü, O. (2010). Siyasi Coğrafya Açısından Sınırlar ve Tarihi Süreç İçinde Türkiye’de Sınır Kavramı. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (52): 79-104.

Günuğur, H. (2017). *Avrupa Birliği Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Gürpınar, B. (2017). Feminist Uluslararası İlişkilerde Güvenlik ve Barış: Suriye İç Savaşı ve Kadınlar. *Alternatif Politika*. 9(3): 471-494.

Haber 7. (2021). *Yunanistan'dan Sınıra 3 Milyar Euroluk Bariyer*. <https://www.haber7.com/dunya/haber/3105685-yunanistandan-sinira-3-milyar-euroluk-bariyer>, (19.02.2022).

Habererk. (2021). *Milliyetçi Muhalif Gençler! “Öfkeli Genç Türkler” kim ve ne istiyorlar?* <https://www.habererk.com/gundem/milliyetci-muhalif-gencler-ofkeli-genc-turkler-kim-ve-ne-istiyorlar-h150315.html>, (19.02.2022).

Halkların Köprüsü. (2021). *Halkların Köprüsü Derneği*. <https://halklarinkoprusu.org/>, (19.02.2022).

HİC. (2011). *Habitat International Coalition*. <http://www.hic-gs.org/news.php?pid=3820>, (19.02.2022).

HMB. (2000, 10 15). *Palermo Konvansiyonu*. <https://www.hmb.gov.tr/palermo-konvansiyonu>, (12.01.2022).

HO. (2020). *Dublin III Regulation*. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/909412/dublin-III-regulation.pdf, (19.02.2022).

İBB. (2021). *Kentsel Adalet ve Eşitlik Şube Müdürlüğü*. <https://www.izmir.bel.tr/tr/Birimler/289/>, (19.02.2022).

İBÜ. (1988). *İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi*. https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2016/08/26/AIHS_7.protokol.pdf, (19.02.2022).

ICJ. (2019). *Geri Göndermeme, Sınır Dışı Etme ve Uluslararası Koruma*. “Sığınmacılar Mülteciler ve Göçmenlerin Adalet Erişimine Destek” Projesi. Cenevre: Uluslararası Hukukçular Komisyonu.

IEP. (2019). *The Institute for Economics and Peace*.

<http://visionofhumanity.org/app/uploads/2019/11/GTI-2019web.pdf>, (11.09.2021).

IEP. (2020). *Global Terrorism Index*. <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2020/11/GTI-2020-web-2.pdf>, (11.09.2021).

IEP. (2021). *Global Peace Index 2021*. <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2021/06/GPI-2021-web.pdf>, (11.09.2021).

İHA. (2021). *Esenyurt'ta Sokak Ortasında Demir Sopalı Kavga Kamerada*, <https://www.iha.com.tr/webtv-esenyurtta-sokak-ortasinda-demir-sopali-kavga-kamerada-42149/>, (11.09.2021).

İKV. (2007). *Maastricht Antlaşması*. <https://www.ikv.org.tr/images/files/A5-tr.pdf>, (11.09.2021).

ILO. (T.B). *Türkiye İşgücü Piyasasında Suriyeliler*.

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/genericdocument/wcms_738684.pdf, (11.09.2021).

İnan, C. (2016). Türkiye’de Göç Politikaları: İskân Kanunları Üzerinden Bir İnceleme. *Göç Araştırmaları Dergisi*. 2(3): 10-33.

İnce, C. (2019). Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 11(18): 2579-2615.

Institut de Droit International. (1892). *Session De Geneve*. http://www.idi-iiil.org/en/sessions/geneva-1892/?post_type=publication, (11.09.2021).

IOM. (2005). *National Contact Point Austria within the European Migration Network*. Illegal Immigration in Austria. Internationale Organization for Migration. Vienna.

IOM. (2011). *Glossary On Migration*. Geneva: Switzerland.

IOM. (2019). *Glossary on Migration*. Geneva: Switzerland,

İPAE. (2020). *İstanbul'da Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Tutumlar*.
<https://www.stgm.org.tr/sites/default/files/2020-09/istanbulda-suriyeli-siginmacilara-yonelik-tutumlar-arastirma-raporu.pdf>, (11.09.2021).

İslamoğlu, A. H. ve Alınçık, Ü. (2019). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Beta Yayıncılık.

İstanbul Bilgi Üniversitesi. (2003). *İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi*.
<https://humanrightscenter.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/08/03/GocmenIscilerinVeAileFertlerininHaklarininKorunmasinaDairSozlesme.pdf>, (11.09.2021).

Jervis, R. (1978). Cooperation Under the Security Dilemma. *World Politics* 30(2): 167-214.

Kant, I. (2007). *Perpetual Peace*. Minnesota: Filiquarian.

Kapı, H. (2012). *TRA2'de Göç Olgusu: Sebep ve Sonuçlar Bağlamında Analitik Bir Araştırma*.
<https://www.serka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/96f347f64e7e7ed7671c0f69e9f654c8.pdf>, (19.02.2022).

Kara, P. ve Korkut, R. (2010). Türkiye'de Göç İltica ve Mülteciler. *Türk İdare Dergisi*. (467): 153-162.

Karabağ, S. (2008). *Jeopolitik Açından Sınırlar*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Karabulut, B. (2015). *Güvenlik Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek*. Ankara: Barış Kitap Basım Yayın.

Karadağ, A. ve Tunca, H. Ö. (2019). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Toplumun Güvenlik Algısına Etkisi: Gaziantep ve Balıkesir Örnekleri. *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.

Karadağ, A. (2012). Batı Anadolu Kıyıları İle Trakya Üzerinden Gerçekleşen Yasadışı İnsan Kaçakçılığı Ve Sosyoekonomik Boyutları. *Türkbilim Dergisi*. (8): 175-204.

Karasar, N. (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Sanem Yayıncılık.

Karluk, R. (1996). *Avrupa Topluluğu ve Türkiye*. İstanbul: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayınları.

Kaya, A. (2016). Küresel Ekonomik Kriz Bağlamında Avrupa Birliği. *Ekonomik Kriz ve Avrupa Birliği* (ss. 9-34). İstanbul: Derin Yayınları.

Kaya, E. (2003). *Kentleşme ve Kentlileşme*. İstanbul: İlke Yayıncılık.

Kaypak, Ş. (2016). Kentsel Bir Sorun Olarak Kentsel Güvenlik. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (33): 35-50.

Keleş, R. (1990). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.

Keleş, R. (2013). Kentli Hakları Üzerine. *Yeni Kuşak İnsan Hakları* (ss. 113-148). Ankara: TODAİE Yayını.

Keleş, R. ve Mengi, A. (2017). *Kent Hukuku*. Ankara: İmge Kitabevi.

Keser, U. (2006). Kıbrıs'ta Göç Hareketleri ve 1974 Sonrasında Yaşananlar. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*. (12): 103-128.

Kılıç, S. (2013). Örneklem Yöntemleri. *Journal of Mood Disorders*, 3(1): 44-46.

Kıyıcı, G. Ö. ve Kaygısız, U. (2018). Avrupa Birliği'nin Geri Kabul Anlaşmalarının Avrupa Birliği Göç Politikaları ve İnsan Hakları Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 10(25): 467-484.

Kızılay. (2015). *Mobil Çocuk Dostu Alanlar Suriyeli Çocukların Hizmetinde*. [kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/2279](https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberDetay/2279), (10.01.2022).

Kızılay. (2020). *Suriye İnsani Yardım Operasyonu*. <https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/kasim-2020-suriye-krizi-insani-yardim-operasyonu-raporu-31-12-2020-41690559.pdf>, (10.01.2022).

Kızılay. (2021). *Tarihçemiz*. <https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/tarihcemiz>, (10.01.2022).

Kızılay. (2021a). *Göç ve Mülteci Hizmetleri*. <https://www.kizilay.org.tr/neler-yapiyoruz/goc-ve-multeci-hizmetleri>, (10.01.2022).

Kızılay. (2021b). *Kızılay Kart*. <https://kizilaykart.org/tr/>, (05.09.2021).

Kızılay. (2021c). *Kızılay Toplum Merkezleri*, <http://www.kizilaytoplummerkezleri.org/>, (19.02.2022).

Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 3(3): 163-184.

Korkmaz, A. ve Kip, M. (2012). Türkiye'de Kayıt Dışı İstihdam Gerçeğine Bir Bakış. *Journal of Social Policy Conferences*. (45): 51-95.

Korkut, L. (2006). Dünya'da ve Türkiye'de İnsan Ticaretiyle Mücadele. *Hukuk Gündemi Dergisi*. (6): 28-29.

Koser, K. (2005). *Irregular Migration, State Security and Human Security. The Global Commission on International Migration.*

https://peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/GCIM_TP5.pdf, (19.02.2022).

Kupiszewski, M. (1997). Extra Union Migration: The East-West Perspective. P. Rees, J. Stillwell, A. Convey, & M. Kupiszewski içinde, *Population Migration in the European Union* (s. 11-35). London: John Wiley Publication .

Kurtbağ, Ö. (2020). AB'nin Göç ve Sığınma Politikası: 2015 Sığınmacı Krizi Işığında Bir Değerlendirme. S. Barışık içinde, *Küreselleşen Dünyada Fırsat Eşitliği Arayışında Uluslararası Göç ve Türkiye'nin Suriye Deneyimi* (s. 225-260). Ankara: Gazi Kitabevi.

Küçük, H. (2021). Kentte Göç ve Güvenlik İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme: Esenler İlçesi Örneği. *New World Architecture Of Economy And Security* (ss.509-522). İstanbul: Tasam Yayınları.

Kümbetoğlu, B. (1997). Göçmen ve Sığınmacı Gruplardan Bir Kesit; Bulgaristan Göçmenleri ve Bosnalı Sığınmacılar. *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar* (ss. 227-259). İstanbul: Bağlam Yayınları.

Lee, E. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3(1): 47-57.

Locke, J. (2004). *Hükümet Üzerine İkinci İnceleme*. Çev. Fahri Bakırcı. İstanbul: Ebabil Yayıncılık.

Machiavelli, N. (2013). *Prens*. Çev. Gökhan Asan. Ankara: Nilüfer Yayıncılık.

Marx, K. (1982). *Capital*. Londra: Penguin Books.

Marx, K. ve Engels, F. (1967). *The Communist Manifesto*. London: Penguin Books.

Massey, D. ve Arango, J.(1993). Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*. 19(3): 431-466.

McLaren, L. (2002). Public Support For The European Union:Cost/Benefit Analysis Or Perceived Cultural Threat. *The Journal Of Politics*, 64(2): 551–566.

Meray, S. (1960). *Devletler Hukukuna Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.

Milliyet. (2021). *Samuray Kılıçlı Vahşette Yeni Detaylar: Evden Cinayet İşlemek İçin Çıktım*. <https://www.milliyet.com.tr/gundem/samuray-kilicli-vahsette-yeni-detaylar-evden-cinayet-islemek-icin-ciktim-6638935>, (20.02.2022).

Miş, N. (2011). Güvenikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenikleştirilmesi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(2): 345-381.

Morgenthau, H. (1967). *Politics Among Nations*. New York: KNOPE.

Mutluer, M. (2003). *Uluslararası Göçler ve Türkiye: Kuramsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması: Denizli Tavas*. İstanbul: Çantay Kitabevi.

Mülteci-Der. (2021). *Mültecilerle Dayanışma Derneği*. <http://www.multeci.org.tr/>, (19.02.2022).

Mülteciler ve Sığınmacılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği. (2021). *Hakkımızda*. <https://multeciler.org.tr/hakkimizda/>, (19.02.2022).

Neocleous, M. (2008). *Critique of Security*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Neuman, L. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri*. Çev. Özlem Akkaya, Ankara: Siyasal Kitabevi.

New Cities. (2015). *New Cities Foundation*. <http://bit.ly/Cityquest2014>, (19.02.2022).

Norman, M. (1995). *Ultimate Security*. New York: Norton Company.

OAS. (1984). *Cartagena Declaration on Refugees, Colloquium on the International Protection of Refugees in Central America, Mexico*. https://www.oas.org/dil/1984_cartagena_declaration_on_refugees.pdf, (19.02.2022).

OECD. (2018). *OECD Regions and Cities at a Glance*. https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/reg_cit_glance2018en.pdf?expires=1589970010&id=id&accname=guest&checksum=6F01588FF8B367A97126CAB54FBD2C27, (19.02.2022).

Ohchr. (1993). *United Nations Human Rights Office of the High Commissioner*. <https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/vienna.pdf>, (19.02.2022).

OHCHR. (2000). *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights*. <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/protocoltraffickinginpersons.aspx>, (09.10.2020).

Olay Medya. (2021). *Son dakika. Gaziantep'te Hangi Rezidanslara Fuhuş Baskını Yapıldı*. <https://www.olaymedya.com/haber/7341959/son-dakikagaziantep-te-hangi-rezidanslara-fuhus-baskini-yapildi-sok-goruntuler>, (09.10.2020).

Ongun, Ö. (2014). Uluslararası Habercilik Ve Söylem: Türkiye'deki Gazetelerin Suriye İç Savaşını Yansıtmaya Biçimleri. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*. (20): 77-97.

ORSAM. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*. https://www.tesev.org.tr/wpcontent/uploads/rapor_Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf, (09.10.2020).

Osborn, P. (2017). Cyber Border Security – Defining and Defending a National Cyber Border. *The Journal of the NPS Center for Homeland Defense and Security*. 1-14.

Ozankaya, Ö. (1984). *Temel Toplum Bilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Savaş Yayınları.

Öner, A. Ş. (2012). Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar. *Küreselleşme Çağında Göç* (s. 13-28). İstanbul: İletişim Yayınları.

Özcan. (2005). *Avrupa Birliği Sığınma Hukuku, Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı*. Ankara: Uşak Yayınları.

Özcan, E. (2016). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *İş ve Hayat*. 2(4): 183-215.

Özdemir, F. ve Özkan, B. Ö. (2016). Türkiye’de Sosyal Medya Kullanıcılarının Suriyeli Mültecilere İlişkin Sosyal Temsilleri. *Nesne*. 4(8): 227-244.

Özer, İ. (2004). *Kentleşme Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. Bursa: Ekin Basım Yayınları.

Özerim, G. (2014). Avrupa’da Göç Politikalarının Ulusüstüleşmesi ve Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*. 5(1): 11-48.

Öztan, E. (2005). Göç Politikası/Güncelleme. *Avrupa Birliği Ansiklopedisi*: Kitap Yayınevi.

Öztürk, E. ve Ayhan, H. (2021). Psikoterapinin Temel İlkeleri ve Temel Bileşenleri. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*. 6(1): 136-158.

Özsalmanlı, A. Y., ve Çiğdem, P. (2013). Kamu Yönetiminde Etik Açısından Algılama Yönetimi Ve Önemi. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 5(2): 47-61.

Öztürk, S. ve Saygın, S. (2017). 1973 Petrol Krizinin Ekonomiye Etkileri ve Stagflasyon Olgusu. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*. 6(12): 1-12.

Özyurt, C. (2007). Durkheim Sosyolojisinde Ahlâkî Kontrol Sorunu. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 5(13): 95-121.

Perruchoud, R. (1992). Persons Falling Under The Mandate of the International Organization for Migration (IOM) And to Whom the Organization May Provide Migration Services. *International Journal of Refugee Law*. 4(2): 205–215.

Petersen, W. (1958). A General Typology of Migration. *American Sociological Review*. 23(3): 256–266.

Ravenstein, E. G. (1885). The Laws of Migration. *Journal of the Statistical Society of London*. 48(2): 167-235.

Renk, B. ve Demir, O. Ö. (2011). İnsan Ticareti ve Yasal Düzenlemeler: Eski Sorunlar, Yeni Çözümler. *Polis Bilimleri Dergisi*. 13(1): 51-75.

RG. (2018). *Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi*. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1&MevzuatTur=19&MevzuatTerTip=5>, (20.02.2022).

RG. (2018). *Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum Ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi*. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4&MevzuatTur=19&MevzuatTerTip=5>, (20.02.2022).

RİE. (2017). *The Cartagena Declaration on Refugees*: <http://www.refugeelaidinformation.org/cartagena-declaration-refugees>, (20.02.2022).

Roe, P. (2012). Is Securitization a Negative Concept Revisiting the Normative Debate Over Normal Versus Extraordinary Politics. *Security Dialogue*. 43(3): 249–266.

Rostovtzeff, M. (1926). *The Social and Economic History Of The Roman Empire*. https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=6dgC37IqYW0C&oi=fnd&pg=PR20&dq=political+history+of+the+rome+and+pax&ots=E42bilTsPD&sig=GC1ez8NWQY0YIYc3Bxy_1tCRkUk&redir_esc=y#v=onepage&q&f=true, (20.02.2022).

Sağlık Bakanlığı. (2021). *İstatistikler*.

<https://www.saglik.gov.tr/TR,11584/istatistikler-ve-yayinlar.html>, (20.02.2022).

Samur, H. (2008). Avrupa Birliği'nde Göçe Yönelik Global Yaklaşım. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 5(2): 1-14.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2019). *Nüfus Yoğunluğu ve Kentsel İşlevler İle Türkiye'de İlçelerin Kentleşme Düzeyinin Ölçülmesi*.
<https://www.mevka.org.tr/Yukleme/Uploads/DsyMU6cBf913201941250PM.pdf>,
(20.02.2022).

Sancak, K. (2013). Güvenlik Kavramı Etrafındaki Tartışmalar ve Uluslararası Güvenliğin Dönüşümü. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 123-134.

Sandıklı, A. ve Emeklier, B. (2012). *Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm*. İstanbul: Bilgesam Yayınları.

Saraçlıgil, U. (2018). *Paris Okulu Güvenlik Yaklaşımı*.
https://www.academia.edu/37124428/PAR%C4%B0S_OKULU_G%C3%9CVENL%C4%B0K_YAKLA%C5%9EIMI, (20.02.2022).

Schengenvisainfo. (2021). *Turkey Calls for Genuine Cooperation From the EU for Visa Liberalisation Talks*. <https://www.schengenvisainfo.com/news/turkey-calls-for-genuine-cooperation-from-the-eu-for-visa-liberalisation-talks/>, (20.02.2022).

SGDD. (2021). *Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği*. <https://sgdd.org.tr/>,
(20.02.2022).

Silverman, C. (2020). *Dezenformasyon ve Medya Manipülasyonu Üzerine Doğrulama El Kitabı*. <https://teyit.org/files/dezenformasyon-el-kitabi.pdf>, (20.02.2022).

Snyder, J. (2004). One World, Rival Theories. *Foreign Policy*. (145): 52-62.

Solomon, S., Griffiths, M. ve Roach, S. (2011). *Uluslararası İlişkilerde Temel Düşünürler ve Teoriler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Sönmez, M. E. ve Adıgüzel, F. (2017). Türkiye’de Suriyeli Sığınmacı Algısı: Gaziantep Şehri Örneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*. 16(3): 797-807.

Sönmezoğlu, F. (2017). *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*. İstanbul: Der Yayınları.

Sputnik Türkiye. (2021). *Fatih Belediye Başkanı Turan: Suriyeli yada Başka Ülkeden Kimse Fatih'te Ev Kiralayamaz*. <https://tr.sputniknews.com/20210930/fatih-belediye-baskani-turan-suriyeli-ya-da-baska-memleketli-fatih-te-herhangi-bir-ev-kiralayamaz-1049384150.html>, (20.02.2022).

Steans, J., Pettiford, L., Diez, T., ve El-Ani, I. (2010). *An Introduction To International Relations Theory Perspectives and Themes*. https://www.academia.edu/29784970/An_Introduction_to_International_Relations_Theory_Perspectives_and_Themes, (20.02.2022).

Stewart, F. (1981). The Brandt Report. *Institute of Development Studies*. 12(2): 36-38.

Sümbüloğlu, K. ve Sümbüloğlu, V. (1993). *Biyoistatistik*. İstanbul: Özdemir Yayıncılık.

Şaul, M. (2015). Geçmişten Bugüne Siyah Afrika'dan Türkiye'ye Göçler: Kölelikten Küresel Girişimciliğe. M. Erdoğan, & A. Kaya içinde, Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler (s. 77-118). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

T24. (2020). *Sekiz yılda 450 bin Suriyeli çocuk Türkiye'de doğdu, 57 bini vatandaş oldu*. <https://t24.com.tr/haber/sekiz-yilda-450-bin-suriyeli-cocuk-turkiye-de-dogdu-57-bini-vatandas-oldu,863392>, (20.02.2022).

Tamer, M. ve Birvural, A. (2017). Mültecilerin Uyum Sürecinde Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü. *TURAN Stratejik Araştırmalar Merkezi*. 9(35): 21-27.

Tannenbaum, F. (1938). *Crime and The Community*. New York: Colombia University Press.

Tazzioli, M. (2016). Border Displacements. Challenging the Politics of Rescue Between Mare Nostrum and Triton. *Migration Studies*, 4(1): 1–19.

TBMM. (2003). *Sınırışan Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın Ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına Ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun*. <https://bit.ly/3DfLH2t>, (20.02.2022).

TBMM. (2006). *İskân Kanunu*. Mevzuat Bilgi Sistemi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5543.pdf>, (20.02.2022).

TBMM. (2013). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*. Mevzuat Bilgi Sistemi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>, (20.02.2022).

TBMM. (2014). *Geçici Koruma Yönetmeliği*. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.20146883.pdf>, (20.02.2022).

TDK. (2019). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. <https://sozluk.gov.tr/?kelime=>, (20.02.2022).

Tekeli, İ. (1982). *Türkiye'de Kentleşme Yazıları*. Ankara: Turhan Kitabevi.

Tekeli, İ. ve Erder, L. (1978). *Yerleşme Yapısının Uyum Süreci Olarak İç Göçler*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Tekinalp, G. (2003). *Türk Yabancılar Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları.

Thukydides. (2010). *Peloponnessos Savaşları*, Belge Yayınları.

TI. (2020). *Corruption Perceptions Index*.

<https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/tur>, (20.02.2022).

Tokuzlu, L. B. (2016). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun Yasal Belirlilik İlkesi Konusunda Türk Uygulamasına Katkısı Üzerine Bir Değerlendirme. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*. (7): 1061-1105.

Topal, A. H. (2015). Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(1): 05-22.

Toprak, Z. (2016). *Kent Yönetimi ve Politikası*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Toprak, Z. (2018). *Kent Güvenliği Gelişimi ve Felsefesi - Kamu Yönetiminde Güvenlik Yapılanması*. Kentfor III. Karaman. <http://zerrintoprak.blogspot.com/2019/06/kent-guvenligi-gelisimi-ve-felsefesi-ve.html>, 12.06.2021.

TRT HABER. (2021). *Yunanistan'ın Ölüme Terk Ettiği Göçmenleri Türkiye Kurtardı*. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/yunanistanin-olume-terk-ettigi-gocmenleri-turkiye-kurtardi-557180.html>, (20.02.2022).

Turan, E. (2011). Milliyetçilik Teorisinin Gelişimi ve Türk Milliyetçiliği. *Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İçil Meslek Yüksekokulu Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 135-147.

TÜİK. (2020). *Adalet ve Seçim İstatistikleri*.

<https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=adalet-ve-secim-110&dil=1>, (20.02.2022).

TÜİK. (2021). *İstatistikler*. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=saglik-ve-sosyal-koruma-101&dil=1>, (20.02.2022).

UC - DAVIS. (2002). *EU: Seville Enlargement*
<https://migration.ucdavis.edu/mn/more.php?id=2661>, (20.02.2022).

UCGL. (2004). *United Cities and Local Governments*.
<https://www.uclg.org/en/organisation/about>, (20.02.2022).

UCGL. (2011). *United Cities and Local Governments*.
<https://www.uclg.org/en/media/news/adoption-florence-global-charter-agenda-human-rights-city>, (20.02.2022).

UCGL. (2012). *United Cities and Local Governments*. https://www.uclg-cisdp.org/sites/default/files/CISDP%20Carta-Agenda_ENG_0.pdf, (20.02.2022).

Ullman, R. (1983). Redefining Security. *International Security*. 8(1): 129-153.

UN. (1976). 31/109. *Habitat: United Nations Conference on Human Settlements*
<http://www.un-documents.net/a31r109.htm>, (20.02.2022).

UN. (1993) *World Conference on Human Rights*.
<https://www.ohchr.org/en/aboutus/pages/viennawc.aspx>, (20.02.2022).

UN. (1996) *United Nations*. <https://www.un.org/ruleoflaw/wp-content/uploads/2015/10/istanbul-declaration.pdf>, (01.01.2022).

UN. (2009). *Human Security In Theory And Practice*. USA: United Nations.

UN. (2016). *HABITAT III*. <http://habitat3.org/>, (20.02.2022).

UN. (2016a). Conferences on Human Settlements and on Housing and Sustainable Urban Development and strengthening of the United Nations Human Settlements Programme. <http://habitat3.org/wp-content/uploads/N1639668-English.pdf>

UNHCR. (2021). *Global Focus*. <https://reporting.unhcr.org/node/2544?y=2021#year>, (25.08.2020).

UNHCR. (2022). *Refugee Statistics*. <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/> (25.08.2020).

Urfastar. (2015). *Suriyeli Kadın Neden Fuhuş Yaptığını Anlattı*. <https://www.urfastar.com/yasam/suriyeli-kadin-neden-fuhus-yaptigini-anlatti-h11693.html>, (20.02.2022).

Weber, M. (2000). *Şehir - Modern Kentin Oluşumu*. İstanbul: Bakış Yayınları.

Williams, H., Wright, M. ve Evans, T. (1996). *Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Teorisi Üzerine Bir Derleme*. (Z. Çıtak, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.

World Bank . (2020). United Nations Population Division. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS?locations=EU> adresinden alındı

Wright, E. O. (2009). *Foundations Of A Neo-Marxist Class Analysis*. London: Cambridge University Press.

Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yaylacı, F. G. ve Yetkin, M. K. (2015). Perceptions and Newspaper Coverage of Syrian Refugees In Turkey. *Migration Letter*, 12(3): 238-250.

Yazan, Y. (2016). *Avrupa Birliği Yasadışı Göç Politikası*. İstanbul: Milenyum Yayınları.

Yılmaz, S. (2007). Güçsüz Güç. *Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Güvenlik Stratejileri Dergisi*. 3(5): 67-104.

Zaim, S. (1958). Son Yugoslav Muhacirleri Hakkında Rapor. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 19: 435-448, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/8961>

